

Народни музеј у Београду

Зоран А. Живановић

СИСТЕМАТИЗАЦИЈА
АРХЕОЛОШКИХ ЛОКАЛИТЕТА
ОПШТИНЕ КОЦЕЉЕВА

Београд 2011.

НАРОДНИ МУЗЕЈ

Народни музеј у Београду

Зоран А. Живановић

Хабилитациони рад

Ментор:

археолог др Милоје Васић, научни саветник

Београд 2011.

Хабилитациони рад за стицање вишег стручног звања кандидата археолога Зорана А. Живановића, кустоса у Завичајном музеју Коцељева, под називом „*Систематизација археолошких локалитета општине Коцељева*“ верификован је једногласно 26. децембра 2011. године за валидан од стране Комисије за виша стручна звања у музејима Републике Србије при Народном музеју у Београду, чиме је археолог Зоран А. Живановић стекао више стручно звање – ВИШИ КУСТОС.

**СИСТЕМАТИЗАЦИЈА
АРХЕОЛОШКИХ ЛОКАЛИТЕТА
ОПШТИНЕ КОЦЕЉЕВА**

Хабилитација археолога Зорана А. Живановића, кустоса у Завичајном музеју Коцељева са темом: „Систематизација археолошких локалитета општине Коцељева“

Велики недостатак српске археологије јесте одсуство археолошке карте. И поред покушаја, посебно Археолошког института САНУ у Београду, а пре тога и Српског археолошког друштва да се карта публикује, овај посао није доживео блистав крај. Из тог разлога, мислим да треба поздравити сваки покушај, макар и парцијални, да се обраде и публикују резултати дугогодишњих рекогносцирања које су предузимали музеји у Србији.

Један од таквих примера јесте и хабилитациони рад којим кустос Завичајног музеја у Коцељеви, археолог Зоран А. Живановић, конкурише за звање вишег кустоса. Базирајући своја истраживања првенствено на рекогносцирањима археолога Миливоја Васиљевића из Народног музеја у Шапцу и археолога Војислава Трбуховића из Археолошког института САНУ, Живановић је отишао и корак даље. Не само што је извршио ревизиона рекогносцирања, већ је открио и обишао и неке нове археолошке локалитете, а потом је покушао (и чини се да је и успео), да за највећи број археолошких локалитета сакупи сву литературу која се на њих односи. На тај начин добијамо могућност да критички проверимо све податке о неком налазишту. Већ је и сам аутор у неколико случајева могао да исправи неке закључке. Известан број локалитета је и стручно ископан, што само допуњава хронолошку слику.

У *Уводу* аутор објашњава потребу овог рада и методологију којом се служио. Већ из овог дела опажа се озбиљност и спремност Живановића да ваљано обави постављени задатак. Такав приступ гарантује сигурност изнетих података.

Потом даје географски положај и друге важне податке који се односе на општину Коцељева, чиме је тема географски јасно заокружена. Томе доприносе и приложене географске карте.

Наредно поглавље аутор је посветио кратком историјату Завичајног музеја у Коцељеви, релативно младој установи, али која је смештена у занимљивој згради бивше општине и школе из 1871. године и која има сопствену историју.

У следећем поглављу осврнуо се на стање археолошке истражености општине Коцељева, а онда следи најважнији део рада – каталог археолошких налазишта и локалитета. Овај део је, пре свега, подељен у три основне категорије: праисторијска, античка и средњовековна налазишта и локалитете, а у оквиру ових категорија локалитети су подељени или по ужим периодима или по функцији, на пример: оставе новце, путеви, гробља и сл. Тиме је читаоцу омогућено да лако и брзо нађе локалитете за које је заинтересован. Овакав начин је неопходан и због тога што су поједини локалитети вишеслојни, те да се ишло само по категорији „локалитети“ теже би се сналазио истраживач кога занимају, на пример, само античка налазишта. Како сам већ навео, сваки локалитет прати богата библиографија, али и прецизно географско одређивање, тако да на терену (уз нову технологију), могу да се једноставно идентификују.

Последње поглавље односи се на закључна разматрања. Овде је Зоран А. Живановић дао синтезу која произилази из података у каталогу и тиме прецизно осветлио историјски, економски и културни развој Коцељеве од палеолита до XVI века. Овим поглављем аутор је показао како се систематским теренским истраживањима може осликати одређена микрорегија кроз дуге временске периоде и колико је она значајна и битна за целокупну историју једне земље.

Морам да нагласим да је Зоран А. Живановић добар део локалитета који се наводе у каталогу већ публикувао у часопису *Museum* који издаје Народни музеј у Шапцу, али су у овој хабилитацији извршене допуне и корекције, а тек овде су дата (мало пре поменуто), уводна и закључна разматрања, те се она сада може сматрати оригиналним научним радом.

Ценећи теренски рад, али, и рад на публикавању археолошких налазишта и локалитета општине Коцељева, сматрам да је кандидат веома спреман и што се тиче теренског рада и што се тиче кабинетских послова, а да при томе савршено влада српском археолошком литературом.

На основу свега реченог, предлажем Комисији за доделу виших музејских звања да прихвати хабилитациони рад и додели археологу Зорану А. Живановића звање вишег кустоса.

археолог др **Милоје Васић**, научни саветник
Археолошки институт САНУ Београд

Увод

Задатак овог прегледа археолошких локалитета са територије општине Коцељева јесте да се на једном месту систематизују сви њени археолошки локалитети публиковани у различитим публикацијама, током периода од преко 150 година. Њима ће бити придодати и новооткривени археолошки локалитети које је од 2003. године рекогносцирањем евидентирао Завичајни музеј у Коцељеви.¹

Разлог за систематизацију свих до сада евидентираних археолошких локалитета са територије општине Коцељева налази се у стручној потреби потпуног увида у сваки податак везан за сваки археолошки локалитет пона-особ, и то, како за потребе Завичајног музеја у Коцељеви, тако и за потребе осталих институција заштите. Међутим, то је и радна обавеза која произилази из Закона о културним добрима Републике Србије, по којем су институције заштите обавезне да истражују и евидентирају покретна и непокретна културна добра на територији своје надлежности (члан 65).

Комплетан увид у податке везане за поједине археолошке локалитете веома често је отежан због физичке недоступности појединих публикација (услед велике временске дистанце од тренутка њеног публиковања), или, због мале серије одређене публикације која због тога није заступљена у доступној библиотеци. На тај начин истраживач је принуђен (нарочито из унутрашњости земље), да по том питању путује у боље опремљене стручне библиотеке, што може бити финансијски оптерећујуће, посебно за буџете малих музеја. Овим систематизованим прегледом свих до сада евидентираних археолошких локалитета на територији општине Коцељева, такав проблем биће успешно превазиђен.

Други велики разлог налази се у реалној потреби Завичајног музеја у Коцељеви за ревизионим рекогносцирањима, за шта је неопходан и важан увид у сваки објављен податак о одређеном локалитету. Ревизиона рекогносцирања пожељна су због исправљања евентуалних и примећених грешака на терену, како у релативној и апсолутној хронологији, хоризонталној и вертикалној стратиграфији, тако, чак, и у етничкој дефинисаности појединих локалитета и налазишта.²

Наведени разлози и уочене неправилности на терену условили су реалну потребу да Завичајни музеј у Коцељеви од 2003. године почне да спроведи ревизиона рекогносцирања територије општине Коцељева. Резултат тих истраживања јесте и овај преглед свих до сада евидентираних археолошких локалитета на територији надлежности Завичајног музеја Коцељева, а то је територија општине Коцељева у долини горњег тока реке Тамнаве, у северозападној Србији.

Материјал и метода

Методологија која ће у овом раду бити примењена јесте комбинација теренских и кабинетских метода истраживања

Кабинетска истраживања односиће се на прикупљање свих доступних публикованих података за сваки до сада познат археолошки локалитет са територије општине Коцељева који је публикован у временском периоду од преко 150 година. Тако добијени подаци биће комбиновани са резултатима ревизионих рекогносцирања које је од 2003. године спровео Завичајни музеј Коцељева.

¹ Наиме, без обзира што Завичајни музеј Коцељева постоји још од 1974. године, тек је од 2001. године кадровски оспособљен са једним археологом који је могао стручно и легитимно да почне са обављањем истраживачких послова на територији своје надлежности, а то је територија општине Коцељева.

² Такве уочене неправилности вуку своје порекло још из `70-тих година XX века, када се надлежни Народни музеј у Шапцу (током вишедецениског рекогносцирања територије Подриња у северозападној Србији), у тој методи истраживања ослањао и на прећутно прихваћену праксу прикупљена, евидентирања и публиковања податка о појединим локалитетима и налазиштима само на основу добијених информација са терена од стране тзв. „пријатеља музеја“, без провере тако добијених података на самом терену. Разлог за такав поступак налазио се (и тада), у недостатку финансијских средстава која су (као и сада), била неопходан за овакву врсту теренских истраживања.

Теренска истраживања односиће се на систематско рекогносцирање општине Коцељева спроведено од 2003. године, а које је имало и ревизиони карактер. Рекогносцирање је методолошки спроведено на следећи начин:

- сваки археолошки локалитет прецизно је просторно лоциран на терену;
- проспекцијом компјутерског програма Google Earth, за сваки лоцирани локалитет одређене су његове прецизне географске координате (лонгитуда, латитуда и надморска висина);
- проспекцијском методом одређене су границе датог локалитета на основу дистрибуције покретног археолошког материјала као и остатака архитектуре (уколико их је било), или, (и) на основу педолошких и хигролошких индиција;
- сви наведени подаци унети су у дневник рекогносцирања заједно са именима власника парцела на којима се локалитет налази и катастарским бројевима парцела ако су били доступни;
- проспекцијском методом прикупљен је индикативан покретни археолошки материјал са површине локалитета (ако га је било), и уредно етикетиран са свим потребним подацима (назив локалитета, место, општина, датум, број кесе, страна дневника истраживања, истраживач, установа);
- прикупљени подаци, заједно са покретним археолошким материјалом (ако га је било), кабинетски су обрађени археолошком методологијом у Завичајном музеју у Коцељеви, тако што је дигитализован дневник рекогносцирања, а покретни археолошки материјал опран, класификован, систематизован и анализиран компаративним методама, инвентарисан и депонован);
- на основу добијених резултата рекогносцирања - сваки археолошки локалитет је релативно хронолошки и етнички дефинисан тако што су нови резултати истраживања упоређени и (евентуално) усклађени са старим подацима из литературе.

На основу резултата спроведених истраживања, у овом раду ће сваки археолошки локалитет бити презентован методом систематизације по културним епохама којима припада и типолошки класификован по културним фазама у оквиру сваке епохе.

Презентација археолошких локалитета односиће се на све до сада евидентиране индикативне археолошке локалитете општине Коцељева од културне епохе млађи палеолит па до касног средњег века, тј. до коначног освајања ових крајева од стране Турака 1521. године.

Систематизовани археолошки локалитети у овом раду биће презентовани понаособ тако што ће за сваки локалитет и налазиште бити хронолошки наведени сви подаци који су о њему било када објављени, заједно са прегледним библиографским референцама њихових аутора.

Такође, за сваки локалитет и налазиште биће дате и његове прецизне просторно-географске координате.

Поред свега наведеног, сваки археолошки локалитет биће илустрован индикативним или репрезентативним палеонтолошким и археолошким налазима, ако за њих такви налази постоје у фонду Завичајног музеја у Коцељеви, или ће бити илустрован само панорамским фотографијама самог локалитета ако такве фотографије постоје у фото документацији Завичајног музеја Коцељева.

Исто тако, сви археолошки локалитети биће илустровани и прегледним топографским скицама које су систематизоване по културним епохама и њиховим периодима.

Таквом систематизацијом и класификацијом биће омогућен ефикасан и комплетан увид у све до сада познате податке о сваком археолошком локалитету понаособ, без потребе за тражењем било каквих података који су разасути по различитим публикацијама у временском интервалу од, преко, 150 година.

На самом крају, резултати систематизације археолошких локалитета и налазишта са територије општине Коцељева биће уклопљени у историјски контекст Тамнавског краја како би се добила сажета и целовита историјска слика овог дела Србије до периода када је 1521. године, и овај део Србије пао под турску власт и окупацију.

Географски положај и основни подаци о општини Коцељева

Приказујући по први пут у културној историји општине Коцељева све њене до сада познате археолошке локалитете, аутор се осећа дужним да предочи и неколико основних географских чињеница о самој општини Коцељева.

Подручје општине Коцељева налази се у северозападној Србији и припада (по тренутно важећој административној подели), Мачванском округу.

Општина Коцељева окружена је колубарским басеном на истоку, Мачвом и Поцерином на западу, Сремом на северу, планинским побрђем Влашића и ваљевске Подгорине на југу. Лоцирана је у јужном делу Посавотамнаве која, за разлику од других географских целина, није јасно географски дефинисана.

У просторно-географском смислу, општина Коцељева припада умереном појасу између 44 и 45 степени северне географске ширине, и 19 и 20 степени источне географске дужине. Захвата површину од 257 км.² на којој живи 15.635 становника³ у 17 насеља: Баталаге, Зукве, Свилеува, Брдарица, Драгиње, Мали Бошњак, Коцељева, Дружетић, Бресница, Суботица, Љутице, Шабачка Каменица, Голочело, Ђуковине, Градојевић, Галовић и Доње Црниљево.⁴ Највећи број становника општине Коцељева живи на сеоском подручју, изузимајући варошицу Коцељева.

Граничне општине су јој: Шабац на северу, Владимирци на североистоку, Уб на истоку, Ваљево на југу, Осечина на југозападу и Крупањ на западу. Налази се на магистралном путу М21 који спаја Источну Европу и јужни Јадран. Удаљена је 31 км. од Ваљева и 37 км. од Шапца.

Административни, привредни и културни центар општине Коцељева јесте варошица Коцељева на обалама река Тамнаве и Раснице, на просечној надморској висини од око 200 метара (Карта 1.).

Општина Коцељева има умерено континенталну климу. Просечна годишња температура ваздуха износи 11,2 °С. Апсолутни максимум дневне температуре износи од +35 °С. до +40, 5 °С, а апсолутни минимум од -29,2 °С забележен је 24. јануара 1963. године. Просечна годишња количина падавина износи 720 mm³. Иначе, општину Коцељева карактерише умерено континентална клима са просечном годишњом влажношћу од 76%, средњом годишњом облачношћу 5,3 десетине и 1708 сунчаних сати годишње, што утиче на богатство флоре и фауне, (без ендемских врста).

Скоро читаво подручје општине припада сливу реке Колубаре, преко њене највеће притоке Тамнаве, са својом притоком Уб, изузев мањег појаса уз северну границу Општине који припада сливу реке Добраве, односно сливу реке Саве и, такође, малог појаса уз североисточну границу Општине који (захваљујући речици Вукодраж), припада сливу реке Саве. Речна мрежа на територији општине Коцељева везана је за слив река Саве и Тамнаве.⁵

³ По попису извршеном 2002. године. Видети: Група аутора, *Попис становништва, домаћинстава и станова у 2002. години, књига 1*, Републички завод за статистику Р. Србије, Београд, 2003., с. 50-51.

⁴ Свој данашњи територијални састав општина Коцељева добила је 1. јануара 1960. године. О настанку општине Коцељева видети: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева и Библиотека „Диша Атић“ Владимирци, Коцељева-Владимирци, 2007.

⁵ Основни географски подаци о општини Коцељева преузети су из: М. Тешић и М. Ковачевић, *Географија Посавотамнаве*, У: „Посавотамнава“, (Монографија), СО Коцељева, СО Владимирци и Фонд НОБ Подриња Шабац, Шабац, 1983., с. 7-40. Видети и следећу литературу: Група аутора, *Просторни план општине Коцељева за период 1987-2005. г.*, књиге 1-3, Друштвено предузеће «План» Шабац и Завод за Планирање Шабац, Шабац, 1988, затим: Т. С. Поповић, *Општина Коцељева*, (Дипломски рад – непубликовано), Географски факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2001., затим и: Д. Гркић, М. Шошић и М. Мијаиловић, *Аграрно-географске карактеристике општине Коцељева*, Географски факултет у Београду, Београд, 2004., (Семинарски рад – непубликовано), затим: Ј. Петровић, *Коцељева – постанак и развој*, Географски факултет у Београду, Београд, 2006., (Дипломски рад – непубликовано), па: Група аутора: *Стратегија основног одрживог развоја општине Коцељева*, Општина Коцељева, Коцељева, 2006.

Карта 1. Општина Коцељева у Мачванском округу северозападне Србије.⁶

⁶ Инсертовано из: *Политичко-географска карта СФРЈ Југославија*, У: *Географски атлас за основну школу*, Завод за картографију „Геокарта“, Београд, 1989., с. 93, Размера= 1: 2 500 000.

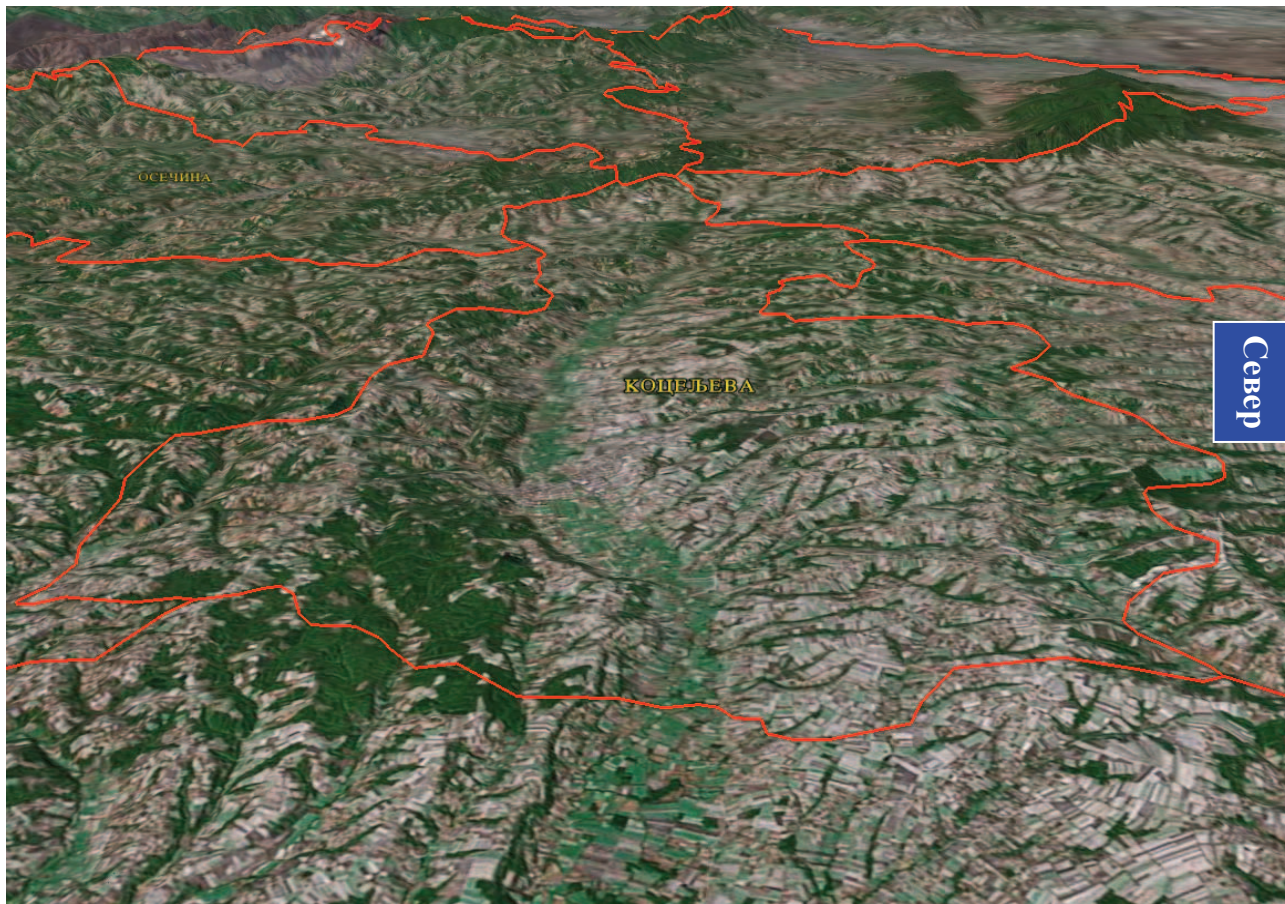
Карта 2. Општина Коцељева у Мачванском округу.⁷

⁷ Инсертовано из: *Karta Srbije*, Intersistem-kartografija Beograd, Beograd, 2006., R= 1:300000.

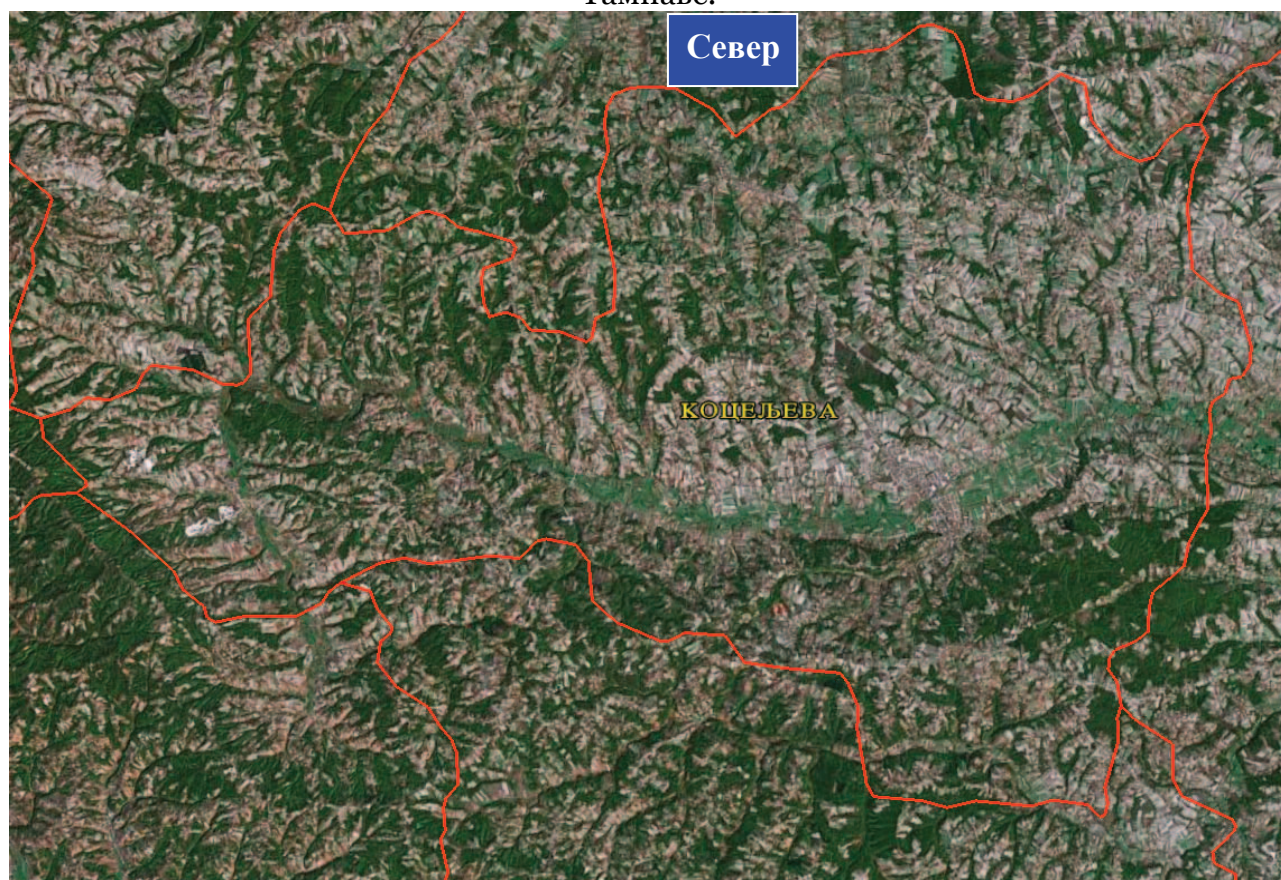

Карта 3. Административне границе Општина Коцељева са насељима: 1. Доње Црниљево; 2. Галовић; 3. Градојевић; 4. Ђуковине; 5. Голочело; 6. Шабачка Каменица; 7. Љутице; 8. Суботица; 9. Мали Бошњак; 10. Драгиње; 11. Брдарица; 12. Свилеува; 13. Баталаге; 14. Зукве; 15. Дружетић; 16. Бресница; и 17. Коцељева.⁸

⁸ Карта је инсертована из: П. Ристановић (Редактор), *Физичко-географска карта Мачве, Подриња Посавотамнаве и Колубаре*, Размера – 1 : 200 000, д.о.о. „Геокарта“ Београд, Београд, 2004.

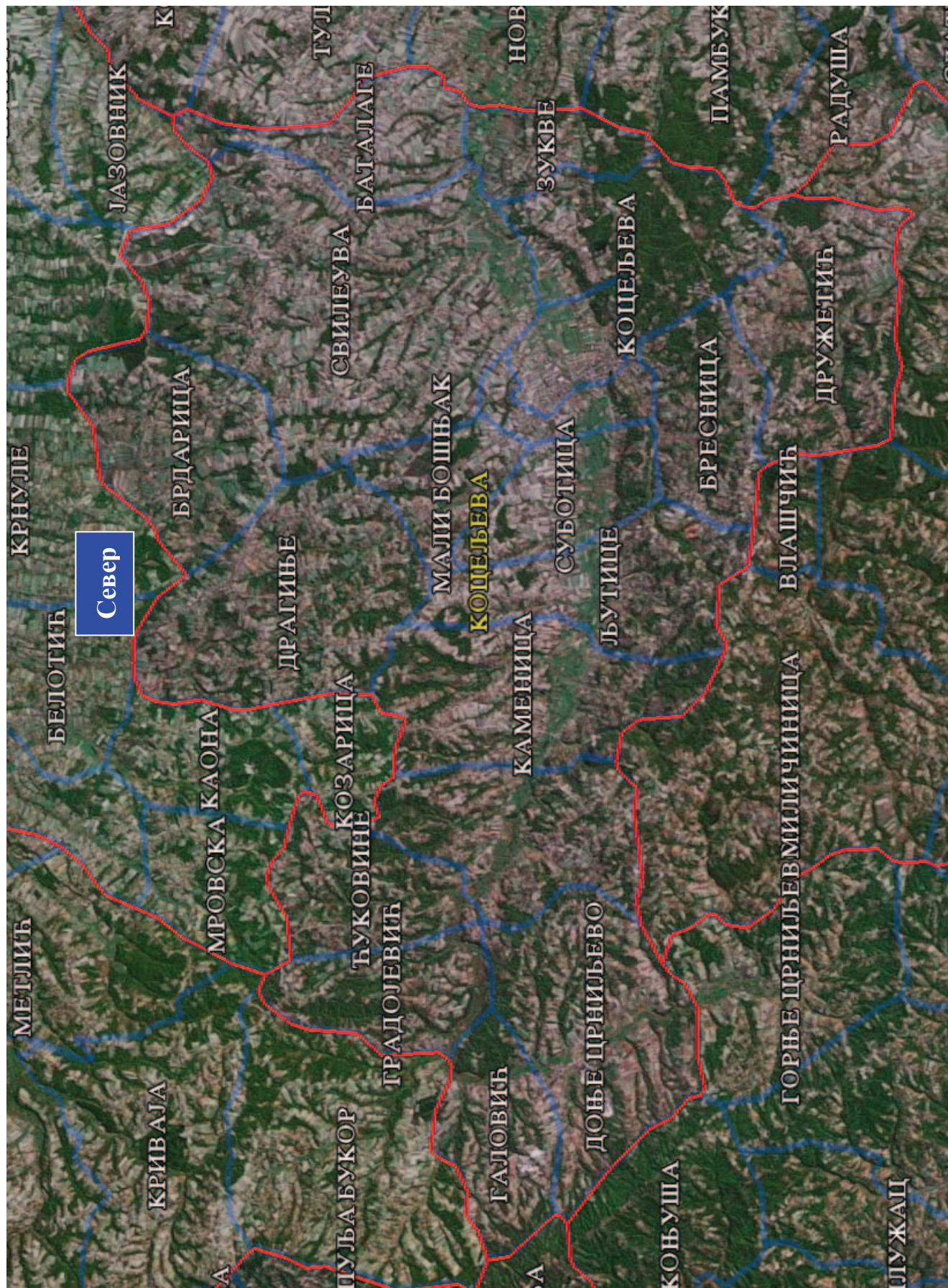

Слика 1. Сателитски снимак са истока општине Коцељева у долини горњег тока реке Тамнаве.

Слике 2. Ортогонални сателитски снимак општине Коцељева у горњем току реке Тамнаве.⁹

⁹ Сателитски снимци са слика 1 и 2 начињени су помоћу компјутерског програма Google Earth 6 доступног са сајта: <http://www.google.com/earth/index.html> (задњи пут отворан 15. X 2011.).

Слика 3. Ортогонални сателитски снимак општине Коцељева са додатно уцртаним међуопштинским и месним административним границама.¹⁰

¹⁰ Ортогонални сателитски снимак општине Коцељева начињен је помоћу компјутерског програма Google Earth 6 доступног са сајта: <http://www.google.com/earth/index.html> (задњи пут отворан 15. X 2011.). Административне месне границе уцртао је аутор овог текста на основу топографских карата 1:25000.

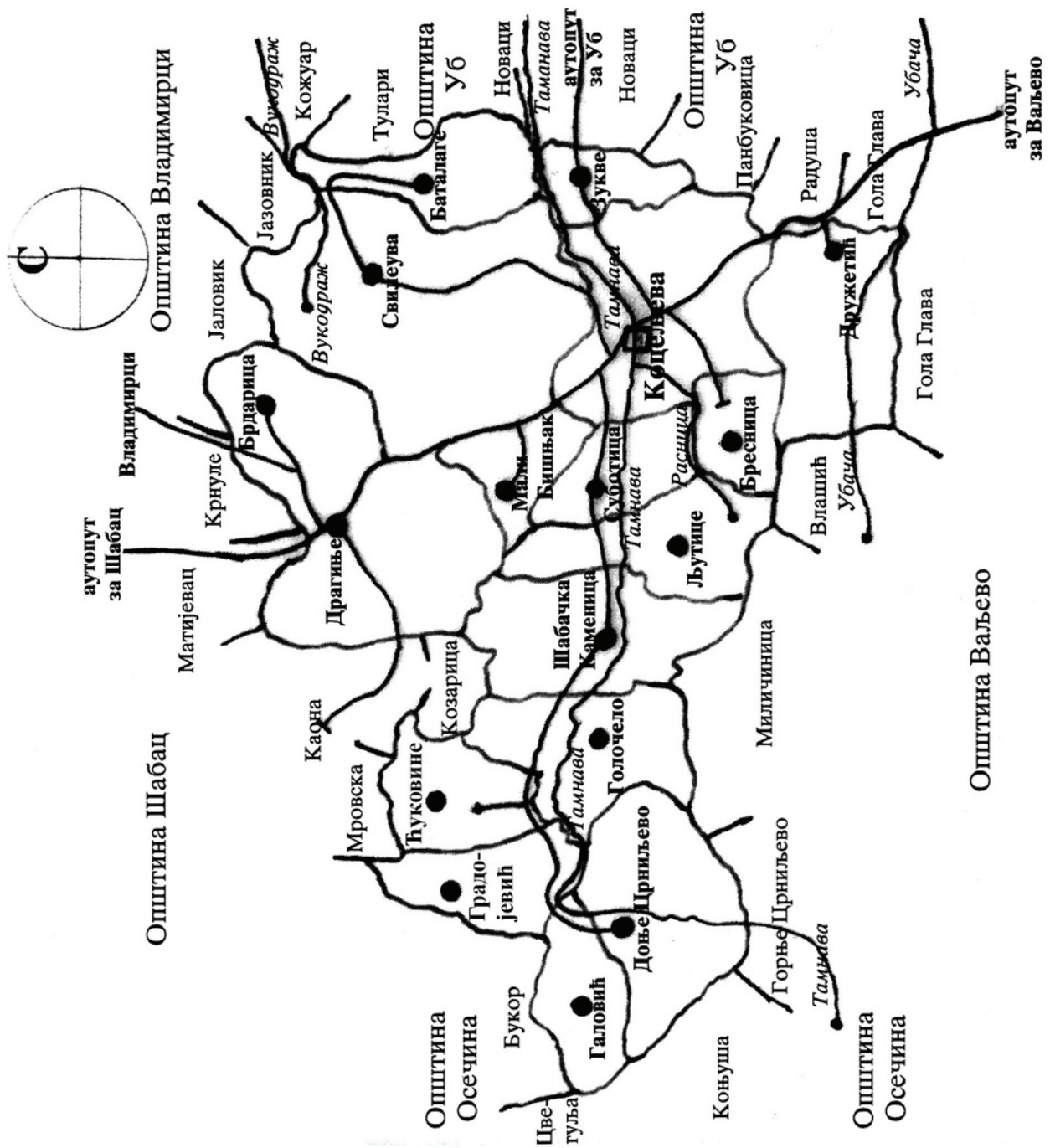
Север

Карта 4. Инсертована геолошка карта општине Коцељева.

Легенда:

Q_{1t}=Речно-језерске терасе; PL=Понтијски седименти; M¹₃=Бракични сарматски седименти; M²₃=Каспи-бракични Панон; M²₂=Баденски кластично-карбонатни седименти; M₂=Језерски хеуетски седименти; M₃=Слатководни горњи миоцен; D,C=Девон-карбонски кластити; S^{1,2,3}=Алевролити; T₁=Карбонатно-теригена формација; P₃=Битуменозни кречњааци; t=Речне терасе al=Алувијални наноси.¹¹

¹¹ Инсертована геолошка карта општине Коцељева у размери: 1:50000. Инсертовано из: И. Филиповић и Б. Атин, *Геолошка карта Колубарско-мачванске-подринске регије*, У: И. Филиповић, (Приређивач), *Геолошке карактеристике и потенцијалност геолошких ресурса регије Колубаре, Мачве и Подриња*, Геолошки завод «Гемини», Београд, 1996., с. 187.

Скица 1. Административна скица општине Коцељева.¹²

¹² Административну скицу општине Коцељева нацртао је аутор овог рада на основу скица (у размери 1:25000), добијених за свако место посебно од стране Службе за катастар непокретности Републичког геодетског завода у Коцељеви.

Кратак историјат Завичајног музеја у Коцељеви

Архитектонски објекат у варошици Коцељева у којем се данас налази Завичајни музеј подигнут је 1871. године на месту где се некада налазила зграда од шепера у којој је била тадашња Општина коцељевачка и у којој је, у једној собици, радила и прва школа у Коцељеви.¹³ Та прва зграда од шепера у којој је (истовремено) била и Општина и Основна школа, порушена је око 1860. године, и на њеном месту је 1871. године подигнута и завршена зграда од цигала, на каменим темељима у којој се данас и налази Завичајни музеј у саставу Библиотеке „Јанко Веселиновић” Коцељева.

Та нова зграда од цигала из 1871. године била је, својевремено, намењена за нову зграду Општине и нову школу, па је позната и по томе што је у њој учитељовао и био и председник општине познати српски књижевник - Јанко Веселиновић, који је, својевремено, испред ње засадио и две липе.¹⁴ Касније је овај архитектонски објекат из 1871. године назван „Мала школа”.¹⁵

Због потребе за већом, пространијом школом у Коцељеви, одмах до тзв. Мале школе из 1871. године, подигнута је 1901. године нова школа у којој ће се настава одвијати све до 1951. године.¹⁶ Данас се у овој згради налази Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева. Школа је у овој згради из 1901. године радила је све до 1951. године када је у Коцељеви изграђена нова школа, док је тзв. “Мала школа” у овом периоду (1901-1951) била претворена у стан за учитеље.

После 1962. године, у ова два објекта („Малу школу” из 1871. године и школу из 1901. године) усељава се културна институција Раднички универзитет Коцељево.

Наиме, од 1931. године у Коцељеви је постојало занатлијско удружење «Мајсторски сто» из којег је 1935. године настало Културно-просветно друштво „Занатлија” које са великим успехом радило све до почетка II Светског рата. После завршетка рата, из Културно-просветног друштва “Занатлија” са радом почиње само Читаоница из које је 1962. године основан „Раднички универзитет Коцељево”¹⁷ смештен у ова два објекта, а регистрован код Окружног суда у Београду.¹⁸ Раднички универзитет Коцељево деловао је као установа „за свестрано, перманентно образовање, васпитање и културно уздизање радних људи и грађана”.¹⁹ Једна од делатности те установе била је и музејска делатност.

Одлуком радних људи из 1973. године²⁰ «Раднички универзитет Коцељево» мења своје име у: «Народни универзитет „Јанко Веселиновић” Коцељево» са основним делатностима: културно-образовном, библиотечком и са „Завичајном збирком музејске грађе”.²¹ и као такав регистрован је код Окружног привредног суда у Ваљеву.²²

Народни универзитет Коцељево је, у оквиру своје музејске делатности, а у сарадњи са надлежним Народним музејом у Шапцу, 1974. године свечано отворио свој Завичајни музеј са сталном музејском поставком из НОБ-а.

Тек је 1990. године, а у сарадњи са Народним музејом из Шапца, формирана стална музејска поставка која је осликавала комплетну тада познату прошлост Тамнавског краја и општине Коцељева.²³

¹³ М. Филиповић, *Основне школе општине Коцељева*, Основна школа „Мића Станојловић” Коцељева, Коцељева, 1992, с. 45, пасус 2.

¹⁴ Исти, с. 48, пасус 4.

¹⁵ Исто.

¹⁶ Исти, с. 45, пасус 3, као и приложена фотографија, али и: мр М. Јевтић, *Просветне прилике током XIX века*, У: *Посавотамнава*, (монографија), СО Коцељева, СО Владимирци и Фонд НОБ Подриња Шабац, Шабац, 1983, с. 173, при дну стране.

¹⁷ Раднички универзитет је настао решењем Народног одбора општине Коцељева, број 565, од 1. фебруара 1962. године.

¹⁸ Бр. Фи – 367/65.

¹⁹ Подаци су преузети из Статута Универзитета, од новембра 1973. г.

²⁰ Бр. 287/1,

²¹ Подаци су преузети из Статута Универзитета, од новембра 1973. г.

²² Решење бр. 890/73.

²³ Уговор бр. 74, од 16. априла 1990. године

Исте, 1990. године, Народни универзитет Коцељево, мења свој назив у: «Центар за културу и образовање „Јанко Веселиновић” Коцељева», са основним делатностима: културно-образовном, библиотечком, музејском, и делатностима осталих услуга²⁴, па је као такав регистрован код Привредног суда у Ваљеву.²⁵

Године 1997., Центар за културу и образовање Коцељева, мења свој назив у: «Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева»,²⁶ са делатностима међу којима је присутна и музејска делатност²⁷, па је као таква регистрована код привредног суда у Ваљеву.²⁸

Од 2003. године, своју сагласност на формирање Завичајног музеја у саставу Библиотеке “Јанко Веселиновић” Коцељева, (који је физички смештен у згради тзв. „Мале школе“ из 1871. г.), дало је и надлежно Министарство за културу Републике Србије.²⁹

Данас се Завичајни музеј Коцељева налази у улици Немањина, број 70, у варошици Коцељева, и то је, тренутно, једини музеј на територији општине Коцељева. Заједно са зградом Библиотеке, Цркве и општинском зградом чине јединствену амбијентално-стилску и просторно-урбану архитектонску целину градског језгра варошице Коцељеве.

У Завичајном музеју Коцељева од 2003. године запослено је само једно стручно лице у сталном радном односу, а то је дипломирани археолог Зоран А. Живановић, са стручним звањем кустос.

Слика 4. Завичајни музеј Коцељева у саставу Библиотеке „Јанко Веселиновић” Коцељева, смештен у објекат некадашње општине и школе коцељевачке из 1871. год.

²⁴ Подаци су преузети из Статута Центра за културу и образовање Коцељева, бр. 33, од 06. IV 1992. г.

²⁵ Под бројем: Фи – 1122/90

²⁶ Подаци су преузети из тренутно важећег Статута Библиотеке, број 1-3, од 17. I 1997. године.

²⁷ Ова делатност Библиотеке тада је регистрована у поменутом решењу Привредног суда у Ваљеву, под бројем 92521.

²⁸ Решење бр. Фи. 455/97, од 30. V 1997. године.

²⁹ Своју сагласност на испуњење услова за формирање и легалан рад Завичајног музеја у саставу Библиотеке „Јанко веселиновић” Коцељева дало је и тадашње Министарство културе и медија Републике Србије, својим Решењем бр. 630-02-95/03-02, од 27. XI 2003. године, а заведено у Протоколу Библиотеке под бројем 279-1 од 1. децембра исте године.

Стање археолошке истражености општине Коцељева

Када је у питању надлежност у споменичкој заштити, за територију општине Коцељева надлежан је Завод за заштиту споменика културе из Ваљева и Народни музеј у Шапцу, док Завичајни музеј Коцељева покрива само послове заштите који проистичу из његове ограничене надлежности предвиђене Законом о културним добрима за уставне музејске заштите само са једним запосленим стручним лицем.

У развоју археолошке истражености територије општине Коцељева могу да се јасно уоче три фазе, тј. три етапе које су резултирале данашњим стањем археолошке истражености овог, горњетамнавског подручја у северозападној Србији.

Прву фазу представљају и прва планска истраживања спроведена у овом крају током друге половине XIX века. Ту спадају, пре свега, прва истраживања које је спровео историчар Милош С. Милојевић о којима је писмено известио тадашње Српско учено друштво,³⁰ затим, и прва егзактна истраживања која је у овом крају спровео академик Милан Ђ. Милићевић чије је резултате 1876. године објавио у својој чувеној књизи „Кнежевина Србија“.³¹ Одмах после њега и аустријски путописац и велики пријатељ Србије, Феликс Каниц објавио је 1904. године своја истраживања под насловом „Србија – земља и становништво“, у којима је било значајних података и из долине горњег тока реке Тамнаве.³² Десетак година касније, 1912., чувени српски антрополог Лубомир Павловић штампао је резултате својих 20-огодишњих истраживања у књизи (за прошлост Тамнаве) култног наслова: „Антрополографија ваљевске Тамнаве“.³³

Захваљујући пионирским истраживачким радовима наведених истраживача, отети су и спасени од заборава многи важни подаци везани за прошлост Тамнавског краја, па, између осталог, и подаци везани за археолошка налазишта.

Другу фазу археолошких истраживања Тамнавског краја чине детаљнија истраживања спроведена после Другог светског рата од стране Народног музеја у Шапцу. Тада су, почетком `70-тих година XX века, детаљна рекогносцирања овога краја спровели археолози: Миливоје Васиљевић (кустос у Народном музеју у Шапцу) и Војислав Трбуховић, (истраживач у Археолошком институту у Београду). Резултате својих истраживања публиковали су у стручној литератури, па су они данас од капиталног значаја за комплетан увид у стање археолошке истражености Тамнавског краја.³⁴

Трећу фазу археолошке истражености територије општине Коцељева чине истра-

³⁰ Писмо историчара Милоша С. Милојевића, од 17. маја (по старом календару), 1870. године, са пописом свих старина које је он открио у тадашњем Подрињском округу. Овај документ данас се чува у архиву САНУ у Београду под бројем: СУД 1870-60. Подаци о Милојевићевим истраживањима овог дела Србије преузети су из: Аноним, *Први попис археолошких старина у западној Србији*, У: *Колубара – велики народни календар за просту 1999. годину*, Издавачко предузеће «Колубара – Ваљево», Ваљево, 1999., с. 188-192.

³¹ М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Државна штампарија у Београду, Београд, 1876., али, и као фототипско издање издавачке куће „Слобода – Београд“, Том I-II, 1973., с. 422-429, Том I.

³² F. Kanitz, *Das Königreich Serbien und Das Serbenvolk von Der Römerzeit bis zur Gegenwart, Erster Band, Land und Bevölkerung, I-III*, Leipzig, 1904/1909., али, и превод оригинала: Ф. Каниц, *Србија – земља и становништво од римског доба до краја XIX века, Том I-II*, Српска књижевна задруга и ИРО „Рад“, Београд, 1985., с. 432-433, Том I.

³³ Љ. Павловић, *Антрополографија ваљевске Тамнаве*, У: *Српски етнографски зборник, књига 18*, Насеља српских земаља, књига VIII, Српска Краљевска Академија, Београд, 1912., али, и као реиздање оригинала: „АСЛ Београд“ - УБ, 1997, и „Parnas book“ Ваљево, 2011., с. 591-897.

³⁴ М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива у Шапцу, V*, Историјски архив у Шапцу, 1967., с. 121-157; М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива у Шапцу, VII*, Шабац, 1969., с. 449-469; V. Truhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: *Arheološki pregled, br. 14*, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Београд, 1972., с. 164-191; V. Truhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna ispitivanja*, У: *Arheološki pregled, br. 15*, Београд, 1973., с. 133-161; M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Народни музеј Шабац, Народни универзитет „Јанко Веселиновић“ Кочелјева, Шабац, 1973.; V. Truhović, M. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje Podrinja*, У: *Arheološki pregled, br. 18*, Београд, 1976., с. 161-177; M. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje u Podrinju*, У: *Arheološki pregled, br. 21*, Београд, 1980., с. 211-212, и: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Народни музеј Шабац, 1983.

живања која од 2003. године легално спроводи Завичајни музеј Коцељева који постоји и ради у саставу Библиотеке „Јанко Веселиновић“ Коцељева, и то, од тренутка када је на његово оснивање и рад дало своју сагласност и Министарство културе Републике Србије надлежно за ресор заштите културних добара у држави Србији. Археолошка истраживања обавља кустос запослен у сталном радном односу у Завичајном музеју у Коцељеви, а то је археолог Зоран А. Живановић.³⁵

Слика 5. Део сталне археолошке поставке у Завичајном музеју Коцељева.

Слика 6. Панорамски снимак варошице Коцељева.

³⁵ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева, праисторија - део први, Museum, бр. 9*, (Годишњак Народног музеја у Шапцу), Народни музеј Шабац, Шабац, 2008., с. 49-76; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева, антика - део други, У: Museum, бр. 10*, Шабац, 2009., с. 33-54; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева, средњовековни период, - део трећи, У: Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 13-54, и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Завичајни музеј Коцељева, Коцељева, 2010.

ПРАИСТОРИЈА
СТАРИЈЕ КАМЕНО ДОБА – ПАЛЕОЛИТ
МЛАЂИ (ГОРЊИ) ПАЛЕОЛИТ

ПРАИСТОРИЈСКИ ЛОКАЛИТЕТИ

СТАРИЈЕ КАМЕНО ДОБА – ПАЛЕОЛИТ

МЛАЂИ (ГОРЊИ) ПАЛЕОЛИТ

Шабачка Каменица – 1. Каменолом Шешевица

Средином `70-тих година XX века, у каменолому Шешевица у Шабачкој Каменици, у разрушеним пећинама са отворима ка југу пронађен је већи број костију пећинског медведа (*Ursus speleus*) и мамута (*Mammuthus primigenius*). С обзиром да су те пећине биле и до 30 метара високо изнад речице-понорнице Змајевац, јасно је да су остаци мамута ту могли да доспеју само као депонована храна палелотског човека–ловца из времена интергласације Riss/Würm и мустеријанске епохе, пре, око, 30000 година.³⁶

Географске координате археолошког локалитета „Шешевица“ су:

Северна географска ширина: (латитуда) $\phi = 44^{\circ} 27' 48.24''$;

Источна географска дужина: (лонгитуда) $\lambda = 19^{\circ} 43' 06.20''$;

Надморска висина (левел): $l = 179$ метара.³⁷

Са десне стране речице-понорнице Змајевац, тачно преко пута каменолома, високо у брду, налази се још једна очувана пећина чије је дно и прилаз затрпан дебелим депозитом каменог шута (слика 7).³⁸ $\phi = 44^{\circ} 27' 45.53''$; $\lambda = 19^{\circ} 43' 14.16''$; $l = 179$ метара.

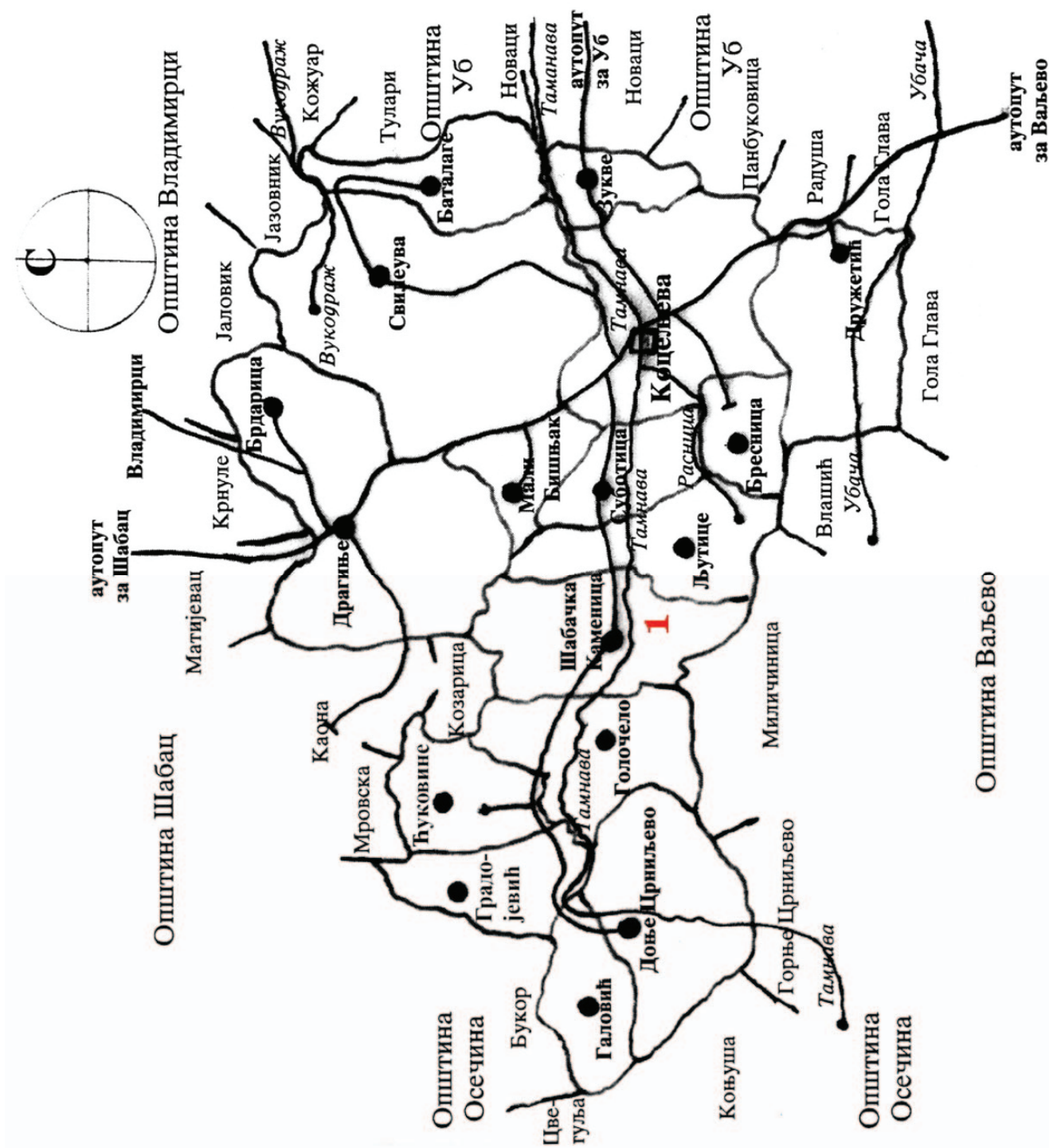
Слика 7. Полузатрпан улаз у пећину која се налази високо у брду, са десне обале речице-понорнице „Змајевац“ у каменолому Шешевица, у селу Шабачка Каменица.³⁹

³⁶ Литература коришћена за периодизацију и датовање локалитета „Каменолом Шешевица“ у селу Шабачка Каменица јесте: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије I*, Београд, 1973; Група аутора, *Праисторија југословенских земаља I*, Сарајево, 1979.; Dž. Imbri, K. P. Imbri, *Ledena doba*, Nolit, Beograd, 1981.; A. Leroa-Guran, *Praistorijski lovci*, Nolit, Beograd, 1987; Б. Гавела, *Палеолит Србије*, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду и Музеј у Аранђеловцу, Аранђеловац-Београд, 1988.; A. Leroa-Guran, *Religije prethistorije*, Plato, Beograd, 1991.; Д. Срејовић, *Културе старијег и средњег каменог доба на тлу Србије*, У: *Историја српског народа I*, Српска књижевна задруга, Београд, 1994.; В. Милићевић, *Милутин Миланковић*, Истраживачка станица Петница, Петница-Ваљево, 1995.

³⁷ Прецизне географске координате сваког археолошког локалитета и налазишта у општини Коцељева добијене су проспекцијом компјутерског програма Google Earth 6, бесплатно доступног са сајта: <http://www.google.com/earth/index.html> (задњи пут отворан 15. X 2011.).

³⁸ З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, 2010., с. 20 (у даљем тексту: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010.)

³⁹ Фотографију је са југозапада снимео аутор овог рада, 17. априла 2003. године.

Скица 2. Административна скица општине Коцељева са унетим локацијама палеолитских налазишта:

1. Каменолом Шешевица у селу Шабачка Каменица

ПРАИСТОРИЈА
СРЕДЊЕ КАМЕНО ДОБА – МЕЗОЛИТ
ЕПИПАЛЕОЛИТ / СТАРИЈИ МЕЗОЛИТ

СРЕДЊЕ КАМЕНО ДОБА – МЕЗОЛИТ

ЕПИПАЛЕОЛИТ / СТАРИЈИ МЕЗОЛИТ

Свилеува – 1. Шипчић

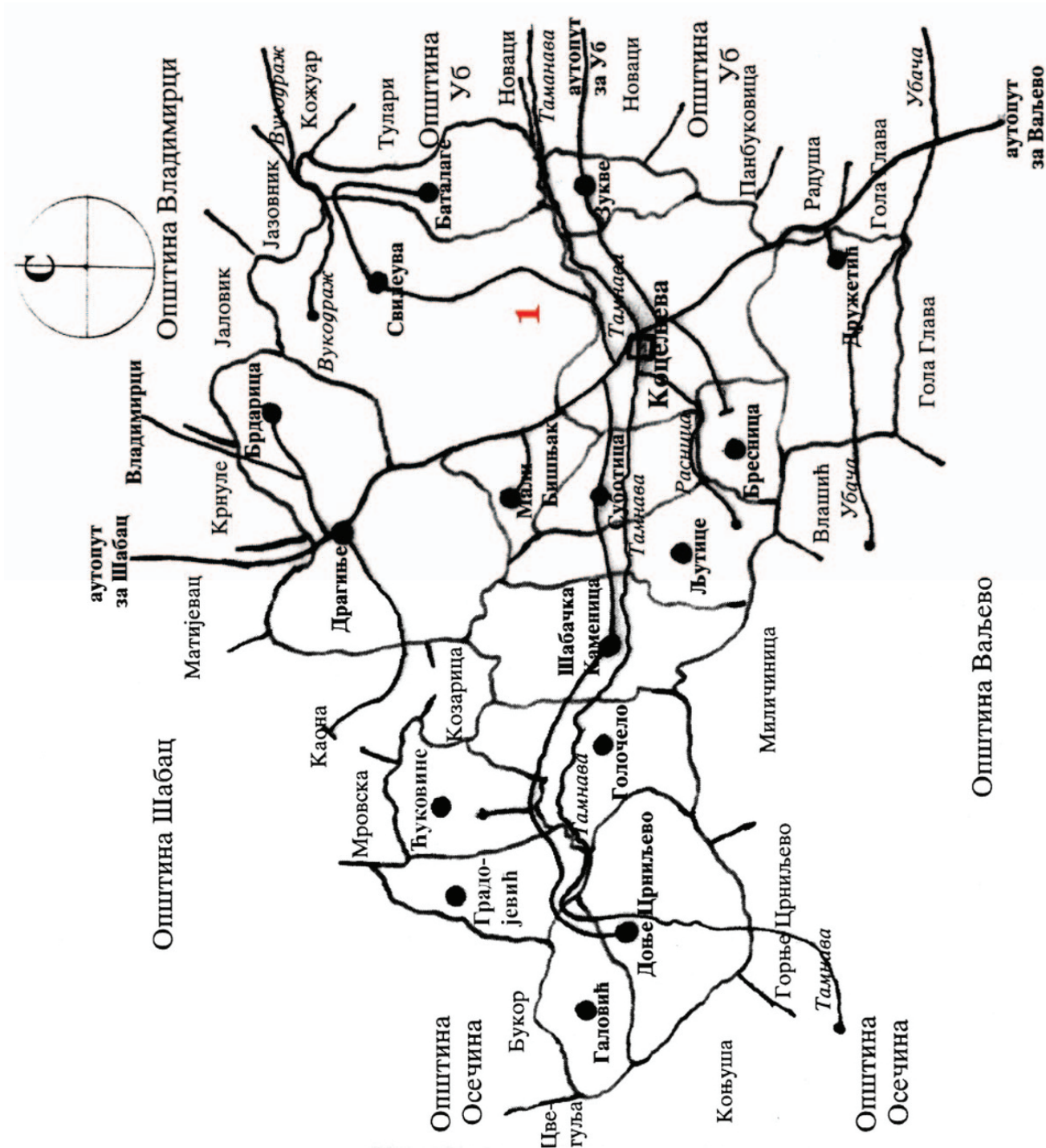
Са десне обале потока Шипчић који у мали Ратковац (код Савића кућа у Свилеуви), протиче испод асфалтног пута Коцељева-Баталаге да би се 500 метара ниже улио у реку Тамнаву, на алувијалној тераси окренутој ка североистоку, приметан је већи број речних облутака намерно полупаних. Нема трагова кућног лепа или керамичких фрагмената. Ту је пронађено само пар финално обрађених артефаката добијених цепањем речних облутака који се данас налазе у Завичајном музеју у Коцељеви.⁴⁰ На основу свега, може се претпоставити да се овде, можда, налазила епипалеолитска (с обзиром да нема керамике ни микролита) станица праисторијских ловаца стационирана на отвореном, пре, око, 8000 година пре Христа.⁴¹ Географске координате археолошког локалитета „Шипчић“ у селу Свилеува су: $\varphi = 44^{\circ} 29' 37.81''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 18.83''$; I= 123 м.

Слика 8. Атипични кремени артефакти (шиљак, два сечива, полупан облутак и фрагмент шкољке), са локалитета Шипчић у селу Свилеува.

⁴⁰ З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 26.

⁴¹ Литература коришћена за периодизацију и датовање локалитета „Шипчић“ у селу Свилеува јесте: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије I*, Београд, 1973; Група аутора, *Праисторија југословенских земаља I*, Сарајево, 1979.; А. Leroa-Guran, *Praistorijski lovci*, Nolit, Beograd.1987; Д. Срејовић, *Културе старијег и средњег каменог доба на тлу Србије*, У: *Историја српског народа I*, Српска књижевна задруга, Београд, 1994., Д. Boric, P. Miracle, *Mesolithic and Neolithic (Dis) Continuities in the Danube gorges: New AMS dates from Padina and Hajdučka Vodenica (Serbia)*, *Oxford Journal of Archaeology* 23(4), 2004., 341-371, али, и: Д. Борић, В. Димитријевић, *Апсаолутна хронологија и стратиграфија Лепенског вира*, У: *Старинар*, бр. 57, Археолошки институт, Београд, 2007., с. 9-55, и: Д. Борић, *Култура Лепенског вира у светлу нових истраживања*, У: *Гласник Српског археолошког друштва*, бр. 24, Српско археолошко друштво, Београд, 2008., с. 9-44, и: <http://www.culture.gouv.fr/fr/arcnat/harsova/en/f-chrono.htm>

Скица 3. Административна скица општине Коцељева са унетим локацијама епипалеолитских или мезолитских археолошких локалитета:

1. Шипчић у селу Свиљеува

ПРАИСТОРИЈА
МЛАЂЕ КАМЕНО ДОБА – НЕОЛИТ
СТАРИЈИ И МЛАЂИ НЕОЛИТ

МЛАЂЕ КАМЕНО ДОБА – НЕОЛИТ

СТАРИЈИ НЕОЛИТ

НАСЕЉА

Коцељева – 1. Ливаде – Војни магацини

Локалитет „Ливаде“ у варошици Коцељева налази се са леве обале реке Тамнаве, на другој алувијалној тераси званој „Ливаде“, испод некадашњих војних магацина, са обе стране пута Коцељева - Доње Црниљево.⁴²

По површини се налазе фрагменти керамике грубе и fine фактуре са јасно уочљивим супструкционим елементима од плеве на фрактури. Пронађени су и керамички фрагменти украшени импресо декорацијом, затим, кремни алат и секире од глачаног камена, као и делови кућног лепа. На појединим каменим артефактима видљиви су јасни урези који представљају осмишљене симболе и знакове. Урези су изведени кремним оруђем (слика 9 на следећој страни).⁴³

Археолошки локалитет „Ливаде“ у варошици Коцељева налази се на парцелама са следећим катастарским бројевима: 333/1; 333/2, као и на парцелама које су припадале некадашњем војном магацину (чији катастарски бројеви још увек нису доступни јавности), док се периферија локалитета (на његовој северној страни) протеже чак и преко асфалтног пута Коцељева - Доње Црниљево где је на парцели кат. бр. 310/5 такође, пронађен покретан археолошки материјал из овог праисторијског времена.⁴⁴

На основу прикупљеног покретног археолошког материјала, насеље на локалитету „Ливаде – Војни магацини“ у варошици Коцељева могуће је релативно-хронолошки датовати у фазу Старчево II, пре, око, 5800/5600. година пре Христа.⁴⁵

Географске координате археолошког локалитета „Ливаде – Војни магацини“ су:

Северна географска ширина: (латитуда) $\Phi = 44^{\circ} 25' 16.63''$;

Источна географска дужина: (лонгитуда) $\lambda = 19^{\circ} 48' 55.74''$;

Надморска висина (левел): $I = 188$ метара.

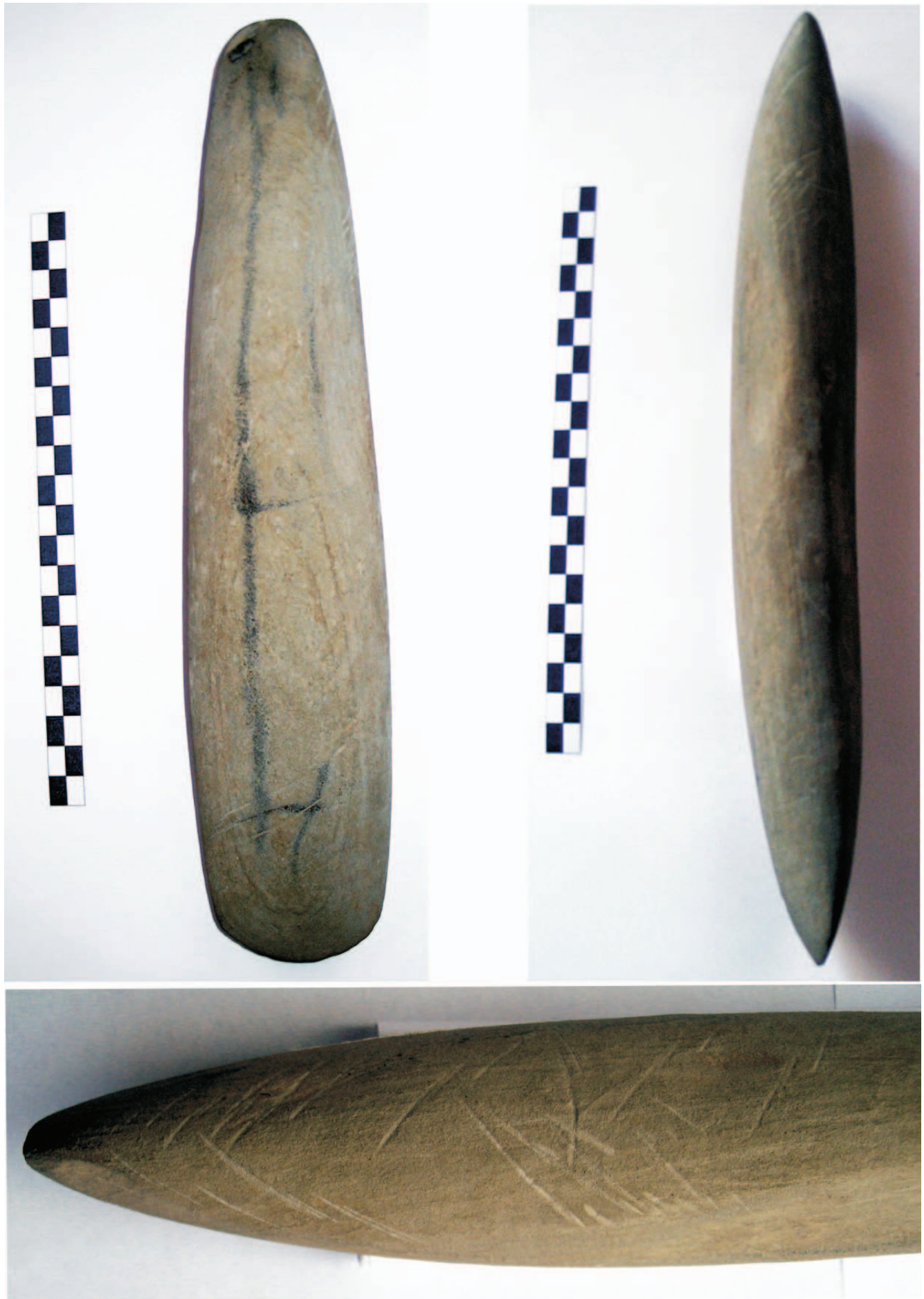
⁴² З. А. Живановић, *Методолошки поступак за формирање базе података „винчанских знакова“*, У: *Некудим – часопис за неговање традиције и очување духовности и културе*, бр. 6, Удружење грађана „Некудим“. Смедеревска Паланка, 2004., с. 6, фуснота 2; З. А. Живановић, *Библиографија праисторијских симбола и знакова*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2005., с. 62-63; Zoran A. Živanović, *Prehistoric symbols and signs from Tamnava area in northwest Serbia – Balkan*, (Catalog of Exhibitions), Native museum Koceljeva, Library „Janko Veselinović“ Koceljeva, Koceljeva, 2006., s. 11-30; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 24; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38; као и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Народни музеј Шабац, Шабац, 2008., с. 56 (у даљем тексту: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008.); и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 21-23.

⁴³ Урезани праисторијски симболи и знакови на артефактима од глачаног камена са локалитета „Ливаде – војни магацини“ у Коцељеви били су током 2006. године, предмет посебно припремљене и одржане тематске изложбе у Завичајном музеју у Коцељеви. Као такви публиковани су у интерном каталогу изложбе. Видети: Zoran A. Živanović, *Prehistoric symbols and signs from Tamnava area in northwest Serbia – Balkan*, (Catalog of Exhibitions), Native museum Koceljeva, Library „Janko Veselinović“ Koceljeva, Koceljeva, 2006.

⁴⁴ Власник парцеле кат. бр. 310/5 јесте аутор ове публикације. Прим. аут.

⁴⁵ Литература коришћена за периодизацију и датовање локалитета „Ливаде“ у варошици Коцељева јесте: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије I*, Београд, 1973, Група аутора, *Počeci zemljoradničkih kultura u Vojvodini i srpskom Podunavlju*, - Simpozijum praistorijske sekcije SADI –Subotica 1972., Srpsko arheološko društvo i Gradski muzej Subotica, Beograd, 1974., Група аутора, *Праисторија југословенских земаља II*, Сарајево, 1979., и: Н. Н. Тасић, *Неолитска квадратура круга*, Завод за издавањ уџбеника Р. Србије, Београд, 2009; : D. Boric, P. Miracle, *Mesolithic and Neolithic (Dis) Continuities in the Danube gorges: New AMS dates from Padina and Hajdučka Vodenica (Serbia)*, *Oxford Journal of Archaeology 23(4)*, 2004., s. 341-371, али, и: Д. Борић, В. Димитријевић, *Апсолутна хронологија и стратиграфија Лепенског вира*, У: *Старинар*, бр. 57, Археолошки институт, Београд, 2007., с. 9-55, и: Д. Борић, *Култура Лепенског вира у светлу нових истраживања*, У: *Гласник Српског археолошког друштва*, бр. 24, Српско археолошко друштво, Београд, 2008., с. 9-44, и:

<http://www.culture.gouv.fr/fr/arcnat/harsova/en/f-chrono.htm>

Слика 9. Крамп старчевачке културе од глачаног камена са урезаним и угребаним симболом или знаком, са локалитета „Ливаде – Војни магацини“ у варошици Коцељева.

Слика 10. Минијатурне камене секире од глачаног камена са локалитета „Ливаде – Војни магацини“ у Коцељеви.

Слика 11. Пљоснати округли постамент са рупом за дрвени штап којим се палила ватра са локалитета „Ливаде – Војни магацини“ у Коцељеви.

Свилеува – 2. Крчевине II

Локалитет „Крчевине I“ налази се са леве стране асфалтног пута Коцељева-Баталаге, на месту на којем поток Леска пресеца овај пут. Локалитет се простире са обе стране потока Леска, на нешто уздигнутијем терену површине 200x300 метара. На површини се проналазе фрагменти керамике, кремене алатке, делови опеке и кућног лепа. Сондажно рекогносцирање које је вршио Народни музеј у Шапцу `80-тих година XX века, показало је да се на овом локалитету првобитно налазило насеље Старчево-Кереш праисторијске културне групе из времена старијег неолита, а више од четири миленијума касније и римска вила рустика.⁴⁶

Старчевачко насеље на локалитету „Крчевине II“ у селу Свилеува Народни музеј у Шапцу датовао је у период Старчево II, око 5800/5600. год. пре Христа.⁴⁷

Географске координате археолошког локалитета „Крчевине II“ су:

$\Phi = 44^{\circ} 29' 08.27''$; $\lambda = 19^{\circ} 49' 53.39''$; I=130 м.

Свилеува – 3. Селиште III

Локалитет „Селиште“ налази се у центру села, са десне стране асфалтног пута Коцељева-Баталаге, на имањима Бранислава - Бране Пановића и Драгана М. Миловановића. После дубљег орања, по површини њиве Бране Пановића могу се пронаћи фрагменти старчевачке грубе керамике са јасно уочљивим супструкционим елементима од плеве на фрактури. Пронађен је и један већи фрагмент керамичке посуде декорисане псеудо-барботином. На суседним њивама проналазе се и фрагменти римске керамике, као и предмети и керамички фрагменти из турског времена.

Сав покретан археолошки материјал прикупљен рекогносцирањем овог локалитета налази се у Завичајном музеју у Коцељеви.⁴⁸ На основу керамичких налаза, старчевачко насеље на овом локалитету могуће је релативно-хронолошки датовати у период Старчево II, пре, око 5800/5600. година пре Христа.⁴⁹

Географске координате археолошког локалитета „Селиште III“ су:

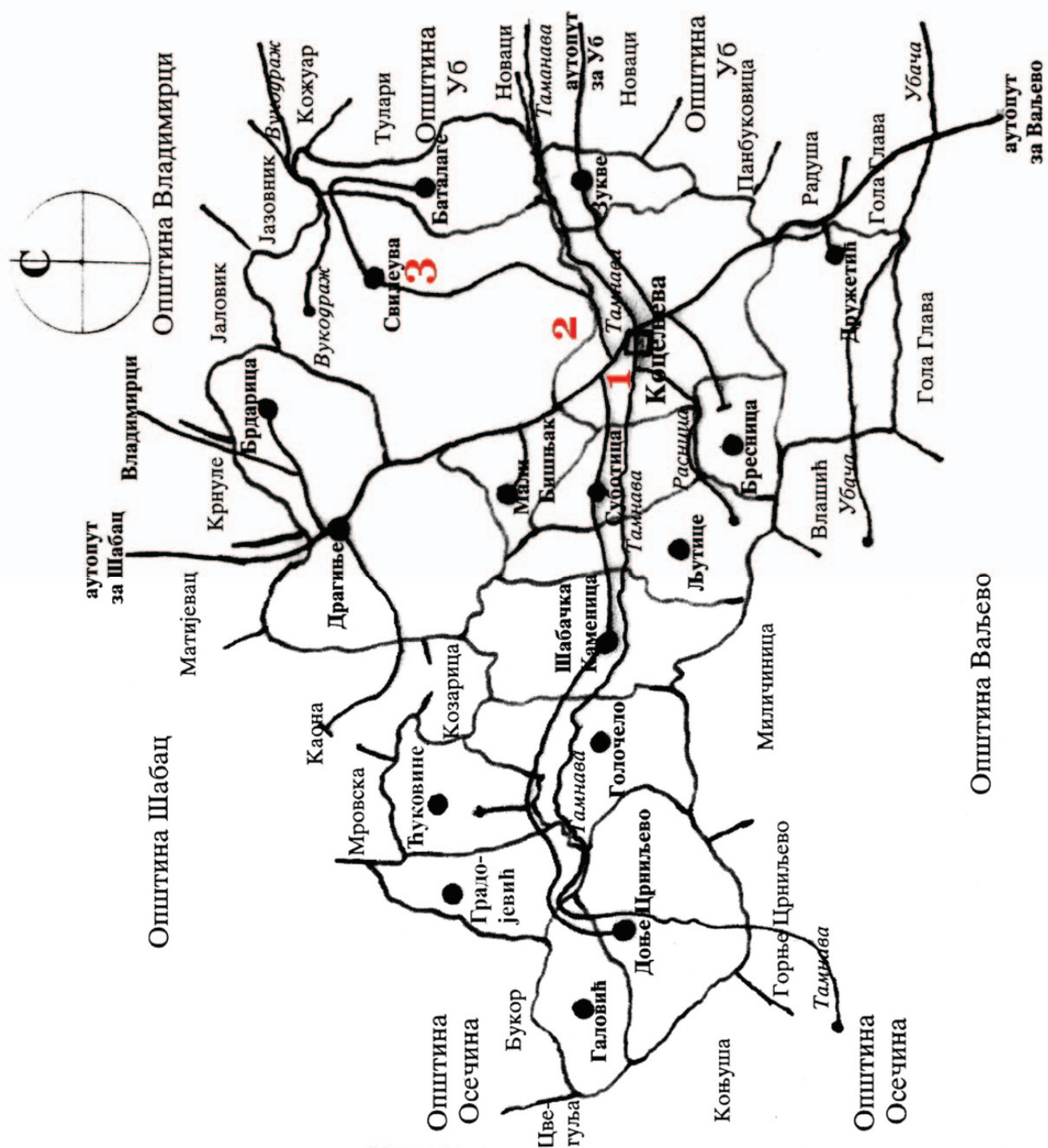
$\Phi = 44^{\circ} 30' 59.89''$; $\lambda = 19^{\circ} 49' 51.05''$; I= 136 метра.

⁴⁶ V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranja u Podrinju*, U: *Arheoški pregled*, br. 21, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1980., s. 211, (у даљем тексту: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranja u Podrinju*, U: *Arheoški pregled*, br. 21, Београд, 1980.), затим, В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Народни музеј Шабац, децембар, 1983., с. 23, (у даљем тексту: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983.); Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – Велики народни календар за просту 1994 годину*, књига друга, Агенција „Ваљевац“, Ваљево, 1994., с. 371 (у даљем тексту: Ж. Жеж и А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994. годину*, Ваљево, 1994.); З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 24.; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, с. 38; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 56; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 23-24.

⁴⁷ Литература коришћења за датовање локалитета «Крчевине II» у селу Свилеува идентична је оној која је већ наведена у фуснотама 134, на страни 46 овог рада и фусноти 138.

⁴⁸ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 24., као и у: М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38. Треба напоменути да је у наведеним публикацијама овај старчевачки локалитет погрешно наведен под називом „Ртине“. Под именом Селиште публикован је у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 57; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 25.

⁴⁹ Апсолутна хронологија локалитета „Селиште III“ дефинисана је на основу параметара публикованих у: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије I*, Београд, 1973, Група аутора, *Роџци земљорадничких култура у Војводини и српском Поднављу*, - Симпозијум праисторијске секције SADJ –Subotica 1972., Srpsko arheološko društvo i Gradski muzej Subotica, Beograd, 1974., Група аутора, *Праисторија југословенских земаља II*, Сарајево, 1979., и: Н. Н. Тасић, *Неолитска квадратна круга*, Завод за издавањ уџбеника Р. Србије, Београд, 2009; : D. Boric, P. Miracle, *Mesolithic and Neolithic (Dis) Continuities in the Danube gorges: New AMS dates from Padina and Hajdučka Vodenica (Serbia)*, *Oxford Journal of Archaeology* 23(4), 2004., s. 341-371, али, и: Д. Борић, В. Димитријевић, *Апсолутна хронологија и стратиграфија Лепенског вира*, У: *Старинар*, бр. 57, Археолошки институт, Београд, 2007., с. 9-55, и: Д. Борић, *Култура Лепенског вира у светлу нових истраживања*, У: *Гласник Српског археолошког друштва*, бр. 24, Српско археолошко друштво, Београд, 2008., с. 9-44.

Скица 4. Административна скица општине Коцељева са унетим локацијама праисторијских, старијенеолитских археолошких локалитета који припадају старчевачкој култури:

1. Ливаде – Војни магацини у варошици Коцељева;
2. Крчевине II у селу Свилеува; и
3. Селиште III у селу Свилеува.

МЛАЂЕ КАМЕНО ДОБА – НЕОЛИТ

МЛАЂИ НЕОЛИТ

НАСЕЉА

Бресница – 1. Воће

Локалитет „Воће“ налази се у селу Бресница, испод тзв. Бајиног брда, на благој коси која се спушта ка безименом потоку, који се улива у речицу Расницу. По површини је могуће пронаћи фрагменте керамичких посуда, утега, кременог оруђа и кућног лепа. Локалитет се 1973. године налазио на имању које је тада припадало Радивоју Раши Миљинковићу.⁵⁰

Насеље на локалитету „Воће“ у селу Бресница релативно хронолошки је дефинисано у епоху млађег неолита из времена винчанске културе, тј. њене фазе Винча-Плочник II,⁵¹ од 4600 до 4200. година пре Христа.⁵²

Географске координате археолошког локалитета „Воће“ у селу Бресница су:
 $\Phi = 44^{\circ} 25' 16.63''$; $\lambda = 19^{\circ} 48' 55.74''$; $l = 188$ м.

Голочело – 2. Цветковац

Локалитет „Цветковац“ налази се у њиви која је 1973. године била у власништву Витомира и Бранка Игњатовић. По површини је било могуће пронаћи фрагменте керамичких посуда, кременог материјала и кућног лепа. Њива се налази покрај обале реке Тамнаве, а насеље на њој би припадало неолитским добу.⁵³

Географске координате археолошког локалитета „Цветковац“ у селу Голочело су:
 $\Phi = 44^{\circ} 28' 46.54''$; $\lambda = 19^{\circ} 42' 03.72''$; $l = 150$ м.

Доње Црниљево – 3. Ђуричића брдо

Локалитет „Ђуричино брдо“ у Доњем Црниљеву налази се са десне обале реке Тамнаве, наспрам места данашње цркве. На западној страни падине која се спушта ка реци Тамнави, по површини земље могуће је пронаћи фрагменте керамичких посуда, кремени и камени алат и кућни леп. На основу тих налаза, насеље на овом локалитету могуће је хронолошки одредити у период млађег неолита, у време завршне фазе

⁵⁰ V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, br. 14, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1972., s. 182-183, (у даљем тексту: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, br. 14, Beograd, 1972.); затим: M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Narodni muzej Šabac, Šabac, 1973. s. 5 (у даљем тексту: M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973.). Затим, и: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 65, и на крају: Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 372. Кратке податке о овом локалитету видети и у: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 24; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакон Стефана и Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 58; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 27.

⁵¹ Публиковали и одредили релативну хронологију: В. Трбуховић и М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 65.

⁵² За периодизацију, као и за релативно и апсолутно датовање млађенеолитске винчанске културе у Србији видети: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије, Том I*, Београд, 1973.; Група аутора, *Праисторија југословенских земаља II*, Сарајево, 1979., Група аутора, *Винча у праисторији и средњем веку*, САНУ, Београд, 1984.; затим: Н. Тасић, Д. Срејовић и Б. Стојановић, *Винча – центар неолитске културе у Подунављу*, Београд, 1990., Група аутора, *Vinča and its World*, International symposium: “The Danubium Region from 6000 to 3000 B.C.”, SANU, Belgrade, 1990.; и: Група аутора, *Винча, праисторијска метропола, 1908-2008*, САНУ, Београд, 2008.

⁵³ Податке о томе да су се у селу Голочело, почетком XX века, изоравала стара ватришта, огњишта и пелишта која су докази ранијег живота, први је записао антропогеограф Љуба Павловић. Видети: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 495. Податке о праисторијском локалитету „Цветковац“ у селу Голочело, забележили су и: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Narodni muzej Šabac, Šabac, 1973. s. 5; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 58; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 28.

Винча-Плочник IIб праисторијске културе, у време од 4600 до 4200. година пре Христа. Сав покретни археолошки материјал прикупљен рекогносцирањем овог локалитета налази се у Завичајном музеју у Коцељеви.⁵⁴

Географске координате археолошког локалитета „Ђуричића брдо“ су:
 $\Phi = 44^{\circ} 28' 09.35''$; $\lambda = 19^{\circ} 37' 46.18''$; $I = 183$ м.

Слика 12. Панорамски снимак са истока локалитета „Ђуричино брдо“ у селу Доње Црниљево.

Слика 13. Фигурина од светло-црвено печене земље са локалитета „Ђуричино брдо“ у селу Доње Црниљево.

⁵⁴ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 26; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 39; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 58-59; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 28-29.

Зукве – 4. Шуме

У селу Зукве, на локалитету „Шуме“ 1993. године откривено је насеље млађе-винчанске културе, које би припадало (цитат: „средишњој плочничкој фази Винчанске културе“, завршен цитат.), из времена, пре око, 4600 до 4200. година пре Христа.⁵⁵

Географске координате археолошког локалитета „Шуме“ у селу Зукве су:
 $\varphi = 44^{\circ} 27' 54.38''$; $\lambda = 19^{\circ} 51' 10.58''$; $I = 231$ м.

Коцељева – 5. Орашје

Четири километра северно од варошице Коцељеве, на њиви која је 1973. године припадала Тошану Ђорићу, налази се локалитет „Орашје“. Локалитет се налази на благој падини која се према југу спушта ка потоку Смрђетници. По површини је било могуће пронаћи фрагменте керамичких посуда, кремено оруђе и кућни леп. На основу прикупљеног покретног материјала који се налази у Народном музеју у Шапцу, насеље је могуће датовати у период млађег каменог доба – тј. млађи неолит, од 5200 до 4200. година пре Христа..⁵⁶

Географске координате археолошког локалитета „Орашје“ у месту Коцељева су:
 $\varphi = 44^{\circ} 27' 28.97''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 34.75''$; $I = 237$ м.

Суботица – 6. Кућерине

У инвентару праисторијске збирке Народног музеја у Шапцу заведен је покретни археолошки материјал који потиче са локалитета „Кућерине“ у селу Суботица. На основу њега могуће је закључити да локалитет „Кућерине“ у селу Суботици потиче из времена млађег неолита, тј. из времена од 5200 до 4200. година пре Христа.⁵⁷

Локалитет „Кућерине“, у селу Суботица, тренутно, није лоциран. (Прим. аут.).

Свилеува - 7. Кућерине II

Локалитет „Кућерине“ налази се западном делу села Свилеуве, на завршетку косе која се стрмо руши ка југу, одмах испод куће Душана Ристивојчевића, (по подацима из 1953. године). По површини земљишта могуће је пронаћи веома уситњене фрагменте керамичких посуда, кремено оруђе, кућни леп и животињске кости.

Ови налази упућују на чињеницу да се на овом локалитету налазе два насеља, старије; из доба млађег неолита које припада винчаској култури, тј., њеној Винча-Плочник фази из времена од 4600 до 4200. година пре Христа, и млађе насеље које припа-

⁵⁵ Локалитет „Шуме“ у селу Зукве први су открили полазници семинара археологије у Истраживачкој станици Петница код Ваљева, а публиковали га следеће године археолози: Ж. Жеж и А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 372. Кратке податке о наведеном локалитету видети и у: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 24; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 59; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 29-30.

⁵⁶ М. В. Гарашанин, *Западна Србија у доба првобитне историје*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I*, - Западна Србија, САН, Грађа, књига IX, Археолошки институт, књига 2, Београд, 1953., с. 5, (у даљем тексту: М. В. Гарашанин, *Споменици I*, Београд, 1953.), затим и: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Историјски архив у Шапцу, Шабац, 1967., с. 128. (у даљем тексту: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967.). Неколико година касније, исти подаци налазе се и у: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 5. Десетак година касније исти аутор је у сарадњи са археологом Војиславом Трбуховићем публиковао исте податке. Видети: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 65, да би кратку белешку десетак година касније оставили и: Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Књига друга, Ваљево, 1994., с. 372. Кратке податке о овом локалитету видети и у: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 24., као и у: М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38, а детаљније у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 59; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 30.

⁵⁷ М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Narodni muzej Šabac, Šabac, 1973. s. 11.

да времену касног средњег века.⁵⁸

Географске координате археолошког локалитета „Кућерине II“ у селу Свилеува су:
 $\varphi = 44^{\circ} 31' 00.63''$; $\lambda = 19^{\circ} 48' 15.15''$; $I = 210$ м.

Свилеува – 8. Пуретићи

Локалитет „Пуретићи“ налази се југозападно од центра села, у близини кућа породица Пуретић. По причању поштар Зорана Атанацковића из Свилеуве, на овом локалитету он је открио једну камену секиру и фрагменте керамичких посуда класичне црне боје, на основу чега је овај локалитет могуће датовати у период млађег неолита, у време праисторијске културе Винча-Плочник од 4600 до 4200. година пре Христа.⁵⁹

Географске координате археолошког локалитета „Пуретићи“ су:
 $\varphi = 44^{\circ} 30' 20.03''$; $\lambda = 19^{\circ} 49' 20.39''$; $I = 174$ м.

ОБРОВЦИ⁶⁰

Градојевић – 9. Кулача

Локалитет „Кулача“ налази се на левој окуци реке Тамнаве, између њеног корита и пута Коцељева-Црниљево, у мочварној, водоплавној долини, где се уздиже један обровац пречника око 25 м, са шанцем око 5 м – широким и високим око 1,5 м. У средини обровца налази се благо удубљење. По његовој површини било је могуће (‘60-тих година XX века), пронаћи фрагменте керамичких посуда и кременог алата на основу којег је овај локалитет могуће датовати у период преласка неолита у метална доба.⁶¹ За овај обровац везана је народна легенда која каже да је на том месту некада била кула некаквог племића Адоша чије је силно благо остало у његовим подрумима, у суседном брду Кључаревац, док му је црква била у оближњем месту које се зове Јагодина.⁶²

⁵⁸ М. В. Гарашанин, *Западна Србија у доба првобитне историје*, У: *Споменици I*, Београд, 1953., с. 5, па затим и: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967., с.131. Исти: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Narodni muzej Šabac, Šabac, 1973. s. 5, па опет исти: М. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranja u Podrinju*, У: *Arheoški pregled*, br. 21, Београд, s. 211, а затим и у коауторству са: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 65, и на крају и: Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, с. 372. Кратке податке о овом локалитету видети и у: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 24; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38, а детаљније у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 59-60; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 31-32.

⁵⁹ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 24; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 60; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 32.

⁶⁰ Обровац је посебан тип мањег насеља (од само неколико кућа), из времена винчанске културе који је карактеристичан само за Подриње. То мини насеље је са свих страна окружено ровом који је испуњен водом. За оват тип насеља видети: В. Трбуховић и М. Васиљевић, *Обровци – посебан тип неолитских насеља у северозападној Србији*, У: *Старинар XIV-XXV*, Београд, 1975., с. 116.

⁶¹ V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranja u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: *Arheoški pregled*, br. 14, Београд, 1972., s. 182, а затим поново: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 7. Поново: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 80, па затим и: Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, с. 372; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 24; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 60-61; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 33-34.

⁶² Народну легенду о овом локалитету први је забележио академик Милан Ђ. Милићевић, давне 1876. године. Видети: М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Државна штампарија у Београду, Београд, 1876., с. 427, али и у фототипском издању наведеног дела издавачке куће „Слобода - Београд“ из 1973. године, (у даљем тексту: М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Београд, 1876.). Тридесетак година касније, аустријски путописац Феликс Каниц забележио је идентичну легенду о овом локалитету: Ф. Каниц, *Србија –*

Географске координате археолошког локалитета „Кулача“ у селу Градојевић су:
 $\varphi = 44^{\circ} 29' 04.13''$; $\lambda = 19^{\circ} 37' 18.17''$; I=164 м.

Суботица – 10. Барич II

Локалитет „Барич“ у селу Суботици налази се са леве стране пута Коцељева-Доње Црниљево, до реке Тамнаве, у непосредној близини некадашње задружне економије. Локалитет се састоји од дубље ископаног шанца и кружне хумке са улегнућем у средини. Пречник хумке износи око 25 метара, док је шанац ширине око 7 метара и дубине до 1 метар. Недалеко од овога, био је још један шанац, који је прилично разорен. Шанчеви су пињени водом оближњег јаког извора, који и данас активно ради.

На површини локалитета било је могуће `70-тих година XX века пронаћи фрагменте керамичких посуда и кремене алатке, на основу чега је овај локалитет било могуће одредити у време прелаза неолита у метална доба, а припадао би типу насеља дефинисаном као утврђено насеље типа „обровац“. Око обровца простирало се и насеље површине до 200X200 м.

1975. године, археолози: Војислав Трбуховић и Миливоје Васиљевић, а уз помоћ тадашњег Народног универзитета Коцељево, истражили су археолошким сондажним рекогносцирањем једну четвртину обровца и утврдили да се на овом месту налазило једнослојно насеље из времена млађег неолита. Том приликом пронађене су надземне куће које су страдале у пожару, као и оскудан керамички и крени материјал на основу којег је овај локалитет датован у период завршних фаза неолита, у сам крај фазе Винча-Плочник, у време око 4500. година пре Христа.⁶³

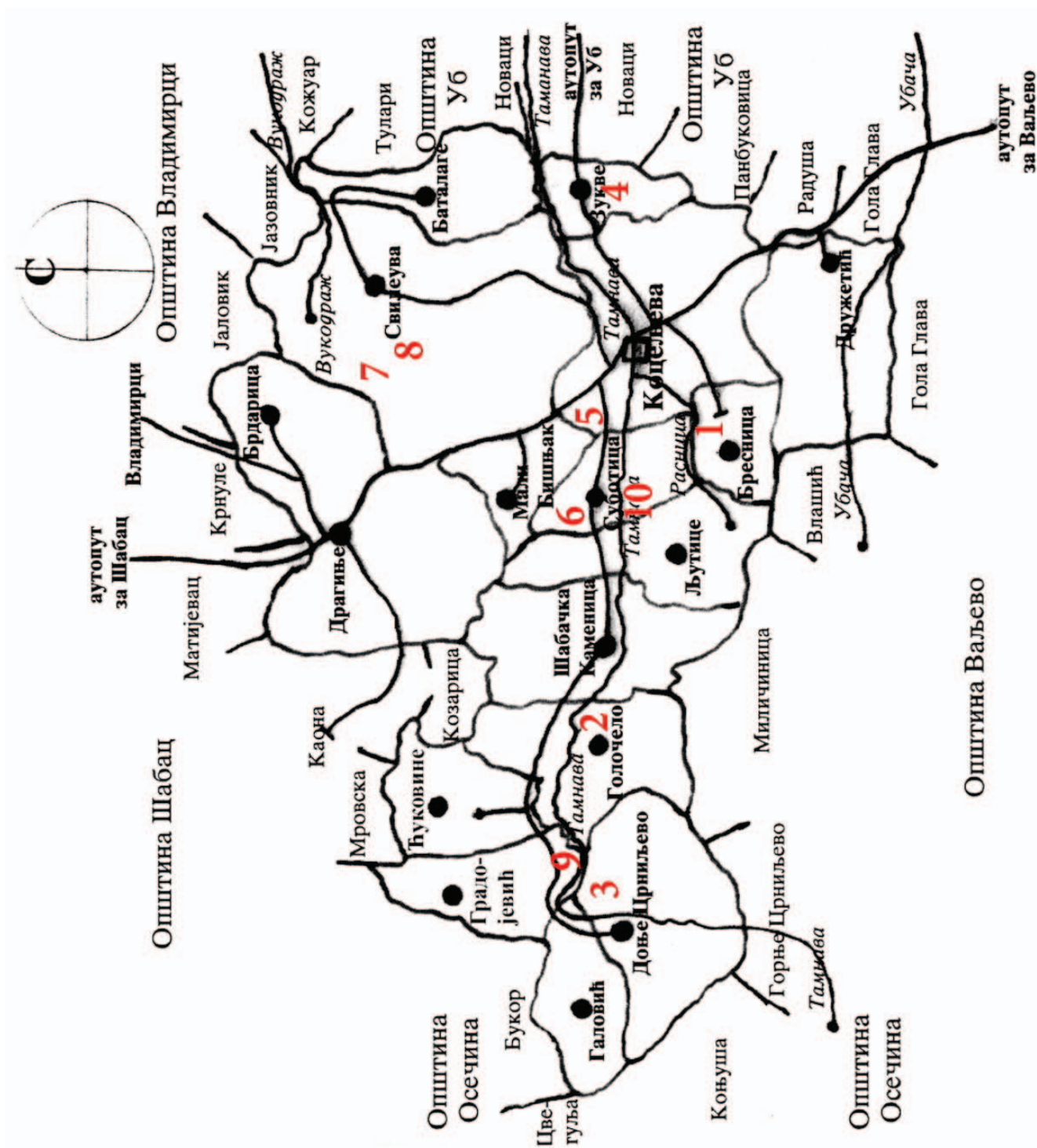
Иначе, за овај локалитет је везано и једно народно предање које каже да се на месту овог обровца налазила некада зимска кула српског племића Љутице Богдана.⁶⁴

Географске координате археолошког локалитета „Барич II“ у селу Суботица су:
 $\varphi = 44^{\circ} 29' 04.13''$; $\lambda = 19^{\circ} 37' 18.17''$; I=164 м.

земља и становништво – од римског доба до краја XIX века, Том I, Реиздање оригинала из 1905. Године, Српска књижевна задруга и ИРО „Рад“, Београд, 1985., с. 432, (у даљем тексту: Ф. Каниц, *Србија, – земља и становништво Том I*, Београд, 1985.). Десетак година касније, слично предање забележио је и антропогеограф Љуба Павловић: Видети: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489. Детаљније о предањима из долине горњег тока реке Тамнаве видети у: З. А. Живановић, Митови, легенде и предања из Тамнавског краја, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева (рукопис у припреми за штампу).

⁶³ V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheološki pregled*, br. 14, Beograd, 1972., s. 183. Годину дана касније исте податке оставио је: M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973., s. 7. Извештај о првим археолошким ископавањима овог локалитета дали су, поново заједно V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje Podrinja*, U: *Arheološki pregled*, br. 18, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1976., s. 176, (у даљем тексту: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje Podrinja*, U: *Arheološki pregled*, br. 18, Beograd, 1976.). Аутори у фусноти 2 свог Извештаја упућују на сопствено дело о Обровцима као посебно издвојеном типу неолитских насеља карактеристичних само за Подриње. То дело је: В. Трбуховић, М. Васиљевић, „Обровци“ – посебан тип неолитских насеља у северозападној Србији, U: *Старинар*, XXIV – XXV, Београд, 1975. с. 161. Седам година касније, исти аутори су поново забележили исте податке. Видети: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 79-80, и 82. И на крају: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 26; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 39; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum* 9, Шабац, 2008., с. 61-62; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 34-35.

⁶⁴ Први је ову легенду забележио антропогеограф Љуба Павловић. Видети: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489.

Скица 5. Административна скица општине Коцељева са унетим локацијама праисторијских, млађенеолитских археолошких локалитета који припадају винчанској култури: 1. Воће у селу Бресница; 2. Цветковац у селу Голочело; 3. Ђуричића брдо у селу Доње Црниљево; 4. Шуме у селу Зукве; 5. Орашје у ширем кругу града Коцељеве; 7. Кућерине II у селу Свилеува; 8. Пуретићи у селу Свилеува; 9. Кулача у селу Градојевић; и 10. Барич II у селу Суботица.⁶⁵

⁶⁵ Праисторијски локалитети из периода млађег неолита са територије општине Коцељева који нису лоцирани и чије географске координате нису познате нису ни унети, нити учртани у скицу 5.

ПРАИСТОРИЈА
МЕТАЛНА ДОБА
ЕНЕОЛИТ - БАКАРНО ДОБА

МЕТАЛНА ДОБА

ЕНЕОЛИТ - БАКАРНО ДОБА

Коцељева – 1. Драгина мала

Инжињер Драгољуб Ковачевић из Ваљева, родом од Ковачевића у Коцељеви, пронашао је 2003. године Завичајном музеју у Коцељеви једну бакарну секиру коју је пронашао око 1999. године у једном воћњаку званом „Мало воће“, у близини потока Лукинац у Драгиној мали, у Коцељеви. У питању је крстаста бакарна секира типа „Кладари“ из времена бакарног доба, која потиче из периода раног енеолита на просторима долине реке Тамнаве,⁶⁶ тј. из времена од 4500 до 4000. годин. пре Христа.⁶⁷

Ова бакарна секира депонована је у сталној изложбеној поставци Завичајног музеја у Коцељеви.⁶⁸

Географске координате археолошког налазишта „Драгина мала“ у Коцељеви су:
 $\varphi = 44^{\circ} 27' 47.11''$; $\lambda = 19^{\circ} 49' 54.58''$; $l = 158$ м.

Слика 14. Крстаста бакарна секира типа „Кладари“ са локалитета „Драгина мала“.

⁶⁶ За типологију праисторијских бакарних секира са територије Подриња видети: М. Церовић, *Бакарне сјекире из археолошке збирке Народног музеја у Шапцу*, У: *Museum 3*, Годишњак Народног музеја у Шапцу, Шабац, 2002., с. 37-56.

⁶⁷ За периодизацију, релативну и апсолутну хронологију енеолита Србије и централног Балкана видети: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије II*, Београд, 1973., Група аутора, *Праисторија југословенских земаља III*, Сарајево, 1979., и: Nikola Tasić, *Eneolithic cultures of Central and West Balkans*, *Balkanološki institut SANU Beograd*, 1995.

⁶⁸ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 69; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 36.

Ђуковине – 2. Кленовица

У селу Ђуковине 1983. године, на њиви званој „Кленовица“, поред једног извора, недалеко од реке Тамнаве, Милован „Манца“ Лазић из Ђуковина изорао је једну бакарну секиру. Те 1983. године, њива звана Кленовица била је у власништву (сада већ покојног) Јована Лазића из Ђуковина. Године 1994., Милисав Лазић из Ђуковина (брат Милованов) поклонио је ову бакарну секиру Народном музеју у Шапцу.

У питању је „крстаста“ бакарна секира која у типолошкој класификацији припада тзв. Шубертовом типу „Кладари“ крстастих бакарних секира, или, типу ПБ2 по Гаршаниновој класификацији. Овај тип крстастих секира синхрон је са типом Јашладани карактеристичним за Бодрогкерештур културу, и у употреби се задржава све до времена Бубањ-Хум II културне групе.⁶⁹

По подацима покојног Михаила Лазића из Ђуковина, да се закључити да се на овом месту налази некакво насеље из времена бакарног доба. Наиме, Михаило Лазић је у доњем току Марић реке у Ђуковинама, стотинак метара од њеног ушћа у реку Тамнаву, а 200-300 метара од места на којем је пронађена крстаста бакарна секира, изоравао мноштво фрагмената керамичких посуда.

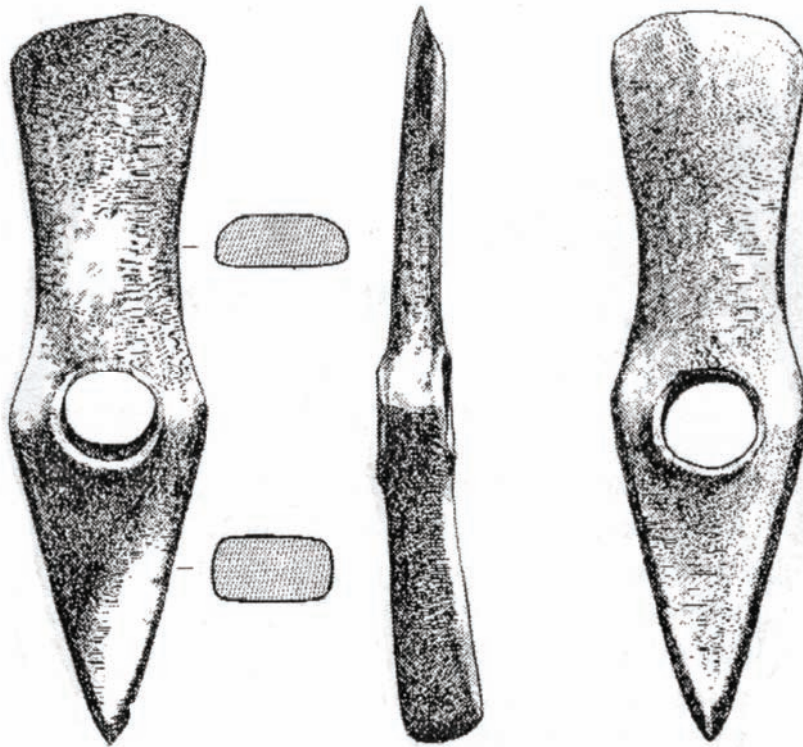
Овај налаз крстасте бакарне секире, као и насеље у близини, припадају периоду раног енеолита (бакарног доба) из времена, од 4500 до 4000. година пре Христа.

Географске координате места налаза секире на локалитету „Кленовица“ су:

$\varphi = 44^{\circ} 29' 27.00''$; $\lambda = 19^{\circ} 39' 40.12''$; I=177 м.

Географске координате локације са керамиком на локалитету „Кленовица“ су:

$\varphi = 44^{\circ} 29' 22.96''$; $\lambda = 19^{\circ} 40' 19.62''$; I=166 м.

Слика 15. Крстаста бакарна секира типа „Кладари“ са локалитета „Кленовица“ у селу Ђуковине.⁷⁰

⁶⁹ О овом типу бакарних секира, радећи типолошку класификацију истих у шабачком Народном музеју, први је писао археолог Мома Церовић, кустос у народном музеју у Шапцу. Видети: М. Церовић, *Бакарне сјекире из археолошке збирке Народног музеја у Шапцу*, У: *Museum*, бр. 3 – Годишњак Народног музеја у Шапцу, Народни музеј Шабац, Шабац, 2002., с. 42 и 45. Међутим, потуније податке о самом месту налаза ове секире дао је у монографији села Ђуковине економиста из Шапца Милоје Јовановић, комрцијалиста у фабрици Зорка-Шабац, а родом из села Ђуковине. Видети: М. Јовановић, *Ђуковине*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2008., с. 26, али, и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum* 9, Шабац, 2008., с. 69; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 37.

⁷⁰ Публиковано у: М. Јовановић, *Ђуковине*, Завичајни музеј Коцељева, Коцељева, 2008., с. 26

Брдарица – 3. Виногради

Пред само штампање ове студије, у Завичајни музеј Коцељева дошао је Миодраг Поповић из Брдарице са добро очуваним налазом енеолитске бакарне секире-чекића коју је изорао на својој њиви „Виногради“, у близини своје куће, у источном делу атара села Брдарице. Налаз је сасвим случајно изорао 2011. године током јесењег орања поменуте парцеле за коју до сада није било познато да се на њој налази праисторијски, тј. винчанско-плочнички археолошки локалитет.

М. Поповић дозволио је да се налаз фотографише у музеју, али, нажалост, рекао је да ће размислити о томе да ову секиру поклони музеју, па тако, постоји оправдана бојазан да он има намеру да исту прода најповољнијем понуђачу.⁷¹

Географске координате локалитета „Виногради“ у селу Брдарица, тренурно, нису познате.

Слика 16. Бакарна секира-чекић типа „Холич“⁷² (или, тип I за)⁷³ са локалитета „Виногради у селу Брдарица.“⁷⁴

⁷¹ М. Поповић понудио је музеју на откуп ову секиру, али, како музеј не располаже са било каквим финансијским средствима одређеним за овакве и сличне сврхе (нити код надлежних постоји расположење да се за ове потребе издвоји неопходан новац), то, нажалост, постоји оправдана бојазан да ће М. Поповић ову секиру продати првом повољном понуђачу, највероватније, на црној берзи.

⁷² По типологији Ф. Шуберта, видети: F. Shubert, *Zu den südosteuropäischen Kupferäxten*, In: *Germania*, 43/2, 1965., s. 274-295.

⁷³ По типологији М. Гарашанина, видети: М. Гарашанин, *Секире са отвором за држаље у Уметничком музеју у Београду*, У: *Музеји*, 5, Београд, 1950., с. 87-105., затим: М. Garashanin, *Schaftlochate aus Kupfer in den Sammlungen serbischer Mussen*, 34, *Bericht der romisch/germanischen Kommission*, 1951-1953, s. 61-76, као и у: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Србије I*, Београд, 1973., с. 269-288.

⁷⁴ За типологију енеолитских бакарних секира-чекића видети: М. Радивојевић, *Прилог типологији и дистрибуцији секира-чекића типа Плочник на простору југоисточне Европе*, У: *Гласник Српског археолошког друштва*, број 22, Српско археолошко друштво, Београд, 2006., с. 211-224, као и: М. Церовић, *Бакарне сјекире из археолошке збирке Народног музеја у Шапцу*, У: *Museum*, бр. 3 – Годишњак Народног музеја у Шапцу, Народни музеј Шабац, Шабац, 2002., с. 37-56.

ГРАДИНЕ⁷⁵

Баталаге – 4. Дебело брдо I, II и III

Локалитет „Дебело брдо I, II и III” јесу праисторијске градине које се налазе северно од села Баталаге. Градина I, звана Град, позната још од раније из литературе. Обе градине смештене су на гребену који се пружа у правцу североистока и руши се ка речици Вукодраж. Раздаљина између њих износи око 800 м. Сам гребен има седласт облик, на чијим се крајевима јасно издвајају две главице, на којима се проналази археолошки материјал: фрагменти праисторијских керамичких посуда, каменог и кременог алата и кућног лепа. Први од њих – ближе селу, јесте локалитет Град, за који Љубомир Павловић вели да је био градић чија је посада чувала и одржавала пут.⁷⁶ Градина I налази се на имању које је 1973. године припадало Михаилу Атанацковићу. Стране су му прилично неприступачне, сем са југа.

Друга главица, изнад речице Вукодраж, сматра се градином II, испод које – у сектору седла, према градини I – има насеље – подграђе. Обе градине, као и подграђе (на основу материјала нађеном на овом подручју), припадају периоду раног енолита из времена од 4500 до 4000. година пре Христа.⁷⁷

Географске координате Градине I на локалитету „Дебело брдо“ у селу Баталаге су:
 $\Phi = 44^{\circ} 32' 46.99''$; $\lambda = 19^{\circ} 52' 53.82''$; $I = 171$ м.

Географске координате Градине II на локалит. „Дебело брдо“ у селу Баталаге су:
 $\Phi = 44^{\circ} 32' 34.55''$; $\lambda = 19^{\circ} 52' 55.97''$; $I = 180$ м.

Географске координате Подграђа на локалит. „Дебело брдо“ у селу Баталаге су:
 $\Phi = 44^{\circ} 32' 40.77''$; $\lambda = 19^{\circ} 52' 50.08''$; $I = 158$ м.

Галовић – 5. Главичица

Локалитет „Главичица“ у селу Галовић налази се на брду – главици, са десне стране, изнад асфалтног пута Коцељева-Доње Црниљево, испред села - идући од Градојевића, а на левој обали реке Тамнаве, у непосредној близини локалитета „Кулача“. На основу конфигурације терена и положаја насеља на овом археолошком локалитету може се закључити да је (својим карактером), насеље градинског типа, а према површинским налазима (фрагментима керамичких посуда, кременог и каменог оруђа) – датирати га у време завршне фазе млађег неолита и преласку у метална доба.⁷⁸

За овај локалитет везана је и народна легенда која каже да је на овом месту био некакав повећи мађарски град, испод којег је била кула неког мађарског племића Адоша, који је имао и своју цркву ту у близини, у потесу званом Јагодина. Његово благо остало је у његовим подрумима који се налазе ту у близини, у брду званом Кључаревац.⁷⁹

⁷⁵ Градине су посебан тип утврђеног насеља из времена енеолита, подизана на врху брда које је доминирало околином из разлога безбедности. Такво насеље додатно је утврђивано земљаним бедемима како би било што неприступачније за евентуалне освајаче.

⁷⁶ Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489.

⁷⁷ V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, br. 14, Beograd, 1972., s. 182; M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973., s. 7; V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 65, 73-74; Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 372-373; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева, 2007., с. 26; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева-Владимирци, 2008., с. 39; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 63; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 39-40.

⁷⁸ M. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje u Podrinju*, U: *Arheoški pregled*, br. 21, Beograd, 1980., s. 211-212; V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 74; Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 373; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 28; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 40; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 63-64; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 40-41.

⁷⁹ Ово предање први је забележио антропогеограф Љуба Павловић. Видети: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489.; А. Дероко, *Средњовековни градови*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I*, - Западна Србија, САН, Грађа – књига IX, Археолошки институт – књига 2, Београд, 1953., с. 65.

Географске координате археолошког локалитета „Главичица“ у селу Галовић су: $\Phi = 44^{\circ} 28' 59.23''$; $\lambda = 19^{\circ} 37' 01.89''$; $I = 198$ м.

Градојевић – 6. Град

Локалитет „Град“ (или „Градовић“ како га називају мештани) налази се у селу Градојевић, на левој обали реке Тамнаве, а са десне стране асфалтног пута Коцељева-Доње Црниљево. Од овог пута удаљен је стотинак метара. Лоциран је на зазавршетку косе потковичастог облика и окренуте ка југу. Покретни археолошки материјал прикупљен рекогносцирањем овог локалитета налази се депонован у Завичајном музеју у Коцељеви.⁸⁰

Насеље припада времену преласку неолита у метална доба, тј. у период раног енеолита од 4500 до 4000. година пре Христа.

За овај локалитет везано је предање да се на овом месту некада налазио Шаренград српског племића Љутице Богдана у којем га је посећивао Марко Краљевић.⁸¹ По легенди, од овога града је (касније) као подграђе, настало село Градојевић.⁸²

Географске координате археолошког локалитета „Град“ у селу Градојевић су: $\Phi = 44^{\circ} 29' 09.74''$; $\lambda = 19^{\circ} 39' 04.67''$; $I = 183$ м.

Дружетић – 7. Бодњик

Локалитет „Бодњик“ налази се на платоу брда Бодњик у селу Дружетић, изнад десне обале реке Уб, на висини од 240 м. Северни и западни обронци, који се стрмо спуштају према реци Уб, густо су обрасли мешовитом шумом, док је сам плато прекривен пашњакком, као и (његова) блага југоисточна падина. Плато је одвојен од јужне падине степенастим узвишењем које се пружа праволинијски у правцу исток-запад. Иако га околна брда надвишују, Бодњик доминира над речном долином, пошто је најближи самој реци, а на исток од њега се пружа равница према селу Гола Глава.

Локалитет се спомиње у археолошкој литератури и под именом *Ободњик*. Нема, међутим, места недоумици о овом имену. На топографским картама, брдо се назива *Бодњик*, тако га зову и мештани, а под тим именом се појављује и у „Историји Ваљева“, додуше, погрешно проглашен као римски каструм.

На основу археолошких ископавања овог локалитета током 1992-`94. године спроведених од стране Балканолошког института САНУ и Истраживачке станице Петница, могуће је рећи да утврђено насеље на овом локалитету припада времену с краја прелаза енеолита у бронзано доба, тј. периоду раног металног доба, и то оном његовом делу који је везан за најпозније фазе развоја винчанског комплекса или им непосредно следи. Бодњик је најсеверозападнија до сада откривена тачка Бубањ-Салкуца-Криводол комплекса, судећи по распрострањености локалитета ове културне

⁸⁰ М. Васиљевић, *Arheološka rekonosciranja u Podrinju*, У: *Arheoški pregled, br. 21*, Београд, 1980., с. 211; В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 74; Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 373; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 28; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 40; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 64-65; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 42.

⁸¹ Први је ово предање забележио академик Милан Ђ. Милићевић далеке 1876. године. Видети: М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Београд, 1876., с. 427. Исто предање забележио је и аустријски путописац Феликс Каниц. Видети: Ф. Каниц, *Србија – земља и становништво, Том I*, Београд, 1985., с. 432. О томе да је на овом локалитету постојао град по имену Шаренград, кратак запис оставили су и брачни пар археолога Драга и Милутин Гарашанин. Видети: Д. Гарашанин, М. Гарашанин, *Археолошка налазишта у Србији*, Просвета, Београд, 1951. с. 179.

⁸² О томе да је село Градојевић добило своје име по граду „Шаренграду“ српског племића Љутице Богдана, први је то предање забележио антропогеограф Љубомир Павловић. Видети: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 428. Четири деценије касније поменуо га је и архитекта: А. Дероко, *Средњовековни градови*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I, - Западна Србија*, Београд, 1953., с. 65. Пре него што је рекогносцирао овај локалитет, и археолог Миливоје Васиљевић га је два пута поменуо у својим студијама као локалитет на којем се налазе остаци некаквог средњовековног града. Видети: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива, V*, Шабац, 1967., с. 148.

групе. Према високој апсолутној хронологији овај локалитет би се могао сврстати у сам крај IV миленијума пре нове ере, па би утврђено насеље на овом локалитету припадало времену с краја прелаза неолита у метална доба, тј., периоду који је везан за најпозније фазе развоја винчанског комплекса или им непосредно следи - културној фази познатој као Бубањ-Салкуца-Криводол комплекс, из времена од 4500 до 4000. година пре Христа.

Комплетан покретни археолошки материјал пронађен током кампања археолошких ископавања на овом локалитету, депонован је у Завичајном музеју у Коцељеви.⁸³

Географске координате археолошког локалитета „Бодњик“ у селу Дружетић су: $\varphi = 44^{\circ} 24' 58.29''$; $\lambda = 19^{\circ} 30' 19.45''$; I=240 м.

Слика 17. Горњи део пехара од печене земље са утребаним знаком или симболом са локалитета „Бодњик“.

⁸³ М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967., с. 127; М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973., с. 5; В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 73; М. Исаиловић, *Ваљево и околне области у средњем веку*, Ваљево, 1989. Четири године касније, овај локалитет почели су археолошки да ископавају археолози др Александар Палавистра из Балканолошког института САНУ, Игор Богдановић из Београда и Андреј Старовић из Истраживачке станице Петница код Ваљева. Учесник кампање ископавања током лета 1994. године био је и аутор овог рада. Прелиминарне резултате ових истраживања видети: А. Палавистра, И. Д. Богдановић, А. Старовић, *Бодњик, Дружетић – неолитско градинско насеље*, У: *Гласник српског археолошког друштва*, бр. 9, Српско археолошко друштво, Београд, 1993., с. 186-191. Следеће године, двојица ваљевских археолога публиковали су кратак запис о овом локалитету. Видети: Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 373. Пар година касније публиковани су и резултати прелиминарне анализе окресане кремене индустрије пронађене на овом локалитету током три претходне кампање ископавања. Видети: И. Радовановић, *Прелиминарна анализа кремене индустрије са локалитета Бодњик*, У: *Гласник српског археолошког друштва*, бр. 11, Српско археолошко друштво, Београд, 1996., с. 41-54, и, на самом крају, о овом локалитету кратку белешку оставио је и археолог З. А. Живановић, *Библиографија праисторијских симбола и знакова*, (Двојезично, српски и енглески језик), Коцељева 2005., с. 59-60, и 64-65, затим, и у: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 28; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 40; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 65-66; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 43-44.

Слика 18. Дубока здела од печене земље са локалитета „Бодњик“ у селу Дружетић.

Слика 19. Антропоморфно стилизована шоља од печене земље са локалитета „Бодњик“ у селу Дружетић.

Слика 20. Зооморфна фигурина главе вука од печене земље (анфас и профил) са локалитета „Бодњик“ у селу Дружетић.

Слика 21. Печат од печене земље са локалитета „Бодњик“ у селу Дружетић.

Слика 22. Један од два негатива каменог калуца за ливење бакарних секира са локалитета „Бодњик“ у селу Дружетић.

Слика 23. Шоља од тамно-смеђе печене земље без високе дршке са локалитета „Бодњик“ у селу Дружетић

Дружетић – 8. Коренски Вис

Локалитет „Вис“ налази се 3 километра западно и узводно од локалитета Бодњик у селу Дружетић. На овом локалитету налазило се праисторијско насеље типа градине. Приступ градини веома је отежан, осим са југа где је локалитет преко седла повезан са косом која се са Коренског Виса (347 м.) спушта ка речици Уб. Градина је по положају веома слична локалитетима Кик у Свилеуви и Бодњик у Дружетићу.

На површини њиве која је 1973. године била власништво Спасоја Којића из Дружетића, било је могуће пронаћи фрагменте керамичких посуда, утега, кременог и каменог оруђа и оружја, као и кућног лепа, који овај локалитет хронолошки опредељују у период преласка неолита у метална доба, тј. у рани енеолит из времена од 4500 до 4000. година пре Христа.⁸⁴

Географске координате археолошког локалитета „Вис“ у селу Дружетић су:

$\Phi = 44^{\circ} 25' 03.55''$; $\lambda = 19^{\circ} 46' 52.27''$; $I = 265$ м

Свилеува – 9. Кик III

Локалитет „Кик“ налази се северно од села. Кик је брдо које се (1953. године) налазило на тадашњим имањима Драгомира и Милорада Протића, и Милована Станојевића из Свилеуве. Протеже се дужином у правцу југоисток-северозапад на простору дугом око 80 метара. Ширина горњег платоа износи на југоистоку око 40 м, на северозападу 20-30 м. Са запада брежуљак је ограничен потоком Киком, а са севера речицом Вукодраж. Са јужне стране постији благо и седласто узвишење које је од Кика одвојено удубљењем, можда ровом. Све падине Кика стрме су и тешко приступачне. На

⁸⁴ Први податак у стручној литератури о овом локалитету оставио је археолог: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967., с. 127. Шест година касније, исти аутор написао је више података о овом локалитету. Видети: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973., с. 5. Десетак година касније, у ко-ауторству публикувао је опет податке о локалитету „Вис“, видети: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 74. За још десетак година касније, о овом локалитету кратку белешку оставили су и двојица ваљевских археолога. Видети: Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 373. Кратке податке о овом локалитету забележио је и археолог З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 28; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 40; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 66; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 44.

површини терена налазе се фрагменти грубе керамике, међу којима има и типова раног бронзаног доба (сличних бубањско-хумској групи). По казивању Јосифа Лазаревића из Свилеуве, налажено је овде и фрагмената лепа и кремених ножића, а откривено је и једно огњиште ограђено камењем. На основу свега изнетог, закључује се да се у праисторији, на брду Кик, налазило насеље типа градине.

Хронолошки, могуће је закључити да се на овом локалитету налазило насеље из времена прелаза каснеолитског у метална доба, тј. из периода раног енеолита од 4500 до 4000. година пре Христа.⁸⁵

Географске координате археолошког локалитета „Кик III“ у селу Свилеува су:
 $\Phi = 44^{\circ} 32' 20.35''$; $\lambda = 19^{\circ} 51' 26.24''$; I=180 м.

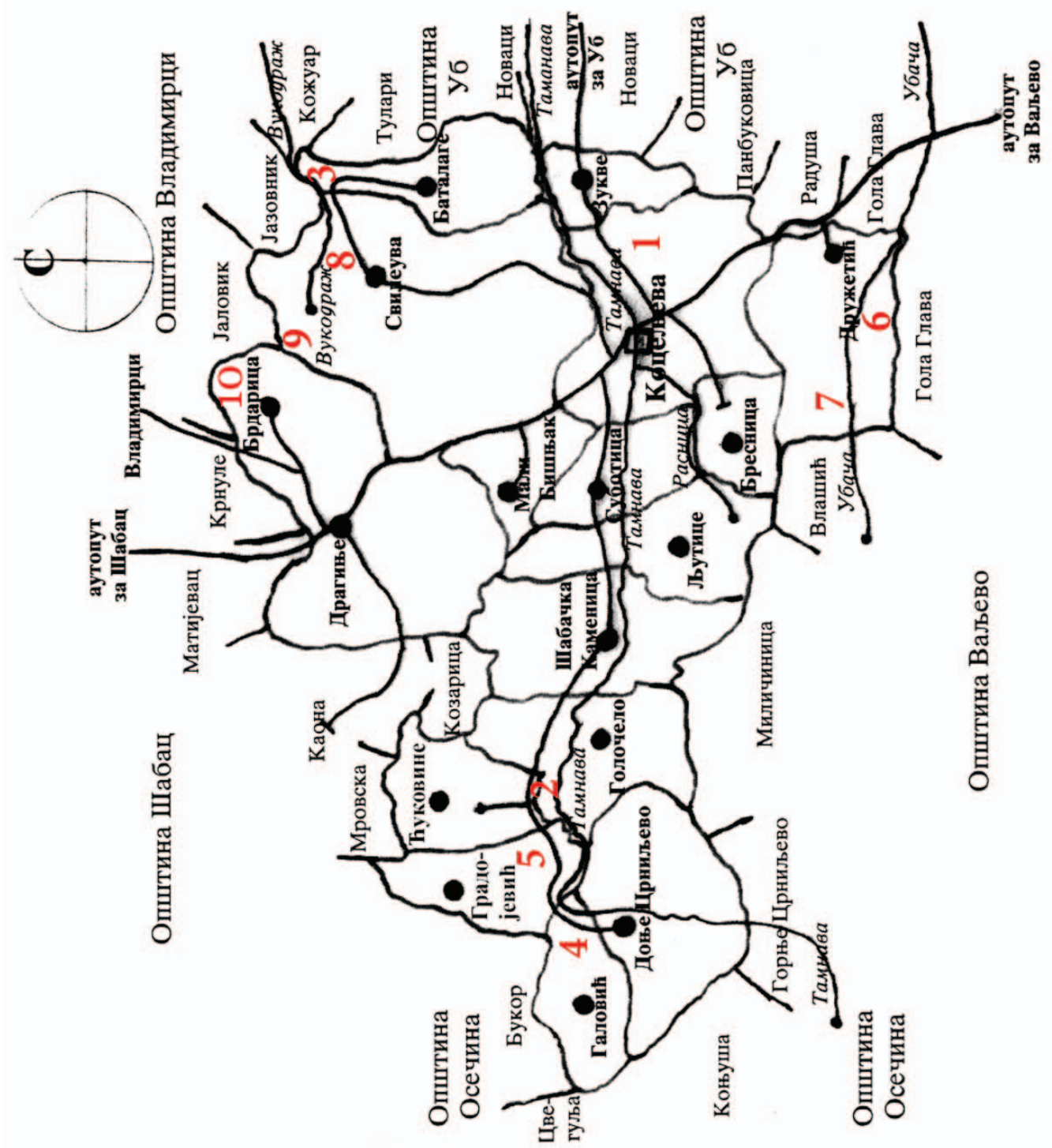
Свилеува – 10. Ртови

Локалитет „Ртови“ налази се северно од села, на тремеђи атара Брдарица, Свилеува и Крњић, на самом врху брда (244 м.) Локалитет је ситуиран на главици и представља неолитску градину чије су стране неприступачне. Изузетак чини она са југозапада, одакле је и прилаз овом праисторијском насељу. У подножју локалитета извиру, на југозападној страни – речица Вукодраж, а на северној речица Лубењак. Градина је пресечена на два дела путем Брдарица-Крњић. По површини је 1973. године било могуће пронаћи остатке кућног лепа у већим количинама. Такође, било је тада и доста фрагмената керамичких посуда, кременог оруђа и оружја, као и камених глачалица и жрвњева. На основу свега наведеног, могуће је закључити да градина на локалитету „Ртови“ припада времену с краја неолитског доба и његовог прелаза у метална доба, тј. из периода раног енеолита од 4500 до 4000. година пре Христа.⁸⁶

Географске координате археолошког локалитета „Ртови“ у селу Свилеува су:
 $\Phi = 44^{\circ} 33' 00.99''$; $\lambda = 19^{\circ} 48' 27.21''$; I=225 м.

⁸⁵ М. В. Гарашанин, *Западна Србија у доба првобитне историје*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I - Западна Србија*, Београд, 1953., с. 6; М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967., с. 131; М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973., с. 3; В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 73; Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 373; В. Трбуховић, *Место градине Кик у Свилеуви у одбрамбеном систему раног бронзаног доба западне Србије*, У: *Годишњак села Свилеуве*, бр. 2, Друштво за изучавање историје Свилеуве, Свилеува, 2004., с. 199-202, (у даљем тексту: *Годишњак села Свилеуве*, бр. 2, Свилеува 2004.); З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 28; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 40; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 67; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 45-46.

⁸⁶ М. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna ispitivanja*, У: *Arheološki pregled*, бр. 15, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Београд, 1973., с. 156, (у даљем тексту: М. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna ispitivanja*, У: *Arheološki pregled*, бр. 15, Београд, 1973.); В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 73; Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 373; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева, 2007., с. 28; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 40; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 67-68; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 46-47.

Скица 6. Административна скица општине Коцељева са унетим локацијама праисторијских, енеолитских археолошких локалитета:

1. Драгина мала у граду Коцељева; и 2. Кленовица у селу Ђуковине
3. Дебело брдо I, II и III у селу Баталаге; 4. Главичица у селу Галовић; 5. Град у селу Градојевић; 6. Бодњик у селу Дружетиш; 7. Вис у селу Дружетиш; 8. Кик II у селу Свилеува; 9. Ртови у селу Свилеува; и 10. Виногради у селу Брдарица.

ПРАИСТОРИЈА
МЕТАЛНА ДОБА
БРОНЗАНО ДОБА

МЕТАЛНА ДОБА

БРОНЗАНО ДОБА

Мали Бошњак – 1. Мала Река

По причању Милутина Јевтића из Малог Бошњака, он је годинама на њивама које се налазе у потесу званом „Мала река“ у Малом Бошњаку изоравао потпуно очуване посуде од печене земље у којима се налазио (по његовим речима), само пепео.⁸⁷ Највероватније је да се на овом месту налази бронзанодопска некропола, са спаљеним покојницима инхумираним на редове, која потиче из периода позног бронзаног доба, из времена од 1400 до 1000. година пре Христа.⁸⁸ Географске координате археолошког локалитета „Мала Река“ у селу М. Бошњак су: $\varphi = 44^{\circ} 30' 05.09''$; $\lambda = 19^{\circ} 46' 19.51''$; $I = 149$ м.

Свилеува - 2. Исићи

Локалитет „Исићи“ налази се у северном делу села Свилеуве, у истоименој мали (засеоку), у делу засеока који се наставља на тзв. „Медвеђе брдо“. На том месту уочљив је један мањи тумул пречника око 6 метара и висине до 2 метра.⁸⁹

Највероватније да се на овом месту ради о тумулу који припада периоду средњег бронзаног доба из времена од 1800 до 1400. година пре Христа.

Географске координате археолошког локалитета „Исићи“ у селу Свилеува су: $\varphi = 44^{\circ} 31' 52.18''$; $\lambda = 19^{\circ} 48' 51.42''$; $I = 169$ м.

Свилеува – 3. Кик II

Локалитет „Кик“ налази се у северном делу села Свилеуве (за детаљнији опис локалитета „Кик“ видети стране 41-42 и 49 овог хабилитационог рада). На површини терена налазе се и фрагменти грубе керамике, међу којима има и типова раног бронзаног доба (сличних бубањско-хумској групи). На основу свега тога, могуће је закључити да се на овом локалитету налазило насеље из периода раног бронзаног доба,⁹⁰ тј. из времена од 2500 до 1800. година пре Христа. Географске координате археолошког локалитета „Кик II“ су: $\varphi = 44^{\circ} 32' 20.35''$; $\lambda = 19^{\circ} 51' 26.24''$; $I = 180$ м

Суботица – 4. Борина

Милутин Јевтић поклатио је 2004. године Завичајном музеју у Коцељеви једну бронзану огрлицу од савијене дебље жице. Пронашао ју је на тзв. „задружним њивама“ које се налазе са десне стране асфалтног пута Коцељева-Доње Црниљево, на десној обали речице Борине. Ова бронзана огрлица депонована је у сталној изложбеној поставци Завичајног музеја у Коцељеви.⁹¹

Овај налаз, највероватније, потиче из растуреног гроба и припадао би периоду позног бронзаног доба, из времена од 1400 до 1000. година пре Христа.

Географске координате археолошког локалитета „Борина“ у селу Суботица су: $\varphi = 44^{\circ} 28' 31.63''$; $\lambda = 19^{\circ} 47' 32.06''$; $I = 131$ м.

⁸⁷ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефанау Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 70; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 48.

⁸⁸ За периодизацију, релативну и апсолутну хронологију бронзаног доба Србије видети: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије II*, Београд, 1973, Група аутора, *Праисторија југословенских земаља IV*, Сарајево, 1983., N. Tasić, *Kulturen Der Fruhbronzezeit Des Karoatenbeckens und Nordbalkanisch*, Balkanološki institut SANU, Beograd, 1984., и: Н. Тасић, *Историјска слика развоја култура бронзаног доба Војводине*, У: *Старинар*, бр. 53/54, САНУ Београд, 2003/2004., с. 23-34.

⁸⁹ З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 49.

⁹⁰ В. Трбуховић, *Место градине Кик у Свилеуви у одбрамбеном систему раног бронзаног доба западне Србије*, У: *Свилеува*, бр. 2, (Годишњак села Свилеуве), Свилеува, 2004., с.199-201. и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с.49-50.

⁹¹ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 70-71; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 50.

Слика 24. Бронзана огрлица са локалитета «Борина» у селу Суботица.

Суботица – 5. Брђани

Горан Гајић и његов таст Микаило Живановић поклонили су 2006. године Завичајном музеју у Коцељеви једну бронзану апликацију са орнаментима који по својим стилским декоративним елементима упућују на продукцију бронзаног доба. На овакав закључак упућују и техноморфолошке карактеристике ове апликације.

Пронађена је 2000. године у селу Суботици, у делу села који се налази са десне обале реке Тамнаве, у потесу званом „Брђани“, на имању Микаила Живановића. Овај случајни налаз, највероватније, потиче из растуреног гроба.

Бронзана апликација о којој је било речи депонована је у сталној изложбеној поставци Завичајног музеја у Коцељеви.⁹² Налаз припада периоду позног бронзаног доба из времена од 1400 до 1000. година пре Христа. Географске координате археолошког локалитета „Брђани“ у селу Суботица су: $\varphi = 44^{\circ} 27' 22.82''$; $\lambda = 19^{\circ} 46' 23.47''$; $l = 235$ м.

Ђуковине – 6. Потес

„Рекогносцирајући подручје Тамнаве 1989. године, археолози из Истраживачке станица Петница код Ваљева открили су у селу Ђуковине, на локалитету „Потес“ један тумул из времена бронзаног доба.⁹³

⁹² З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефанау Свилеуви*, Коцељева, с. 2008., с. 41; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 71; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 51.

⁹³ Резултате рекогносцирања Тамнаве од стране археолога Истраживачке станице Петница код Ваљева, публиковао је археолог Андреј Старовић из Истраживачке станице Петница код Ваљева. Видети: А. Старовић, *Резултати археолошког рекогносцирања Тамнаве*, У: *Петничке свеске, бр. 35*, Истраживачка станица Петница, Ваљево, 1993. Кратак податак о овом тумулу поново је, годину дана касније, публикован од стране двојице археолога: Ж. Жеж, А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: *Ваљевац – календар за 1994 годину*, Ваљево, 1994., с. 374. О овом локалитету оставио је кратке податке и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефанау Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41, али, доста детаљније видети у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 71; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 52.

Тумул на локалитету „Потес“ у селу Ђуковине, највероватније, припада периоду средњег бронзаног доба из времена од 1800 до 1400. година пре Христа.

Локалитет „Потес“ у селу Ђуковине још увек није лоциран од стране Завичајног музеја у Коцељеви (прим. аут.).

Слика 25. Бронзана апликација са локалитета „Брђани“ у селу Суботица.

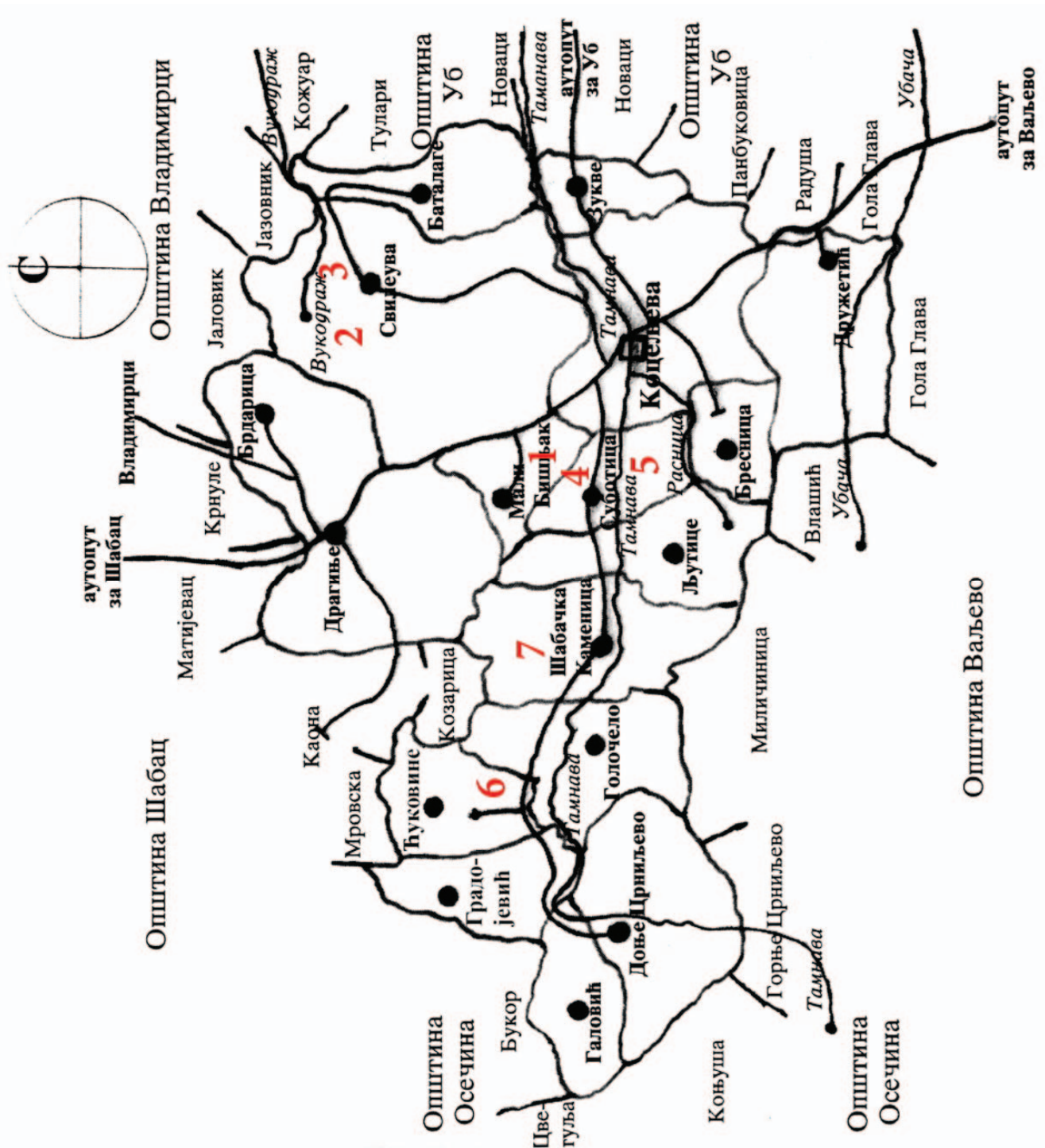
Шабачка Каменица – 7. Тумули у сеоском гробљу

У селу Шабачка Каменица, са десне стране сеоског асфалтног пута Драгиње-Шабачка Каменица, у данашњем сеоском гробљу налази се један јасно уочљив тумул пречника 20-так метара, а висине око 1,5 метара. Наоколо се може уочити још неколико мањих, тумула које је савремено гробље скоро уништило.⁹⁴ Највероватније је да се на овом месту ради о бронзанодопским тумулима из периода средњег бронзаног доба, тј., из времена од 1800 до 1400. година пре Христа.⁹⁵

Географске координате археолошког локалитета „Тумули у сеоском гробљу“ су:
 $\varphi = 44^{\circ} 29' 46.62''$; $\lambda = 19^{\circ} 43' 04.11''$; $I = 227$ м.

⁹⁴ V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, бр. 14, Београд, 1972., с. 183. Годину дана касније М. Васиљевић је сам написао кратак податак о овом локалитету. Видети: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973., с. 5. И на крају, о овом локалитету кратку белешку оставио је и археолог: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефану Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41, али, детаљније у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum* 9, Шабац, 2008., с. 71; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 52-53.

⁹⁵ За проблематику бронзанодопских некропола западне Србије и источне Босне видети још и: М. Kosarić, *Kulturni, etnički i hronološki problemi ilirskih nekropola Podrinja*, Музеј источне Босне, Тузла, 1976., док би за типологију бронзанодопских тумула било упитно видети: М. Лазих, *Топографија и типологија праисторијских тумула у Србији и Црној Гори*, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, Београд, 1989.

Скица 7. Административна скица општине Коцељева са унетим локацијама праисторијских археолошких локалитета из епохе бронзаног доба:

1. Мала Река у селу Мали Бошњак; 2. Исићи у селу Свилеува; 3. Кик II у селу Свилеува
4. Борина у селу Суботица; 5. Брђани у селу Суботица; и 6. Потес у селу Туковине; и
7. Тумули у сеоском гробљу у селу Шабачка Каменица.⁹⁶

⁹⁶ Праисторијски локалитети из епохе бронзаног доба са територије општине Коцељева који нису лоцирани и чије географске координате нису познате нису ни унети, нити учртани у скицу 7.

ПРАИСТОРИЈА
МЕТАЛНА ДОБА
ГВОЗДЕНА ДОБА

МЕТАЛНА ДОБА

ГВОЗДЕНО ДОБА

Дружетић – 1. Аутопут

У селу Дружетић, са десне стране ауто пута Шабац-Ваљево, око 1 километар од места „Споменик“, у правцу Ваљева, уочљив је праисторијски тумул пречника 30-так метара и висине око 5 метара. На тумулу је могуће јасно уочити плашт (кошуљицу) од речних облутака која га прекрива у целости. Стотинак метара јужније од овог тумула, налази се и још један доста мањи тумул.⁹⁷

Највероватније је да се на овом локалитету ради о тумулима кнежевског типа,⁹⁸ из времена каснохалштатског (крај халштата Б), или, раногвозденог периода, (почетак халштата Ц), тумулима кнежевског типа из времена пре, 600/500 година пре Христа.⁹⁹

Географске координате већег тумула на локалитету „Аутопут“ у селу Дружетић:
 $\varphi = 44^{\circ} 26' 21.84''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 27.80''$; $I = 265$ м.;

Географске координате мањег тумула на локалитету „Аутопут“ у селу Дружетић:
 $\varphi = 44^{\circ} 26' 16.95''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 30.58''$; $I = 271$ м.

Свилеува – 2. Вукодраж

У селу Свилеува, око 800 метара од леве обале речице Вукодраж, код саме тзв. Јаловичке шуме, са десне стране макадамског пута Свилеува-Јаловик/Крњић, код Лазаревића кућа, налазе се три велика тумула. Највећи је широк око 50 метара а висок око 10 метара. Са његове јужне стране налазе се још два мања тумула, ширине око 20-так метара и висине око 3 метра. 500 метара даље према западу, преко безименог потока, налазе се још два велика тумула, један уз други. Оба тумула су широка око 20-так метара и високи око 10-так метара. Са њихове јужне стране налазе се још три мања тумула, широка око 10-так метара и висока око 3 метра. Са источне стране ова два тумула налази се извор са приметном основом некаквог објекта зараслог у растиње.¹⁰⁰

Највероватније је да се на овом локалитету ради о каснохалштатским (крај халштата Б), или, раногвозденог периода, (почетак халштата Ц), тумулима кнежевског типа из времена пре, око, 600/500 година пре Христа.

Географске координате великог тумула на локалитету „Вукодраж“ у селу Свилеува су:
 $\varphi = 44^{\circ} 32' 40.07''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 44.47''$; $I = 153$ м.;

Географске координате мањег тумула на локалитету „Вукодраж“ у селу Свилеува су:
 $\varphi = 44^{\circ} 32' 38.80''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 46.76''$; $I = 153$ м.;

Географске координате другог великог тумула са друге стране безименог потока:
 $\varphi = 44^{\circ} 32' 44.70''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 24.53''$; $I = 154$ м.;

Географске координате другог великог тумула са друге стране безименог потока:
 $\varphi = 44^{\circ} 32' 46.66''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 24.66''$; $I = 154$ м.

⁹⁷ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефанау Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 72; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 54.

⁹⁸ За тумуле кнежевског типа видети: А. Палавестра, *Кнежевски гробови старијег гвозденог доба на централном Балкану*, Балканолошки институт САНУ, Посебна издања, књига 19, Београд, 1984.

⁹⁹ За периодизацију и хронологију гвозденог доба Србије видети: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије II*, Београд, 1973.; М. Kosarić, *Kulturni, etnički i hronološki problemi ilirskih nekropola Podrinja*, Музеј истоčne Bosne, Tuzla, 1976.; Група аутора, *Праисторија југословенских земаља V*, Сарајево, 1987.; Д. Срејовић, *Културе гвозденог доба*, У: *Историја српског народа*, Том I, Српска књижевна задруга, Београд, 1994., с. 54-65; Група аутора, *Културе гвозденог доба југословенског подунавља*, (Симпозијум – Сомбор), САНУ, Београд, 1994.; и: М. Васиљевић, Д. Поповић, *Подриње у старијем гвозденом добу*, У: *Museum*, бр. 3, – Годишњак Народног музеја у Шапцу, Народни музеј Шабац, Шабац, 2002., с. 7-36.

¹⁰⁰ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева*, 2007., с. 32, као и у: М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева-Владимирци, 2008., с. 41; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 73; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 55-56.

Слика 26. Један од тумула „кнежевског типа“ на локалитету „Вукодраж“ у селу Свилеува.¹⁰¹

Свилеува - 3. Кик I

Локалитет „Кик“ налази се северно од села. Кик је брдо које се (1953. године) налазило на тадашњим имањима Драгомира и Милорада Протића, и Милована Станојевића из Свилеуве. Протеже се дужином у правцу југоисток-северозапад на простору дугом око 80 метара. Ширина горњег платоа износи на југоистоку око 40 м, на северозападу 20-30 м. Са запада брежуљак је ограничен потоком Кик, а са севера речицом Вукодраж. Са јужне стране постији благо и седласто узвишење које је од Кика одвојено удубљењем, можда ровом. Све падине Кика стрме су и тешко приступачне. На површини терена налазе се фрагменти грубе керамике, међу којима има и типова раног бронзаног доба (сличних бубањско-хумској групи). По казивању Јосифа Лазаревића из Свилеуве, налажено је овде и фрагмената лепа и кремених ножића, а откривено је и једно огњиште ограђено камењем. На основу свега изнетог, закључује се да се у праисторији, на брду Кик, налазило неолитско насеље типа градине, у склопу којег постоји керамички инвентар који припада црно глачаној керамици са широким и хоризонталним канелурама већих посуда – урни, а везује се за комплекс Белегиш II – Гава, из времена око, 900/800 година пре Христа.¹⁰²

Географске координате археолошког локалитета „Кик I“ у селу Свилеува су:
 $\Phi = 44^{\circ} 32' 20.35''$; $\lambda = 19^{\circ} 51' 26.24''$; $l = 180$ м.

Свилеува – 4. Кусања III

Локалитет „Кусања“ налази се у селу Свилеува, са обе обале речице Вукодраж, на ушћу потока Кусања у речицу Вукодраж. То је алувијална тераса која се уздиже око 30 м. изнад потока Кусања и речице Вукодраж. Орјентисан је дужином у правцу северозапад-југоисток. Дужина терена износи око 300 м, ширина око 200 м. На североистоку терен се стрмо уздиже према брду Чот. Просторно, локалитет захвата 500 x 500 метара.

Локалитет се налази на имањима која су 1973. године припадала Александру Ста-

¹⁰¹ Снимак је 14. јула 1997. године са истока направио аутор овог рада са фотоапаратом „Смена 8“.

¹⁰² О гвозденодопском хоризонту на локалитету Кик у Свилеуви први су писали археолози: М. Васиљевић, Д. Поповић, *Подриње у старијем гвозденим добу*, У: *Museum – Годишњак Народног музеја у Шапцу*, бр. 3, Народни музеј Шабац, Шабац, 2002., с. 21, 29, али, помиње га и археолог: З. А. Живановић, *Посаво-тамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архи-ђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum* 9, Шабац, 2008., с. 73; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 57.

нојчићу, Велимиру Тешићу, Новаку Лазаревићу, Драгићу Радовановићу и Марку Тешићу. Локалитет се налази на парцелама са следећим катастарским бројевима: 375; 376; 377/2; 482/1; 484; 485/1; 377/1; 482/6; 487/2; 489/1; и 489/2.

Налазиште прелази преко речице Вукодраж, где је у њиви Марка Тешића откопано неколико римских озиданих гробница. На врху брда Чот, мештани причају да су пре Другог светског рата откопавали неке темеље озидане каменом и опеком већег формата. Са овог локалитета потиче и глава неког римског владара, рађена у камену, као и једна ћилибарска огрлица. Поред овога, свугде по површини налазе се многобројни фрагменти керамичких посуда, како fine, тако и грубе фактуре.

Овај локалитет су средином `70-тих година XX века рекогносцирали кустоси Народног музеј у Шапцу и утврдили да се на њему налазило насеље из времена гвозденог доба, али, и веома индикативан антички хоризонт. Ово налазиште је свакако остатак виле рустике са некрополом, док би горе на брду Чот могли бити остаци војничког *sresulum*-а (стражаре). Поред античких, прикупљени су и фрагменти керамичких посуда које припадају гвозденодопској праисторијској групи Белегиш II–Гава.¹⁰³

Међутим, на основу сведочења геометра у пензији, г. Миодрага Г. Ђаковића - Цицка из Коцељева, који је крајем `60-тих година XX века, копајући геометарске чауре на овом месту ископао и један дечији гроб прекривен већим каменим плочама (блоковима), могуће је рећи да се на овом локалитету налази и некропола из гвозденодопског периода.¹⁰⁴ На основу свега изнетог, могуће је закључити да би најстарији културни хоризонт на локалитету Кусање у Свилеуви могао припадати периоду раног гвозденог доба, из времена око 900/800 година пре Христа.

Географске координате праисторијског насеља из времена гвозденог доба на локалитету „Кусање III“ у селу Свилеува су:

$\varphi = 44^{\circ} 32' 32.50''$; $\lambda = 19^{\circ} 49' 49.36''$; $I = 147$ м.;

Географске координате дечијег праисторијског гроба на локалитету „Кусање III“ у селу Свилеува биле би:

$\varphi = 44^{\circ} 32' 25.11''$; $\lambda = 19^{\circ} 49' 41.17''$; $I = 150$ м.

Свилеува – 5. Стадион

Локалитет „Стадион“ налази се у селу Свилеува, са леве стране асфалтног пута Коцељева-Баталаге, одмах код сеоског фудбалског игралишта, преко безименог потока.

На овом локалитету налази се јасно уочљив један тумул пречника 15-так метара и висине око 5 метара.¹⁰⁵

Највероватније је да се на овом локалитету ради о каснохалштатским (крај халштата Б), или, раногвозденог периода, (почетак халштата Ц), тумулу кнежевског типа из времена пре, око, 600/500 година пре Христа.

Географске координате локалитета „Стадион“ у селу Свилеува су:

$\varphi = 44^{\circ} 30' 37.74''$; $\lambda = 19^{\circ} 49' 54.33''$; $I = 140$ м.

Свилеува – 6. Црквине – Марковића грмови у Гуњачанима II

Током сондажних археолошких ископавања у 2003. години локалитета „Црквине – Марковића грмови“ у мали (засеоку) Гуњачани, у селу Свилеува, у проширењу сонде 2, у другом откопном слоју, пронађен је један керамички фрагмент (уломак) посуде од

¹⁰³ О гвозденодопском хоризонту на локалитету Кусање у Свилеуви писали су: М. Васиљевић, Д. Попвић, *Подриње у старијем гвозденом добу*, У: *Museum*, бр. 3, Шабац, 2002., с. 21, 29, али помиње га и археолог З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефанау Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41, детаљније у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum* 9, Шабац, 2008., с. 74; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 57-59.

¹⁰⁴ По речима г. Ђаковића, гроб је ископан са десне обале речице Вукодраж, око 200 метара изнад (уз брдо), а у близини данашњег каменог пута који туда пролази за «Гујиће» и суседно село Јаловик.

¹⁰⁵ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефанау Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија*, *Museum* 9, Шабац, 2008., с. 74; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 60.

печене земље са дебљим дном и конусним доњим делом трбуха, доброг печења и фактуре, са траговима гарежи са унутрашње (а делом и спољашње), стране посуде. Својим стилским и техно-морфолошким карактеристикама овај керамички фрагмент индицира на време старијег гвозденог доба, чиме се локалитет „Црквине – Марковића грмови“ у мали (засеоку) Гуњачани, у селу Свилеува, може класификовати као вишеслојно налазиште: праисторијско и нововековно. За више детаља о локалитету „Црквине – Марковића грмови“ видети стране 110-111 ове студије.

Старији (праисторијски) културни слој на овом локалитету припадао би периоду старијег гвозденог доба из времена, пре, око 800 година пре Христа, док би млађи културни слој припадао нововековном периоду из времена средине XVIII века.¹⁰⁶

Географске координате локалитета „Црквине – Марковића грмови II“ у мали Гуњачани, у селу Свилеува су: $\varphi = 44^{\circ} 30' 18.29''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 32.77''$; I=136 м.;

Свилеува – 7. Чанд

У северозападном делу села Свилеува, са леве стране асфалтног пута Коцељева-Баталаге, код кућа које припадају фамилији Јовановић, јасно су уочљива два велика тумула пречника 20 метара и висине око 10 метара.

На једном од њих, на којем се данас налази породично имање (кућа) Мише Јовановића, током рекогносцирања које спроводи Завичајни музеј Коцељева, откривене су две поломљене, ретуширане кремене алатке, затим, два зуба (кљове) дивље свиње и један фрагмент грубе (праисторијске) керамике која својим техно-морфолошким карактеристикама јасно индицира на период металних доба. Наведени налази чувају се у Завичајном музеју у Коцељеви.

Западно од ова два тумула, али, на око 200 метара, налазе се три брежуљка који неодољиво подсећају на мегалитске тумуле. На највишем од њих пронађена је 1916. године остава римског посребљеног бакарног новца која је садржавала око од 22000 антонинијана.¹⁰⁷

Највероватније је да се на овом локалитету ради о каснохалштатском (крај халштата Б), или, раногвозденог периода, (почетак халштата Ц), тумулу кнежевског типа из времена пре, око, 600/500 година пре Христа.

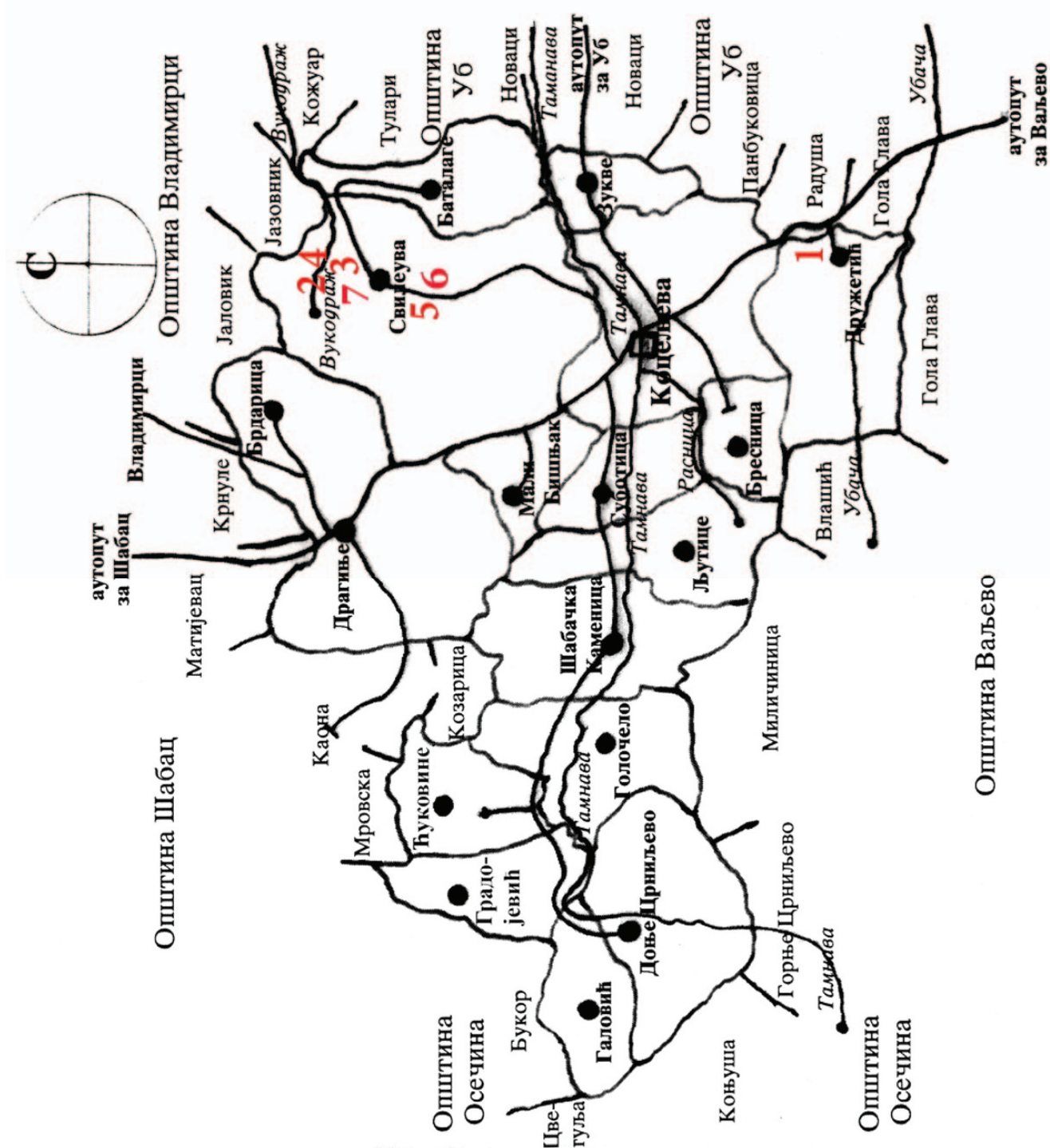
Географске координате локалитета „Чанд“ у селу Свилеува су: $\varphi = 44^{\circ} 30' 37.89''$; $\lambda = 19^{\circ} 49' 54.65''$; I=139 м.

Слика 27. Налази са локалитета „Чанд“ у селу Свилеува

¹⁰⁶ Д. Мркобрад и З. А. Живановић, *Црквине у Свилеуви – резултати прелиминарних историјско-археолошких истраживања*, У: *Сабор Поп Лука Лазаревић, бр. 1*, Коцељева, 2004., с. 187, пасус 5.

¹⁰⁷ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 32; М. Павловић, З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефану Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 41; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први, праисторија, Museum 9*, Шабац, 2008., с. 74; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 60-61.

Скица 8. Административна скица општине Коцељева са унетим локацијама праисторијских археолошких локалитета из епохе гвозденог доба:

1. Аутопут у селу Дружетих; 2. Вукодраж у селу Свилеува; 3. Кик I у селу Свилеува; 4. Кусање III у селу Свилеува; 5. Стадион у селу Свилеува; 6. Црквине – Марковића грмови II у селу Свилеува; и 7. Чанд у селу Свилеува.

ПРАИСТОРИЈА
ПРОТОИСТОРИЈА
ЛАТЕН

ЛАТЕН

Свилеува – 1. Ратковац III

На територији општине Коцељева до сада у стручној литератури није констатован ни један археолошки локалитет из културног перида Латен, али је 1999. године, током НАТО бомбардовања Србије, археолог Зоран А. Живановић у селу Свилеува, у мали „Ратковац“, на једном античком локалитету, сасвим случајно, пронашао једну сребрну драхму отковану у граду Аполонији, у Албанији. Поменута драхма је у ове крајеве доспела, највероватније, током друге четвртине првог века, или, најкасније у првој половини првог века пре Христа.¹⁰⁸

Драхма је откована у граду Аполонији крајем II и почетка I. века пре Христа, и то је, тренутно, најстарија новчаница пронађена на територији општине Коцељева.¹⁰⁹

Географске координате локалитета „Ратковац III“ у селу Свилеува су:

$\varphi = 44^{\circ} 29' 56.46''$; $\lambda = 19^{\circ} 48' 48.96''$; $l = 160$ м

Слика 28. Сребрна драхма града Аполоније из краја II и почетка I века пре Христа пронађена на локалитету „Ратковац III“ у селу Свилеува.

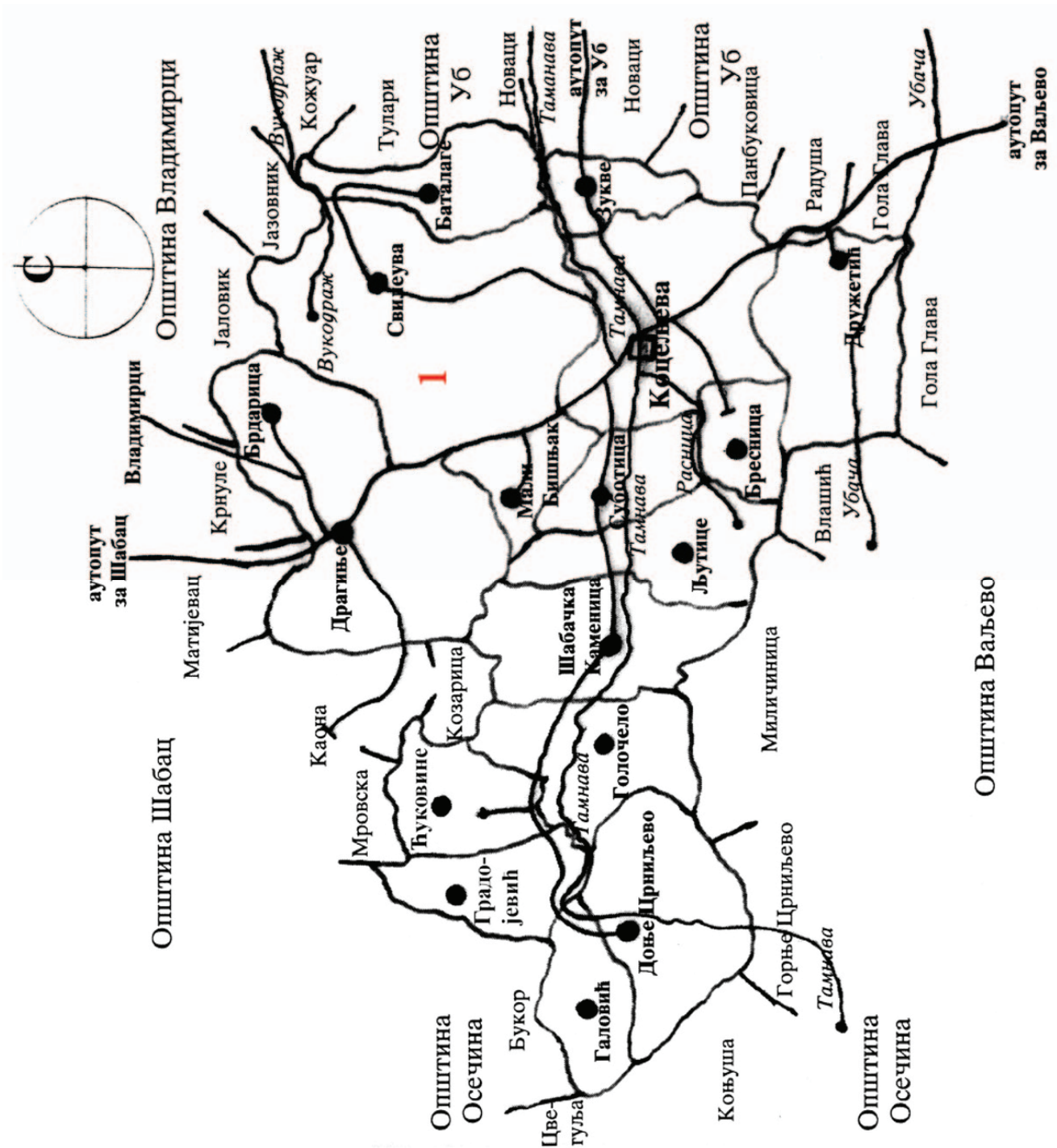
Драхма је пречника 17 милиметара и дебљине 1,5 милиметра. Обележена је знацима тзв. личне својине које чине два одреза на њеним рубовима док је на аверсу јасно видљив и трећи покушај обележавања.

Аверс: Представа краве окренуте на лево која доји теле са натписом монетарног магистрата изнад: APICTON .

Реверс: Стилизована представа Алкнојевих вртова са натписом: [Алоλ] – ознака града Аполоније, и: [AI]NEA – име притана епонима.

¹⁰⁸ За новац Аполоније видети: П. Поповић, *Драхме Аполоније и Дираххиона...*, У: Новац Скордиска, Археолошки институт и Матица српска, Београд-Нови Сад, 1987., с. 96-104 и 154-155.

¹⁰⁹ З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 62.

Скица 9. Административна скица општине Коцељева са унетим локацијама праисторијских археолошких локалитета из епохе латен:

1. Ратковац III у селу Свилеува.

ИСТОРИЈА

АНТИКА

АНТИЧКИ ЛОКАЛИТЕТИ И НАЛАЗИШТА

Брдарица – 1. Дередија поред Врбичанке

У атару села Брдарица, лево од асфалтног пута који води из Драгиња, и на левој обали потока Врбичанке, налази се локалитет „Дередија“. Локалитет је ситуиран на благој коси окренутој ка југу која се завршава вишом речном терасом, На простору величине 100 x 200 метара налазе се чести фрагменти керамичких посуда, затим, остаци грађевинског шута: опеке, имбрицеса, ћерамиде итд. Остаци припадају римској вили рустици из времена, око, III века после Христа.¹¹⁰

Географске координате локалитета „Дередија поред Врбичанке“ у селу Брдарица су: Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 33' 25.97''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 47' 09.69''$; Надморска висина (левел): $I = 124$ м.

Бресница – 2. Кулина на Коњском гробу II

„У западном атару села Бреснице, на „Коњском Гробу“, с кога је силазио стари пут у долину Тамнаве, и на којем се месту до најновијег доба једино и улазило из западних и југозападних области у ову (тамнавску) област, има место „Кулина“ за које се прича да је на њему била римска караула с војничком посадом која је штитила пут преко Влашића“.¹¹¹ Географске координате локалитета „Кулина на Коњском гробу“ у селу Бресница су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 26' 29.78''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 45' 14.30''$; Надморска висина (левел): $I = 382$ м.

Бресница – 3. Римска чаршија на Белим Орницама

У Бресничком делу сеоског атара простире се један део античког локалитета познатог у стручној литератури под називом „Чаршија на Белим орницама“. У бресничком атару налазио се део античке некрополе са овог археолошког локалитета чији су споменици повађени и употребљени за зидање цркве у Коцељеви око 1860. године. На овом (бресничком) делу археолошког локалитета проналажени су камени саркофази, гробнице зидане опекама, оружје и једна количина новца из времена II и III века после Христа.¹¹² Географске координате локалитета „Римска чаршија на Белим орницама“ у селу Бресница су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 26' 29.24''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 23.06''$; Надморска висина (левел): $I = 281$ м.

Доње Црниљево – 4. Римски кастел

У старијој литератури могуће је пронаћи оскудни податак о томе да се у Доњем

¹¹⁰ М. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna ispitivanja*, У: *Arheološki pregled*, br. 15, Beograd, 1973., s. 155; М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 63; З. А. Живановић, *Посаво-тамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 35; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 35; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 63.

¹¹¹ Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, У: *Српски етнографски зборник, књига 18. - Насеља српских земаља, књига VIII*, Српска Краљевска Академија, Београд, 1912., с. 490; али, и у: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 63-64.

¹¹² Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 485; М. Грбић, *Западна Србија у римско доба*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I*, - Западна Србија, САН, Грађа – књига IX, Археолошки институт - књига 2, Београд, 1953., с.13-23. (У даљем тексту: М. Грбић, *Споменици I*, Београд, 1953.); М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, Шабац, 1967. с. 135; З. А. Живановић, *Посаво-тамнавски срез*, 2007., Коцељева-Владимирци, 2007., с. 35; М. Павловић и З. А. Живановић. *Храм св. Архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 43; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 36; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 64-65.

Црниљеву налазио некакав римски кастел (утврђење).¹¹³ Овај кастел тренутно није убициран (лоциран).

Доње Црниљево – 5. Цевановица – римско насеље

У стручној литератури могуће је пронаћи оскудан податак да је у Доњем Црниљеву рекогносцирањем полазника археолошких семинара у Истраживачкој станици Петница код Ваљева откривено 1989. године мање римско насеље на локалитету „Цевановица“.¹¹⁴ Ово римско насеље тренутно није лоцирано.

Доње Црниљево – 6. Чардачине – вила рустика са оставом

Локалитет „Чардачине“ у Доњем Црниљеву налази се 1,5 км. удаљен од села, у правцу југоистока. Ситуиран је на последњој коси планине Влашић која се спушта са виса познатог као „Јанков вис“ (447 м.). Коса се завршава изнад пута Доње Црниљево-Осечина и реке Тамнаве. Локалитет Чардачине смештен је на малом рту који у облику језика благо пада ка поменутом путу и реци. Са источне и западне стране су дубље јаруге у које је, добрим делом, спран културни слој. На њиви су биле видљиве веће зоне тамније боје, док су на површини налажени остаци римске керамике. На једној од ових мрља постављена је археолошка сонда димензија 3 x 3 м. На дубини од 0,40 м. од горње површине појавила се камена калдрма по целој површини сонде. Уклањањем калдрме константован је слој набијене земље дебљине око 10 цм, а испод њега слој песка дебљине око 5 центиметара. У оба слоја испод калдрме нађено је доста керамичких уломака. Није искључено да су они стављени у супструкцију калдрме као ојачање. У слоју изнад калдрме исто тако су нађени уломци керамике. Из овог се може закључити да се овде ради о дворишту неког пољопривредног имања (*villa rustica*). Непосредно у дворушту виле била је похрањена и једна остава сребрног римског новца пронађена 1978. године на основу које је ова вила рустика и датована у прву половину III века после Христа.¹¹⁵

Географске координате локалитета „Чардачине“ у селу Доње Црниљево су:
Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 27' 14.87''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 37' 53.54''$;
Надморска висина (левел): $I = 216$ м.

¹¹³ М. Грбић, *Споменици I*, Београд, 1953., с. 12-13; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 36; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 65.

¹¹⁴ Ж. Жеж и А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, Ваљево, 1994., с. 376; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с.36; З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008. с. 43; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 36-37; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 65-66.

¹¹⁵ Прве податке у стручној литератури о постојању виле рустике на локалитету „Чардачине“ у Доњем Црниљеву публиковао је: М. Васић, *Археолошки преглед бр. 21*. Београд, с. 211. И двојица ваљевских археолога су о томе оставили кратку белешку, изузев што су они овај локалитет поистоветили са римским кастелом. Видети: Ж. Жеж и А. Старовић, *Археолошки локалитети у ваљевском крају*, Ваљево, 1994., с. 376. Кратку белешку о овом локалитету оставио је и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63. Да је, можда, на овом локалитету пре био кастел него вила рустика мисле и Катарина Хегнер и Немања Мрђић - полазници семинара археологије ИСП који су (под менторством аутора овог текста) истраживали овај локалитет. Видети: К. Hegner i N. Mrđić (mentor: Zoran A. Živanović), *Arheološko-istorijska interpretacija ostave rimskog srebrnog novca iz Donjeg Crniljeva*, U: *Petničke sveske, br. 42, deo III*, Istraživačka stanica Petnica, Petnica-Valjevo, 1996., 44-57. Дилему у вези тог питања разрешио је археолог др Милоје Васић, научни саветник у Археолошком институту у Београду, публикујући резултате мањих сондажних истраживања овог локалитета која су предузета од стране Народног музеја из Шапца и Археолошког института из Београда. О томе видети: М. Vasić, *Ostava denara i antoninijana iz Donjeg Crniljeva*, Narodni muzej Šabac, Posebna izdanja 2 i Arheološki institut Beograd, Posebna izdanja 43, Beograd, 2005., с. 7-8. (У даљем тексту: М. Васић, *Остава из Доњег Црниљева*, Београд-Шабац, 2005.). Публиковано и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 37; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 66-67.

Дружетић – 7. Римска Чаршија на Белим Орницама II

Прве податке о овом локалитету оставио је чувени српски антропогеограф Љубомир Павловић у својој књизи „Антропогеографија ваљевске Тамнаве“, штампане 1912. године: „Римска чаршија или Град у Дружетићу, на Белој Орници, држи се да је био велики римски град са тргом, у коме су живели и грађани и војска. По свој Орници и суседној Бресници има римских гробова и саркофага, за тим копају се цигле, камење, оружје и новац. До пре 40 година гробље се одржало, али га данас скоро и нема, јер је цео овај крај обраћен у зиратну земљу, уколико га није обухватила појединачна шума.“¹¹⁶

Рекогносцирањем овог локалитета утврђено је да су Беле орнице топоним који се простире на атаре села Бресница и Дружетић. Беле орнице су своје име добиле по белој глини које има на самој површини. У њиви, која је 1973. године била у власништву Продана Васића, а која се налази на ћувику који доминира над околиним тереном и на који је приступ отежан, налазе се по површини остаци неког зида рађеног великим речним облацима, везаних јаким малтером.

До ћувика, а преко пута који иде за Бобију, у њиви, такође, Продана Васића налазе се на површини неодређени примерци римске керамике. По причању мештана овде се налазило старо мађарско гробље, чије су велике камене надгробне плоче већ одавно разнете око 1860. године да би камен са овог гробља био употребљен за градњу кафане Живорада Бабовића у Коцељеви.

На овом локалитету се, највероватније, током III века после Христа, налазила типична римска стражара (spiculum) са цивилним насељем, која је штитила стари пут према Сави, док је касније, у средњем веку, овде било гробље.¹¹⁷

Географске координате римске стражаре на Бобији у селу Дружетић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 26' 19.20''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 36.82''$;
Надморска висина (левел): $I = 313$ м.;

Географске координате цивилног насеља на Белим орницама у селу Дружетић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 26' 14.72''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 34.44''$;
Надморска висина (левел): $I = 306$ м.

Свилеува – 8. Дуго воће III

Локалитет дуго воће налази се на једном рту у селу, између Лазићке и Гуњачке мале. Њиве су, те 1972. године, (на основу података из старије литературе), биле у власништву или Мирослава, или, Милосава или, пак, Милорада Лазаревића из Свилеуве. По површини се налазе фрагменти опеке, керамике, кућног лепа и други материјал. Ови предмети казују да се овде ради о остацима римске виле рустике и неког средњовековног насеља. Из старије литературе је познато да је на овом локалитету пронађен и један златан прстен.

¹¹⁶ Видети: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489. ; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 38-39; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 67-69.

¹¹⁷ Одмах после Другог светског рата, кратку цртицу о локалитету „Чаршија на Белим орницама“ у селу Дружетић оставио је М. Грбић, *Споменици I*, Београд., 1953., с. 21, да би прве конкретније стручне податке о овом налазишту забележио: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, Шабац, 1967., с. 138, а нешто касније, у сарадњи са археологом Војиславом Трбуховићем дати су и конкретнији подаци. Видети: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, *Arheološki pregled, br. 14*, Beograd, 1973., s. 183. Међутим, најконкретнији подаци о овом локалитету могу се наћи у: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 6. Кратке податке о овом античком локалитету оставили су и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63, па: Милорад. Радојичић из Дружетића. Видети: М. Радојичић, *Запис о Дружетићу*, *Museum, br. 7*, Народни музеј Шабац, Шабац, 2006., с. 149. (У даљем тексту: М. Радојичић, *Запис о Дружетићу*, Шабац, 2006.), као и ахеолог: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева, 2007., с. 35; М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с.43; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 38-39; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 67-69.

Такође, из историјских записа се зна да је овде био и шанац, на коме су се у фебруару 1804. године Срби устаници сукобили са турском војском.¹¹⁸

Пронађени предмети и покретни археолошки материјал указују на то да се на овом локалитету ради о остацима римске виле рустике из (вероватно), III века после Христа, и неког средњовековног насеља.

Географске координате локалитета „Дуго воће III“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 31' 27.85''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 54.12''$;
Надморска висина (левел): $I = 184$ м.

Свилеува – 9. Циглане

У интерној документацији општине Коцељева, у списку археолошких локалитета који је 2000. године прослеђен Министарству културе Р. Србије, под редним бројем 48, налази се и антички локалитет „Циглане“ у селу Свилеуви. У питању су остаци утврђене виле рустике који се налазе на имању Сретена и Ђурђа Мијановић, док се у југоисточном правцу, између асфалтног пута Коцељева-Баталаге и отоке Тамнаве, налазе остаци цигларских пећи из римског времена. Оне су (под редним бројем 45 поменутог документа), дефинисане као локалитет „Крчевине 2“.¹¹⁹

Локалитет „Циглане“ у селу Свилеува, тренутно, није прецизно лоциран.

Свилеува – 10. Крчевине I¹²⁰

Локалитет „Крчевине“ у Свилеуви налази се на левој страни асфалтног пута Коцељева – Свилеува, са обе стране потока Леска, на месту где овај поток пресеца поменути пут. На нешто уздигнутијем терену 200 x 300 метара, стационаран је овај локалитет на чијој су површини присутни налази керамике, кремена, опеке и кућног лепа. На овом месту вршено је мање сондажно ископавање, које је – поред античке виле рустике – показало и постојање мањег слоја (делимично уништеног римским радовима), са материјалом старчево-кереш групе старијег неолита.

У продужетку локалитета Крчевине према истоку, између пута Коцељева-Свилеува и отоке реке Тамнаве, на простору величине 200 x 200 м., налазе се веће количине издробљене опеке. Мештани кажу да су ту до скоро биле видљиве пећи, што наводи на закључак да се ради о циглани из римског доба која би била из времена, око III века после Христа.¹²¹

¹¹⁸ Прве податке о локалитету „Дуго воће III“ оставио је: М. Грбић, *Споменици I*, Београд, 1953., с. 18. Петнаестак година касније о овом локалитету оставио је кратку белешку и М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, Шабац, 1967., с. 143-144. Неколико година касније, исти аутор је оставио концизнију белешку о овом налазишту. Видети: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 3. Исти локалитет помињу и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 63, затим, археолог: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева, 2007., с. 35, и М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева-Владимирци, 2008., с. 43, и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 39; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 69-70.

¹¹⁹ Анонимус, *Културна добра на територији општине Коцељева и попис археолошких локалитета*, (Рукопис), Општина Коцељева, Коцељева, 2000., с. 1-9, и у: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 70-71.

¹²⁰ Правилна стратиграфска класификација овог археолошког локалитета из античког периода јесте „Свилеува – Крчевине I, док старчевачки културни хоризонт на овом локалитету треба правилно класификовати као „Свилеува – Крчевине II“. У претходном Прегледу публикованих археолошких локалитета општине Коцељева, учасопису *Museum*, број 9, на страни 56, грешком је одштампана класификација овог старчевачког хоризонта као „Свилеува – Крчевине I“, а треба да стоји „Свилеува – Крчевине II“.

¹²¹ У стручној литератури први је податке о локалитету „Крчевине“ у Свилеуви оставио М. Vasiljević, *Arheološka rekonosciranja u Podrinju*, У: *Arheoški pregled, br. 21*, Београд, 1980, s. 211, па затим, и у коауторству са: В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 73. Овај локалитет спомиње и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63, па затим и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 24, и М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с.38, и на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део први - праисторија*, У: *Museum, br. 9*, Шабац, 2008., с. 56, па: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева –*

Географске координате локалитета „Крчевине I“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 29' 06.75''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 55.51''$;
Надморска висина (левел): $I = 125$ м.

Свилеува – 11. Кусање II

Локалитет „Кусање у Свилеуви“ је тераса која се уздиже око 30 м изнад потока Кусање и оријентисан је дужином у правцу северозапад-југоисток. Дужина терена износи око 300 м, ширина око 200 м. На површини терена налазе се фрагменти римске, црвене и сиве, керамике. Налазиште лежи на имањима: Александра Станојчића, Велимира Тешића, Новака Лазаревића, Драгића Радовановића и Марка Тешића.

Локалитет се налази на парцелама са следећим катастарским бројевима: 375; 376; 377/2; 482/1; 484; 485/1; 377/1; 482/6; 487/2; 489/1; и 489/2.

На североистоку терен се стрмо уздиже према брду Чот. Просторно, локалитет захвата 500 x 500 метара. Налазиште прелази преко речице Вукодраж, где је у њиви Марка Тешића откопано неколико римских (на свод) озиданих гробница. На врху брда Чот, мештани причају да су пре Другог светског рата откопавали неке темеље озидане каменом и опеком већег формата. Са овог локалитета потиче и глава неког римског владара, рађена у камену¹²², као и једна ћилибарска огрлица. Поред овога, свугде по површини налазе се многобројни фрагменти керамичких посуда, како fine, тако и грубе фактуре, као и различити предмети за свакодневну употребу, бронзани, сребрни, па чак и златни римски новац.

Ово налазиште је свакако остатак виле рустике са некрополом, док би горе на брду Чот могли бити остаци војничког *scaevum*-а (стражаре) из III века после Христа. На основу налаза фрагмента керамичких посуда која припадају групи Белегиш II Гава, могуће је рећи да се на овом локалитету ради о вишеслојном насељу и утврђењу.¹²³

Географске координате стражаре на брду Чот, на локалитету „Кусање II“ у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 32' 45.37''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 52.61''$;
Надморска висина (левел): $I = 196$ м.;

део други - антика, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 40; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 71-72.

¹²² Налаз везан за рељеф римског императора, заправо, није аутентичан. Наиме, око 1960. године, вежбајући да ваја у античком стилу, уметник Прибислав Тешић (данас академски сликар и вајар у пензији), из Свилеуве, чија се кућа налази на југозападном ободу локалитета, извајао је око 1960. године један антички портрет у плитком рељефу на каменој плочи неправилног облика, и незадовољан уметничким новоом који је постигао, тај свој рад је одбацио. Неко из његовог комшилука је, неколико година касније, пронашао тај исти плитки рељеф у камену и, мислећи да је оригиналан, предао га Народном музеју у Шапцу, где је тај плитки рељеф прописно заведен у документацији и публикован у: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Narodni muzej Šabac, Šabac, 1973. s. 34, T-VII, слика 1. Неколико година касније, гипсани отисак овог рељефа, под називом „Непознати римски великаш из Свилеуве“, био је изложен у сталној школској поставци Основне школе „Јанко Веселиновић“ у Свилеуви, где га је Прибислав Тешић препознао као копију свог одбаченог рада и о томе писмено обавестио Народни музеј у Шапцу. На своје писмо у којем је објаснио да се по питању тог рељефа ради о његовом одбаченом раду а не о аутентичном античком рељефу, Прибислав није добио никакав одговор, али, од тада је овај рељеф престао да се публикује у стручној литератури од стране Народног музеја у Шапцу. Ове податке Прибислав Тешић је аутору овог текста изнео (прво усмено), још 1997. године, током рекогносцирања локалитета Кусање, о чему постоји и писмена изјава која се чува у документацији Завичајног музеја у Коцељеви. Прим. аут.

¹²³ М. Грбић, *Споменици I*, Београд, 1953., с. 17; М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, 1967., с. ?; М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 4; Ж. Жеж и А. Старовић, *Археолошки локалитети у ваљевском крају*, Ваљево, 1994., с. 375; М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева, 2007., с. 35; М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 43; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 74; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 40-41; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцеље-ва, 2010., с. 72-74.

Географске координате виле рустике на локалитету „Кусање II“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 32' 34.86''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 42.56''$;
Надморска висина (левел): $I = 143$ м.;

Географске координате античке некрополе на локал. „Кусање II“ у с. Свилеува су :
Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 32' 24.63''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 46.52''$;
Надморска висина (левел): $I = 149$ м.

Слика 29. Бронзани прстен са локалитета „Кусање II“ у селу Свилеува.

Слика 30. Фрагменти наруквица од црне стаклене пасте са локалитета „Кусање II“ у селу Свилеува.

Слика 31. Гвоздена стрелица са локалитета „Кусање II“ у селу Свилеува.

Свилеува – 12. Перино поље у Тамнави

Археолошки локалитет „Перино поље“ налази се у Свилеуви, са леве стране асфалтног пута Коцељева-Баталаге, на, око, 5 км. Од Коцељеве, а изнад пшотока „Леска“ који пресеца поменути пут. Локалитет је удаљен од пута око 200 метара и налази се на природном платоу изнад потока Леска. Једним делом локалитет са његове југозападне стране лежи под воћњаком, а са његове југоисточне стране, на његовој периферији простире се и под имањем Златомира Којића из Свилеуве. Приликом пољопривредних радова на овом локалитету се изоравају фрагменти римске керамике.

Локалитет се налази на њивама са следећим катастарским бројевима: 3918; 3919/1; и 3920. У питању је римска вила рустика из III века после Христа.¹²⁴

Географске координате локалитета „Перино поље у Тамнави“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 29' 24.25''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 19.84''$;
Надморска висина (левел): $I = 128$ м.

Свилеува – 13. Перићи

Овај локалитет налази се у Гуњачкој мали (мала = засеок, прим. аут.), испод породичне куће која је око 1980. године припадала Мији Перићу, на западној падини брда, изнад потока „Глогова јаруга“. По површини се налазе фрагменти римске керамике и, по где који, бронзани новчић. У питању је мања римска вила рустика из времена, око, III века после Христа.¹²⁵

Географске координате локалитета „Перићи“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 31' 14.35''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 39.59''$;
Надморска висина (левел): $I = 163$ м.

¹²⁴ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика, Museum 10*, Шабац, 2009, с. 42; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 74.

¹²⁵ Локалитет „Перићи“ у Свилеуви открио је археолог: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 36; М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 43; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева - антика, Museum 10*, Шабац, 2009, с. 42; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 74-75.

Слика 32. Ратна гвоздена секира са локалитета „Перићи“ у селу Свилеува.

Свилеува – 14. Пескане

Локалитет „Пескане“ налази се у подножју Дебелог брда, на речној тераси Вукодража, северозападно од града у Баталагама, на њивама Бошка Протића и Љубисава Ђурановића. По Површини се налазе остаци римске керамике, опеке и другог материјала.

Катастарски бројеви парцела на којима се налази локалитет „Пескане“ у Свилеуви су: 72/5; 72/4; 90/3; и 90/2.

Локалитет „Пескане“ простире се и преко речице Вукодраж, на територију села Јазовник које припада општини Владимирци. Катастарски бројеви парцела на којима се налази локалитет „Пескане“ у Јазавнику су: 72/1 и 72/11.

Ово налазиште је, свакако, остатак римске виле рустике из времена, око, III века после Христа.¹²⁶

Географске координате виле рустике на локал. „Пескане“ у атару села Свилеува су: Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 32' 32.45''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 51' 52.33''$; Надморска висина (левел): $I = 134$ м;

Географске координате виле рустике на локал. „Пескане“ у атару села Јазовник су: Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 32' 42.41''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 51' 35.14''$; Надморска висина (левел): $I = 130$ м.

¹²⁶ V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, *Arheološki pregled*, br. 14, Beograd, 1973., s. 183; M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973., s. 9; М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Beograd, 1995., с. 63; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 36; М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 43; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 42-43; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 75-76.

Слика 33. Перле од црне стаклене пасте са локалитета „Пескане“ у селу Свилеува

Свилеува – 15. Ратковац II

Антички локалитет „Ратковац“ налази се у истоименом делу села, у непосредној близини локалитета „Црквине у Ратковцу“, са обе стране потока Шипчић. На површини земље проналазе се фрагменти римске керамике, бронзане крстасте фибуле и римски бронзани новац на основу којег је овај локалитет могуће хронолошки дефинисати у период III – IV века после Христа. Антички део локалитета налази се са десне стране потока Шипчић, и припада двома (хронолошки различитим), вилама рустикама, у чијој непосредној близини (а са леве стране потока Шипчић), налази се и пратећа античка некропола. На њој је могуће, после дубљег орања, пронаћи раздробљене делове људских костију и керамичке фрагменте чије морфолошке и типолошке карактеристике упућују на домородачку провинцијску продукцију. У непосредној близини виле рустике из IV века пронађен је 1999. године мањи део растурене оставе римског ситног бакарног новца.

Преко пута античког дела локалитета, а са леве стране потока Шипчић, одмах испод тренутно активног тзв. „ратковачког гробља“, налази се и касносредњовековни локалитет „Црквине“, а нешто ниже, у непосредној близини леве обале потока Шипчић, и дан данас постоји тзв. „црквени бунар“. На око 300 метара северније од црквина, а на истој падини брда, проналази се на површини земље и покретни археолошки материјала из времена турске владавине. За тај део Ратковца постоји легенда да је ту било седам турских ваљарице за сукно.¹²⁷

Географске координате виле рустике из III века после Христа на локалитету „Ратковац II“ у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 30' 03.40''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 39.58''$;

Надморска висина (левел): $l = 153$ м.;

¹²⁷ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика, Museum 10*, Шабац, 2009, с. 43; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 76-78.

Географске координате виле рустике из IV века после Христа на локалијету „Ратковац II“ у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 29' 57.57''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 50.57''$;
Надморска висина (левел): $I = 153$ м.;

Географске координате римске домородачке некрополе на локалијету „Ратковац II“ у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 30' 05.08''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 45.68''$;
Надморска висина (левел): $I = 142$ м.

Слика 34. Крстаста бронзана фибула са локалитета „Ратковац II“ у селу Свилеува.¹²⁸

Свилеува – 16. Ртови код каменолома

Овај локалитет се налази у мали Гујићи, одмах до тремеђе са Јаловиком и Јазавником. Ситуиран је на источној речној тераси. По површини се налазе фрагменти римске керамике и веома ретко новчићи. На основу већег броја тамних флека на површини земље, могуће је закључити да се на овом месту ради о мањем римском насељу из времена III-IV века.¹²⁹

Географске координате локалитета „Ртови код каменолома“ у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 33' 25.12''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 06.44''$;
Надморска висина (левел): $I = 188$ м.

¹²⁸ Ову крстасту бронзану фибулу пронашао је на локалијету „Ратковац II“ у селу Свилеува Драгутин Јовичић, а Завичајном музеју у Коцељеви поклонио Слободан Јовичић из Свилеуве.

¹²⁹ Археолошки локалитет „Ртови код каменолома“ открио је археолог: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 36; М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 43; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 43; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 78-79.

Слика 35. Римски гвоздени кућни кључеви са насеља „Ртови код каменолома“ у селу Свилеува

Свилеува – 17. Селиште II

Археолошки локалитет „Селиште“ налази се непосредно у центру села Свилеуве, са леве и десне стране асфалтног пута Коцељева-Баталаге, на око 9 км. од Коцељеве. Цео локалитет налази се у непосредној близини кућа Драгана (Милорада – Миће) Миловановића и Радована (Бранислава - Бране) Пановића.

Део локалитета који се налази са десне стране пута (посматрано из правца Коцељеве), протеже се крај асфалтног пута у правцу север-југ. У северном делу локалитета (са десне стране пута), пресеца га безимени поток који се улива у поток „Селиште“, делећи десну страну локалитета на два неједнака дела. Део локалитета који се налази са десне стране асфалтног пута омеђен је са северне и источне стране стрмим брдима на чијим се падинама, заправо и налази тај део локалитета.

Са леве стране асфалтног пута, а преко потока „Селиште“, на благим источним падинама брда налази се други део локалитета, у близини извора-бунара.

Локалитет „Селиште“ има три културна просторна хоризонта који се стратиграфски не преклапају. Најстарији материјал са овог налазишта припада ранонеолитској старчевачкој култури. Локалитет садржи и антички културни хоризонт, из времена око III/IV века после Христа, а поред њега присутан је и касносредњовековни културни хоризонт који припада времену XVII – XVIII века.

Локалитет „Селиште“ налази се на парцелама са следећим катастарским бројевима: 2367; 2422; 2368; 2356/1; 2356/2; 2356/6.¹³⁰

¹³⁰ Старчевачки и антички културни хоризонт на археолошком локалитету „Селиште“ први је открио археолог З. А. Живановић, током рекогносцирања општине Коцељева 1996. године. Извештај о рекогносцирању општине Коцељева изведеном 1996. године налази се у документацији Завичајног музеја у Коцељеви. Међутим, овај локалитет је првобитно био заведен под називом „Ртине“, што је и публиковано. Видети: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 24, да би у истој публикацији, на страни 36, у групи античких локалитета, био заведен под називом „Свилеува – Центар.

Географске координате локалитета „Селиште II“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 30' 58.25''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 52.58''$;
Надморска висина (левел): $I = 135$ м.

Свилеува – 18. Чаир

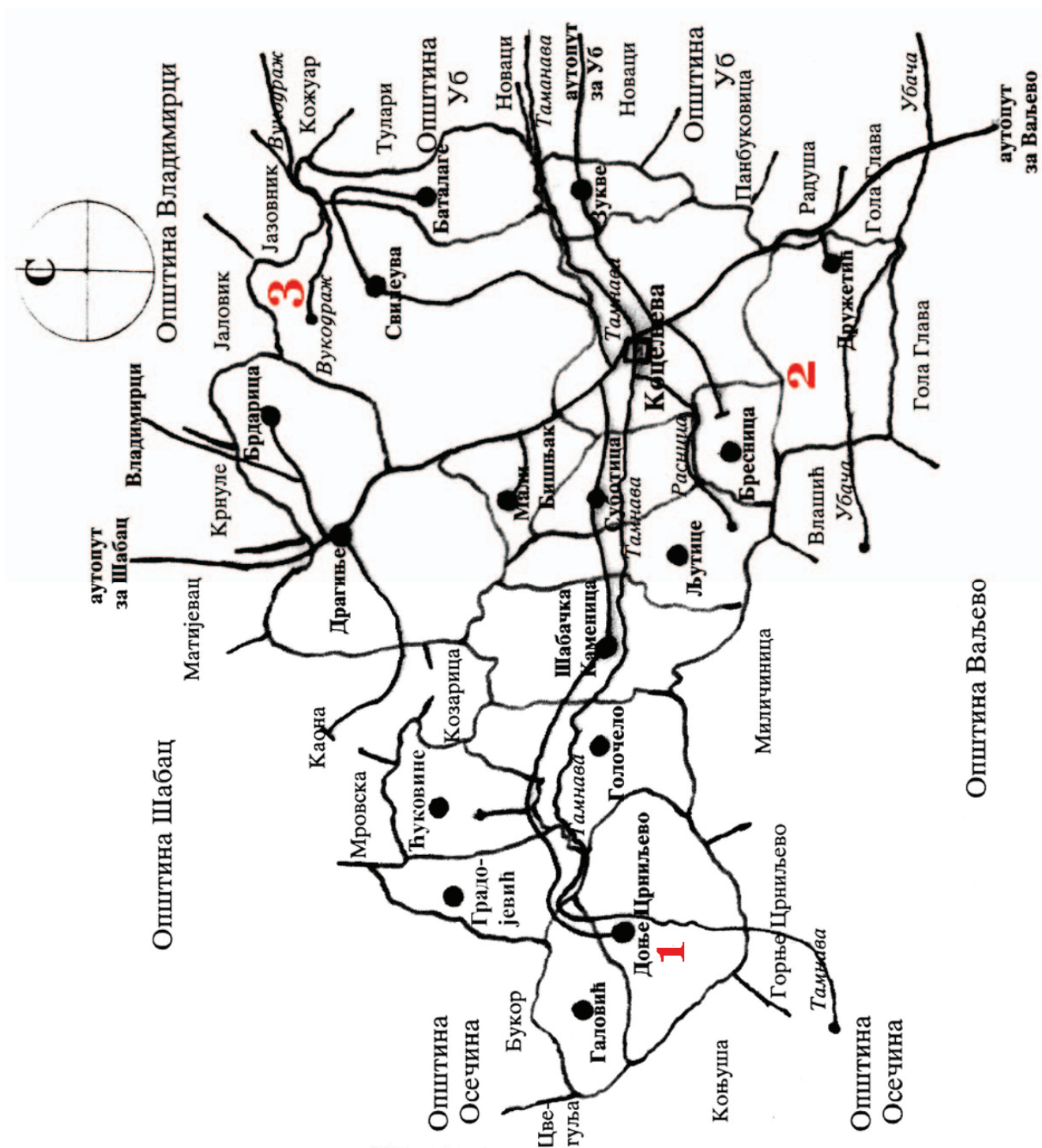
Пок. Живко Д. Лазаревић из Свилеуве и дугогодишњи наставник историје у основној школи „Јанко Веселиновић“ у Свилеуви, поклонио је Завичајном музеју у Коцељеви неколико лоше очуваних римских бакарних новчића и један римски мерни тег од олова на којем је утиснута ознака која се састоји од четири вертикалне црте које представљају римски број 4. Њему је те новчиће и тег, око 1975. године, поклонио његов ученик и рођак Петар (Милорада) Лазаревић из Свилеуве, уз објашњење да га је нашао на својој њиви званој „Чаир“, током радова око баште. По Живковом причању, на тој њиви званој „Чаир“, могуће је после зимског орања приметити (услед радова пољопривредне механизације), уситњене делове земљаних посуда, као и по који зелени новчић, веома лоше очуван.¹³¹ Локалитет „Чаир“ у селу Свилеува, тренутно, није лоциран.

Слика 36. Оловни тег са изливеним римским бројем IIII (4), са локалитета „Чаир“ у селу Свилеува.

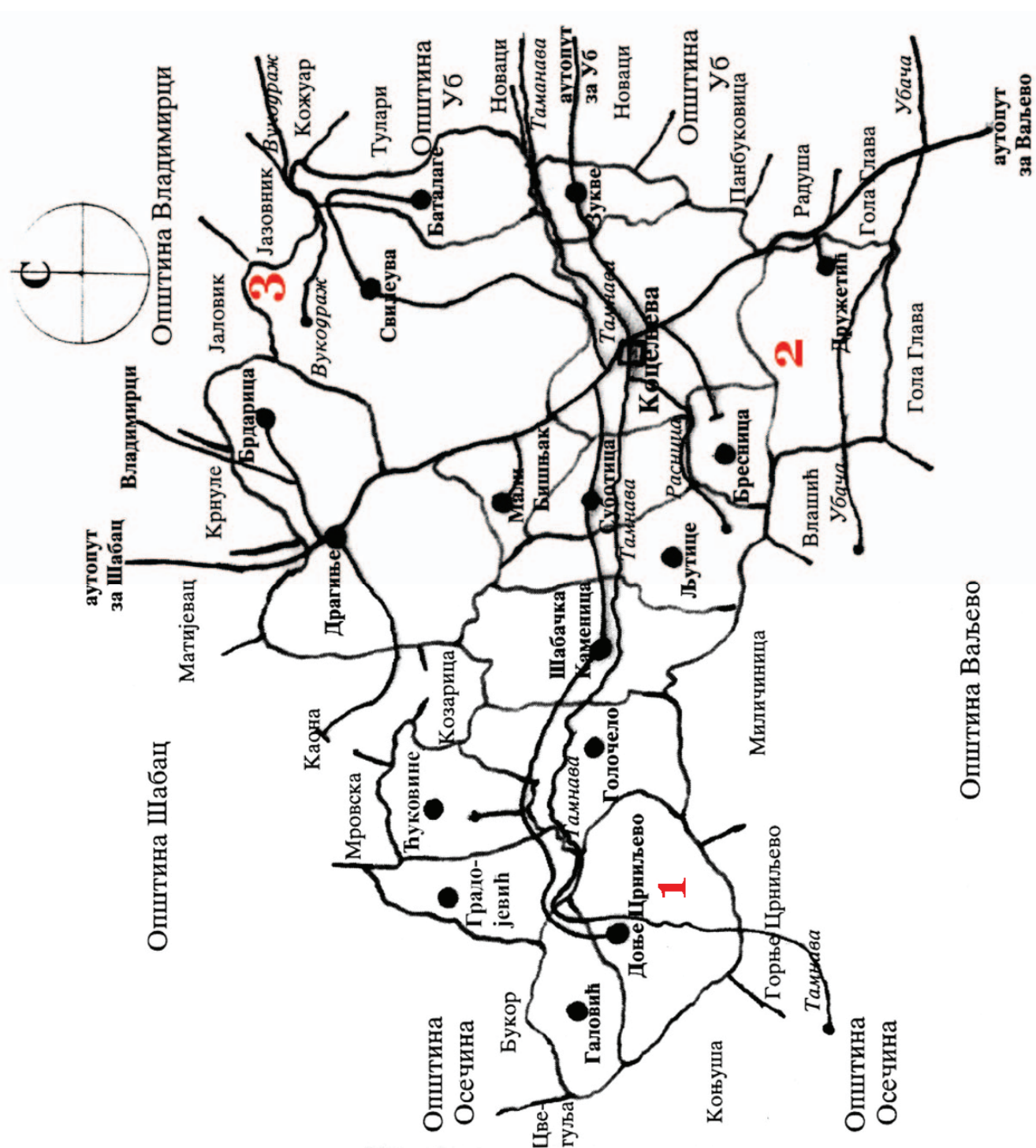
Исти случај је и са следећом публикацијом где је објављена кратка информација о локалитету „Селиште“. Видети: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38, да би у истој публикацији, на страни 43, у групи античких локалитета, био заведен под називом „Свилеува – Центар“. Старчевачки слој са локалитета „Селиште“ објављен је коначно и аутентично у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева*, *Museum 9*, Шабац, 2008., с. 57. Видети и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 43-45, и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 79-81.

¹³¹ З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 81.

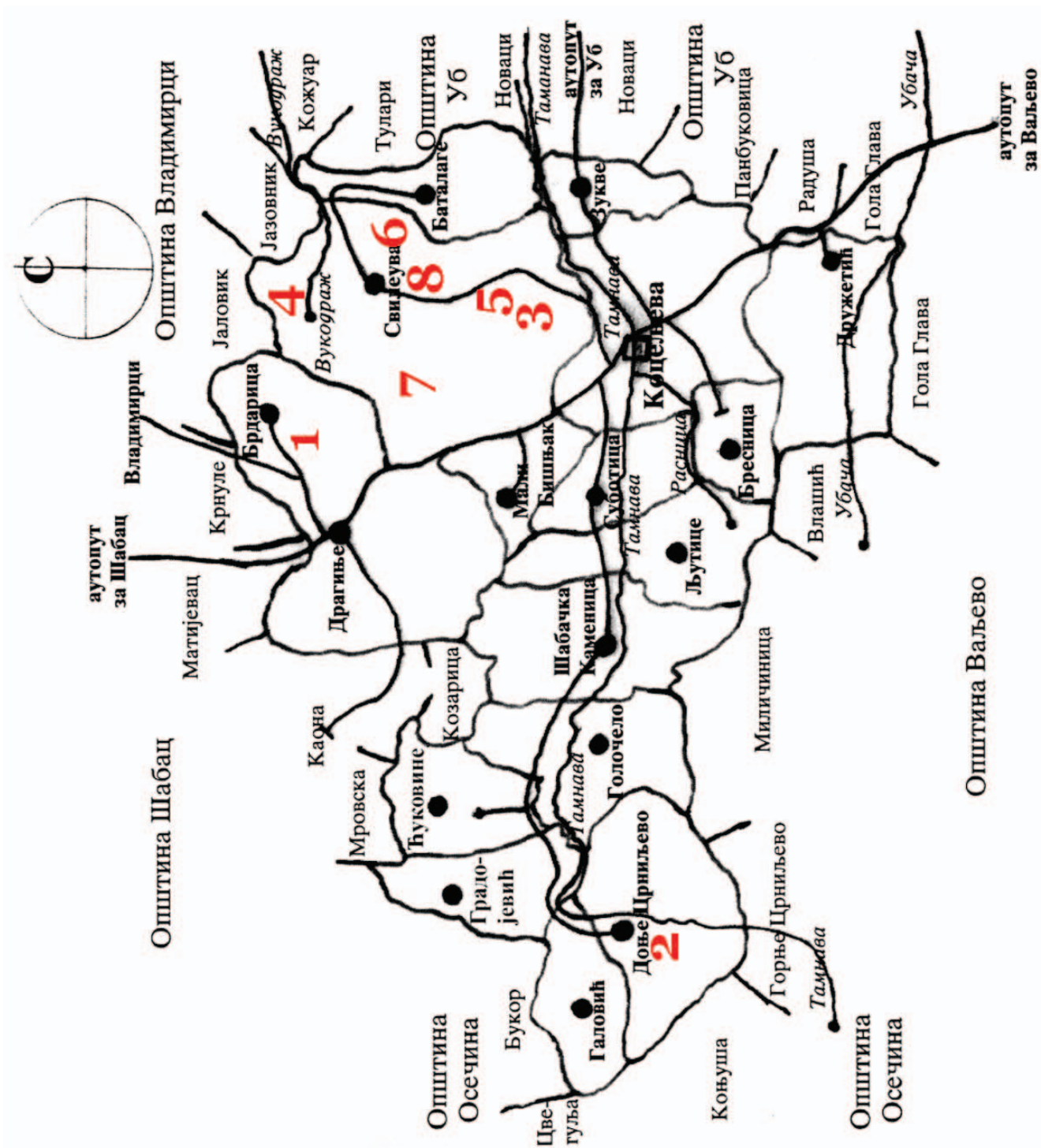
Скица 10. Административна скица општине Ковчељева са уцртаним античким локалитетима на којима се налазе римски кастели и спекулуми: 1. Кастел у селу Доње Црниљево, 2. Спекулум на локалитету Чаршија на Белим орницама II у селу Дружетин; 3. Спекулум на локалитету Кусање II у селу Свиљева.¹³²

¹³² Антички локалитети на којима се налазе римски кастели и спекулуми са територије општине Коцељева који нису лоцирани и чије географске координате нису познате нису ни унети, нити уцртани у скици 10.

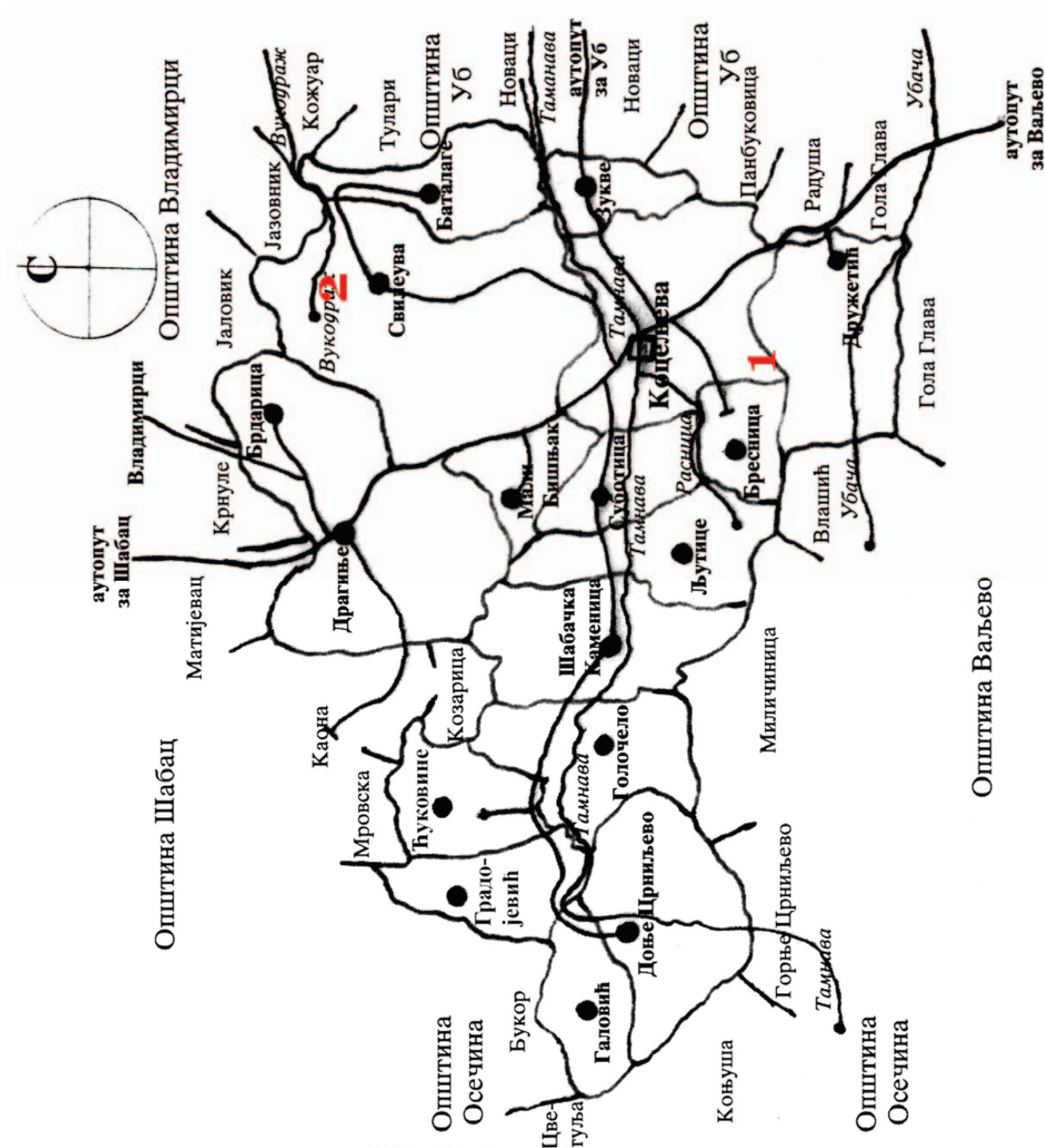
Скица 11. Административна скица општине Ковчељева са уцртаним античким локалитетима на којима се налазе римска насеља: 1. Цевановица у селу Дође Црниљево; 2. Чаршија на Белим орницама II у селу Дружетић, 3. Ртови код каменолома у селу Свиљеува.¹³³

¹³³ Антички локалитети на којима се налазе римска насеља са територије општине Коцељева који нису лоцирани и чије географске координате нису познате нису ни унети, нити уцртани у скицу 11.

Скица 12. Административна скица општине Ковчељева са уцртаним античким локалитетима на којима се налазе римске виле рустике: 1. Дередија у селу Брдарица; 2. Чардачине у селу Доње Црниљево; 3. Крчевине I у селу Свилеува; 4. Кусања I у селу Свилеува; 5. Перино поље код Тамнаве у селу Свилеува; 6. Перићи у селу Свилеува; 7. Ратковац у селу Свилеува; и 8. Селиште II у селу Свилеува.¹³⁴

¹³⁴ Античкии локалитети на којима се налазе римске виле рустике са територије општине Коцељева које нису лоциране и чије географске координате нису познате нису ни унете, нити уцртане у скици 12.

Скица 13. Административна скица општине Ковчељева са уцртаним античким локалитетима на којима се налазе римске некрополе: 1. Чаршија на Белим орниџанма у селу Бресница; 2. Кусање I у селу Свиљеува

АНТИЧКЕ ОСТАВЕ

Бресница – 1. Римска шанчина на Белим орницама

На овом месту пронађена је извесна количина римског новца који се данас чува у Народном музеју у Шапцу.¹³⁵

Географске координате локалитета „Римска шанчина на Белим орницама“ у селу Бресница су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 26' 29.24''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 23.06''$;

Надморска висина (левел): $I = 281$ м

Доње Црниљево – 2. Чардачине

На њиви Златана Антића из Доњег Црниљева, 18. Априла 1978. године, сасвим случајно, тракториста Драган Ч. Матић изорао је оставу денара и антонинијана коју је одмах предао тадашњем шефу месне канцеларије у Доњем Црниљеву. Он је одмах обавестио станицу полиције у Коцељеви која је преузела оставу и предала је Народном музеју у Шапцу где се и данас налази и где броји, укупно, 2495 комада сребрног новца. Од тога 42 су денари, 2495 антонинијани а 9 комада је неодређено, укупно 2495 новчића.

Локалитет на којем је нађена остава у народу је назван „Чардачине“. Налази се 1,5 км. Удаљен од села у правцу југоистока. Ситуиран је на последњој коси планине Влашић која се спушта са виса познатог као „Јанков вис“ (447 м.). Коса се завршава изнад пута Доње Црниљево-Осечина и реке Тамнаве. Локалитет Чардачине смештен је на малом рту који у облику језика благо пада ка поменутом путу и реци. Са источне и западне стране су дубље јаруге у које је, добрим делом, спран културни слој. На њиви су биле видљиве веће зоне тамније боје, док су на површини налажени остаци римске керамике. На једној од ових мрља постављена је археолошка сонда димензија 3 x 3 м. На дубини од 0,40 м. од горње површине појавила се камена калдрма по целој површини сонде. Уклањањем калдрме константован је слој набијене земље дебљине око 10 цм, а испод њега слој песка дебљине око 5 цм. У оба слоја испод калдрме нађено је доста керамичких уломака. Није искључено да су они стављени у супструкцију калдрме као ојачање. У слоју изнад калдрме исто тако су нађени уломци керамике. Из овог се може закључити да се овде ради о дворишту неког пољопривредног имања (*villa rustica*). Остава новца била је похрањена непосредно уз двориште поменуте виле. У већој сонди није констатован културни слој што се тумачи његовим спирањем у јаругу. Према налазима на локалитету сасвим је јасно да остава припада власнику виле и да представља његову сукцесивну уштеђевину. То се јасно види из састава оставе коју чине монете следећих владара и владарских породица (дато хронолошким редом по времену владања и ковања): Комод; Септимије Север; Јулија Домна; Каракала; Гета; Елагабал; Јулија Паула; Јулија Меза; Александар Север; Јулија Мамеа; Максимин; Паулина; Балбин; Пупијен; Гордијан III; Филип I; Отацилија Севера; Филип II; Трајан Деције; Херенија Етрусцила; Хереније Етруск; Хостилијан; Консекративни; Требонијан Гал; Волузијан; Емилијан; Валеријан I; Галијен; Маринијана; Салонина; Валеријан II; и Салонин.

Време закопавања оставе (*terminus ante quem*), одређују два Валеријанова новчића, један из римске ковнице датован у 260. годину, а други из келнске ковнице датован у 259. Годину. То би, дакле, било време када у оставу у Црниљеву више није долазио новији новац, односно, снабдевање новцем више није било редовно. То је време када је у балканским провинцијама 259. године настало нестабилно стање изазвано, прво Ингенуусовом, а потом и Регалијановом узурпацијом. Осим тога, опасни упади Ро-

¹³⁵ Прве податке о овом налазишту објавио је Славољуб Петровић, кустос у Народном музеју у Шапцу. Видети: С. Петровић, *Римски новац у Подрињу*, (Каталог изложбе), Народни музеј Шабац, Шабац, 2004., с. 6 и 11, као и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 47; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 82.

ксолана (Сармата) током којих и Регалијан губи живот, морали су да утичу и на циркулацију новца и на закопавање уштеђевина крајем 259 и почетком 260. године после Христа. Тада је долазило и до напуштања имања, па је један од тих узрока натерао и власника виле рустике у Доњем Црниљеву да напусти своје имање и да се више никада не врати да покупи део богатства оличеног у остави новца која је остала неоткривена све до 1978. године.¹³⁶

Међутим, када је у питању број новчића који је из оставе отуђен пре него што је она предата Народном музеју у Шапцу, дошло се до следећих сазнања: Током истраживања наведене проблематике са екипом полазника из Истраживачке станице Петница, аутор овог текста је, на основу интервјуа које је (као ментор) водио са актерима догађаја, као и са (сада, нажалост, покојним) Зораном Пурешевићем из Доњег Црниљева, констатовано да је из оставе отуђено још, најмање 1.000 до 2.000 новчића. Два денара су се тада (1996. године) још увек налазила и у власништву Зорана Пурешевића из Доњег Црниљева.

Исто тако, утврђено је да се код власника парцеле на којој је откривена остава, налази још 8 новчића који потичу из оставе, од којих је један денар Антонина Пија битан за утврђивање доње границе (*terminus ante quem*) од које је остава почела да се сукцесивно прикупља, чиме се доња временска граница оставе утврђује на време владавине Антонина Пија (138-161.г.), а горња на време владавине Валеријана и његове насилне смрти 259 или 260. године.

Географске координате локалитета „Чардачине“ у селу Доње Црниљево су: Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 25' 16.63''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 55.74''$; Надморска висина (левел): $I = 188$ м.

Свилеува – 3. Ратковац II

Током НАТО бомбардовања Србије, у пролеће 1999. године, рекогносцирајући село Свилеува у потесу „Ратковац“, археолог Зоран А. Живановић, кустос у Завичајном музеју у Коцељеви, открио је део растурене оставе римског ситног бакарног новца. Новац је припадао времену Константина великог и бројао је око 300 комада, веома лоше очуваних. Током вађења новца из земље већи део новчића се тотално распао услед дуготрајног јаког дејства корозивних процеса који су их захватили, тако да је сачувано само око 80-так комада. Том приликом нађен је и део земљане посуде у којој се новац налазио а коју је тракторски плуг одвалио од остатка тела посуде, и заједно са делом садржаја (новчићима), развукао по бразди. С обзиром да је било у питању зимско орање, зимске падавине су испрале сав покретни археолошки материјал, па је одокупивном методом било веома лако уочити одломљен обод земљане посуде са зеленим садржајем кога су представљали ситни бакарни новчићи у стању полураспада.

На месту налаза дела оставе јасно је уочљива зона земље тамне боје са већом концентracијом фрагмената керамичких посуда које је могуће дефинисати у антички период, па је на основу тога могуће претпоставити да се на том месту налазила вила ру-

¹³⁶ О налазу римске оставе сребрног новца у Доњем Црниљеву први је осатавио картку белешку Бранислав Недељковић, новинар Гласа Подриња из Коцељеве. Видети: Б. Недељковић, *Пронађена остава римског новца у Доњем Црниљеву*, У: *Глас Подриња*, бр.1624, Шабац, 01. јун 1978. год.; Следећи извештај о овом налазу видети у: М. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje u Podrinju*, У: *Arheoški pregled*, бр. 21, Beograd, 1980., с. 211. О налазу оставе из Д. Црниљева известили су и археолози из Ваљева: Ж. Жеж и А. Старовић, *Археолошки локалитети у ваљевском крају*, Ваљево, 1994., с. 376. Свој допринос проучавању оставе сребрног римског новца из Д. Црниљева дали су и полазници семинара археологије у Истраживачкој станици Петница, под менторством аутора овог текста. Видети: К. Hegner i N. Mrđić (mentor: Zoran A. Živanović), *Arheološko-istorijska interpretacija ostave rimskog srebrnog novca iz Donjeg Crniljeva*, У: *Petničke sveske*, бр. 42, део III, Istraživačka stanica Petnica, Petnica-Valjevo, 1996., с. 44-57, али, коначан суд о овој остави дала је систематска анализа исте коју је урадио археолог др Милоје Васић, научни саветник у Археолошком институту у Београду. Видети: М. Vasić, *Ostava denara i antoninijana iz Donjeg Crniljeva*, Narodni muzej Šabac, Posebna izdanja 2 i Arheološki institut Beograd, Posebna izdanja 43, Beograd, 2005. Подаци о истој публиковани су и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 47-49; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 82-85.

стика из IV века.

Антички локалитет где је пронађен део растурене оставе ситног бакарног новца налази се преко пута локалитета „Црквине у Ратковцу“, на десној обали потока Шипчић. Данас се очуван остатак дела оставе из „Ратковца II“ у Свилеуви чува у Завичајном музеју у Коцељеви.¹³⁷

Географске координате локалитета „Ратковац II“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 30' 01.22''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 45.80''$;
Надморска висина (лелвел): $I = 148$ м.

Слика 37. Део оставе ситног римског бакарног новца са локалитета Ратковац II“ у селу Свилеува.

¹³⁷ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика, Museum 10*, Шабац, 2009, с. 49-50; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 86-88.

Свилеува – 4. Чанд у Јовановићима

Приликом орања своје њиве 1916. године Марко Јовановић, земљорадник из Свилеуве, открио је керамичку посуду у којој се налазила велика количина римског новца. Непосредно по открићу ове велике оставе један део новца је растурен. Преостали сачувани део откупио је Народни музеј у Београду 1928. године од Панте Алексића из Шабачке Власенице. У извештају о раду Народног музеја у Београду за 1928. годину стоји да је откупљено око 14.000 комада новца из оставе у Свилеуви у којој је било око 20.000 комада новца римских царева од Гордијана III до Карина и да је заступљен укупно 21 члан римске владајуће куће.

Данас остатак новца из Свилеуве који се чува у Народном музеју у Београду броји 10.114 антонинијана и један денар и обухвата новце владара и чланова владарских кућа од времена цара Валеријана до Кара. Недостаје новац од времена владавине цара Гордијана III до Валеријана.

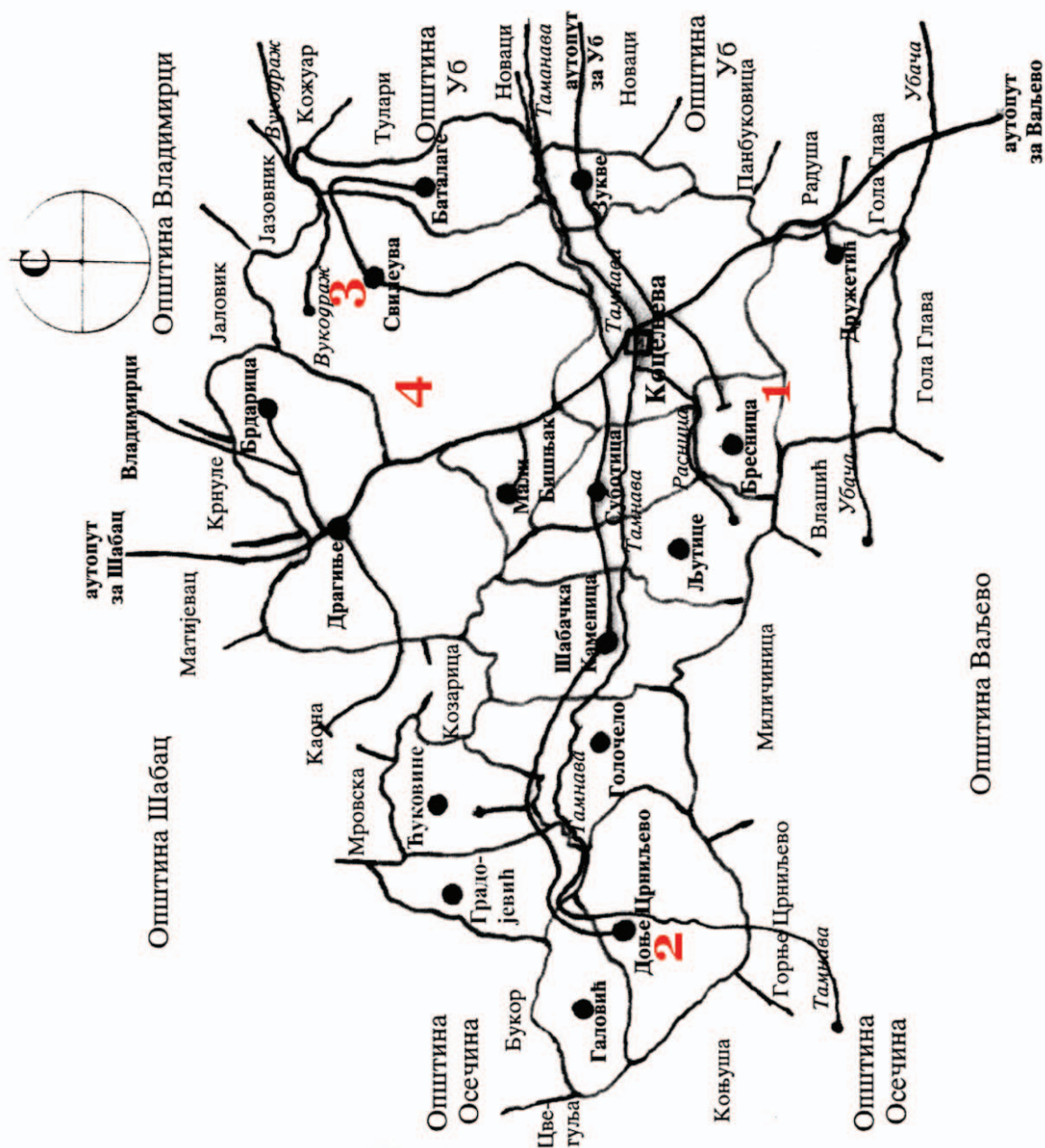
Године 1978., Милан Јовановић (рођак Марка Јовановића који је открио оставу), поклонио је Народном музеју у Шапцу још 452 комада новца који је припадао остави, а који је остао код њега у наследство. Сада број новчића из оставе у Свилеуви који се чува у Народном музеју у Београду и Народном музеју у Шабцу броји, укупно, 10.566 антонинијана и један денар. По владарским лицима, сачувани део оставе изгледа овако: Требонијан Гал; Валеријан; Галијен и Салонина из периода заједничке владавине са Валеријаном; Валеријан II; Салонин; Галијен; Салонина; Клаудије Готски; Квинтил; Лурелијан; Северина; Тацит; Флоријан; Проб; Кар; и Карин. Овоме треба додати да остава садржи и већи број примерака појединих царева чије варијанте нису нотиране у нумизматичкој литератури.

Време најмлађих новчића у остави одређује време њеног покопавања, а то су, у овом случају, новчићи царева Кара и Карина који се датују у време од половине октобра до краја новембра 282. године после Христа. Из историјских извора поуздано је утврђено да је то време када су, на самом почетку 283. године, у Панонију упали Сармати и опустошили је. Њихову даљу инвазију у дубину царства зауставио је цар Кар почетком 283. године, па је време покопавања оставе у Свилеуви везано за фебруар или месец март 283. године.

У непосредној близини места налаза оставе из Свилеуве (на локалитету „Кусање“), констатовани су остаци мањег, пожаром уништеног, римског насеља, где се, судећи по очуваним темељима, истицао један већи грађевински објекат. Похрањена остава новца у његовој непосредној близини објашњава разарање овог објекта које би се могло везати за продор Сармата у ове крајеве.¹³⁸

¹³⁸ О налазу велике оставе новца, стручну јавност први је известио Ј. Петровић, *Годишњак СКА, XXXVII*, Београд, 1927-28., с. 233, да би пар година касније поново оставио податке вредне за сагледавање околности налаза: Ј. Петровић, *Старинар, III, С. V*, Београд, 1928-1930., с. 88. Међутим, у стручној литератури податке везане за прецизно утврђен број пронађених новчића у остави (око 20.000 комада), као и тачан број који је откупио Народни музеј у Београду (око 14.000 комада), егзактне податке први су дали: М. Гарашанин, Д. Гарашанин, *Археолошка налазишта у Србији*, Просвета, Београд, 1951., с. 195. Они су констатовали да пронађена остава обухвата новац царева од Гордијана III до Карина, и да у потпуности припада времену III века после Христа. Међутим, први је место налаза обишао археолог М. Грбић и о томе оставио кратку белешку. Видети: М. Грбић, *Споменици I*, Београд, 1953., с.13-23. Ову оставу поменуо је и: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, 1967., с. 143, а само место налаза из надлежног шабачког музеја први је обишао археолог Миливоје Васиљевић. Видети: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva, Šabac*, 1973., s. 4. Међутим, прву историјску интерпретацију разлога покопавања оставе дао је археолог Александар Јовановић. Видети: А. Јовановић, *Налази из римског периода у ваљевском крају*, У: *Истраживања II – Саопштења са 6. скупа археолога Србије*, Народни музеј Ваљево, Српско археолошко друштво и Истраживачка станица Петница, Ваљево, 1985., с. 64. Међутим, прелиминарне резултате прве стручне анализе оставе из Свилеуве дао је нумизматичар Никола Црнобрња из Музеја града Београда коме је Народни музеј Београд поверио део сачуваног дела откупљене оставе из Свилеуве на стручну експертизу. Видети: Н. Црнобрња, *Остава антонинијана из Свилеуве – време и узрок покопавања*, *Гласник САД, бр. 2*, Српско археолошко друштво, Београд, 1985., с. 141-144. Исту проблематику разматрао је и археолог Милоје Васић: М. Васић, *Мачва и Подриње у римско доба*, *Гласник САД, бр. 2*, Српско археолошко друштво, Београд, 1985., с. 124-140. О овој остави оставио је кратку белешку и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63. За потребе часописа *Museum* кога издаје Народни музеј у Шапцу, нумизматичар Никола Црнобрња дао је кратак

Географске координате локалитета „Чанд у Јовановићима“ у селу Свилеува су:
 Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 32' 10.93''$;
 Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 05.68''$;
 Надморска висина (левел): $I = 180$ м

Скица 14. Административна скица општине Ковељева са уцртаним античким локалитетима на којима су пронађене оставе римског новца:

1. Римска шанчина на Белим орницама у селу Бресница; 2. Чардачине у селу Доње црниљево; 3. Чанд у Јовановићима у селу Свилеува; и 4. Ратковац II у селу Свилеува.

осврт и на оставу антонинијана из Свилеуве. Видети: Н. Црнобрња, *Три оставе римског новца из региона Тамнаве (Свилеува, Тулари, Владимирци)*, *Museum*, бр. 5, Шабац, 2005., с. 35-44, али је најпотпуније податке дао у чланку објављеном у Гласнику села Свилеува. Видети: Н. Црнобрња, *Остава римског новца владара III века из Свилеуве као траг силовитог варварског упада у област провинције Доње Паноније почетком 283. године*, У: *Годишњак села Свилеуве*, бр. 3, Друштво за изучавање историје села Свилеуве, Свилеува, 2005., с. 175-180. Историјски контекст налаза ове оставе Н. Црнобрња покушао је још једном да осветли детаљније: Н. А. Црнобрња, *Документарна грађа о налазу велике оставе римског новца царава трећег века откривене у селу Свилеува*, У: *Зборник Народног музеја у Београду XVIII-1*, Народни музеј Београд, Београд, 2005., с. 553-580. Ову оставу помиње и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 35; М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви, Коцељева*, 2008., с. 43; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – део други - антика*, *Museum 10*, Шабац, 2009, с. 50-52; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 88-91.

ИСТОРИЈА

СРЕДЊИ ВЕК

СРЕДЊОВЕКОВНИ ЛОКАЛИТЕТИ И НАЛАЗИШТА

Баталаге – 1. Град на Дебелом брду

Археолошки локалитет „Град у Баталагама је, по народном предању, био изнад Глувчевића и Тодоровића кућа, над реком Вукодражи, поред старог пута. По предању ово је био стари градић с посадом која је одржавала и чувала пут. Много оружја и цигле изорано је са овог места, а тим циглама је неколико сељака овог села озидала по неку зградицу“.¹³⁹

На основу прелиминарних археолошких рекогносцирања које је (средином друге половине XX века), спровео Народни музеј Шабац, утврђено је да се на локалитету „Град“ у Баталагама налазило праисторијско насеље из времена финалних фаза млађег неолита.¹⁴⁰

Географске координате локалитета „Град на Дебелом брду“ у селу Баталаге су: Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 32' 46.99''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 52' 53.82''$; Надморска висина (левел): $I = 171$ м.

Брдарица – 2. Белези

У североисточном делу села Брдарице, на раскршћу путева који воде из Брдарице за Крњић и Свилеуви - налази се место звано „Белези“. Локалитет представља главицу која доминира над околним тереном. На локалитету Белези налазе се остаци села које се некада звало Стонска. По предању, овде су живели цигани који су затрти кугом. У историјским записима село Брдарица први пут се јавља 1528. године под именом „Стонска“.¹⁴¹

Локалитет „Белези“ у селу Брдарица, тренутно, није лоциран.

Бресница – 3. Кулина на Коњском гробу

„Кулине су уздигнутија, рововима ограђена места, која су напуштена и незирате се и има их у свим местима, која су била на старим путовима“.¹⁴²

„У западном атару села Бреснице, на Коњском Гробу, с кога је силазио стари пут у долину Тамнаве, и на којем се месту до најновијег доба једино и улазило из западних и југозападних области у ову (тамнавску) област, има место *Кулина*, за које се прича да је на њему била римска караула с војничком посадом која је штитила пут преко Влашића. Данас је на овом месту веома тешко уочити о чему се, тачно, ради, али је, највероватније, реч о неком средњовековном утврђењу“.¹⁴³

¹³⁹ Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489; А. Дероко, *Средњовековни градови*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I*, - Западна Србија, САН, Грађа – књига IX, Археолошки институт - књига 2, Београд, 1953., с.35-66, (у даљем тексту: А. Дероко, *Споменици I*, 1953.); М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 8; В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 73-74; М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 63; З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирици, 2007., с. 26 и 28; М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева 2008., с. 39 и 40; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева - праисторија*, *Museum*, бр. 9, Шабац, 2008., с. 63; затим у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 15; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2009., с. 39-40 и 92.

¹⁴⁰ За детаљније податке о прецизно дефинисаној релативној хронологији овог локалитета видети: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева*, *Museum*, бр. 9, Шабац, 2008., с. 63.

¹⁴¹ М. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna ispitivanja*, У: *Arheološki pregled, br. 15*, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1973., s. 155; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 16; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2009., с. 92-93.

¹⁴² Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 490.

¹⁴³ После 1912. године, локалитет „Кулину“ у селу Бресница само помиње архитекта Александар Дероко. Видети: А. Дероко, *Споменици I*, Београд, 1953., с.65. Први је овај локалитет рекогносцирао археолог: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967. с. 146, да би исти аутор неколико година касније објавио нешто детаљније податке.

Географске координате локалитета „Кулина на Коњском гробу“ у селу Бресница су: Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 26' 29.78''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 45' 14.30''$; Надморска висина (левел): $I = 382$ м.

Галовић – 4. Маџарски град

„Град“ у Галовићима је повећи маџарски град на Тамнави, испод сланобаре. Данас се, показује место, где је био овај град, као и место у близини, где је била кула некаквог маџарског племића, чије је силно благо остало закопано у овом селу. Народ је оба ова града срушио, камен и циглу однео и на грађење својих кућа и зграда употребио или га продао сељацима доњих села.“

На основу прелиминарних археолошких рекогносцирања које (средином друге половине XX века), спровео Народни музеј из Шапца, може се закључити да се на локалитету „Град“ у селу Галовић, (а у непосредној близини локалитета „Кулача“), налази локалитет „Главичица“ из времена преласка неолита у метална доба, а који се може поистовети са маџарским градом о којем је први писао Љуба Павловић.¹⁴⁴

Географске координате локалитета „Маџарски град“ у селу Галовић су: Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 28' 59.23''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 37' 01.89''$; Надморска висина (левел): $I = 198$ м.

Градојевић – 5. Град или Градовић

„Градовић“ је близу Тамнаве. На три узвишена брежуљка, прича се, да је некад био *Шаренград Љутице Богдана*, и да је у њега он звао Краљевића Марка „...на Загорје Шаренграду питомом“. Његова изградња, због оближњег села Љутице, можда се може преписати Љутици Богдану који у овом крају и даље живи у народној песми. Сад је све порушено и разнето, само се изоравају комади добро печене цигле.“

На основу прелиминарних археолошких рекогносцирања које је (средином друге половине XX века), спровео Народни музеј Шабац, утврђено је да се на локалитету „Градовић“ у селу Градојевић налазило праисторијско насеље из времена финалних фаза млађег неолита.¹⁴⁵

тке о овом локалитету: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 11, и на крају, овај локалитет помиње и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 63, затим и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, па, М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, 2008., Коцељева, с. 47, и на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 17; и: З. А. Живановић, *Трагови I*, Коцељева, 2010., с. 93-94.

¹⁴⁴ Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489. После Љ. Павловића, овај „Маџарски град“ у селу Галовић помиње и архитекта Александар Дероко. Видети: А. Дероко, *Споменици I*, Београд, 1953., с. 65; М. Vasiljević, *Arheološka rekonosciranja u Podrinju*, У: *Arheoški pregled*, бр. 21, Београд, 1980., с. 211-212; В. Трбуховић. и М. Васиљевић., *Земљорадничке културе Подриња*, 1983., Шабац, с. 74; М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 63, као и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева - праисторија*, *Museum*, бр. 9, Шабац, 2008., с. 63-64; па: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 17.; и: З. А. Живановић, *Трагови I*, Коцељева, 2010., с. 94.

¹⁴⁵ Прве податке о локалитету „Градовић“ у селу Градојевић оставио је: М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Државна штампарија у Београду, Београд, 1876., с. 427, али, и у фототипском издању наведеног дела издавачке куће „Слобода - Београд“ из 1973. године, на истој страни. Овај „Град“ у селу Градојевић помиње и аустријски путописац Феликс Каниц. Видети: Ф. Каниц, *Србија – земља и становништво – од римског доба до краја XIX века*, Том I, Реиздање оригинала из 1905. године, Српска књижевна задруга и ИРО „Рад“, Београд, 1985., с. 432. Исти помиње и: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 428, као и: А. Дероко, *Споменици I*, Београд, 1953., с. 65; М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967. с. 148, затим: М. Vasiljević, *Arheološka rekonosciranja u Podrinju*, У: *Arheoški pregled*, бр. 21, Београд, 1980., с. 211, па: В. Трбуховић и М. Васиљевић, *Земљорадничке културе Подрињ*, Шабац 1983., с. 74, као и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија*, *Museum*, бр. 9, Шабац, 2008., с. 664-65; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 18; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 94-95.

Географске координате локалитета „Град или Градовић“ у селу Градојевић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 29' 09.74''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 39' 04.67''$;
Надморска висина (левел): $I = 183$ м.

Градојевић – 6. Кулача

„Ниже, низ Тамнаву, једно пола сата од црниљевске цркве, има велика умка, као какво гумно. Прича се да је то била кула неког старосрпског или маџарског крета Адоша, а мало више у брду, на месту „Јагодина“, била му је, веле, црква. Свуда се туда ископавају парчад од цигље, а нађе се и по који стари новац. Према кули је и брдо „Кључаревац“, где су били Адошеви подруми. Адош је, веле, био човек веома богат. Имао је све рактило за плуг од самога злата, као: ојета, крпеле, заворње, јармове, палице и све што треба; у жене му је пак био златан разбој, са свом разбојском урутком, од сувога злата. Мисли се да све то стоји и дан дањи у подруму, на месту Кључаревцу, само се не зна местимице: откуд су му врата на ходнике.

Народ је оба ова града (маџарски град и кулу), срушио, а камен и циглу однео и на грађење својих кућа и зграда употребио или га продао сељацима доњих села.

На основу прелиминарних археолошких рекогносцирања које је (средином друге половине XX века), спровео Народни музеј Шабац, утврђено је да се на локалитету „Кулача“ у селу Градојевић налазило праисторијско насеље типа „Обровац“, из времена финалних фаза млађег неолита.¹⁴⁶

Географске координате локалитета „Кулача“ у селу Градојевић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 29' 04.13''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 37' 18.17''$;
Надморска висина (левел): $I = 164$ м.

Доње Црниљево – 7. Развалине

Једини податак о томе да се у Доњем Црниљеву налазе некакве развалине оставио је историчар Милош С. Милојевић: „Развалине Црниљевске..., ...у срезу Поцерском.“¹⁴⁷

Локалитет на којем се налазе поменуте развалине у селу Доње Црниљево, тренутно, није лоциран.

Дружетић – 8. Језеро

У јужном делу села Дружетић, са десне стране асфалтног пута Шабац-Ваљево, у, тзв. Доњој мали (засеоку), на катастарској парцели бр. 685, у власништву породице Којић, а у непосредној близини старог, запуштеног „Гробља на Пољанчету“ налази се микротопоним „Језеро“.

По причању мештана, овде је некада било језеро које је имало и свој одводни канал озидан каменом. Нико не зна ко је, када и зашто саградио ово језеро, нити када је оно исушено.

На терену је могуће јасно уочити неправилно, округло удубљење, пречника око 50-так метара и дубине око 15-так метара, са веома равним дном обраслим у шибље. На јужној страни овог објекта налази се канал дубине око 2 метра који из овог „језера“,

¹⁴⁶ Први је податке о кули у селу Градојевић оставио: М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Београд, 1876., с. 427, а недуго затим и: Ф. Каниц, *Србија – земља и становништво*, Том I, Београд, 1985., с. 432, па: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489, а више од пола века касније и: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: Arheoški pregled, br. 14, Beograd, 1972., s. 182; а годину дана касније и у: M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koseljeva*, Šabac, 1973. s. 7. Деценију касније видети и у: В. Трбуховић и М. Васиљевић, *Земљорадничке културе Подриња*, Шабац, 1983., с. 80, а помиње га и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 63. После десетак година и у: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија*, Museum, бр. 9, Шабац, 2008., с. 60-61; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, Museum, бр. 11, Шабац, 2010., с. 18-19; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 95-96.

¹⁴⁷ Аноним, *Први попис археолошких старина у западној Србији*, U: Колубара – велики народни календар за просту 1999. годину, Издавачко предузеће «Колубара – Ваљево», Ваљево, 1999., с. 189.

природним падом, води до оближњег (нижег), потока који се зове „Брезенац“. По причању учитеља у пензији, Милована Степановића из Дружетића (рођеног 1946. г.), некада је овај канал био озидан правилним, тесаним каменим блоковима, величине 50x50 цм., које је `60-тих година XX века повадио Јанко Марковић из Дружетића (рођен 1911. године), и употребио за зидање темеља своје породичне куће. Данашњи власници те куће су Јанков син Драгиша и унук Бобан Марковић у селу Дружетић.¹⁴⁸

Као што је већ речено, стотинак метара ниже од овог „језера“, идући низбрдо низ земљани пут, а са леве стране тог истог старог земљаног пута, на парцели званој „Марковића пољанице“ (данас у власништву Јанка Симића из Дружетића), налази се старо, напуштено „Гробље на Пољанчету“ кога мештани називају „мађарским“. Данас је на овом напуштеном гробљу могуће уочити већи број мањих, камених надгробних споменика, без икаквих натписа, као и гробове ограђене тесаним каменим плочама, са малим надгробним споменицима, без натписа. Два најмлађа надгробна споменика на овој некрополи потичу са почетка XIX века и на њима се налазе епитафи исписани црквено-словенским правописом.¹⁴⁹

Такође, већ је речено да одводни канал из тзв., „језера“ води у суседни поток под именом „Брезенац“. Овај поток се улива километар ниже у реку Уб или Убача.¹⁵⁰ По причању, већ поменутог, учитеља у пензији, Милована Степановића, на месту ушћа потока Брезинац у реку Уб (или Убача), са десне обале потока Брезинац, налазе се остаци неког насеља из непознатог периода, што, свакако, треба посебно истражити.

Због непосредне близине старог „Гробља на пољанчету“ ово бивше језеро са некадашњим каменом озиданим каналом за регулацију датовано је у период касног средњег века. Свакако да ово релативно хронолошко опредељење треба узети са резервом до потпунијих и детаљнијих истраживања која ће дати прецизније хронолошке показатеље.

Географске координате локалитета „Језеро“ у селу Дружетић је:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 25' 23.71''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 27.15''$;

Надморска висина (левел): $I = 235$ м;

Дружетић – 9. Стража и Вис

Народно предање казује да је некада речица Уб била граница између Турака и Мађара. Да ово није без основа, показују и остаци некаквих утврђења на левој и десној обали реке Уб у атару села (Дружетић) познатом под именима „Стража“ и „Вис“. Њихови положају доминирају, не само овим селом (Дружетићем), већ и читавим крајем. Прича се како је „Стража“ и добила назив по стражама које су ту биле постављене према Турцима.¹⁵¹ Локалитет „Стража“, у селу Дружетић, тренутно, није лоциран.

Географске координате локалитета „Вис“ у селу Дружетић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 25' 03.55''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 46' 52.27''$;

Надморска висина (левел): $I = 265$ м.;

¹⁴⁸ До података у вези вађења камених блокова из тзв., језерског одводног канала, дошао је Богољуб Бобан Бошковић из села Гола Глава и несебично их уступио Завичајном музеју у Коцељеви.

¹⁴⁹ Нажалост, оба гроба на којима се налазе ова два најмлађа надгробна споменика, као и још један гроб ограђен каменим плочама, оскрнављена су током јесени 2009. године, од стране несавесних трагача за закопаним благом. У истом периоду оскрнављено је и средњовековно „Гробље на Малешевића липама“, о чему је Завичајни музеј из Коцељеве уредно известио следеће институције: Полицијску станицу у Коцељеви, Извршно веће општине Коцељева, Народни музеј у Шапцу, Завод за заштиту споменика културе из Ваљева и Министарство културе Републике Србије у Београду.

¹⁵⁰ Реку Уб мештани села Дружетића зову од давнина још и „Убача“. Прим. аут.

¹⁵¹ Ове податке први је публиковао М. Радојичић, *Запис о Дружетићу*, *Museum*, бр. 7, Народни музеј Шабац, Шабац, 2006., с. 148. Напомена: Аутор Милорад Радојичић је изворне податке о овим локалитетима преузео је из необјављеног рукописа: „Село Дружетић – С.О. Коцељева“, аутора Живорада Тошића из Дружетића. Исте податке о локалитету Стража и Вис у селу Дружетић публиковао је и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 19; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 96-97.

Љутице – 10. Гробни белег сестре Љутице Богдана

„У Љутицама, поред Округле баре, која је у долини Тамнаве, постоји један добро очуван белег, за који сељаци држе, да је белег од сестре Љутице Богдана коју је он, нехотице, убио стрелом.“ Данас овај гробни белег на овом делу атара села Љутице није уочљив (прим. аут.).¹⁵²

Љутице – 11. Мраморје

„За дворе и кулу Љутице Богдана прича се, да су били на Мрамору, на међи села Љутица и Каменице. Љутица је преко лета седео у кули на Мрамору, а преко зиме у другој кули у Суботици у Баричу. Рупе и растурено камење по Мрамору сељаци приписују да су остаци ове куле, а старе и напуштене лозе по љутичким виноградима, подрумине и ровове, приписују опет, да су остаци од винограда Љутице Богдана. Остаци неке средњовековне зграде и сада су видљиви. Околину мештани називају „Виноградима Љутице Богдана“.

У близини куле налази се и „Џиновско гробље“. Почетком XX века надгробно камење је развучено и полупано. Поједино камење имало је знак рударског чекића што се може приписати рударима - можда средњовековним Сасима. Свакако да се овде ради о неком српском средњовековном гробљу.¹⁵³

Географске координате локалитета „Мраморје“ у селу Љутице су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 26' 43.07''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 45' 12.13''$;

Надморска висина (левел): $I = 374$ м.

Свилеува – 12. Дуго воће II

Локалитет се налази на једном рту у селу, између Лазихке и Гунјачке мале. Њиве припадају Милораду Лазаревићу. По површини се налазе фрагменти опеке, керамике, кућног лепа и други материјал. Ови предмети казују да се овде ради о остацима римске виле рустике и неког средњовековног насеља. Из историјских записа се зна да је овде био и шанац, на коме су се 1804. године Срби устаници сукобили са турском војском.¹⁵⁴

Географске координате локалитета „Дуго воће II“ у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 31' 27.85''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 54.12''$;

Надморска висина (левел): $I = 184$ м.

Свилеува – 13. Јакшинац

По непроверним подацима из општинског списка „Културних добара и пописа археолошких локалитета са територије општине Коцељева“ из 2000. године, под редним бројем 49, стоји податак да се на почетку села Свилеуве, идући од Коцељеве, са десне стране асфалтног пута Коцељева-Баталаге, на локалитету „Јакшинац“, налазе

¹⁵² Прве и једине податке о гробном белегу рођене сестре Љутице Богдана крај Округле баре у долини реке Тамнаве, у селу Љутице, оставио је: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 487, фуснота 2, и, читав век касније и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с.150-152.

¹⁵³ Прве податке о овом локалитету оставио је: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 489, а пола века касније спомиње га и: А. Дероко, *Споменици I*, Београд, 1953., с. 65. Деценију ипо касније, о овом локалитету писао је и: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967., с. 148, а недуго затим поново: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 12. Овај локалитет споменуо је и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63, као и: З. А. Живановић, *Посаво-тамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, па, М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 47, и на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 19-20; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 97-98.

¹⁵⁴ Први је о локалитету „Дуго воће“ у Свилеуви писао: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 3, а затим и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 20; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 98.

остаји насеља из доба Византије.¹⁵⁵ Свакако да тај податак треба детаљно истражити. Локалитет „Јакшинац“, у селу Свилеува, тренутно, није лоциран.

Свилеува – 14. Кусање I

По непроверним подацима из општинског списка „Културних добара и пописа археолошких локалитета са територије општине Коцељева“ из 2000. године, на археолошком локалитету Кусање у Свилеуви спомиње се и постојање средњовековног насеља.¹⁵⁶ Сигурно је да тај податак треба посебно истражити.

Средњовековни културни слој на локалитету „Кусање I“, у селу Свилеува, тренутно, није лоциран.

Свилеува – 15. Кућерине I

„У атару села Свилеуве, непосредно у селу, стоји локалитет „Кућерине“. Ситуиран је на завршетку косе која се стрмо руши ка југу. Површински налази керамике, кремента, кућног лепа и животињских костију упућују на постојање двослојног насеља. Старије је из доба неолита (Винча-Плочник фаза), а млађе из касног средњег века“ (М. Васиљевић, 1980., 211).¹⁵⁷ Локалитет „Кућерине I“, у селу Свилеува, тренутно, није лоциран.

Свилеува – 16. Ратковац I

Мала (махала) Ратковац налази се у југозападном делу села Свилеуве. Одмах испод тзв. „Ратковачког гробља“, на њивама северозападно од њиве пок. Златомира Б. Јовичића, на површини узоране земље, на већим тамним флекама од некадашњих кућа, могуће је пронаћи уломке глеђосане грнчарије и керамичких лула које припадају продукцији XVII- XVIII века.

Југозападно од овог места, на површини узораних њива, као и на површини њива преко потока истог имена налазе се уломци грнчарије античке продукције хронолошки опредељени у III-IV век.

У непосредној близини овог места налази се и њива пок. Златомира Б. Јовичића на којој се налази топоним „Црквине“, без икаквих видљивијих трагова архитектуре. До почетка `80-тих година XX века, на локалитету „Црквине“ налазио се један вертикално постављен (мањи) камен кога су ловци на закопано благо ископали, а испод њега и још два камена правоугаоног облика, испод којих је нешто извађено и однето. Највероватније остава новца у већој керамичкој посуди.

Западно од Црквина (у самој близини потока Шипчић), налази се један каменом озидан бунар са бетонским сантрачем кога народ назива „црквени бунар“.

Источно, на врху брега, налази се Ратковачко гробље које је и данас активно. У централном делу гробља приметни су споменици од грубо тесаног камена пешчара, без епитафа, док само један или два од њих имају грубо и плитко урезан крст. Својим техно-морфолошким, типолошким и стилским карактеристикама, као и чињеницом да су без епитафа, хронолошки, ови споменици асоцирају на период краја XVIII, или, самог почетка XIX века.

Постоји предање да се некада у Ратковцу на потоку Шипчић налазило седам ту-

¹⁵⁵ Анонимус, *Културна добра на територији општине Коцељева и попис археолошких локалитета*, (Рукопис), Општина Коцељева, Коцељева, 2000., с. 1-9.

¹⁵⁶ Исто, с. 9.

¹⁵⁷ Прве податке у стручној литератури о локалитету „Кућерине“ у Свилеуви оставио је археолог М. В. Гарашанин, *Западна Србија у доба првобитне историје*, У: Археолошки споменици и налазишта у Србији I, - Западна Србија, Београд, 1955., с. 5 (У даљем тексту: М. Гарашанин, *Споменици I*, Београд, 1955.), па затим и: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: Годишњак Историјског архива, V, Шабац, 1967., с. 131. Исти: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 5, па опет исти: М. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: Arheološki pregled, br. 14, Beograd, 1972., s. 211, а затим и у коауторству са: В. Трбуховић и М. Васиљевић, *Земљорадничке културе Подриња*, Шабац, 1983., с. 65, и на крају, и: Ж. Жеж и А. Старовић *Локалитети ваљевског краја*, Ваљево, 1994., с. 372. Кратке податке о овом локалитету видети и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, Museum, br. 11, Шабац, 2010., с. 21; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 100.

рских ваљарица за сукно.¹⁵⁸

Географске координате локалитета „Ратковац I“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 30' 13.05''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 39.95''$;
Надморска висина (левел): $I = 157$ м.

Свилеува – 17. Селиште I

Археолошки локалитет „Селиште“ налази се непосредно у центру села Свилеуве, са леве и десне стране асфалтног пута Коцељева-Баталаге, на око 9 км. од Коцељеве. Цео локалитет налази се у непосредној близини кућа Драгана (Милорада – Миће) Миловановића и Радована (Бранислава - Бране) Пановића.

Део локалитета који се налази са десне стране пута (посматрано из правца Коцељеве), протеже се крај асфалтног пута у правцу север-југ. У северном делу локалитета (са десне стране пута), пресеца га безимени поток који се улива у поток „Селиште“, делећи десну страну локалитета на два неједнака дела. Део локалитета који се налази са десне стране асфалтног пута омеђен је са северне и источне стране стрмим брдима на чијим се падинама, заправо и налази тај део локалитета.

Са леве стране асфалтног пута, а преко потока „Селиште“, на благим источним падинама брда налази се други део локалитета, у близини извора-бунара.

Локалитет „Селиште“ има три културна хоризонта који се просторно-стратиграфски не преклапају. Најстарији материјал са овог налазишта припада ранонеолитској старчевачкој култури. Локалитет садржи и антички културни хоризонт, а поред њега присутан је и касносредњовековни културни хоризонт који припада времену касног средњег века.

По народном предању, на локалитету „Селиште“ било је старо село Свилеува.

Локалитет „Селиште“ налази се на парцелама са следећим катастарским бројевима: 2367; 2422; 2368; 2356/1; 2356/2; 2356/6.¹⁵⁹

Географске координате локалитета „Селиште I“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 30' 58.25''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 52.58''$;
Надморска висина (левел): $I = 135$ м.

Свилеува – 18. Свилева

„У средини села, на јужну страну од цркве, има једно уздигнуто место повећег

¹⁵⁸ Археолошки локалитет „Ратковац“ први је открио и о њему писао археолог З. А. Живановић. Видети: Д. Мркобрад и З. А. Живановић, *Црквине у Свилеуви – резултати прелиминарних историјско-археолошких истраживања*, У: Зборник радова: *Сабор Поп Лука Лазаревић, бр. 1*, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2004., с. 173-174. Затим: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 42, па, М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 47; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – антука*, *Museum*, бр. 10, Шабац, 2010., с. 43 и 49-50, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 21-22; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 100-102.

¹⁵⁹ О археолошком локалитету „Селиште“ први је писао: М. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje u Podrinju*, У: *Arheoški pregled*, бр. 21, Београд, 1980., с. 211, а затим га је 1995. године рекогносцирао и археолог Зоран А. Живановић. Извештај о рекогносцирању налази се у документацији Завичајног музеја у Коцељеви. Међутим, овај локалитет је првобитно био заведен под називом „Ртине“, што је и публиковано. Видети: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 24, да би у истој публикацији, на страни 36, у групи античких локалитета, био заведен под називом „Свилеува – Центар“. Исти случај је и са следећом публикацијом где је објављена кратка информација о локалитету Селиште. Видети: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 38, да би у истој публикацији, на страни 43, у групи античких локалитета, био заведен под називом „Свилеува – Центар“. Локалитет „Селиште“ објављен је поново аутентично у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева - праисторија*, *Museum*, бр. 9, Шабац, 2008., с. 57; затим у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева - антика*, *Museum*, бр. 10, Шабац, 2009., с. 43-45; и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 22-23; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 102-103.

простора, које се зове Свилеуха (Свилева).¹⁶⁰ За ово место прича се, да су на њему биле радионице за израду свиле и да је било као права варошица.¹⁶¹

Географске координате локалитета „Свилева“ у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 30' 51.58''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 47' 16.21''$;
Надморска висина (левел): $I = 220$ м.

Суботица – 19. Средњовековни Барич I

„У **Суботици**, с леве стране Тамнаве, у Баричу, налазе се и данас развалине некакве куле, коју народ приписује зимској кули Љутице Богдана, а која би пре била кула за чување старог пута, који је силазио с Коњског Гроба и пролазио кроз ово село“

Локалитет се налази са леве стране пута Коцељева – Црниљево до реке Тамнаве, у некадашњој задружној њиви. Локалитет се састоји од дубље ископаног шанца и кружне хумке са улегнућем у средини. Пречник хумке износи око 25 м; шанац је ширине до 7 м. а дубине до 1 м. Овакав тип локалитета познат је у Мачви и Посавини и предствља мање утврђено насеље типа „Обровац“ из времена преласка неолита у метална доба.¹⁶²

Средњовековни културни слој на локалитету „Барич“, у селу Суботица, тренутно, није лоциран.

Ђуковине – 20. Развалине у шуми испод Симића кућа

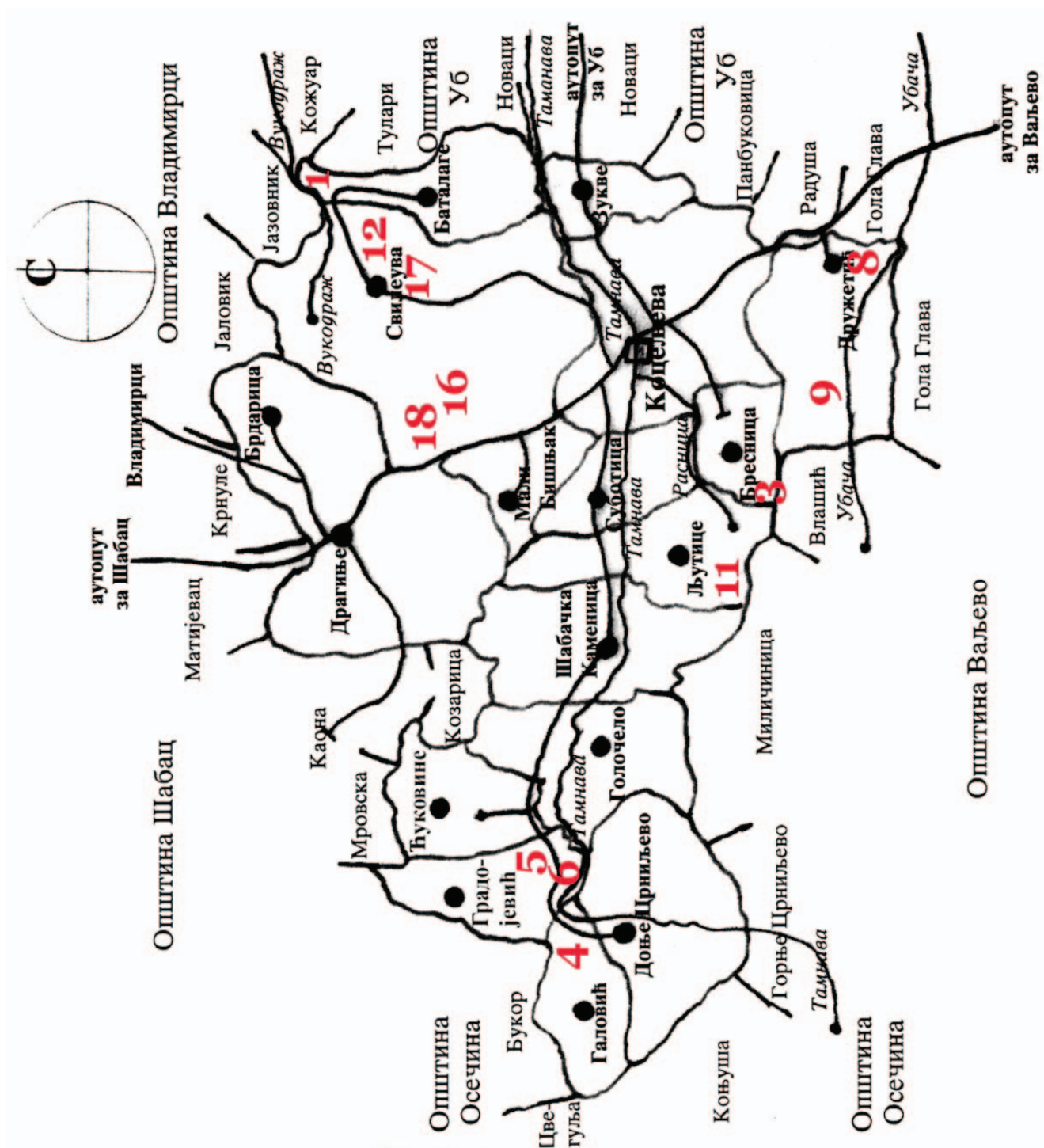
По причању Милоја Јовановића из Ђуковина, у центру села, одмах испод данашњих кућа Симића, у шуми која је некада била у власништву пок. Станимира Јовановића, званог Милић из Ђуковина, сада се Милоје Јовановић сећа да су му стари људи причали како су се у тој шуми налазиле некакве развалине за које нико није знао из којег времена потичу.¹⁶³ Поменуте развалине у селу Ђуковине, тренутно, нису лоциране.

¹⁶⁰ Данас се то место назива „Свилева“. Примедба аутора овог текста.

¹⁶¹ Податке о локалитету „Свилеуха“ у селу Свилеуви први је оставио: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 481, фуснота 3, а затим и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 23; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 103.

¹⁶² Прве податке о средњовековном локалитету „Барич“ у селу Суботица оставио је: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 490, а пола века касније и: А. Дероко, *Споменици I*, Београд, 1953., с. 35-66. Прве егзактне податке о овом локалитету дали су археолози: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: *Arheološki pregled*, бр. 14, Београд, 1972., с. 183. Годину дана касније исте податке оставио је сам: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koseljeva*, Šabac, 1973. s. 7. Извештај о првим археолошким ископавањима овог локалитета дали су, (поново заједно): Vojislav Trbuhović, Milivoje Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje Podrinja*, У: *Arheološki pregled*, бр. 18, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Београд, 1976., с. 176. Аутори у фусноти 2 свог Извештаја упућују на сопствено дело о Обровцима као посебно издвојеном типу неолитских насеља карактеристичних само за Подриње. То дело је: В. Трбуховић, М. Васиљевић, „Обровци“ – *посебан тип неолитских насеља у северозападној Србији*, У: *Старинар*, XXIV – XXV, Београд, 1975. с. 161. Седам година касније, исти аутори су поново забележили исте податке. Видети: В. Трбуховић и М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац, 1983., с. 79-80, и 82. Овај локалитет споменуо је и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63, као и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, па, М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 47, затим: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 23-24; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 104.

¹⁶³ Милоје Јовановић рођен је у селу Ђуковине, у непосредној близини шуме пок. Станимира Јовановића званог Милић. Он је и аутор монографије о селу Ђуковине, али, никада није отишао да погледа поменуте развалине и није сигуран да ли се ради о развалинама од каквог архитектонског објекта, или су у питању развалине у самој земљи. Због тога је овај податак неопходно проверити на терену. Публиковано у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 24; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 104-105.

Скица 15. Административна скица општине Ковчејева са уцртаним средњовековним локалитетима: 1. Град на Дебелом брду у селу Баталаге; 3. Кулина на Коњском гробу у селу Бресница; 4. Маџарски град у селу Галовић; 5. Град или Градовић у селу Градојевић; 6. Кулача у селу Градојевић; 8. Језеро у селу Дружетић; 9. Вис у селу Дружетић; 11. Мраморје у селу Љутице; 12. Дуго воће II у селу Свилеува; 16. Ратковац I у селу Свилеува; 17. Селиште I у селу Свилеува; и 18. Свилева у селу Свилеува.¹⁶⁴

¹⁶⁴ Средњовековни локалитети са територије општине Коцељева који нису лоцирани и чије географске координате нису познате нису ни унети, нити уцртани у скици 15.

МАНАСТИРИНЕ, ЦРКВИНЕ, МИСИШТА И АНИШТА

„Црквине су мала месташца од неколико квадратних метара, ограђена или отворена и свуда необзираћена. На многим од њих, па било каквих зидина или не било, и данас се врше разна сеоска верска чинодејства или су поред њих сабори. Црквине се разликују на: *манастирине, мисишта и црквине.*“¹⁶⁵

Бресница – 1. Црквенац у Расници

„Локалитет Црквенац у селу Бресница ситуиран је западно од виса Коњски гроб, а изнад десне обале реке Раснице у њиви која је 1972. године била у власништву Војислава Ераковића. По површини локалитета нема никаквих трагова. По причању старијих мештана овде су били неки темељи рађени од ломљеног камена у малтеру. Постоји предање (забележено још 1912. године од стране Љ. Павловића), које каже да је овде била црква.“¹⁶⁶

Географске координате локалитета „Црквенац у Расници“ у селу Бресница су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 26' 39.01''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 46' 08.35''$;
Надморска висина (левел): $I = 258$ м.

Слика 38. Црквенац у селу Бресница. Стрелица показује прецизну локацију остатака камених темеља.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 491.

„Манастирине“ су простор где се некада налазио православни манастир, док су „мисишта“ простор где се некада налазила католичка црква, а „црквине“ простор где се некада налазила православна црква, док се простор где се некада налазила цамија у народу Посавотамнаве назива „наниште“ или „аниште“. Примедба аутора овог текста.

¹⁶⁶ Податак о постојању порушене цркве у селу Бресници, у стручној литератури први је оставио: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 491. Пола века касније, локалитет „Црквенац“ у Бресници помиње и: Ђ. Бошковић, *Средњовековне цркве и манастири*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I, - Западна Србија*, САН, Грађа – књига IX, Археолошки институт - књига 2, Београд, 1953., с. 168. (У даљем тексту: Ђ. Бошковић, *Споменици I*, Београд, 1953.), а двадесетак година касније и: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranja u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: *Arheološki pregled, br. 14*, Београд, 1972., с. 183. Исте године о њему пише и: M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. с. 10. Помињу га, две деценије касније и: Ж. Жеж и А. Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, Ваљево, 1994., с. 377. О овим „Црквинама“ писао је и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 66, а спомену их је и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 42, па, М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви, Коцељева*, 2008., с. 47, и на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 26; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 106-107, и: З. А. Живановић, *Храм св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Завичајни музеј Коцељева, Српска православна црквена општина Коцељева и Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2011., с. 96-97 (у даљем тексту: З. А. Живановић, *Храм св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011.).

¹⁶⁷ Црно-белу фотографију локалитета Црквенац у Бресници снимио је аутор овог рада 1996. године, са југа.

Галовић – 2. Црква у Јагодини

„Ниже, низ Тамнаву, једно пола сата од црниљевске цркве, има велика умка, као какво гумно. Прича се да је то била кула неког *Адоша*, а мало више у брду, на месту „*Јагодина*“, била му је веле црква. Свуда се туда ископавају парчад од цигље, а нађе се и по који стари новац“.¹⁶⁸

Географске координате локалитета „Цркве у Јагодини“ у селу Галовић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 28' 59.23''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 37' 01.89''$;
Надморска висина (левел): $I = 198$ м.

Градојевић – 3. Манастир у Гају

На основу народног предања о томе да је на граници села Градојевић и Галовић некада постојао манастир, рекогносцирањем је утврђено да се у селу Градојевић, са десне обале реке Тамнаве, на побрђу падина планине Влашић, у потесу села званом Гај, и дан данас налазе јасно видљиви темељи непознате цркве. Црква представља једнобродну грађевину дужине 17,30 м. и ширине 9,70 м. Грађевина је у основи правоугаоног облика са мањом полукружном апсидом у источном делу. Ширина темеља износи 0,60 м., а рађени су од мањих камених квадера добро обрађених и озиданих у малтеру. Оријентација цркве у оси исток-запад потпуно је правилна. Црква је била поплочана великим каменим плочама-плочаром који сада више није видљив.

Како се ова црква не помиње у турским изворима, а није позната ни у доцнијим изворима, може се претпоставити да је врло стара и да је настала у доба Деспотовине, односно, пре доласка Турака у ове крајеве 1521. године.

Са југозападне стране од остатака ове средњовековне цркве, на само 20-так метара, налазе се остаци још једне цркве из новијег времена. Ову цркву, посвећену светом Јовану крститељу, подигао је свештеник Висарион 1955. године. Та Висарионова црква подигнута је, највероватније, на месту цркве брвнаре из 1813. године која је, вероватно, била посвећена истом свецу. Висарионова црква подигнута је на кућном плацу породице Васиљевић. Остаци њихове породичне куће налазе се само 20-так метара даље од ове цркве св. Јована, док се њихова породична гробница налази у суседној (северној) њиви, 100-тинак метара даље.

Југозападно од ових остатака две цркве, налази се и један извор озидан каменом, који (судећи по стилу зидања и стању камена), потиче, највероватније из времена када је подигнута и средњовековна црква.

Више цркве на ћувику налази се и старо гробље са великим каменим плочама без натписа и украса. По причању мештана, то је гробље српских ђака из тог манастира побијених од стране Турака. Забележена је и прича о три сестре: Гајевки, Кривајки и Каонки, од којих је свака имала свој манастир: Гајевка у Гају села Градојевић, Кривајка у селу Криваји и Каонка у селу Каони.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Једине податке о постојању цркве на локалитету „Јагодина“ оставио је: М. Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, 1876., с. 427., али и у фототипском издању наведеног дела издавачке куће „Слобода - Београд“ из 1973. године. Ову цркву помиње и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 66. Кратак податак о овој цркви публикован је и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 26; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 107, и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 115-116. Данас је потес „Јагодина“ топоним који се налази у селу Галовић, недалеко од локалитета „Кулача“ у селу Градојевић (Прим. аут.).

¹⁶⁹ У стручној литератури, кратку напомену о постојању манастира на граници села Градојевић и Галовић, први је оставио: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 491. Пола века касније, овај локалитет рекогносцирао је и кратку забелешку оставио: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967., с. 148. Пет година касније, овај локалитет детаљније је рекогносциран, видети: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: *Arheoški pregled*, br. 14, Beograd, 1972., s. 167. Аутори су уз овај кратки извештај, (у прилогу: „Табле“), при крају часописа, дали и цртеж основе цркве у Гају означен као Табла LVI (Табла 56). Годину дана касније, о овом локалитету остављена је још детаљнија белешка: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 7. Аутор је на крају овог извештаја дао и цртеж основе и остатака зидова цркве у Гају означен као Табла XI (Табла

Географске координате средњовековне цркве у Гају, у селу Градојевић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 28' 47.00''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 38' 48.56''$;
Надморска висина (левел): $I = 204$ м.;

Географске координате Висарионове цркве на локалит. Гај у селу Градојевић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 28' 46.92''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 38' 48.01''$;
Надморска висина (левел): $I = 205$ м.;

Координате породичне куће Васиљевић на локалитету Гај у селу Градојевић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 28' 46.23''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 38' 47.03''$;
Надморска висина (левел): $I = 206$ м.;

Географске координате озиданог извора на локалитету Гај у селу Градојевић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 28' 43.21''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 38' 45.21''$;
Надморска висина (левел): $I = 209$ м.;

Координате породичне гробнице Васиљевић на локалит. Гај у селу Градојевић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 28' 48.27''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 38' 46.22''$;
Надморска висина (левел): $I = 192$ м.;

Географске координате старог гробља на брду изнад локалитета Гај у селу Градојевић су:
Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 28' 34.78''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 38' 51.39''$;
Надморска висина (левел): $I = 249$ м.

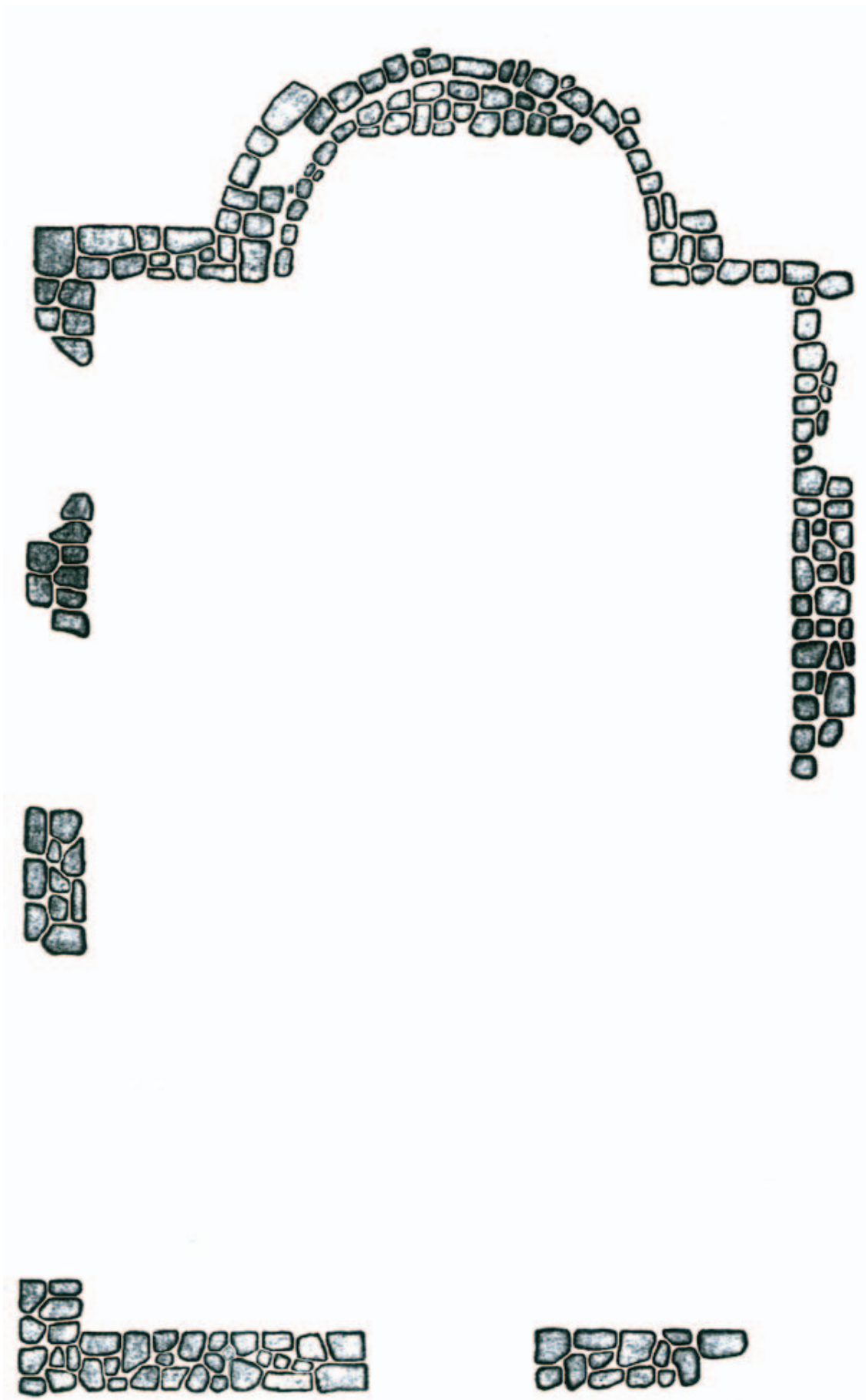
Доње Црниљево – 4. Црквине у Сланобари

Село Доње Црниљево годинама се служило црквом манастира Каоне, мада у селу постоје црквине на локалитету „Сланобара“, крај реке Тамнаве, што значи да је некада (пре 1838. год. Прим. аут), ту била и црква.¹⁷⁰

Локалитет „Црквине у Сланобари“ у селу Доње Црниљево, тренутно, није лоциран.

11). Цркву у Гају помиње и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 66, а овај локалитет споменуо је и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, па, М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 47, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 27; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 107-110. Треба напоменути да се овај локалитет у стручној литератури помиње под именима: „Град у Градојевићу“; „Град у Гају Градојевићу“; и „Град у Гају“. И на самом крају, археолог Зоран А. Живановић, детаљно је рекогносцирао овај археолошки локалитет и о њему припремио за штампу посебну студију чије се публикавање може очекивати (у зависности од финансијских средстава које је неопходно обезбедити), у периоду после 2011. године. Напом. аут.

¹⁷⁰ О томе да у Доњем Црниљеву постоје „Црквине“ где је пре 1838. године била црква, први је (и једини), у стручној литератури оставио податак: М. Филиповић, *Основне школе општине Коцељева*, Основна школа „Мића Станојловић“ Коцељева, Коцељева, 1992., с. 16 (У даљем тексту: М. Филиповић, *Школе општине Коцељева*, Коцељева, 1992.). И, на крају, о овим „Црквинама“ писао је и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 28; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 110, и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеву*, Коцељева, 2011., с.115-116.

Скица 16. Ортогонални снимак остатака камених темења у основи средњовековне цркве на локалитету „Манастир у Гај“ у селу Градојевић.¹⁷¹

¹⁷¹ Скица је преузета из: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranja u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, br. 14, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1972., s. 167, T. - LVI.

Доње Црниљево – 5. Црквине цркве Вазнесења Господњег

Стара напуштена црква у Доњем Црниљеву, храм Вазнесења Господњег, била је грађевина подигнута бондрук техником. Градио ју је свештеник Јован Поповић 1838. године са становницима села: Д. Црниљева, Галовића и Голочела, а на свом плацу који је сам поклонио цркви. За градњу ове цркве дао је своју сагласност и финансијску помоћ и књаз српски: Милош Обреновић, као и тамнавски буљубаша Раде Радосављевић из Голочела. По урезаном натпису који је постојао на јужном довратнику западних врата, цркву је сазидао Јанко Симић из Ноћаја 1838. године. Црква је имала обичну основу брвнаре са петостраном апсидом и отвореним тремом на дрворезним бојеним стубовима. Ови стубови су објекти од стварне вредности. Црква је имала двоја дуборезна врата, западна и северна. Архитектонски је био, далеко најзанимљивији, црквени звоник над тремом који је излазио из саме кровне конструкције, слично брвнарима и појединим зиданим црквама Славоније (Пакраћке епархије) и извесним типовима димњака народне архитектуре. Црква је била покривена шиндром, а само је на облинама око звоника био употребљен ситан клис. Представљала је логичан развој и прелаз од грађевина брвнара у бондрук-грађевине. Иако је била грађена бондруком, црква је својом основом и схватањем кровне конструкције подражава брвнару.“

Уз сам северни зид старе бондрук цркве Вазнесења Господњег у Д. Црниљеву било је прислоњено и неколико надгробних споменика и више комеморативних плоча. Ови гробни белези били су из XIX века. На појединим белезима јављале су се занимљиве представе покојника у релативно прецизно сликаним народним оделима (као, нпр. лик Петра Цвејића из Д. Црниљева, из 1860. године). Занимљива је чињеница необично дугог живота античког обичаја постављања кенотафа покојницима умрлим далеко од родног краја. Временски ови споменици досежу и у XVII век.

Услед дотрајалости, бондрук црква Вазнесења Господњег у Доњем црниљеву порушена је 1950. године, а на њеном месту подигнута је зидана капела која је обновљена 1986. године.¹⁷²

Географске координате локалитета „Црквине цркве Вазнесења Господњег“ у селу Доње Црниљево су:

Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 28' 01.16''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 37' 35.91''$;

Надморска висина (левел): $I = 173$ м.

Зукве – 6. Манастир „Рожанац“

Да је некада постојао манастир у селу Зукве под именом „Рожанац“ говори један натпис с краја XVII века. Наиме, у рукописном **Службенику са изборним јеванђељима** који је написан средином XVI века или, тачније, између 1540 и 1550 године, а који се данас чува у ризници манастира Пећке патријаршије (број: И 82), на унутрашњој страни задње корице налази се запис који у преводу гласи:

„Село Зукве. Ову књигу купи Вучета за своју душу, и оцу Вукоју, и матери монахињи Марији и брату Дамњану. И даде два дуката. Бог да прости (опрости) у манастир Рожанац на реци Тамлави. И рече да није просто и благословено, ако ће је неко отети из ове цркве, одузео Бог од њега сваку благодет“.

¹⁷² О томе да се у Доњем Црниљеву налази стара напуштена црква, први је у стручној јавности оставио податак: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 491. Пола века касније, о овој напуштеној цркви доста више података оставио је: Ђ. Бошковић, *Археолошки споменици I*, 1953., с. 150-152, док је о надгробним споменицима око ове цркве, у истој публикацији, оставила податке: М. Ђоровић-Љубинковић, *Некрополе и гробни белези*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I, - Западна Србија*, САН, Грађа – књига IX, Археолошки институт - књига 2, Београд, 1953., с. 189 (У даљем тексту: М. Ђоровић-Љубинковић, *Споменици I*, Београд, 1953.). О надгробним споменицима око ове старе цркве у Доњем Црниљеву, кратку белешку оставио је и: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 5. Нове податке о овој цркви оставио је: М. Филиповић, *Школе општине Коцељева*, Коцељева, 1992., с. 16, али, исти аутор је о овој цркви оставио кратку белешку и у: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 66. И, на крају, о овим „Црквинама“ писао је и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период, Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 28-29; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 111-113, и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Констан. и царице Јелене у Коцељеву*, Коцељева, 2011., с.110-111.

Мисли се да је запис у рукопису писан, највероватније, крајем XVII века, за време Велике сеобе Срба под вођством патријарха Чарнојевића.¹⁷³

Локалитет „Манастир Рожањац“ у селу Зукве, тренутно, није лоциран.

Коцељева – 7. Манастир на Кичеру у Прњавору

Прича се да је био манастир ... и (у) Коцељеви, чији се један део села и данас зове Прњавор. Имање некадашњег коцељевачког манастира под шумом остало је као сеоска заједница а зиратно прешло у руке данашњих Прњавораца.“

У Кичеру изнад Коцељеве, у гробљу Коцељеве, налазе се остаци неке старе цркве-манастира. У историјским документима нема помена овој цркви, а такође, ни код Турака. Да је манастир ту постојао говори и назив краја и мале „Прњавор“. Вероватно да се овде ради о некој средњовековној цркви.¹⁷⁴

Географске координате локалитета „Манастир на Кичеру у Прњавору“ у варошици Коцељева су:

Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 27' 51.27''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 49.78''$;

Надморска висина (левел): $I = 149$ м.

Координате централног дела мале Прњавор у месту Коцељева су:

Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 27' 05.96''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 45.93''$;

Надморска висина (левел): $I = 206$ м.

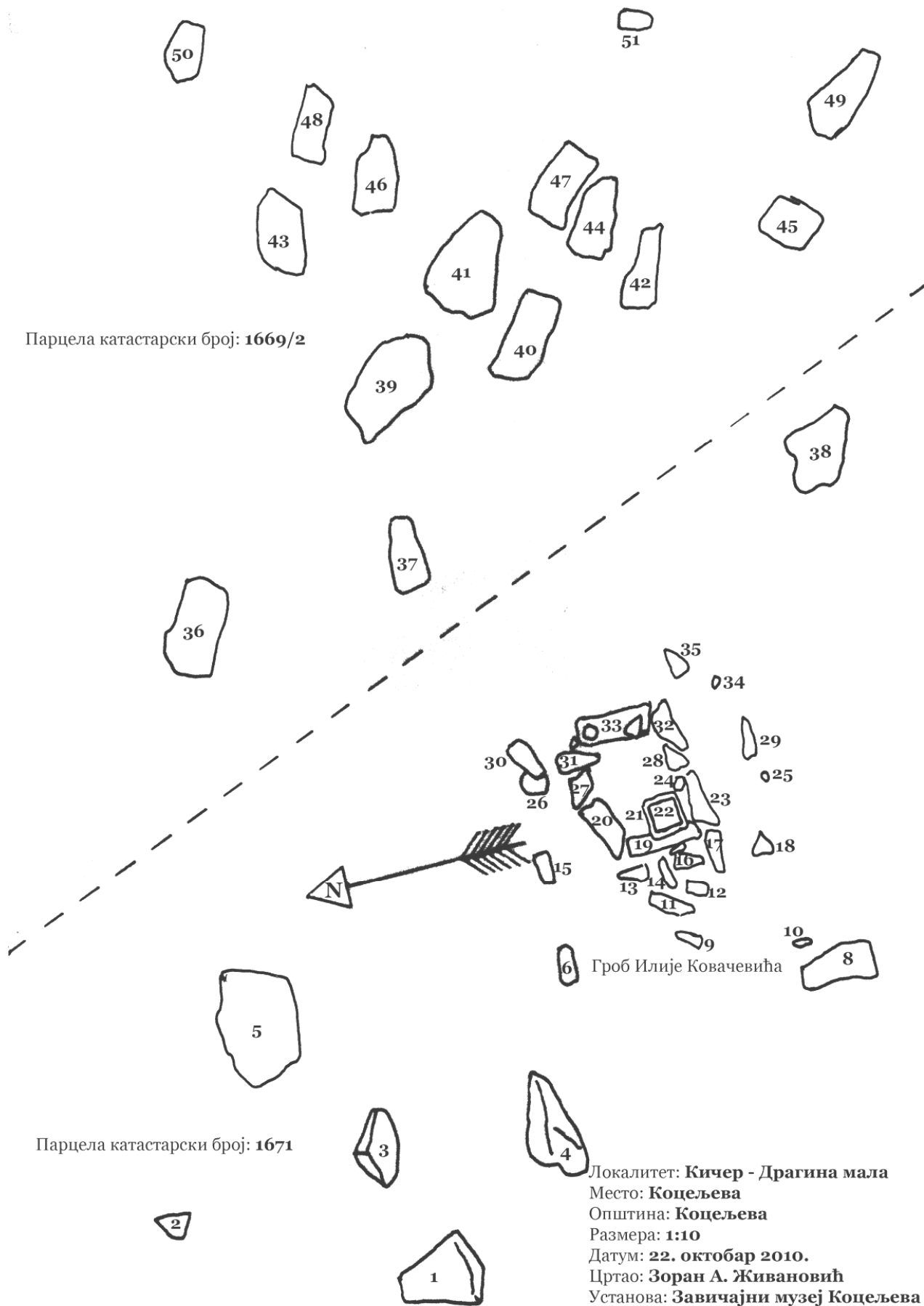
Слика 39. Камене надгробне плоче на локалитету Кичер у Драгиној мали, у месту Коцељева.¹⁷⁵

¹⁷³ Овај запис је први објавио: Д. Вуксан, *Рукописи манастира Пећке Патријаршије*, У: *Зборник за историју јужне Србије и суседних области*, Скопље, 1936., с. 164, опис 61., а затим и: В. Мошин, *Рукописи Пећке патријаршије, Старине Косова и Метохије IV-V*, Приштина 1968-1971, с. 51, опис 42. Прву студијску анализу овог записа дао је: Ј. Радовановић, *Манастир Рожанац*, У: *Археографски прилози, бр. 26-27*, Народна библиотека Србије – Археографско одељење, Београд, 2004-2005., с. 319-328, а помиње га и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 28-29; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 111-113; и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 98 и 158-160.

¹⁷⁴ О томе да је некада у Коцељеви постојао манастир, први је у стручној литератури оставио помен: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 491 и 419. Прњавор је средњовековни назив за манастирско имање (шуме, ливаде, оранице). За потврду ове тврдње видети: Група аутора, *Речник српског језика*, Матиц српска, Нови Сад, 2007., с. 1054. Више од пола века касније, о овом локалитету писао је кратку цртицу и: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. с. 11. Средњовековну цркву у Коцељеви помиње и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 66, а о овом археолошком локалитету оставио је кратку белешку и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 30; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 114-115, и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 145-162.

¹⁷⁵ Фотографију је snимио аутор овог рада, 29. октобра 2010. године, са југоистока.

Скица 17. Снимак ситуационог стања на локалитету Кичер у Драгиној Мали у месту Коцељева.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Скица је преузета из: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 151.

Коцељева – 8. Црквине у Драгиној мали

Археолошки локалитет „Црквине“ позициониран је на крају тзв. Драгине мале која се налази десно од асфалтног пута Коцељева-Уб. Локалитет је лоциран на малој речној тераси, изнад потока Лукинац, са десне стране земљаног пута којим се долази и на локално гробље. Данас су још видљиви остаци зидова цркве озидане циглом на каменим темељима, док се кров урушио. Грађевина је правоугаоне основе и без апсиде. У унутрашњости цркве, у олтарском простору, још увек постоји камени постамент од часне трезе.

Са северне стране цркве налази се 10-так надгробних споменика. Неколико од тих споменика је без натписа и од грубо обрађеног камена, а јасно су видљиве и три велике хотизонтално положене надгробне плоче. Такође, постоји и неколико споменика, на основу чијих епитафа се може видети да потичу с краја XVIII века. Ти споменици су, заправо, на основу причања старијих мештана из Драгине мале, заједно са покојницима, на ово место пренети из централног коцељевачког гробља када је оно средином `60-тих година XIX века рашчишћено за изградњу данашњег Дома културе. Цео локалитет „Црквине“ у Драгиној мали зарастао је у густо растиње.

Северно од остатака старе обрुшене цркве, одмах преко земљаног пута налази се локално гробље у коме се сахрањују покојници из овог краја Коцељева.¹⁷⁷

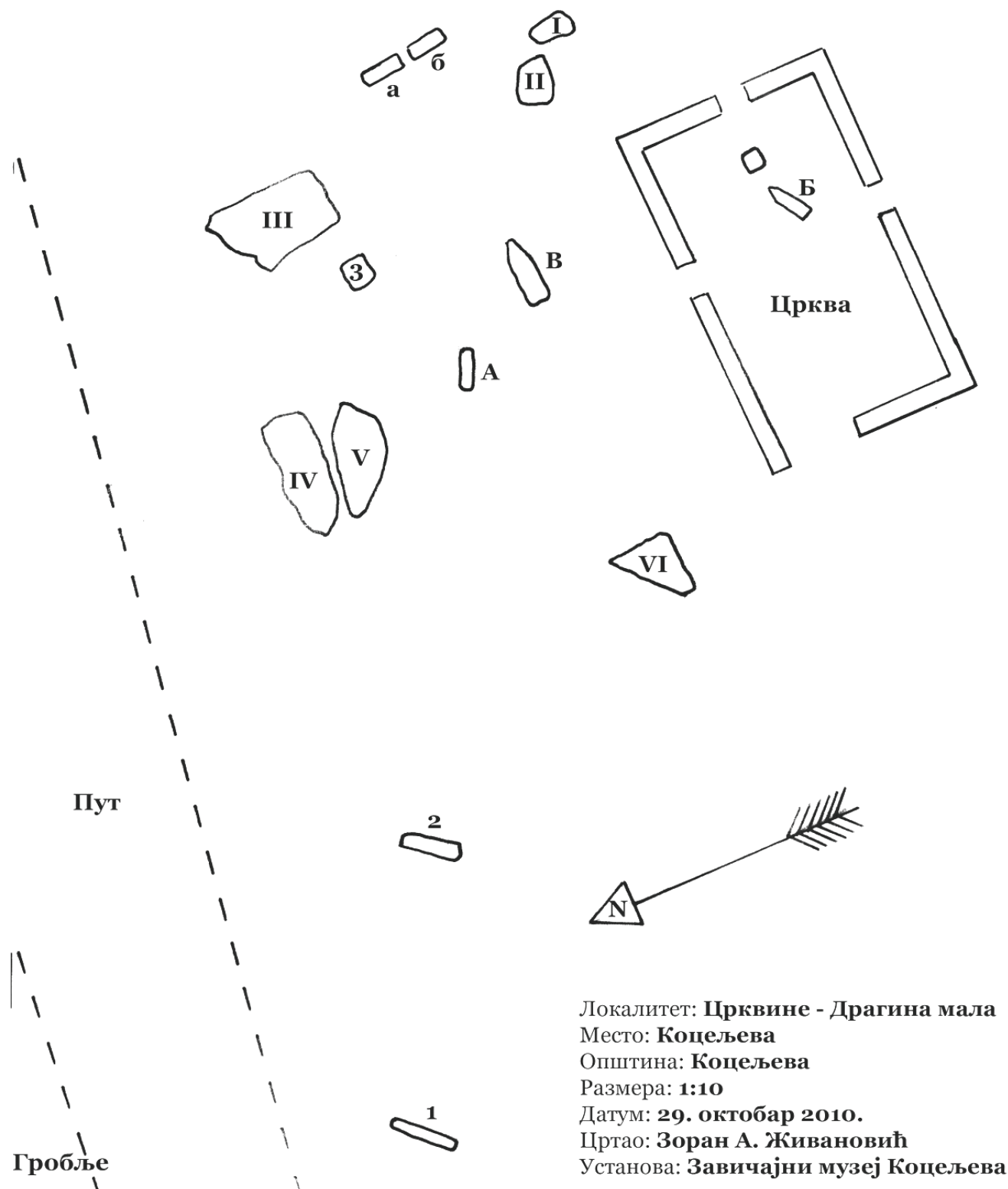
Географске координате локалитета „Црквине у Драгиној мали“ у месту Коцељева су: Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 27' 47.21''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 02.04''$; Надморска висина (левел): $I = 161$ м.

Слика 40. Локалитет Црквине у Драгиној мали, у месту Коцељева.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Подаци о локалитету „Црквине у Драгиној мали“ први пут се сада публикују у стручној литератури. Подаци су добијени рекогносцирањем општине Коцељеве реализованог од стране археолога З. А. Живановића у току 1996. године, а налазе се у документацији Завичајног музеја у Коцељеви. Подаци о овом археолошком локалитету први пут су публиковани у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 30-31; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 115-117, и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 163-184.

¹⁷⁸ Фотографију је snимио аутор овог рада, 29. октобра 2010. године, са североистока.

Скица 18. Снимак ситуационог стања на локалитету Црквине у Драгиној Мали у месту Коцељева.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Скица је преузета из: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 151.

Свилеува – 9. Црквине у Кику

Локација ових црквина откривена је тек у новије време. Локалитет се налази са западне стране брда Кик, одмах на заравни испод платоа брда, у њиви данашњег власника Чедомира Ж. Станојчића из Свилеуве. У њиви је веома лако уочити један бунар озидан каменом чија вода, данас, није за људску употребу. Мештани ову њиву зову „Кик“. На површини се не уочавају никакви трагови архитектуре, нити покретног археолошког материјала. Једино је на брду Кик, неких стотинак метара навише, могуће проспекцијом уочити фрагменте керамичких посуда које припадају времену краја неолита и почетка металних доба. Локалитет је откривен тако што је, сада већ давно упокојени, Љубомир Јовановић, звани Попадић, из Свилеуве (живео преко 80 година), приповедао своме пријатељу Боривоју Митрићу, да су њему (Љубомиру) његови стари приповедали да је у тој њиви некада била црква. Вероватно брвнара. Овој тврдњи могла би да иде у прилог и чињеница да се у тој њиви налази каменом озидан бунар, што је била, а и данас је, канонска пракса у просторном архитектонском склопу једне православне богомоље. Источно, изнад „Црквина“ у Кику, на врху источне падине брда Кик, налази се породично гробље породице Протић чија се породична кућа налази одмах под падином брда Кик.

Југоисточно од ових „Црквина“, у њиви Милорада Лазаревића – Јефтарића, налази се усамљени гроб са надгробним спомеником из 1812. године у којем је сахрањена Анђелија, кћер Петра Лазаревића, једног од рођене браће чувеног војводе Поп Луке Лазаревића.¹⁸⁰

Мало источније од ове њиве, крај асфалтног пута Коцељева-Баталаге, постоји и њива која се зове „Поповача“. Тако је названа због тога што је на том месту, по народном предању, имао кућу, и у њој некада живео, некакав поп.¹⁸¹

Географске координате „Црквина“ на локалитету Кик у селу свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 32' 18.83''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 32.93''$;

Надморска висина (левел): $I = 164$ м.;

Географске координате црквеног бунара на локалитету Кик у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 32' 18.88''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 51' 17.89''$;

Надморска висина (левел): $I = 158$ м.;

Координате породичне гробнице Протић на локалитету Кик у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 32' 16.33''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 51' 29.14''$;

Надморска висина (левел): $I = 181$ м.;

Координате породичне куће Протић на локалитету Кик у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 32' 14.76''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 51' 35.87''$;

Надморска висина (левел): $I = 176$ м.;

Географске координате Анђелиног гроба на локалитету Кик у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 32' 08.64''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 51' 28.79''$;

Надморска висина (левел): $I = 181$ м.

¹⁸⁰ Детаљније податке у вези Петрове кћери Анђелије видети у: Ж. Лазаревић и З. А. Живановић, *Родослов Поп Луке Лазаревића и његове породице (и породице Лазаревић у Свилеуви, до 1900. године)*, У: *Сабор Поп Лука Лазаревић, бр. 1, (Зборник радова)*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2004., с. 108.

¹⁸¹ О црквинама у Кику први су известили: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 102-103, и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 31-32; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 120-122, и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 115-116.

Свилеува – 10. Црквине – Марковића грмови у Гуњачанима I

„Порушених цркава или црквина има и, у Свилеуци (на 2 места)...“¹⁸², а једно од њих је и „Црквине у Гуњачанима“, за које се овде наводе и први конкретни подаци публиковани 1980. године: „...Недалеко од Селишта (у Свилеуви) стоји место звано „Црквина“. Површински налази фрагмената опеке, седре и малтера показују да је овде била нека грађевина за коју народно предање каже да је црква.“¹⁸³

Истражујући наведене податке сондажним археолошким ископавањима током 2002 и 2003. године, Завичајни музеј у Коцељеви дошао је до следећих сазнања: На археолошком локалитету „Црквине – Марковића грмови“ у мали Гуњачани постојала је црква брвнара подигнута средином XVIII века. Црква је имала камени темељ елипсасте основе на коју је постављена дрвена конструкција, док јој је под био од набијене земље. Црква је била правилно оријентисана у правцу исток-запад, а димензије цркве биле су: 8 x 4 метара. Петнаестак метара југозападно од цркве налазила се дрвена звонара подигнута на каменом постамнету, док се са северозападне стране цркве, на око 20-так метара налазио црквени бунар озидан ломљеним каменом који је био дубок око 4 метра. Око цркве, али, и уз саму цркву, налази се некропола без гробних обележја. Црква је запустела после IV аустро-турског рата вођеног од 1889 до 1891 године. После тог времена она је напуштена и препуштена обрушавању, али је, на њеним рушевинама локално становништво наставило да сахрањује некрштену децу.

Године 1958., камен из темеља цркве, постаamenta звоника, као и камен из црквеног бунара повadio је Иван Јестротих из Свилеуве и извукао га за калдрмисање новопросеченог пута Коцељева-Баталаге.¹⁸⁴ У јесен 2009. године, проширујући земљани пут који је пролазио тик

уз западну страну цркве, ангажовани радници су (без обавештења и без претходно обезбеђеног надзора стручног лица на терену), порушили и заувек уништили западну страну цркве, заједно са дечијим гробовима у њеној основи. Тиме је заувек уништена једна трећина остатке цркве-брвнаре у мали Гуњачани, у селу Свилеува.¹⁸⁵

Слика 41. Локалитет „Црквине-Марковића грмови“ у Гуњачанима.

¹⁸² О томе да у селу Свилеуви постоје остаци порушених цркви на (чак), два места, први је оставио писане податке: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., 1912., с. 491.

¹⁸³ М. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranja u Podrinju*, U: *Arheoški pregled*, br. 21, Beograd, 1980., s. 211.

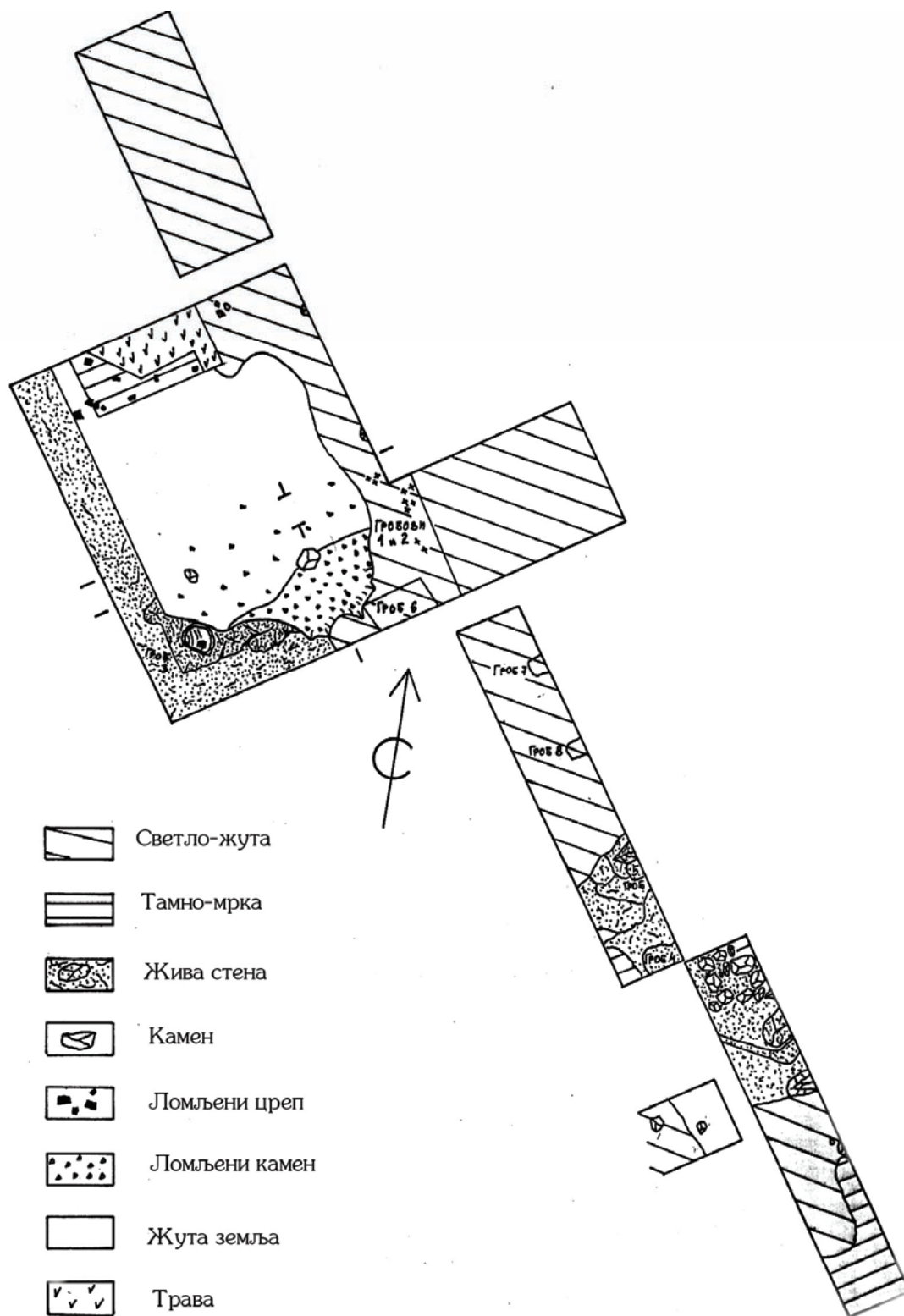
¹⁸⁴ За извештај о археолошким истраживањима локалитета „Црквине“ у мали Гуњачани, у селу Свилеуви видети: Д. Мркобрад и З. А. Живановић, *Црквине у Свилеуви – резултати прелиминарних историјско-археолошких истраживања*, У: *Сабор Поп Лука Лазаревић, бр. 1*, Коцељева, 2004., с. 157-196. Треба напоменути да се у том извештају овај локалитет водио као „Црквине – Марковића грмови“ у мали Гуњачани, у Свилеуви. Исто тако, треба видети и кратку белешку у: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. архиђакона Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 103-117, и, на крају, и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 32-33; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 117-120.

¹⁸⁵ Запрепашћујуће је да ни наручиоци радова у вези проширења земљаног пута који пролази тик уз саму западну страну цркве, ни извођач радова није нашао за сходно, да (у складу са Законом о културним добрима државе Србије), обавести стручно лице или институцију (локални музеј у Коцељеви), о намераваним радовима како би на време био обезбеђен стручни надзор током извођења радова - то није учинио. О овом случају Завичајни музеј Коцељева писмено је известио надлежно министарство културе Републике Србије, затим, и: Народни музеј у Шапцу, Општинско веће општине Коцељева у Годишњем

Географске координате цркве-брвнаре на локалитету „Црквине – Марковића грмови I“, у мали Гуњачани, у селу Свилеува су: $\varphi = 44^{\circ} 30' 18.29''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 32.77''$; $l = 136$ м.;

Географске координате црквеног бунара: $\varphi = 44^{\circ} 30' 19.29''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 30.66''$; $l = 133$ м.;

Географске координате дрвеног звоника: $\varphi = 44^{\circ} 30' 17.75''$; $\lambda = 19^{\circ} 50' 32.93''$; $l = 134$ м.

Скица 19. Ситуациони план на локалитету „Црквине – Марковића грмови“ у мали Гуњачани, у селу Свилеува после извршених сондажних археолошких ископавања.¹⁸⁶

извештају о раду Завичајног музеја Коцељева за 2009. годину, а усмено су извштени и: Завод за заштиту споменика културе у Ваљево и Народни музеј у Шапцу, који су (по Закону о културним добрима Републике Србије), територијално надлежни за подручје општине Коцељева.

¹⁸⁶ Скица је преузета из: Д. Мркобрад и З. А. Живановић, *Црквине у Свилеуви – резултати прелиминарних историјско-археолошких истражив.*, У: *Сабор Поп Лука Лазаревић, бр. 1*, Коцељева, 2004., с. 192.

Свилеува – 11. Црквине у Ратковцу

„Порушених цркава или црквина има и, у Свилеуси (на 2 места)...“¹⁸⁷ ...*Ратковић* (данашња мала Ратковац, прим. аут.), у Свилеуси имају своје мале (цematске) заједнице које не доносе никаквих прихода ни селу ни малама.“¹⁸⁸

Мала (махала) Ратковац налази се у југозападном делу села, а топоним Црквине одмах испод западне стране тзв. „Ратковачког гробља“, односно на њиви пок. Златомира Б. Јовчића. Утврђено је да на том месту не постоје остаци никакве архитектуре која би, евентуално, указивала на постојање цркве.

На површини узораних њива, северозападно од Црквина, на већим тамним флекама од некадашњих кућа, могуће је пронаћи уломаке глеђосане грнчарије и керамичких лула које припадају продукцији XVIII-XIX века. Југозападно од Црквина на површини узораних њива, као и на површини њива преко потока Шипчић налазе се уломци грнчарије античке продукције хронолошки опредељени у III-IV век.

Старији људи чије куће се налазе у близини Црквина сећају се, док су они били младићи, да је ту локални свештеник бар једном годишње служио литургију, после чега се народ окупио на вашар. Место одржавана литургија састојало се од једног вертикално постављеног камена који је имао улогу часне трпезе, што је тој локацији давало карактер олтарског места. Почетком седамдесетих година XX века ловци на закопано благо ископали су овај камен и испод њега још два камена правоугаоног облика. На том месту, приликом орања, сада није могуће уочити трагове било какве архитектуре нити покретне археолошке предмете.

Западно од Црквина (у самој близини потока Шипчић), налази се бунар кога народ назива „црквени бунар“. Бунар је озидан ломљеним каменом, а негде 70-их година XX века, његов дотрајали дрвени сантрач замењен је новим бетонским сантрачем затвореног типа. Вода из овог бунара некада је служила за пиће, али данас се не користи за људску употребу, већ искључиво само за појење стоке у сушном пероду.

Источно од места Црквине на врху брега, налази се Ратковачко гробље које је и данас активно. У централном делу гробља приметни су споменици од грубо тесаног камена пешчара, без епитафа, док само један или два од њих имају грубо и плитко урезан крст. Својим техно-морфолошким, типолошким и стилским карактеристикама, као и чињеницом да су без епитафа, хронолошки, ови споменици асоцирају на период краја XVIII, или, самог почетка XIX века. Поменути споменици представљају почетак континуитета сахрањивања на овој некрополи, тј. гробљу, али се континуитет сахрањивања са сигурношћу може пратити тек са епитафа млађих споменика с почетка XIX века.

Постоји предање да се на потоку Шипчић некада налазило седам турских ваљарица за сукно.¹⁸⁹

¹⁸⁷ О томе да у селу Свилеуви постоје остаци порушених цркви на (чак), два места, први је оставио писане податке: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 491.

¹⁸⁸ Како се наводи у: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 420-421, ф. 1., села: Свилеуха, Црниљево, Градојевићи, Галовићи и Букор издделили су своје заједнице око 1880. године по „малама“. Мале су мање територијалне јединице које су поменута села делила на мање територијалне целине. Најочигледнија асоцијација за ове територијалне јединице под именом „мале“ јесте слична територијална подела градова у турско доба на „махале“. Међутим, за разлику од „махала“ које су у турско доба означавале градске четврти или квартове, „мале“ су (у случају поменутих тамнавских села), територијалне јединице без јасних међа које деле село на више територијалних целина које, заправо, представљају „засеоке“ једног села. Исто тако, на самом почетку XX века, свако растурено тамнавско село имало је у својој средини, поред школских, црквених и општинских заједница (које су, веома често, заједничка својина неколико села), још и своје сеоско заједничко добро, величине од пола до једног хектара, ограђено, поред пута и на погодном месту. Такво добро се називало *Сеоска заједница (имање)*. На овим су се заједничким соским имањима држали сеоски састанци, бдења, молитве и годишњи сабори (вашари). Ова заједничка сеоска имања нису пошумљена, не ору се и не обрађују, а трава са њих се коси и продаје. Приход од продаје траве (сена) иде у општинску касу. „*Цематске заједнице* су ређи облик својине у овој (тамнавској) области, али се ипак дају запазити. Мале свих брдских села и издвојени крајеви тамнавских равнијих села имају своје заједнице од пола хектара у простору, ограђене и необзираћене, на којима мале или крајеви држе своја бденија и молитве. ...*Ратковић* у Свилеуси имају своје мале (цematске) заједнице које не доносе никаквих прихода ни селу ни малама.“ За наведене податке видети: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 424.

Географске координате Црквина на локалитету „Ратковац“, у селу Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 30' 11.96''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 44.17''$;
Надморска висина (левел): $I = 162$ м.;

Географске координате црквеног бунара на локалитету Ратковац, у с. Свилеува су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 30' 09.01''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 39.58''$;
Надморска висина (левел): $I = 147$ м.

Слика 42. Црквине у Ратковцу, у селу Свилеува. Стрелица показује прецизну локацију црквина.¹⁹⁰

Шабачка Каменица – 12. Црквине у Змајевцу

Порушених цркава или црквина има и у Шабачкој Каменици. Најстарији подаци о томе потичу из турског пописа шабачког кадилука 1548. године. У том попису се, на територији шабачког кадилука помиње чак 6 цркава, а једна од њих је и црква Св. Матије у Шабачкој Каменици која данас не постоји. Постојање толико старих цркава на Церу, у Поцерини, и у Тамнави (када их не налазимо у осталим деловима шабачке нахије),

¹⁸⁹ О црквинама у мали Ратковац први су у стручној литератури писали: Д. Мркобрад и З. А. Живановић, *Црквине у Свилеуви – резултати прелиминарних историјско-археолошких истраживања*, У: Сабор Поп Лука Лазаревић, бр. 1, (Зборник радова), Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2004., с. 173-174 (У даљем тексту: Д. Мркобрад и З. А. Живановић, *Црквине у Свилеуви*, Коцељева, 2004.). Следећа кратка белешка објављена је у: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 101-102; па у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, Museum, бр. 11, Шабац, 2010., с. 33-35; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 122-125, и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 115-116.

¹⁹⁰ Фотографију је снимио аутор овог рада, у августу 2003. године, са запада.

ставља нас пред питање зашто је то тако. Највероватније због тога што се до сада није обрађала превише велика пажња на чињеницу да је планина Цер у угарско доба морала бити значајно рударско подручје. Подаци из поменутог пописа о старим црквама, могу упућивати на ћињеницу где треба тражити некадашње руднике, јер су цркве требале бити подизане, најпре, у рударским местима. Постојање рударства и црква у угарско доба, као и сама имена неких црква, упућују на закључак да је део тог старог становништва, можда, био католичке вере. На пример, можда, данашња „Црква Ивање“ у Радовашници, вероватно, одговара некаданашњој „цркви св. Ивана“, затим, „црква св. Матије“ – у Шабачкој Каменици, указује (можда) пре на католичку него на православно припадност, итд.

...Турски пописивач је те (1548.) године споменуо да је „црква св. Матије“, била на поседу неког кнеза Цветка. Она се ту свакако и раније налазила, иако је претходна два турска пописа (из 1528 и 1533.г.), нису евидентирала. У селу је, исто тако, постојао и чифлук неког кнеза Нике, сина Милашинова, као саставни део тимара самог кнеза (Цветка). ...Карактеристично је и то што се храм св. Метије после 1548. не помиње у турским изворима. ...Нестанак споменуте цркве, после 1548. године, могао би бити у вези са сталним кретањем влаха и са мењањем етничке структуре села на подручју тадашње шабачке нахије, па самим тим и села Шабачке Каменице.

Али, где се тачно налазила „црква св. Матеје“ у селу Шабачка Каменица? Прецизна локација те цркве утврђена је на основу сведочења мештана који су током градње садашње цркве у Шабачкој Каменици 1943/44. године, на почетку клисуре потока Змајевац, са његове десне обале, ископавали камене темеље неке старе цркве.¹⁹¹

Географске координате локалитета „Црквине у Змајевцу“ у Ш. Каменици су:
 $\varphi = 44^{\circ} 28' 08.79''$; $\lambda = 19^{\circ} 42' 55.67''$; $I = 156$ м.

Бресница – 13. Црквине у Старчевцу

Локалитет „Старчевац“ налази се у југоисточном делу села Бреснице, у непосредној близини атара који се граничи са малом „Прњавор“ варошице Коцељева. На површини локалитета могуће је констатовати само једну мању гомилу већих каменова зараслих у густо растиње. По причању некадашњег власника ове парцеле, Живадина Неговановића из Бреснице, он се сећа да је некада (као младић), на њиви „Старчевац“ изоравао људске кости, и да су његови стари причали како је ту некада била црква.¹⁹²

Слика 43. Старчевац у Бресници.

¹⁹¹ О томе да у селу Шабачка Каменица постоје остаци порушене цркве први је оставио писане податке: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 491. Пола века касније, ову чињеницу споменуо је и: Ђ. Бошковић, *Споменици I*, Београд, 1953., с. 168, а двадесетак година касније и: А. Ханџић, *Шабац и његова околина у XVI вијеку*, У: *Шабац у прошлости*, Том I, (Монографија), Историјски архив Шабац, Шабац, 1970., с. 163-164 и 216-217. (У даљем тексту: А. Ханџић, *Шабац у прошлости*, Том I, Шабац, 1970.). Неколико године касније, ово подручје рекогносцирао је од стране Народног музеја у Шапцу. Видети: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: *Arheološki pregled, br. 14*, Београд, 1972., с. 183, и: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. с. 11. О црквинама у Змајевцу писао је и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995. с. 66, а овај локалитет споменут је и од стране: Д. Мркобрад и З. А. Живановић, *Црквине у Свилеуви*, Коцељева, 2004., с. 159, затим и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 43, па: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 48; З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 35-36; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 125-127, и: З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 97.

¹⁹² З. А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Коцељева, 2011., с. 102-103.

СТАРА ГРОБЉА

„Стара гробља позната су под овим особним именима: *Бобије; Умке и Стара гробља*. Бобија и умки има у сваком селу, а као особна имена су бобије у: Докмиру; Кршњ Глави; Кожухару; Дружетићу и Туларима, док су умке у Кожухару; Бањанима и Врховинама. Ова имена су дата појединим бреговима (по селима), али, има бобија (и умки) које се сматрају за гробове некадашњих сеоских становника....¹⁹⁴ Нарочито има ових бобија око бара, извора и мањих речица.

У Кожухару¹⁹⁵ причају сељаци, да су раскопавали ове бобије и да су налазили у њима кости и камење око њих, као да су мртваци затрпавани камењем.¹⁹⁶

Стара гробља имају разне називе, ређе се зову стара гробља, већином маџарска, турска, циганска, римска итд. Најчешћа су *маџарска гробља* и има их у већини села. Од старих гробља на више места нема данас ни трага, ма да места носе такве називе; у народу се прича да су ова гробља била са стећцима, па их је сам народ полупао и разнео за своје потребе или су општински представници разнели их и употребили за зидање својих јавних грађевина (као у Коцељеви).¹⁹⁷

Око старих цркава, данашњих манастирина и црквина има свуда и старих гробова и читавих гробаља. Ако су манастирине и црквине остаци православних становника и гробове и стећке њихове народ приписује или становницима наше народности или некој другој православној народности.¹⁹⁸

Турских гробаља као да је по народним традицијама било ... где је било старих турских насеља.¹⁹⁹ Свако село у области има и своје старо гробље, којим именом зове се свако гробље засновано пре 100 година. Свуда су оба гробља заједно, старије у средини, а новије около. Споменици су се тек отпочели потписивати у другој половини XVIII века и то се наставило до данашњих дана.²⁰⁰

Крајем XVIII века постојала је у Докмиру, при тадашњем манастиру, *каменорезачка и сликарска школа*, чији су се ђаци поред писмености учили разању и изради икона, малању, изради и потписивању споменика.²⁰¹ Када су ђаци ове школе, која је извела само једну генерацију, вратили се својим кућама одавали су се малању домова по селима и градовима, резању икона и изради и потписивању белега.²⁰²

„Поред старих путова налазе се поједини споменици из ранијег или новијег доба, (крајпуташа), ма да су их доста путници и сељаци поразбијали“.²⁰³

Баталаге – 1. Турско гробље у центру

На раскршћу сеоских путева, недалеко од школе, налази се група камених надгробних споменика које народ назива турским гробљем. Неки од споменика датирају из прошлог (XIX) века, док су они без натписа знатно старији и припадају средњовековном времену.²⁰⁴

¹⁹⁴ Љ. Павловић, *Антропогеографија вљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 484.

¹⁹⁵ Село Кожухар или Кожуар, како се сада правилно назива, јесте село које данас припада суседној општини Владимирци и граничи се са селом Свилеува које се налази у општини Коцељева. Прим. аут.

¹⁹⁶ Љ. Павловић, *Антропогеографија вљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 484, фуснота 3.

¹⁹⁷ Исто.

¹⁹⁸ Исто, с. 485.

¹⁹⁹ Исто, с. 486.

²⁰⁰ Исто, с. 486. Мисли се на област Тамнаве. Прим. аут.

²⁰¹ Љ. Павловић, *Антропогеографија вљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 487.

²⁰² Мисли се на гробне белеге, тј. надгробне споменике. Прим. аут.

²⁰³ Љ. Павловић, *Антропогеографија вљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 487.

²⁰⁴ О „Турском гробљу“ у селу Баталаге први су писали: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled, br. 14*, Београд, 1972., с. 182, па М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63, и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, затим: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 47, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 39; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 128.

Географске координате локалитета „Турско гробље у центру“ у селу Баталаге су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 30' 54.67''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 52' 18.48''$;
Надморска висина (левел): $I = 174$ м.

Брдарица – 2. Турско гробље у Максића мали

У данашњем сеоском гробљу у Максића мали, један део гробља зову „Турско гробље“. Овде је раније било мноштво великих надгробних плоча које су данас полупане и однесене. Неколико комада налази се у обали. Гробље је српско из касног средњег века.²⁰⁵ Географске координате локалитета „Турско гробље у Максића мали“ у селу Брдарица су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 33' 10.58''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 17.76''$;
Надморска висина (левел): $I = 206$ м.

Брдарица – 3. Непознато гробље на Вила Лесци

По причању геометра у пензији, г. Миодрага Г. Ђаковића из Коцељеве, он је као геометар који је тада морао ручно да откопава керамичке геометарске чауре, у једном таквом одкопавању средином 70-тих година XX века, на тремеђи села Брдарице, Драгиња и Свилеуве, на потесу познатијем као Вила Леска, на брду, са леве стране каменог пута који води од скретања на Вила Лесци за Свилеуву и Брдарице, наишао на неубичајено велику људску лобању. Он је тада јасно видео да се на том месту налази и остатак неубичајено великог људског скелета. Када је то открио, он је ископану рупу затрпао и о томе известио своје надлежне.²⁰⁶

Географске координате непознатог гробља на „Вила Лесци“ у селу Брдарица су:
Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 31' 47.69''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 46' 35.75''$;
Надморска висина (левел): $I = 220$ м.

Бресница – 4. Римско гробље на Белој орници

По Белој орници у селу Бресници има и римских гробова и саркофага, па се то место зове Римско гробље. Римско гробље је до средине 70-тих година XIX века имало сачуване надгробне споменике. На овом месту су, поред гробова и саркофага, налажени опека, оружје и новац. Око 1867/8. године, општинске власти из Коцељеве су повадиле и полупале надгробне римске споменике, а камен од њих употребили за зидање темеља нове коцељевачке цркве посвећене св. цару Константину и царици Јелени. Градња ове цркве завршена је 1972. године.²⁰⁷

Географске координате локалитета „Римско гробље на Белој орници“ у селу Бресница су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 26' 29.24''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 23.06''$;
Надморска висина (левел): $I = 281$ м.

²⁰⁵ V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, бр. 15, Београд, 1972., с. 155, затим: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци 2007.*, с. 43, па: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 48, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 39; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељ., 2010., с. 128.

²⁰⁶ Овај податак је добијен током интервјуисања геометра у пензијиналази г. Миодрага Г. Ђаковића – Цицка, из Коцељеве. Интервју се (у писменој форми), данас чува у архиви Завичајног музеја у Коцељеви. Податак је први пут публикован у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 39-40, и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 129.

²⁰⁷ Прве податке о „Римском гробљу“ на Белим орницама у селу Бресница и судбини његових надгробних споменика оставио је: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 485. Читав век касније, исте податке наводи и: М. Радојчић, *Запис о Дружетићу*, *Museum*, бр. 7, Шабац, 2006., с. 149. Видети и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 40; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 129-130.

Бресница – 5. Прастаро гробље на Коњском гробу

Једини податак о томе да је некада на локалитету „Коњски гроб“ у селу Бресница постојало некакво старо гробље оставио је историчар Милош С. Милојевић:

„Гробље Влашићско и Миличинско прастаро а сада сасвим утамањено, нарочито на такозваном Коњском гробу“.²⁰⁸

Географске координате локалитета „Прастаро гробље на Коњском гробу“ у селу Бресница су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 26' 28.95''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 45' 12.36''$;

Надморска висина (левел): $I = 384$ м.

Голочело – 6. Турско гробље на раскршћу

Северно од школе, у селу Голочелу, на раскршћу сеоских путева, налази се старо гробље које народ (по предању), назива „Турско гробље“. По типу надгробних плоча, ово би било српско гробље које одговара раздобљу касног средњег века.²⁰⁹

Географске координате локалитета „Турско гробље на раскршћу“ у селу Голочело су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 28' 26.13''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 40' 23.75''$;

Надморска висина (левел): $I = 258$ м

Градојевић – 7. Мађарско гробље на Мађарцу

У атару села Градојевић, на месту где се спајају путеви Шабац-Црниљево и Коцељева-Црниљево, у речној долини Тамнаве, уздиже се брдашце звано Мађарац. До `60-тих година XX века овде је било доста надгробних камених плоча које су временом разлупане и однете. По предању то је било „мађарско гробље“. Највероватније је у питању српско гробље из доба XVII-XVIII века.²¹⁰ Географске координате локалитета „Мађарско гробље на Мађарцу“ у селу Градојевић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 29' 19.66''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 37' 37.19''$;

Надморска висина (левел): $I = 164$ м.

Градојевић – 8. Старо гробље у Гају

На источним падинама планине Влашић, према реци Тамнави, налази се археолошки локалитет „Манастир у Гају“. На овом месту видљиви су темељи једне непознате средњовековне цркве од раније познати, затим, рушевине цркве св. Јована из 1955. године подигнуте (нјавероватније) на месту истоимене цркве брвнаре из 1813. године, као и остаци рушевина породичне куће Васиљевић.

На ћувику, више ових црквава, налази се и старо гробље са великим каменим плочама без натписа и украса, за које постоји легенда да су гробови ђака из ове средњовековне цркве-манастира које су Турци побили. Надгробне плоче су на овом месту биле до средине XX века, када су разлупане и однете за градњу других објеката по околним селима. Данас је могуће уочити само неколико, вертикално постављених, камених гробних белега без икаквог натписа.

Географске координате локалитета „Старо гробље у Гају“ у селу Градојевић су:

²⁰⁸ Аноним, *Први попис археолошких старина у западној Србији*, У: *Колубара – велики народни календар за просту 1999. годину*, Издавачко предузеће «Колубара – Ваљево», Ваљево, 1999., с. 190.

²⁰⁹ Прве податке у стручној литератури о „Турском гробљу“ у селу Голочело, оставили су: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: *Arheoški pregled*, br. 14, Beograd, 1972., s. 167, али, и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 43, затим: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 48, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, br. 11, Шабац, 2010., с. 40; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 130.

²¹⁰ Прве податке о „Мађарцу“ у селу Голочелу, у стручној литератури оставио је: М. Vasiljević, *Arheološka rekognosciranje u Podrinju*, У: *Arheoški pregled*, br. 21, Beograd, 1980., s. 211, а, затим, и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, br. 11, Шабац, 2010., с. 40-41; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 131.

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 28' 34.68''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 38' 51.77''$;

Надморска висина (левел): $I = 249$ м.²¹¹

Доње Црниљево – 9. Мађарско гробље на Матића брду

Западно изнад села Доње Црнољево, на Матића брду, налази се неколико већих надгробних камених плоча без натписа, које народ назива „Мађарско гробље“. Некада их је било више, али су их, временом, мештани разлупали и однели. И ово гробље је временски, највероватније, настало у средњем веку.²¹²

Географске координате локалитета „Мађарско гробље на Матића брду“ у селу Доње Црниљево су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 27' 54.12''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 36' 01.57''$;

Надморска висина (левел): $I = 246$ м.

Драгиње – 10. Мађарско гробље на Столицама

На месту званом „Столице“ у Драгињу било је старо гробље које се називало и мађарским. По предању, овде су биле клупе и столови где су, у време ускршњег четвртка, свештана масла, па се по столовима и место зове Столице. Овде је и споменик Аћима Павловића који је погинуо у Ранитовачи код Лешнице 1804. године. Аћим је био хајдук а погинуо је на Ранитовачи где су хајдуци под вођством војводе Ђорђа Ђурчије чували прилаз из Босне.²¹³

Географске координате локалитета „Мађарско гробље на Столицама“ у Драгињу су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 31' 22.26''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 42' 57.10''$;

Надморска висина (левел): $I = 277$ м.

Дружетић – 11. Гробље на Малешевића липама

На јужној граници села Дружетић, код ушћа потока Убић у речицу Уб, на коси која се спушта ка потоку Убић налазе се (у њиви Константина Малешевића), остаци старог гробља. У непосредној близини, северно изнад ове старе некрополе, налази се и данашње сеоско активно гробље где је највише покојника сахрањено из фамилије Малешевић.

На старој некрополи налази се 12 сачуваних споменика, већином од необрађеног камена и различитих величина. Све камене надгробне плоче су постављене хоризонтално, а само две од њих 12 су орнаментисане спиралним мотивима.

Код мештана постоји предање да се ораменти на две камене плоче односе на Краљевића Марка који је са суседног брда скочио са својим Шарцом овде у Гај, и да је Шарац тада оставио у овим каменим плочама трагове својих копита.

По свему судећи, на овом локалитету налази се невелико гробље које је каракте-

²¹¹ Прве податке о „Старом гробљу у Гају“, у селу Градојевић, у стручној литератури оставили су: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, бр. 15, Београд, 1972., с. 156, а, затим, и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 41; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 131-132.

²¹² О „мађарском гробљу“ на Матића брду у Доњем Црниљеву, први су писали: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, бр. 14, Београд, 1972., с. 184, па само: М. Вasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. с. 8, па: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 64, и, на крају, и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 43, затим: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеву*, Коцељева, 2008., с. 48, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 41; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 132-133.

²¹³ О гробљу на Столицама у Драгињу први је писао: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. с. 12, Т. XIII (13), а, затим, и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 42; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 133.

ристично за средњовековне некрополе западне Србије.²¹⁴

Географске координате локалитета „Гробље на Малешевића липама“ у селу Дружетић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 24' 31.02''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 58.63''$;

Надморска висина (левел): $I = 169$ м.

Дружетић – 12. Мађарско гробље на Бобији

Наш познати антропогеограф Љубомир Павловић у свом делу „Антропогеографија ваљевске Тамнаве“, по први пут је у литератури забележио да се у Дружетићу налази брдо под именом „Бобија“ за коју Љ. Павловић наводи да је „старо гробље“, или, (можда) „гроб неког непознатог некадашњег становника овог села“.

Ово налазиште је већ одавно познато у литератури под именом „Мађарско гробље на Бобији“, „Римска гробља на Орницама“, и „Чаршија на Белим орницама“. По забелешкама Љ. Павловића, овде се налазио велики римски град са тргом, у коме су живели грађани и војска. На орницама су откривене римске гробнице и саркофази, затим, изоравале су се цигле, камење, оруђе и новац. Беле орнице су име добиле по белој глини које има на самој површини.

По причању мештана овде се налазило старо мађарско гробље са великим каменим плочама, чији су камени споменици већ одавно разнети. До 60-тих година XIX века гробље се било одржало са споменицима, али је, по причању Миодрага Станојчића, свештеника из Штитара, чија је њива била од старине, а 1967. године била је у власништву Продана Васића из Дружетића, забележено је да је око 1860. године камен са овог „Мађарског гробља на Бобији“ употребљен за градњу кафане Живорада Бабовића у Коцељеви.

У њиви Продана Васића која се налази на ћувику који доминира над околиним тереном и на који је приступ отежан, налазе се по површини остаци неког зида рађеног великим речним облацима, везаних јаким малтером.

До ћувика, а преко пута који иде за Бобију, у њиви, такође, Продана Васића налазе се на површини неодређени примерци римске керамике.

Овде се ради о типичном римском спекулуму – стражари, са цивилним насељем, док је касније, у средњем веку, овде било гробље.²¹⁵

²¹⁴ О старом гробљу на „Малешевића липама“ у селу Дружетић први су писали: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheološki pregled, br. 14*, Beograd, 1972., s. 184, затим: M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 12, па затим и полазници семинара археологије Истраживачке станице Петница код Ваљева: I. Kovačević i N. Savić, mentor: A. Janković, *Srednjovekovna nekropola u Družetiću*, U: *Petničke sveske za 1993. godinu, br. 33*, Istraživačka stanica Petnica, Petnica-Valjevo, 1993., s. 55-57. О овој некрополи писао је истраживач из села Дружетић: М. Радојичић, *Запис о Дружетићу, Museum, бр. 7*, Народни музеј Шабац, Шабац, 2006., с. 149-150, као и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 43, затим: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви, Коцељева*, 2008., с. 48, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период, Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 42; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 134-135.

Овде треба додати и податак да је аутору овога текста познато да су 2005. године ово гробље прекопали трагачи за златом који су испомерали камене плоче и оскрnavили гробове. Исто се догодило и 2009. године, али, највероватније, од стране друге групе трагача за закопаним благом, па је данас већина надгробних плоча дислоцирана, а гробне целине нарушене. Најновији случај вандалског нарушавања већ поремећеног археолошког контекста уредно је (од стране Завичајног музеја у Коцељеви), пријављен станици полиције у Коцељеви која је спровела истрагу како би утврдила да ли у том чину има основа кривичног дела на основу којег јавни тужилац треба да поднесе тужбу против „НН“ особа. Исто тако, о чину прекопавања средњовековног гробља на локалитету Малешевића липе у Дружетићу, Завичајни музеј Коцељева писмено је известио и надлежно Министарство културе Републике Србије, а усмено је обавештен и Завод за заштиту споменика културе у Ваљеву и писмено и Народни музеј Шабац који су територијално надлежни за заштиту споменика културе у општини Коцељева. Такође, овај инцидент је ушао и у редован годишњи извештај о раду Завичајног музеја Коцељева који се (на крају сваке радне године), подноси Општинском већу општине Коцељева.

²¹⁵ О старом гробљу на Бобији у селу Дружетић први је писао: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 484-485, па: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, (наставак из бр. V), U: *Годишњак Историјског архива, VII*, Историјски архив у

Географске координате локалитета „Мађарско гробље на Бобији“ у селу Дружетић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 26' 08.57''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 26.48''$;
Надморска висина (левел): $I = 321$ м.

Дружетић – 13. Мађарско гробље на Пољанчету

Мађарско гробље на Пољанчету у селу Дружетић налазило се у Марковића пољаницама, на коси која се благо спушта ка реци Уб, недалеко од бившег језера. Раније је овде било мноштво великих камених плоча које су развучене и уништене. Ипак, на овом месту и сада има неких споменика. На неким од њих епитафи су потпуно избрисани а на два је још увек видљив текст на старословенском језику, највероватније са почетка XIX века.²¹⁶

Географске координате локалитета „Мађарско гробље на Пољанчету“ у селу Дружетић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 25' 20.62''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 50' 24.34''$;
Надморска висина (левел): $I = 228$ м.

Дружетић – 14. Маџарско гробље на Пољу

На њивама Чедомира и Радомира Ђокића (уз Дружетића), званим „Поље“, до пред крај XX века, било је, такође, очувано велико гробље, у народу познато под именом „Маџарско гробље“. Оно се налази недалеко од садашњег сеоског гробља, а само неколико километара од помињаних мађарских утврђења („Стража“ и „Вис“). Ово гробље је до скоро било поплочано огромним каменим плочама које су мештани развукли.²¹⁷ Географске координате локалитета „Маџарско гробље на Пољу“ у селу Дружетић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 25' 44.22''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 39.65''$;
Надморска висина (левел): $I = 310$ м.

Дружетић – 15. Мађарско винарско гробље на Пресадима

Ово гробље налазило се на раскршћу путева Шабац-Ваљево и пута за Памбуковицу, са леве стране идући Ваљево, у њиви Александра Арсенића. По причању Марка Павловића – свештеника из Коцељева, као и мештана, овде су некада били камени надгробни споменици од којих данас нема ни једнога. Власник њиве прича да још увек изорава по неку људску кост. Судаћи по надгробним споменицима, ово гробље припадало је средњем веку. Данас се овде налази шума и њиве.

Шапцу, Шабац, 1969. с. 464-465 (У даљем тексту: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу VII*, Шабац, 1969.), затим: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled, br. 14*, Beograd, 1972., s. 183, затим: M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 6, исто тако и: М. Радојичић, *Запис о Дружетићу, Museum, бр. 7*, Шабац, 2006., с. 149, па: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63, и, на крају, и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 43, затим: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви, Коцељева*, 2008., с. 48, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период, Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 43-44; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 135-137.

²¹⁶ О „Мађарском гробљу на Пољанчету“ у селу Дружетић први су писали: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled, br. 14*, Beograd, 1972., s. 184, па: М. Радојичић, *Запис о Дружетићу, Museum, бр. 7*, Шабац, 2006., с. 149-150, и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез, Коцељева-Владимирци*, 2007., с. 43, затим: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви, Коцељева*, 2008., с. 48, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период, Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 44; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 137.

²¹⁷ О „Мађарском гробљу на Пољу“ први је у стручној литератури оставио податак: М. Радојичић, *Запис о Дружетићу, Museum, бр. 7*, Шабац, 2006., с. 150, а, затим и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период, Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 44; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 138.

Географске координате локалитета „Мађарско винарско гробље на Пресадима“ у селу Дружетић су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 26' 06.82''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 51' 32.62''$;

Надморска висина (левел): $I = 276$ м.²¹⁸

Коцељева – 16. Средњовековно гробље у Драгиној мали

Ово старо гробље налази се у тзв. Драгиној мали која се налази са десне стране асфалтног пута Коцељева-Уб. Само гробље налази се са десне стране каменог пута који води од асфалтног пута Коцељева-Уб до локалног гробља и Црквина изнад потока Лукинац у тзв. Драгиној мали. Гробље се налази на једном платоу испод брда које се уздиже са његове југозападне стране.

На гробљу је јасно видљиво велико надгробно камење неправилног облика које се ту налази без било каквог правилног редоследа. У северном делу гробља налази се ограђена гробница са надгробним спомеником у којој је сахрањен кмет Илија Ковачевић из Коцељеве, један од првих председника општине Коцељева. Он је описан у чувеној приповеци Јанка Веселиновића „Кмет Илија“. Илија је првобитно био сахрањен у централном коцељевачком гробљу које је разрушено средином `60-тих година XX века да би се на његовом месту изградио данашњи Дом културе у Коцељеви. Када је гробље укинато, његова породица је његове посмртне остатке, заједно са надгробним спомеником, пренела на ово средњовековно гробље и ту га сахранила.

По причању мештана Драгине мале, у овом средњовековном гробљу налазила се прва црква у Коцељеви која је касније премештена на место „Црквине“ изнад потока Лукинац, где се данас налазе остаци неке старе цркве, да би и одатле била пресељена на место где се данас налази садашња црква у Коцељеви.²¹⁹

Географске координате локалитета „Средњовековно гробље у Драгиној мали“ у месту Коцељева су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 27' 51.32''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 49.72''$;

Надморска висина (левел): $I = 149$ м.

Зукве – 17. Турско гробље код Павловића кућа

Локалитет „Турско гробље у селу Зукве“ налази се на путу Коцељева-Зукве, код Павловића кућа. Овде је некада било више надгробних камених плоча које су мештани разлупали и однели. Свакако да се овде ради о српском гробљу из XVI-XVIII. века.²²⁰

Географске координате локалитета „Турско гробље код Павловића кућа“ у селу Зукве су:

Северна географска ширина (латитуда): $\varphi = 44^{\circ} 28' 53.88''$;

Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 52' 11.39''$;

Надморска висина (левел): $I = 212$ м.

Љутице – 18. Џиновско гробље на Мрамору

У селу Љутицама, на вису Мрамору, налазило се некакво „Џиновско Гробље“, које је у знатној мери раскопано и разнето. На основу уклесаних представа чекића на

²¹⁸ О „Мађарском винарском гробљу на Пресадима“ први је писао: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967., с. 465, као и у: М. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 6, затим: М. Радојичић, *Затпис о Дружетићу*, *Museum*, бр. 7, Шабац, 2006., с. 149, и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 45; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 138-139.

²¹⁹ Подаци о локалитету „Средњовековно гробље у Драгиној мали“ први пут су публиковани у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 45; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 139-140.

²²⁰ Прве податке о „Турском гробљу“ у селу Зукве објавио је: М. Vasiljević, *Arheološka rekonosciranja u Podrinju*, У: *Arheoški pregled*, бр. 21, Beograd, 1980., с. 212, и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 46; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 141.

огромним каменим споменицима, може се претпоставити да је на овом месту било некакво рударско гробље из времена средњег века.²²¹

Географ. координате локалитета „Џиновско гробље на Мрамору“ у селу Љутице су: Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 26' 41.51''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 45' 14.32''$; Надморска висина (левел): $I = 378$ м.

Свилеува – 19. Старо гробље у Којићима

Ово гробље у Свилеуви, по причању (сада већ давно покојних) мештана, налазило се у Ристивојчевића мали, у тзв. Којића сокаку, тј., у данашњем воћњаку и њиви покојне Станојке Којић, одмах изнад данашњег кућног плаца Милоша Којића. Сви гробни белези су одавно разлупани и разнети да би се добила обрадива површина за њиву и воћњак.²²² Географ. координате локал. „Старо гробље у Којићима“ у селу Свилеува су: Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 31' 08.84''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 48' 48.75''$; Надморска висина (левел): $I = 202$ м

Свилеува – 20. Старо гробље у Станимировићима

Старо гробље у Станимировићима у Свилеуви налазило се у на месту где се данас налази кућни плац Драгића Станимировића, са обе стране данашњег каменог пута. По причању Милене – Леле Митрић, рођ. Станимировић, надгробно камење је одавно разлупано (одмах после Првог светског рата) и однето да би се добиле обрадиве површине које су касније, после Другог светског рата искоришћене за кућне плацеве и воћњаке.²²³ Географске координате локалитета „Старо гробље у Станимировићима“ у селу Свилеува су:

Северна географска ширина (латитуда): $\Phi = 44^{\circ} 30' 18.05''$; Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 49' 55.39''$; Надморска висина (левел): $I = 164$ м.

Ђуковине – 21. Маџарско гробље у Млађевима у Старузи

На боравак страних војски у ђуковинама сведочио је „Маџарско гробље“ које се налазило у Млађевима, у Старузи, испод куће Раје Матића, а у бившој њиви Рајка Мирковића, која је у замену уступљена економији задруге у Доњем Црниљеву. То „Маџарско гробље“ је око 1970-те године преорано.²²⁴

Локалитет „Маџарско гробље у Млађевима у Старузи“, тренутно, није лоцирано.

²²¹ О „Џиновском гробљу на Мрамору“ у селу Љутице први је писао: Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, Београд, 1912., с. 485, па, затим: М. Ђоровић-Љубинковић, *Некрополе и гробни белези*, У: *Археолошки споменици и налазишта у Србији I, - Западна Србија*, САН, Грађа – књига IX, Археолошки институт - књига 2, Београд, 1953., с. 197, па: М. Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: *Годишњак Историјског архива*, V, Шабац, 1967., с. 151, затим и: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд, 1995., с. 63, и, на крају: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, затим: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 47, и, на крају: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 46; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 141-142.

²²² Старо гробље у засеоку Којићи у Свилеуви први је открио археолог Зоран А. Живановић током кампање рекогносцирања предузетог у току 1996. године. Подаци о том старом гробљу налазе се у документацији Завичајног музеја у Коцељеви. Први пут је публикувано у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 46; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 142.

²²³ Старо гробље у Станимировићима, у мали Ратковац у Свилеуви први је открио археолог Зоран А. Живановић. Подаци о старом гробљу у Станимировићима у Свилеуви налазе се у документацији Завичајног музеја у Коцељеви. Видети: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 47; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 143.

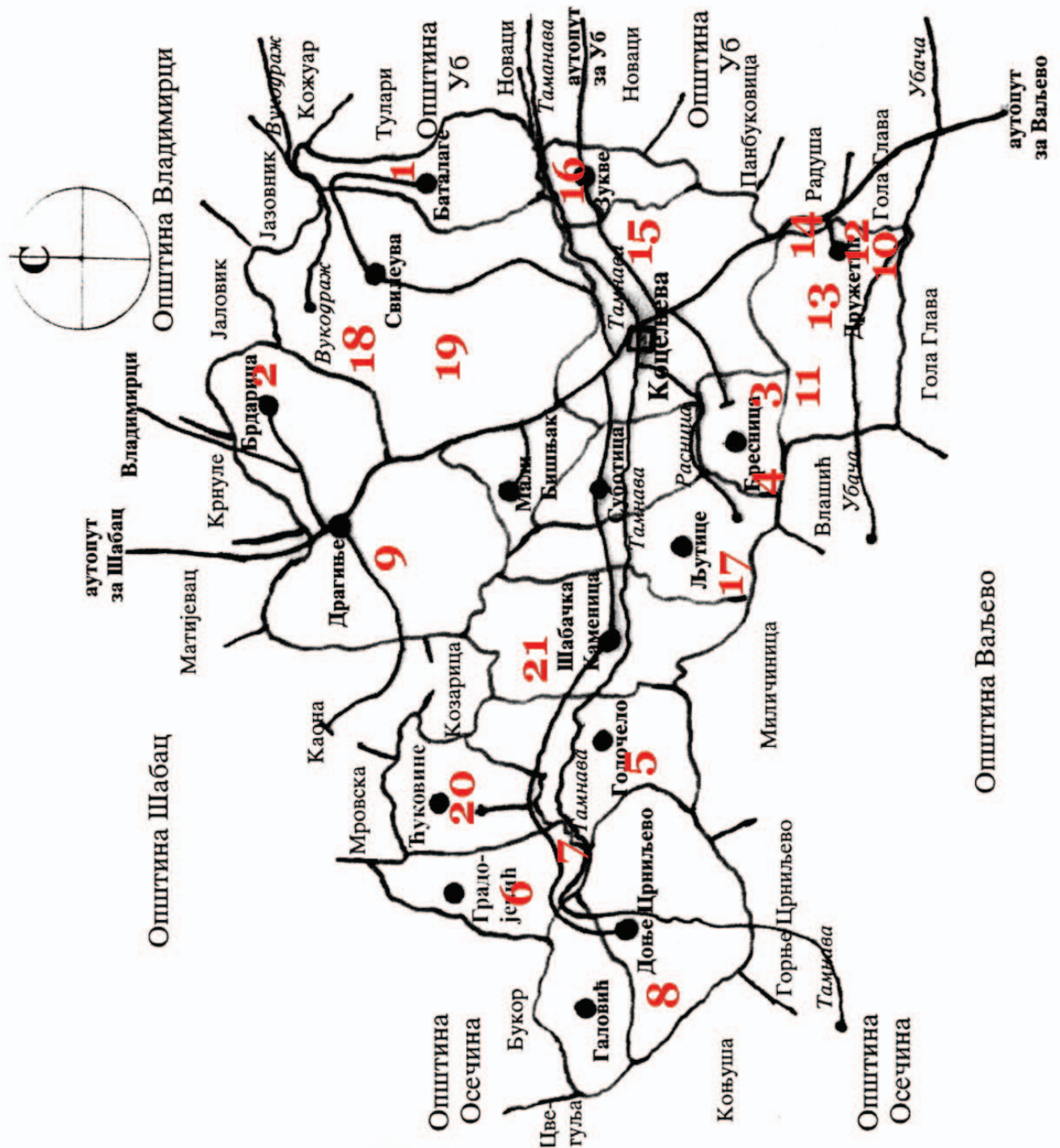
²²⁴ О „Маџарском гробљу“ на Млађевима у Старузи, у селу Ђуковине први је писао: М. Јовановић, *Ђуковине*, Завичајни музеј Коцељева, Коцељева, 2008., с. 24, а, затим, и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 47; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 143-144.

Шабачка Каменица – 22. Мађарско гробље у мали Река

Поред, и у данашњем сеоском гробљу у Мали Реци, у Шабачкој Каменици било је и тзв. „Мађарско гробље“ са већим надгробним каменим плочама без натписа које су делимично полупане и однете. И овде се ради о средњовековном српском гробљу.²²⁵

Геог. коорд. локал. „Мађарско гробље у мали Река“ у селу Шабачка Каменица су:
Северна географска ширина (латитуда): $\phi = 44^{\circ} 27' 38.82''$;
Источна географска дужина (лонгитуда): $\lambda = 19^{\circ} 40' 28.17''$;
Надморска висина (левел): $I = 304$ м.

²²⁵ О „Мађарском гробљу“ у мали Реци, у Шабачкој Каменици први су писали: V. Trbuhović, M. Vasiljević, *Rekognosciranje u Podrinju i sondažna istraživanja*, U: *Arheoški pregled*, br. 14, Beograd, 1972., s. 183, па: M. Vasiljević, *Arheološka nalazišta i spomenici S.O. Koceljeva*, Šabac, 1973. s. 7, затим: М. Филиповић, *Општина Коцељева*, Београд., 1995., с. 63, и, на крају, и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 42, затим: М. Павловић и З. А. Живановић. *Храм св. Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008., с. 47, и: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2010., с. 47; З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 144.

Скица 21. Административна скица општине Ковчељева са уцртаним средњовековним некрополама: 1. Турско гробље у центру, у селу Баталаге; 2. Турско гробље у Максића мали, у селу Брдарица; 3. Римско гробље на Белој орници у селу Бресница; 4. Прастаро гробље на Конском гробу у селу Бресница; 5. Турско гробље на раскршћу у селу Голочело; 6. Мађарско гробље на Мађарцу у селу Градојевић; 7. Старо гробље у Гају у селу Градојевић; 8. Мађарско гробље на Матића брду у селу Доње Црниљево; 9. Мађарско гробље на Столицама у селу Драгиње; 10. Гробље на Малешевићама липама у селу Дружетић; 11. Мађарско гробље на Бобији у селу Дружетић; 12. Мађарско гробље на Пољанчету у селу Дружетић; 13. Мађарско гробље на Пољу у селу Дружетић; 14. Мађарско винарско гробље на Пресадима у селу Дружетић; 15. Средњовековно гробље у Драгиној мали у месту Коцељева; 16. Турско гробље код Павловића кућа у селу Зукве; 17. Џиновско гробље на Мраморју у селу Љутице; 18. Старо гробље у Којићима у селу Свилеува; 19. Старо гробље у Станимировићима, у селу Свилеува; 20. Маџарско гробље у Млађевима у Старузи у селу Ћуковине; и: 21. Маџарско гробље у мали Река у селу Шабачка Каменица.

СРЕДЊОВЕКОВНЕ ОСТАВЕ

Свилеува – 1. Црквине у Ратковцу

У селу Свилеуви, у мали Ратковац, на касносредњовековном локалитету „Црквине“, одмах испод активног сеоског тзв. „Ратковачког“ гробља, на њиви пок. Златомира Б. Јовичића, почетком `80-тих година XX века, од стране непознатих особа, извађена је посуда са депонованом оставом новца, највероватније из раног турског периода.

Старији људи, као, нпр. Драгутин Јовичић, чије куће се налазе у близини Црквина, сећају се, док су они били младићи, да је на тим „Црквинама“ локални свештеник бар једном годишње служио литургију, после чега се народ окупљао на вашар. Место одржавана литургије на „Црквинама“ састојало се од једног правоугаоног и вертикално постављеног камена који је имао улогу постамента од часне трпезе (олтара), па је, на тај начин, овој локацији даван карактер олтарског места. Да све буде по канонским догмама потврђено је и постојањем (каменом озиданим), тзв. „црквеног бунара“, стотинак метара ниже, крај леве обале потока Шипчић. Данас на локалитету „Црквине“ није могуће уочити трагове било какве архитектуре нити покретне археолошке предмете.

По причању Драгутина Јовичића из Свилеуве чија се кућа налази у близини локалитета „Црквине у Ратковцу“, почетком осамдесетих година XX века непозната лица са страним аутомобилом, страних регистрација, распитивала су се код околних кућа за место „Црквине“. Људи су им лепо објаснили где се то место тачно налази, па су га ти непознати људи веома лако пронашли зато што је тада на „Црквинама“ још увек стајао један вертикално покопан правоугаони камен.

Током ноћи, ловци на закопано благо, ископали су овај вертикално покопан правоугаони камен димензија 20x20x50 центиметара, и испод њега још два хоризонтално положена камена правоугаоног облика, димензија 35x20x100 центиметара, па су испод ових плоча извадили посуду од печене земље са дукатима. По давнашњем неписаном обичају, копачи закопаног блага оставили су на месту налаза два дуката, чиме су даривали место које им је сачувало благо.²²⁶

Како наводи Д. Јовичић, током ноћног копања ове оставе, ловци на закопано благо користили су светло које су мештани околних кућа ноћу јасно видели, као и он сам, али, због страха нису смели да приђу „Црквинама“. Сутрадан, када су се уверили да нема никога на том месту, они су дошло и видели, (по речима Д. Јовичића), ископану рупу са извађене две камене талпине и једним мањим каменом, као и два остављена дуката, на основу чега им је било јасно шта се, током ноћи, на овом месту догодило. Неко од њих је отишао у варошицу Коцељеву да обавести тадашњу милицију (полицију) која је на лицу места извршила увиђај, о чему постоји и сачувам полицијски записник. Ни копачи, ни ископано благо никада нису пронађени, без обзира на организовану и спроведену полицијску потеру.²²⁷ Географске координате локалитета „Црквине“ у селу Свилеува су: $\varphi = 44^{\circ} 30' 12.61''$; $\lambda = 19^{\circ} 48' 44.73''$; $I = 165$ м.

²²⁶ Та два дуката узели су и међу собом поделили први који су дошли да виде место после вађења оставе. Податак је добијен од Драгутина Јовичића, али, он није хтео (или, није смео), да каже ко су те особе, само је стриктно нагласио да он у томе није учествовао. Прим. аут.

²²⁷ Родна кућа аутора ове студије налази се у близини локалитета „Црквине“ у Ратковцу, па је он, као дете од 10-так година, други дан после вађења оставе у „Црквинама“, у мали Ратковац, у селу Свилеуви, ишао са оцем да види о чему се ради. На месту ископавања оставе била су откопане две камене талпине дугачке око 1 метар, испод којих се, у рупи у земљи, јасно видео отисак некаве посуде, највероватније, керамичке. Посуда је била закопана на дубини не већој од 40-так центиметара. Изнад ње су биле постављене две камене талпине, па изнад њих насута земља у висини од 20.так центиметара. Одмах покрај тога, налазио се вертикално укопан камени постамент од часне трпезе. Било је јасно да је на овом месту извађена некаква остава, али, због прецизности ископане рупе, било је, такође, јасно и да је она извађена само на основу записа који су имали они што су је откопали. Сви у овом делу села причали су да се на том месту налази закопано благо, али, због религијских осећања, као, и због поштовања према том светом месту, никоме није падало на памет да ту копа и то благо тражи како не би оскрнавио то место и на себе, своју породицу и родбину навукао некакво проклетство.

Наведени подаци публиковани су и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – средњовековни период*, *Museum, бр. 11*, Шабац, 2010., с. 49-50; и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 145-148.

С И Н Т Е З А

Завршна разматрања

Први (индиректни) трагови боравка човека у Тамнави потичу из времена млађег палеолита, пре око 50 хиљада година. Из тог времена, у каменолому Шешевица у селу Шабачка Каменица, пронађени су најстарији до сада индиректни докази о боравку пећинског човека на овим просторима.²²⁹

Најстарији засигурно потврђени трагови живота праисторијског човека у Тамнавском крају потичу из времена старијег неолита (млађег каменог доба), пре око 7800 година, и припадају такозваној Старчевачкој праисторијској култури (која је на овим просторима егзистирала око 5800/5600 година пре Христа).²³⁰ Из тог времена праисторије (познатијег као доба „неолитске револуције“), тј., времена првих људских сталних седелачких насеља, првих припитомљавања биљака и животиња и доба првих земљорадничких култура на Балкану - времена када су, по први пут у историји људског рода, почеле да се праве посуде и предмети за свакодневну употребу од печене земље, потичу и многобројни налази различитих праисторијских предмета пронађених на локацијама некадашњих насеља тог праисторијског човека. На територији општине Коцељева, насеља из времена старијег неолита пронађена су (за сада), само, у варошици Коцељеви и селу Свилеуви.²³¹ То су локалитети: „Ливаде“ у Коцељеви и „Крчевине II“ и „Селиште III“ у Свилеуви.

Из времена присуства винчанске праисторијске културе у Тамнавском крају, која припада периоду млађег неолита, од око 5200 до око 4200. година пре Христа,²³² на територији Тамнаве посведочено је доста локалитета на којима су откривена насеља Винчанске културе. Ова праисторијска култура у Тамнавском крају егзистирала је од пре седам до шест хиљада година. То је доба када се у Тамнави, (по први пут у историји људског рода и на овим просторима), почињу употребљавати предмети од метала, и то првенствено од самородног бакра. И људи винчанске културе у Тамнави су (као и људи претходне старчевачке културе), живели у сталним насељима подизаним на речним терасама окренутим југу у којима су се бавили земљорадњом, сточарством, ловом и риболовом, и израдом посуђа од печене земље. Али, људи у овој праисторијској култури су по први пут у историји људског рода увели у своју свакодневну употребу и предмете израђене од бакра. На територији општине Коцељева, трагови насеља из времена мла-

²²⁹ О индиректним доказима који потврђују постојање пећинског човека у Тамнавском крају видети: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Завичајни музеј Коцељева – Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева и Библиотека „Диша Атић“ Владимирци, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 23, (у даљем тексту: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007), затим, и у: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. архиђаконa Стефана у Свилеуви*, Завичајни музеј Коцељева - Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, 2008., с. 37-38, (у даљем тексту: М. Павловић и З. А. Живановић, *Храм св. архиђаконa Стефана у Свилеуви*, Коцељева, 2008.), и коначно, и у: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 19-20.

²³⁰ За овако високу апсолутну хронологију старчевачке културе у Србији видети најновија сазнања публикована у: Н. Н. Тасић, *Неолитска квадратура круга*, Завод за издавање уџбеника Р. Србије, Београд, 2009., с. 127-134, као и: D. Boric, P. Miracle, *Mesolithic and Neolithic (Dis) Continuities in the Danube gorges: New AMS dates from Padina and Hajdučka Vodenica (Serbia)*, *Oxford Journal of Archaeology* 23(4), 2004., 341-371, али, и: Д. Борић, В. Димитријевић, *Апсолутна хронологија и стратиграфија Лепенског вира*, У: *Старинар*, бр. 57, Археолошки институт, Београд, 2007., с. 9-55, и: Д. Борић, *Култура Лепенског вира у светлу нових истраживања*, У: *Гласник Српског археолошког друштва*, бр. 24, Српско археолошко друштво, Београд, с. 9-44.

²³¹ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија, Museum*, бр. 9, Гласник Народног музеја Шабац, Шабац, 2008., с. 56-57 са комплетно наведеном старијом литературом, као и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 21-25.

²³² За периодизацију, релативну и апсолутну хронологију млађег неолита у Србији и винчанске културе видети: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије*, Том I, Београд, 1973.; Група аутора, *Праисторија југословенских земаља II*, Сарајево, 1979., Група аутора, *Винча у праисторији и средњем веку*, САНУ, Београд, 1984.; затим: Н. Тасић, Д. Срејовић и Б. Стојановић, *Винча – центар неолитске културе у Подунављу*, Београд, 1990., Група аутора, *Vinča and its World*, International symposium: “The Danubium Region from 6000 to 3000 B.C.”, САНУ, Belgrade, 1990.; и: Група аутора, *Винча – праисторијска метропола 1908-2008*, (Каталог изложбе), САНУ, Београд, 2008., као и интернет сајт: <http://www.culture.gouv.fr/fr/arnat/harsova/en/f-chrono.htm>

Њег неолита која припадају винчанској култури пронађена су у селима: Бресница, Голочело, Градојевић, Доње Црниљево, Зукве, Коцељева, Суботица и Свилеува.²³³

Из периода енеолита, тј. бакарног доба, времену на преласку из каменог у развијена метална доба, (а који је трајао од 4500 до око 3000. година пре Христа),²³⁴ на територији Тамнаве краткотрајно су егзистирала насеља подизана на неприступачним теренима, зато што је енеолит временски период када се на Балкану дешавају велике етничке миграције. То је доба у којем су засигурно потврђени трагови индоевропских сеоба, доба велике нестабилности и сталних ратних опасности, па се насеља из овог праисторијско периода сада подижу на брдима која доминирају околином, из разлога превентивне безбедности. На територији општине Коцељева, оваква насеља из времена енеолита откривена су у селима: Баталаге, Галовић, Градојевић, Дружетић, Коцељева Свилеува и Ђуковине,²³⁵ док је насеље на локалитету „Бодњик“ у селу Дружетић, из овог периода, и археолошки ископавано. На основу тога, утврђено је да је поменуто насеље припадало праисторијским људима који су били носиоци „Бубањ-Салкуца-Криводол“ културног комплекса.²³⁶

Током времена металних доба, посебно током бронзаног доба, у периоду од око 2800/2500 до око 1000 година пре Христа,²³⁷ Тамнаву су насељавала номадска племена ратника, пљачкаша и сточара пореклом из Азије, која су била у сталном сезонском покрету пратећи своја стада. Из периода бронзаног доба, на територији данашње Тамнаве, нису откривена насеља ових номадских људи, из простог разлога што су таква насеља била сезонског карактера и без икакве архитектуре, осим шатора који су се, по потреби, веома лако склапали и расклапали. Такав тип насебина мењао је своју локацију сваке следеће године, са новом сезоном испаше за њихова стада.

Међутим, ако су људи бронзаног доба у Тамнави били номади и нису имали своја стална насеља, они су, ипак, оставили видљивог трага свог боравка на овим просторима. Наиме, праисторијски људи бронзаног доба сахрањивали су своје мртве испод већих земљаних хумки. Такви њихови гробови називају се данас „тумули“. На територији Тамнавског краја налази из овог периода праисторије откривени су у селу Ђуковине, Шабачкој Каменици, Суботици, Малом Бошњаку и Свилеуви.²³⁸

Време гвозденог доба (период од око 1200 до око 400 године пре Христа),²³⁹ при-

²³³ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија, Museum, бр. 9*, Шабац, 2008., с. 58-62 са комплетно наведеном старијом литературом, као и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 27-35.

²³⁴ За периодизацију, релативну и апсолутну хронологију енеолита Србије и централног Балкана видети: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије*, Том II, Београд, 1973., Група аутора, *Праисторија југословенских земаља III*, Сарајево, 1979., и: N. Tasić, *Eneolithic cultures of Central and West Balkans*, Beograd, 1995.

²³⁵ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија, Museum, бр. 9*, Шабац, 2008., с. 63-68 са комплетно наведеном старијом литературом, као и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 36-47.

²³⁶ За прелиминарне резултате археолошких истраживања Бодњика видети: А. Палавестра, И. Д. Богдановић, А. Старовић, *Бодњик, Дружетић – енеолитско градинско насеље*, У: *Гласник Српског археолошког друштва, бр. 9*, Српско археолошко друштво, Београд, 1993., 186-191., и: И. Радовановић, *Прелиминарна анализа кремене индустрије са локалитета Бодњик*, У: *Гласник Српског археолошког друштва, бр. 11*, Београд, 1996., с. 41-54. Сви предмети пронађени археолошким ископавањима локалитета „Бодњик“ у Дружетићу чувају се у Завичајном музеју у Коцељеви. Видети: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија, Museum, бр. 9*, Шабац, 2008., с. 65-66.

²³⁷ За периодизацију, релативну и апсолутну хронологију бронзаног доба Србије видети: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије II*, Београд, 1973., Група аутора, *Праисторија југословенских земаља IV*, Сарајево, 1983., и: Н. Тасић, *Историјска слика развоја култура бронзаног доба Војводине*, У: *Старинар, бр. 53/54*, САНУ Београд, 2003/2004., с. 23-34.

²³⁸ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева – праисторија, Museum, бр. 9*, Шабац, 2008., с. 70-71, као и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 48-53.

²³⁹ За периодизацију и хронологију гвозденог доба Србије видети: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије II*, Београд, 1973., Група аутора, *Праисторија југословенских земаља V*, Сарајево, 1987., и: Д. Срејовић, *Културе гвозденог доба*, У: *Историја српског народа*, Том I, Српска књижевна задруга, Београд, 1994., с. 54-65, али, обавезно и: Група аутора, *Културе гвозденог доба југословенског поднавља*, (Симпозијум – Сомбор), САНУ, Београд, 1994.

пада владавине илирских и панонских племена на просторима данашње Тамнаве. До сада су у Тамнави откривени тумули из овог периода у Свилеуви и у Дружетићу.²⁴⁰

За културни период латен, који је трајао од 400. године пре Христа, па до 9. године после Христа,²⁴¹ може се рећи да представља својеврстан прелазни период од праисторије ка историјским епохама, тј. према античком периоду. Тамнавским крајем су у овом протоисторијском периоду господарили Келти и Скордисци, који су, највероватније, и на овој територији имали своја насеља, о чему сведочи и налаз сребрне драхме града Аполоније из половине првог века пре Христа, пронађен у Свилеуви.²⁴²

Почетком нове ере, тј. после пропасти тзв. „далматско-панонског устанка“ (од 6 до 9. г. после Христа), простори данашњег Тамнавског краја потпали су под власт Римске империје. Од 9. године после Христовог рођења, па све до краја IV века, простор данашњег Тамнавског краја насељавали су Римљани. У административној подели Римске империје, простор данашње Тамнаве припадао је граничном подручју између тадашњих римских провинција Далмације (Dalmatia) и Доње Паноније (Pannonia inferior), да би почетком IV века после Христа била у склопу рим. провинције Мезији I (Moesia I).²⁴³

На читавом простору данашње Тамнаве налази се већи број археолошких локалитета из античког времена који припадају, највећим делом, римским насеобинама типа „вила рустика“ (villa rustica). Овај тип римских локалитета, заправо, представља остатке некадашњих економских имања које су ратни ветерани, после одслуженог војног рока од 20-так година, добијали од римског цара на поклон. Овакав тип имања, по свом облику и намени (у данашњим асоцијацима), најближи је нашем свхатању економског имања типа „салаш“.²⁴⁴

Други тип евидентираних археолошких локалитета из античког периода у Тамнави чине мања римска насеља и подграђа са пратећим некрополама. Трећи тип локалитета односио би се на војне објекте (већа утврђења - каструми, мања утврђења - кастели; и куле стражаре - спекулуми, итд.), док би четврти тип археолошких налазишта представљале оставе (скривнице) римског новца. На територији општине Коцељева, антички, тј. Римски локалитети евидентирани су у селима: Брдарица, Бресница, Доње Црниљево, Дружетић, и Свилеува.²⁴⁵

Поделом Римске империје на Западно и Источно римско царство 395. године после Христа, подручје данашње Тамнаве припало је Источном римском царству, које ће у потоњим вековима постати познато под именом Византија.

Плашећи се својих бивших савезника Авара, Лангобарди одлазе у Италију, па је Аварски каган Бајан у савезу са племенима Словена почео да осваја ове територије. Када је Аварско-Словенски савез освојио Сирмијум (Сремску Митровицу), 579-581. године, Авари и Словени коначно овладавају и подручјем Тамнаве.

Основна црта даљег развоја Тамнаве јесте та да је она остала словенска и поред тога што је у наредним вековима потпадала под утицај разних освајача и народа.

После 626. године, међу Аварима долази до крупнијих размирица, па им је после тога моћ била јако умањена, а државна територија смањена што су Словени искористили да дефинитивно колонизују Балканско полуострво (а у њему и Тамнавски крај са данашњом општином Коцељевом).²⁴⁶

²⁴⁰ З. А. Живановић, *Публиковани археол. локалитети општине Коцељева – праисторија*, *Museum*, бр. 9, Шабац, 2008., с. 72-75, као и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 54-61.

²⁴¹ За периодизацију и хронологију културног периода „латен“ у Србији: М. Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије II*, Београд, 1973., и: Ј. Тодоровић, *Келти у југоисточној Европи*, *Dissertationes VII*, Београд, 1968.

²⁴² З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 62.

²⁴³ М. Мирковић, *Римско освајање и организација римске власти*, У: *Историја српског народа*, Том I, Српска књижевна задруга, Београд, 1994., с. 73.

²⁴⁴ Детаљније о овој теми треба видети у: С. Ферјанчић, *Насељавање легијских ветерана у балканским провинцијама од I до III века нове ере*, Посебна издања – књига 79, САНУ-Балаканолошки институт, Београд, 2002.

²⁴⁵ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева, део други – антички период*, У: *Museum*, бр. 10, Народни музеј Шабац, Шабац, 2009., с. 33-54, и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 63-91.

²⁴⁶ М. Васиљевић, *Посавотамнава*, Шабац, 1983., с. 71-83.

После пропасти аварског каганата 800. године после Христа, новонасталу ситуацију користи бугарски владар Омуртаг и осваја (између осталих), и област данашње Тамнаве, тако да ће подручјем Тамнаве, следећих стотинак година, владати Бугари. За време владавине бугарског кнеза Бориса (852-889.), на територији бугарске државе (а самим тим и у Тамнави), укоренењу се хришћанство. У склопу хришћанске црквене администрације, у тадашњем Сирмијуму (данашњој Сремској Митровици), оснива се епископија која под својом јурисдикцијом (поред осталих области), има и област данашње Тамнаве.²⁴⁷

Током десетог века за област долине реке Тамнаве има веома мало историјских података. Познато је само да је у првој половини X века ова област била под влашћу Угара (Мађара), а да је у другој половини X века била (највероватније) под влашћу српског кнеза Часлава.²⁴⁸

После пропасти Угарске државе, област данашње Тамнаве била је под влашћу Македонског царства и Самуилове државе, све до 1014. године, када поново долази под власт Византије и цара Василија II. Тада је Византија Балкан административно поделила на територијалне области које су се звале „теме“. Област Тамнаве тада је припала теми под именом Парадунавон (Paraistrion).

У другој половини XI века, тј. после 1072. године, област Тамнаве поново улази под власт Угара под којом ће остати наредних неколико деценија. Наиме, већ у првим деценијама XIII века, у овим областима спомиње се угарски великодостојник Јован Ангел и његова мајка Маргарита, која је била бивша византијска царица и сестра угарског краља Андрије II. Под њиховом влашћу била је и област тадашње Тамнаве, Посавине и Мачве. Највероватније да је седиште Јована Ангела и његове мајке Маргарите било у тадашњем граду Мачоу, по којем је и данашња област Мачва добила своје име.²⁴⁹

Мачванска бановина, као посебна административна јединица угарске државе, основана је после 1247. године као војна крајина према српској средњовековној држави. Захватала је подручје данашње северозападне Србије и била је подељена на мање административне јединице под именом „жупе“. Жупе које су улазиле у састав тадашње Мачванске бановине из XIII века биле су: Битва; Мачва; Бељин; Тамнава; Колубара; Пепељевац; Љиг; Непричава; Уб; Обница; и Рађевина. Седиште Мачванских банова било је у тадашњој Сремској Митровици, али, могуће је да једно време било и у граду Мачоу.²⁵⁰

После 1283. године, српски краљ Драгутин добија у мираз од угарског краља управу над мачванском бановином. Његов двор налазио се у месту Дебрц на реци Сави, на месту званом Градужина, код села Малог Дубоког. Ово место налази се само на, око, 20-так километара удаљено од Коцељеве. Из свог двора је, побожни српски краљ Драгутин, пуне 33 године управљао мачванском бановином, а самим тим и Тамнавом. Краљ Драгутин био је познат и под именом „Мачвански краљ“. Српски краљ Драгутин се, одмах после 1314. године, замонашио и убрзо и умро, 21. марта 1316. године у свом двору у Де-брцу. Умро је као монах Теоктист.²⁵¹

После Драгутинове смрти, мачванском бановином (а самим тим и Тамнавом), завладао је Драгутинов син Владислав кога је са трона у Дебрцу 1319. године свргнуо његов стриц - краљ Милутин. Тако је област данашње Тамнаве, по први пут у својој историји, потпала под власт старе српске државе и српског краља Милутина. Међутим, за кратко. Већ 1320. године Мачванска бановина (а, самим тим, и Тамнава), поново потпада под власт Угара (Мађара) и њиховог краља Карла Роберта, који је управу над њом поверио своме бану Павлу Горјанском.

Доласком на власт српског цара Душана 1331. године обновљена су освајачка стремљена ка овим просторима који су, са променљивим успехом, све до Душанове смрти 1355. године, улазили или излазили из оквира српске, или угарске државе.

²⁴⁷ М. Васиљевић, *Посавотамнава*, Шабац, 1983., с. 71-83.

²⁴⁸ Исто, с. 76, али, видети и у: С. Ђирковић, *Средњи век*, У: *Шабац у прошлости*, Том I, Историјски архив у Шапцу, Шабац, 1970., с. 83-114.

²⁴⁹ М. Васиљевић, *Посавотамнава*, Шабац, 1983., с. 76.

²⁵⁰ Исто, с. 77.

²⁵¹ Исто, с. 83-114.

Слична ситуација је била и током владавине Душановог сина, српског цара Уроша (од 1355 до 1371. године), који је са угарским краљем Лудовиком, такође, са променљивим успехом, ратовао око ових простора.²⁵²

Након смрти српског цара Уроша 1371. године, простор данашње Тамнаве потпада под власт српског кнеза Лазара Хребељановића. Под његовом управом ће остати, скоро, до пред крај његове владавине, када ове просторе поново освајају Угари (Мађари).

После битке на Косову 1389. године, подручје Мачванске бановине (па и подручје Тамнавског краја), поново је потпало под власт угарског бана Николе Горјанског.

После чувене битке код Ангоре 1402. године у којој је на страни Византије против Турака учествовао и српски кнез Стефан Лазаревић - син кнеза Лазара Хребељановића, (због чега је, као награду, у Цариграду добио титулу деспота свих српских земаља), Стефан Лазаревић добија од угарског краља на управу и Мачванску бановину. На тај начин, подручје данашње Тамнаве поново долази под власт српске деспотовине и династије Лазаревић.

После смрти деспота Стефана Лазаревића 1427. године, на престо српске државе долази његов наследник Ђурађ Бранковић, који одмах по доласку на престо дарује Мачванску бановину свом великом челнику Радичу Поступовичу. У повељи о даровању из 1427. године, по први пут у историји Тамнаве и Посавине, помињу се насељена места која и данас постоје. То су: трг Дебрц и села: Прахово (данашње Прово); Бошњаци (данашњи Мали Бошњак и Драгиње) и село Загреб - данас потес у селу Крнић (међутим, заселак Крнић постоји и у селу Крнуле).

И наредне три деценије, подручје данашње Тамнаве остаће под српском влашћу. После смрти Ђурђа Бранковића 1456. године, на српски престо долази његов син Лазар Бранковић, који ће Србијом владати следеће две године, до 1458. када је изненада и умро. Српски престо наследио је Лазарев рођени брат Стефан Бранковић (слепи). Међутим, следеће 1459. године Србију су коначно освојили Турци, па је и данашња област Тамнаве потпала под њихову власт.²⁵³

Зауевши српску деспотовину, Турци се у северозападној Србији спремају за даља освајања. У том циљу они 1471. године подижу шабачку тврђаву, као базу за даље напредовање према северу. На угарском престолу се тих година налазио енергични краљ Матија Корвин који се супротставља даљој турској инвазији. У том циљу он 1476. године осваја Шабац од Турака, а затим и целу бившу мачванску бановину од које, убрзо, формира нову „Шабачку бановину“ са седиштем у Шапцу. У ту новоосновану Шабачку бановину улази и подручје данашње Тамнаве.

Из времена средњовековне Србије, данас је познато да је кроз Тамнаву пролазио и један стари пут из тог времена који је ишао из Јадарске долине преко Влашић и одатле ишао данашњем Коњском гробу, одакле је развођем Раснице и Бреснице силазио у Суботицу, и у Коцељеви прелазио Тамнаву. Одатле је преко Свилеуве улазио у Баталаге и развођем Вукодражи и левих тамнавских притока спуштао се у Орашац, где се спајао са ваљевским путем и даље ишао ка Београду.²⁵⁴

Међутим, турски султан Сулејман Величанствени, са великом силом од 300 хиљада војника, осваја Шабац 7. јула 1521. године. Од тада, па све до тзв. „Бечког рата“ (или, Првог аустро-турског рата), који се водио од 1683 до 1699. године, Подриње ће се налазити под турском влашћу, а са њиме и подручје Тамнаве и данашње општине Коцељеве.²⁵⁵

Новоосвојене области у Подрињу Турци су административно припојили Зворничком санџаку у Босанском пашалуку. Зворнички санџак био је подељен на мање адми-

²⁵² М. Васиљевић, *Посавотамнава*, Шабац, 1983., с. 78.

²⁵³ Исто с. 78-79, али, и у: С. Ђирковић, *Шабац у прошлости*, Том I, Шабац, 1970., с. 83-114

²⁵⁴ Љ. Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, У: *Српски етнографски зборник, књига 18, Насеља српских земаља, књига VIII*, Српска Краљевска Академија, Београд, 1912., с. 492, али, и у: З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева, део трећи – средњовековни период*, У: *Museum*, бр. 11, Гласник Народног музеја Шабац, Народни музеј Шабац, Шабац, 2010. с., 52, као и у: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, с. 149.

²⁵⁵ М. Васиљевић, *Посавотамнава*, Шабац, 1983., с. 79.

нистративне јединице које су се звале „нахије”. Подручје данашње Тамнаве припало је Шабачкој нахији која је била подељена на још мање административне јединице које су се звале „кнежине”. Једна од кнежина Шабачке нахије била је и Тамнавска кнежина којој одговара територија данашње општине Коцељева.²⁵⁶

Област северозападне Србије Турци су те 1521. године затекли готово пуну. Становништво је већим делом побегло у Угарску, док је добар део изгинуо у сукобима са Турцима. Због такве ситуације, Турци су принуђени да на ове просторе населе влахе - сточаре из планинских области старе Србије, Црне Горе и Херцеговине. Тако је на основу првог турског пописа становништва из 1528. године могуће видети да су у Посавотамнави, у том времену, по селима живели власи који су припадали трима кнежинама:

Највећа је била кнежина кнеза Драгића, сина Вукосава, који је имао седиште у Предворици. Његовој кнежини припадала су села: Трбушац, Кујавица, Горњи и Доњи Скупљен, Лојанице, Црниљево (данашње Доње и Горње Црниљево), Драгојевац, Горње и Доње Спасојевице (данашња Коцељева), Муратовац (данашњи Матијевац), Горњи Бошњак (данашње Драгиње), Доњи Бошњак (данашњи Мали Бошњак), Каменица (данашња Шабачка Каменица), Каона, Белотић, Меховине, Лађаник, Звезд, Подгорица (данашње Прово), Љутице, Свилеуха (данашња Свилеува), Градовић (данашњи Градојевић), Вукошић, Бресница и Вулатовица (данашња Суботица).

Мањој кнежини кнеза Грубише, сина Милићева, из села Метлића, припадала су села: Козарица, Мровска и Кленовина (код данашњег Градојевића). Најмања је била кнежина кнеза Петра, сина Рајинова из села Дворишта којој је припадало само село Стонска (данашња Брдарица).²⁵⁷

У турским пописима из 1528. године, као и у наредних 7 пописа, забележене су и две активне цркве у Тамнави. То је црква св. Матије у данашњој Шабачкој Каменици и црква данашњег манастира у селу Каона.²⁵⁸

На територији општине Коцељева из средњовековног периода до сада су откривени археолошки локалитети у сваком од 17 насељених места.²⁵⁹

Из свега наведеног јасно је да је истраживање, рекогносцирање и евидентирање археолошких локалитета и налазишта на територији општине Коцељева од 2003. године резултирало великим бројем нових локалитета и налазишта који до сада нису били познати у стручној литератури.

Ипак, овим посао везан за истраживање, рекогносцирање и евидентирање културно-историјског наслеђа на територији надлежности Завичајног музеја у Коцељеви још увек није приверден свом крају. Наиме, остало је да се истражи, рекогносцира и евидентира одређени број археолошких локалитета и налазишта из нововековног и модернодопског периода везаних за време турске окупације ових крајева и времена Првог и Другог српског устанка (насеља, бојишта, шанчеви, итд.), као и за периода градње и подизања данашњих цркава и пратећих некропола на територији општине Коцељева. Свакако, ту спадају и локације појединачних приватних кућа из нововековног и модернодопског периода које одавно више не постоје, али су евидентне њихове локације на терену. Такође, остаје и задатак да се на терену истраже, рекогносцирају и евидентирају и локације битака из времена Првог и Другог светског рата, као њихова меморијална спомен обележја. Наравно, не треба заборавити ни палеонтолошке локалитете и налазишта која постоје на територији општине Коцељева, а који нису обухваћени систематизацијом презентваном у овој студији. Свакако да ће то бити радни задатак Завичајног музеја у Коцељеви који ће бити приоритетно реализован у наредном периоду.

²⁵⁶ З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 67.

²⁵⁷ М. Васиљевић, *Посавотамнава*, Шабац, 1983., с. 80, али, и: А. Ханџић, *Шабац и његова околнина у XVI вијеку*, У: *Шабац у прошлости*, Том I, Историјски архив у Шапцу, Шабац, 1970., с. 173-243, као и: З. А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Коцељева-Владимирци, 2007., с. 67-68.

²⁵⁸ М. Васиљевић, *Посавотамнава*, Шабац, 1983., с. 81.

²⁵⁹ З. А. Живановић, *Публиковани археолошки локал. општ. Коцељева – средњовековни период*, *Museum*, бр. 11, Шабац, 2009., с. 13-54, и: З. А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Коцељева, 2010., с. 92-172.

ЛИТЕРАТУРА

Списак коришћене литературе²⁶⁰

1. Милан Ђ. Милићевић, *Кнежевина Србија*, Државна штампарија у Београду, Београд, 1876., али, и као фототипско издање издавачке куће „Слобода – Београд“, Том I-II, 1973.
2. Felix Kanitz, *Das Königreich Serbien und Das Serbenvolk von Der Römerzeit bis zur Gegenwart, Erster Band, Land und Bevölkerung, I-III*, Leipzig, 1904/1909., али, и превод оригинала: Феликс Каниц, *Србија – земља и становништво од римског доба до краја XIX века, Том I-II*, Српска књижевна задруга и ИРО „Рад“, Београд, 1985.
3. Љубомир Павловић, *Антропогеографија ваљевске Тамнаве*, У: Насеља српских земаља, књига VIII, Српски етнографски зборник, књига 18, Српска Краљевска Академија, Београд, 1912., али, и као реиздање оригинала: „АСЛ Београд“ - Уб, 1997.
4. Ј. Петровић, *Римски новац пронађен у Свилеуви*, Годишњак СКА, XXXVII, Београд, 1927-28.
5. Ј. Петровић, *Остава римског новца из Свилеуве*, Старинар, III, С. V, Београд, 1928-1930.
6. Александар Дероко, *Средњовековни градови у Србији, Црној Гори и Македонији*, Просвета, Београд, 1950.
7. Милутин Гарашанин, и Драга Гарашанин, *Археолошка налазишта у Србији*, Просвета, Београд, 1951.
8. Група аутора, *Археолошки споменици и налазишта у Србији I-II, - Западна Србија*, Српска Академија Наука, Грађа – књига IX, Археолошки институт – књига 2, Београд, 1953.
9. Миливоје Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: Годишњак Историјског архива у Шапцу, V, Историјски архив у Шапцу, 1967., с. 121-157.
10. Група аутора, *Неолит централног Балкана*, Народни музеј у Београду, Београд, 1968.
11. Ј. Тодоровић, *Келти у југоисточној Европи*, *Dissertationes VII*, Београд, 1968.
12. Миливоје Васиљевић, *Топографија археолошких налазишта и споменика у Подрињу*, У: Годишњак Историјског архива у Шапцу, VII, Историјски архив у Шапцу, 1969., с. 449-469.
13. Група аутора, *Шабац у прошлости, Том I-III*, Историјски архив Шабац, РНИРО “Глас Подриња“ Шабац, Шабац, 1970/1980.
14. Бранислав Недељковић, *Пронађена остава римског новца у Доњем Црниљеву*, У: Глас Подриња, бр.1624, Шабац, 01. јун.1978., с. ?.
15. Vojislav Trbuhović, Milivoje Vasiljević, *Rekognosciranja u Podrinju i sondažna istraživanja*, У: Arheoški pregled, br. 14, Savez arh. društava Jugoslavije, Beograd, 1972., s. 164-191.
16. Milivoje Vasiljević, *Rekognosciranja u Podrinju i sondažna ispitivanja*, У: Arheološki pregled, br. 15, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1973., s. 133-161.
17. Милутин Гарашанин, *Праисторија на тлу Р. Србије*, Том I-II, Српска књижевна задруга, Београд, 1973.

²⁶⁰ Списак коришћене литературе биће наведен по редоследу излажења публикација из штампе.

- 18.** Миливоје Васиљевић, *Археолошка налазишта и споменици С. О. Коцељева*, Народни универзитет „Јанко Веселиновић“ Коцељева и Народни музеј Шабац, Коцељева, 1973.
- 19.** Група аутора, *Počeci zemljoradničkih kultura u Vojvodini i srpskom Podunavlju*, - Simpozijum praistorijske sekcije SADJ –Subotica 1972., Srpsko arheološko društvo i Gradski muzej Subotica, Beograd, 1974.
- 20.** Јован Тодоровић, *Skordisci*, Institut za izučavanja istorije Vojvodine i savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1974.
- 21.** Војислав Трбуховић и Миливоје Васиљевић, *Обровци – посебан тип неолитских насеља у северозападној Србији*, У: Старинар XIV-XXV, Београд, 1975.
- 22.** Milica Kosarić, *Kulturni, etnički i hronološki problemi ilirskih nekropola Podrinja*, Muzej istočne Bosne, Tuzla, 1976.
- 23.** Војислав Трбуховић, Миливоје Васиљевић, *Археолошка рекогносцирања Подриња*, У: Археолошки преглед, бр. 18, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1976., s. 161-177.
- 24.** Група аутора, *Praistorija jugoslovenskih zemalja, Tom I-V*, Zemaljski muzej Sarajevo, Sarajevo, 1979-1983.
- 25.** Миливоје Васиљевић, *Археолошка рекогносцирања у Подрињу*, У: Археолошки преглед, бр. 21, Savez arheoloških društava Jugoslavije, Beograd, 1980., s. 211-212.
- 26.** Војислав Трбуховић, Миливоје Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Народни музеј Шабац, 1983.
- 27.** Група аутора, *Посавотамнава*, (Монографија), СО Коцељева, СО Владимирци и Фонд НОБ Подриња Шабац, Шабац, 1983., с. 7-40.
- 28.** Група аутора, *Винча у праисторији и средњем веку*, (Каталог изложбе), САНУ, Београд, 1984.
- 29.** А. Палавестра, *Кнежевски гробови старијег гвозденог доба на централном Балкану*, Балканолошки институт САНУ, Посебна издања, књига 19, Београд, 1984.
- 30.** Никола Црнобрња, *Остава антонинијана из Свилеуве*, Гласник српског археолошког друштва, бр. 2, Српско археолошко друштво, Београд, 1985., с. 141-144.
- 31.** Милоје Васић, *Мачва и Подриње у римско доба*, Гласник српског археолошког друштва, бр. 2, Српско археолошко друштво, Београд, 1985., с. 124-140.
- 31.** Петар Поповић, *Драхме Апологије и Дираххиона...*, У: Новац Скордиска, Археолошки институт и Матица српска, Београд - Нови Сад, 1987., с. 96-104 и 154-155.
- 32.** А. Leroa-Guran, *Praistorijski lovci*, Nolit, Beograd.1987.
- 33.** Група аутора, *Просторни план општине Коцељева за период 1987-2005. г.*, Књиге 1-3, Друштвено предузеће „План“ Шабац и Завод за Планирање Шабац, Шабац, 1988.
- 34.** Б. Гавела, *Палеолит Србије*, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду и Музеј у Аранђеловцу, Аранђеловац-Београд, 1988.
- 35.** Мирослав Лазић, *Топографија и типологија праисторијских тумула у Србији и Црној Гори*, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, Београд, 1989.
- 36.** Никола Тасић, Драгослав Срејовић и Братислав Стојановић, *Винча – центар неолитске културе у Подунављу*, Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, Београд, 1990.

- 37.** Grupa autora, *Vinča and its World*, International Symposium: „The Danubium Region from 6000 to 3000 B. C.“, Serbian Academy of Sciences and Arts & Centre for Archaeological Research Faculty of Philosophy, Belgrade, 1990.
- 38.** A. Leroa-Guran, *Religije prehistorije*, Plato, Beograd, 1991.
- 39.** Александар Палавестра, Игор Д. Богдановић, Андреј Старовић, *Бодњик, Дружетић – енеолитско градинско насеље*, У: Гласник српског археолошког друштва, бр. 9, Српско археолошко друштво, Београд, 1993., 186-191.
- 40.** Андреј Старовић, *Резултати археолошког рекогносцирања Тамнаве*, У: Петничке свеске, бр. 35, Истраживачка станица Петница, Ваљево, 1993.
- 41.** I. Kovačević i N. Savić, (mentor): Ana Janković, *Srednjovekovna nekropola u Družetiću*, У: Petničke sveske za 1993. godinu, br. 33, Istraživačka stanica Petnica, Petnica-Valjevo, 1993., s. 55-57.
- 42.** М. Марковић, *Античко наслеђе на тлу Србије*, У: Историја српског народа, Том I, Српска књижевна задруга, Београд, 1994., с. 66-90.
- 43.** Жељко Јеж, Андреј Старовић, *Археолошки локалитети и налазишта у ваљевском крају*, У: Ваљевац – Велики народни календар за просту 1994 годину, Књига друга, Агенција „Ваљевац“, Ваљево, 1994., с. 369-381.
- 44.** Д. Срејовић, *Древне културе на тлу Србије*, У: Историја српског народа I, Српска књижевна задруга, Београд, 1994., с. 3-65.
- 45.** Група аутора, *Културе гвозденог доба југословенског подунавља*, (Симпозијум – Сомбор), САНУ, Београд, 1994.
- 46.** Миљко Филиповић, *Општина Коцељева*, У: Мачвански округ – где, шта и како, Економика, Београд, 1995. с. 63-70.
- 47.** Nikola Tasić, *Eneolithic cultures of Central and West Balkans*, Draganić, Belgrade, 1995.
- 48.** Ивана Радовановић, *Прелиминарна анализа кремене индустрије са локалитета Бодњик*, У: Гласник српског археолошког друштва, бр. 11, Српско археолошко друштво, Београд, 1995., с. 41-54.
- 49.** В. Милићевић, *Милутин Миланковић*, Истраживачка станица Петница, Петница-Ваљево, 1995.
- 50.** Група аутора, *Геолошке карактеристике и потенцијалност ресурса регије Колубаре, Мачве и Подриња*, Регионална привредна комора Ваљево и Геолошки завод „Гемини“ Београд, Београд, 1996.
- 52.** Katarina Hegner i Nenad Mrđić (mentor: Zoran A. Živanović), *Arheološko-istorijska interpretacija ostave rimskog srebrnog novca iz Donjeg Crniljeva*, У: Petničke sveske, br. 42, deo III, Istraživačka stanica Petnica, Petnica-Valjevo, 1996., 44-57.
- 53.** Аноним, *Први попис археолошких старина у западној Србији*, У: Колубара – велики народни календар за просту 1999. годину, Издавачко предузеће «Колубара – Ваљево», Ваљево, 1999., с. 188-192.
- 54.** Аноним, *Културна добра на територији општине Коцељева и попис археолошких локалитета*, (Рукопис), Општина Коцељева, Коцељева, 2000., с. 1-9.
- 55.** Т. С. Поповић, *Општина Коцељева*, (Дипломски рад - непубликовано), Географски факултет у Новом Саду, Нови Сад, 2001.
- 56.** Миливоје Васиљевић и Д. Поповић, *Подриње у старијем гвозденом добу*, У: Museum, бр. 3, (Годишњак Народног музеја у Шапцу), Народни музеј Шабац, 2002., с. 7-37.

57. Момир Церовић, *Бакарне секуре из археолошке збирке Народног музеја у Шапцу*, У: Museum бр. 3, (Годишњак Народног музеја у Шапцу), Народни музеј Шабац, Шабац, 2002., с. 37-57.
58. Војислав Трбуховић, *Место градине Кик у Свилеуви у одбрамбеном систему раног бронзаног доба западне Србије*, У: Свилеува, бр. 2, (Годишњак села Свилеуве), Друштво за изучавање историје Свилеуве, Свилеува, 2002., с. 199-202.
59. С. Ферјанчић, *Насељавање легијских ветерана у балканским провинцијама од I до III века нове ере*, Посебна издања – књига 79, САНУ-Балаканолошки институт, Београд, 2002.
60. Група аутора, *Попис становништва, домаћинства и станова у 2002. години, књига 1*, Републички завод за статистику Р. Србије, Београд, 2003., с. 50-51.
61. Славољуб Петровић, *Римски новац у Подрињу*, (Каталог изложбе), Народни музеј Шабац, Шабац, 2004.
62. Никола Црнобрња, *Три оставе римског новца из региона Тамнаве (Свилеува, Тулари, Владимирци)*, У: Museum бр. 5, (Годишњак Народног музеја у Шапцу), Народни музеј Шабац, Шабац, 2004., с. 35-44.
63. Д. Гркић, М. Шошић и М. Мијаиловић, *Аграрно-географске карактеристике општине Коцељева*, Географски факултет у Београду, Београд, 2004., (Семинарски рад – непубликовано).
64. Никола Тасић, *Историјска слика развоја култура бронзаног доба Војводине*, У: Старинар, бр. 53/54, САНУ Београд, 2003/2004., с. 23-34.
65. D. Boric, P. Miracle, *Mesolithic and Neolithic (Dis) Continuities in the Danube gorges: New AMS dates from Padina and Hajdučka Vodenica (Serbia)*, Oxford Journal of Archaeology 23(4), 2004., 341-371.
66. З. А. Живановић, *Методолошки поступак за формирање базе података „винчанских знакова“*, У: Некудим – часопис за неговање традиције и очување духовности и културе, бр. 6, Удружење грађана „Некудим“. Смедеревска Паланка, 2004., с. 5-29.
67. Miloje Vasić, *Ostava denara i antoninijana iz Donjeg Crniljeva*, Narodni muzej Šabac, Posebna izdanja 2 i Arheološki institut Beograd, Posebna izdanja 43, Beograd, 2005.
68. Зоран А. Живановић, *Библиографија праисторијских симбола и знакова*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2005., (двојезично издање): Zoran A. Živanović, *Bibliography prehistoric symbols and signs*, Native museum Koceljeva, Native museum Koceljeva & Library „Janko Veselinović“ Koceljeva, 2005.
69. Никола А. Црнобрња, *Документарна грађа о налазу велике оставе римског новца царева трећег века откривене у селу Свилеува*, У: Зборник Народног музеја у Београду XVIII-1, Народни музеј Београд, Београд, 2005., с. 553-580.
70. Група аутора, *Споменичко наслеђе Колубарског и Мачванског округа*, Завод за заштиту споменика културе Ваљево, 2006, с. 111/14.
71. Zoran A. Živanović, *Prehistoric symbols and signs from Tamnava area in northwest Serbia – Balkan*, (Catalog of Exhibitions), Native museum Koceljeva, Library „Janko Veselinović“ Koceljeva, Koceljeva, 2006.
73. Милорад Радојичић, *Запис о Дружетићу*, Museum бр. 7, (Годишњак Народног музеја у Шапцу), Народни музеј Шабац, Шабац, 2006., с. 145-175.

74. Група аутора, *Стратегија локалног одрживог развоја општине Коцељева*, Општина Коцељева, Коцељева, 2006.
75. Ј. Петровић, *Коцељева – постанак и развој*, Географски факултет у Београду, Београд, 2006., (Дипломски рад – непубликовано).
76. Миљана Радивојевић, *Прилог типологији и дистрибуцији секира-чекића типа Плочник на простору југоисточне Европе*, У: *Гласник Српског археолошког друштва*, број 22, Српско археолошко друштво, Београд, 2006., с. 211-224.
77. Зоран А. Живановић, *Посавотамнавски срез*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева и Библиотека „Диша Атић“ Владимирци, Коцељева-Владимирци, 2007.
78. Катарина Дајић, *Археолошки локалитети општине Коцељева*, (Семинарски рад-ментор: Добривоје Дојчиновић), Основна школа „Мића Станојловић“ Коцељева, 2007.
79. Д. Борић, В. Димитријевић, *Апсолутна хронологија и стратиграфија Лепенског вира*, У: *Старинар*, бр. 57, Археолошки институт, Београд, 2007., с. 9-55.
80. И. Клајн и М. Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Прометеј, Нови Сад, 2007.
81. Марко Павловић, Зоран А. Живановић, *Храм св. архиђаконa Стефана у Свилеуви*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, 2008.
82. Д. Борић, *Култура Лепенског вира у светлу нових истраживања*, У: *Гласник Српског археол. друштва*, бр. 24, Српско археолошко друштво, Београд, 2008. с. 9-44.
83. Милоје Јовановић, *Ђуковине*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2008.
84. Група аутора, *Винча - праисторијска метропола, 1908-2008*, (Каталог изложбе), Српска Академија Наука и Уметности, Београд, 2008.
85. Зоран А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева, праисторија - део први*, *Museum*, бр. 9, (Годишњак Народног музеја у Шапцу), Народни музеј Шабац, Шабац, 2008., с. 49-76.
86. Ненад Н. Тасић, *Квадратура неолитског круга*, Завод за издавање уџбеника Р. Србије, Београд, 2009.
87. Зоран А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева, антика - део други*, У: *Museum*, бр. 10, (Годишњак Народног музеја у Шапцу), Народни музеј Шабац, Шабац, 2009., с. 33-54.
88. Зоран А. Живановић, *Публиковани археолошки локалитети општине Коцељева, средњовековни период, - део трећи*, У: *Museum*, бр. 11, (Годишњак Народног музеја у Шапцу), Народни музеј Шабац, Шабац, 2010., с. 13-54.
89. Зоран А. Живановић, *Трагови прошлости I*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2010.
90. Зоран А. Живановић, *Храм Св. цара Константина и Јелене у Коцељеви*, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2011.
91. За апсолутно датовање праисторијског периода Балкана коришћени су и подаци који су доступни на следећем Web Site (задњи пут отворан 18. октобра 2011. г.):
<http://www.culture.gouv.fr/fr/arcnat/harsova/en/f-chrono.htm>
92. Компјутерски програм коришћен за просторну перспекцију општине Коцељева сателитским снимцима - јесте Google Earth 6 бесплатно доступан на следећем Web Site (задњи пут отворан 18. октобра 2011. г.): <http://www.google.com/earth/index.html>

Стручна био-библиографија археолога Зорана А. Живановића²⁶¹

1.0 – Стручна биографија

Зоран А. Живановић рођен је 04. фебруара 1963. године у Свилеуви – општина Коцељева, где је и завршио основну школу. Средњу школу похађао је и завршио у Шапцу, а дипломирао је на катедри за Методологију археолошких истраживања Одељења за археологију на Филозофском факултету у Београду, са темом: „Методолошки поступак за систематизацију винчанских знакова”.

Као дипломирани археолог, са положеним стручним испитом и стеченим стручним звањем - кустос, ради у Завичајном музеју у Коцељеви који постоји и ради у саставу Библиотеке „Јанко Веселиновић“ Коцељева.

Током своје досадашње стручне каријере археолог Зоран А. Живановић учествовао је на следећим научноистраживачким теренским пројектима:

1. Заштитно археолошко ископавање археолошког локалитета „Илића Брдо” у селу Чучуге у општини Уб, у периоду од 17. априла до 31. маја 1994. године. Реализатор ових истраживања били су: Завод за заштиту споменика културе Ваљево и Истраживачка станица Петница код Ваљева;
2. Систематско археолошко ископавање археолошког локалитета „Бодњик” у селу Дружетић – општина Коцељева, у периоду од 08 до 26. јуна 1994. године. Реализатор ових истраживања били су: Балканолошки институт САНУ у Београду, Одељење за археологију Филозофског факултета у Београду и Истраживачка станица Петница код Ваљева;
3. Систематско археолошко ископавање локалитета „Благотин” у селу Пољна – општина Трстеник, у периоду од 01. јула до 25. октобра 1994. године. Реализатор ових истраживања био је Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду;
4. Сондажно археолошко ископавање локалитета „Анатема” у селу Балиновић – општина Ваљево, у периоду од 08 до 20. новембра 1994. године. Реализатор ових истраживања била је Истраживачка станица Петница код Ваљева;
5. Систематско археолошко ископавање археолошког локалитета „Велимирови двори” у селу Кључ – општина Мионица, у периоду од 15. маја до 30. августа 1995. године. Реализатор ових истраживања био је Завод за заштиту споменика културе Ваљево.
6. Систематско археолошко ископавање локалитета „Жидовар” у селу Орешац – општина Вршац, у периоду од 19. јула до 20. августа 1996. године. Реализатор ових истраживања били су: Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду, Народни музеј Вршац и Истраживачка станица Петница код Ваљева. Међутим, археолог Зоран А. Живановић учествовао је у кампањи ископавања локалитета „Жидовар” у селу Орешац и у периоду од 18. августа до 14. септембра 2001. године. Реализатор тих истраживања били су тада: Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду и Народни музеј Вршац. У тој

²⁶¹ Стручна био-библиографија археолога Зорана А. Живановића, кустоса у Завичајном музеју у Коцељеви (који постоји и ради у саставу Библиотеке „Јанко Веселиновић“ Коцељева), била је саставни део обавезне комплетне документације која је пратила његов хабилитациони рад за стицање звања – виши кустос. За потпуну био-библиографију археолога Зорана А. Живановића видети: Ј. Живановић, *Био-библиографија археолога Зорана А. Живановића*, У: *Храм св. цара Константина и царице Јелене у Коцељеви*, Православна српска црквена општина Коцељева, Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Коцељева, 2011., с. 387-398.

кампањи ископавања археолошког локалитета „Жидовар“ из 2001. године, археолог Зоран А. Живановић користио је као посебну методу дубинске проспекције метал-детектор: Minelab GP Extreme са којим је детектовао и руководиоцима стручног тима на време скренуо пажњу на постојање оставе келтског сребрног накита у једној од истраживаних сонди која је (захваљујући томе) ископана потпуно неоштећена. Та остава сребрног келтског накита постаће касније позната као „Жидоварско благо“.

7. Систематско археолошко ископавање локалитета „Врућа пећина“ у селу Биоче – општина Подгорица у Црној Гори, у периоду од 22. августа до 12. септембра 1996. године. Реализатор ових истраживања били су: Центар за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду и Завод за заштиту споменика културе Подгорица.
8. Систематско археолошко ископавање локалитета „Градина-Рас“ у селу Постење – општина Нови Пазар, у периоду од 11 до 26. октобра 1997. године, затим, у периоду од 14. септембра до 22. октобра 2001. године, и у периоду од 02 до 29. октобра 2003. године. Реализатор ових систематских археолошких истраживања били су: Археолошка збирка Филозофског факултета у Београду, и Музеј „Рас“ у Новом Пазару.
9. Систематско археолошко ископавање локалитета „Црквине – Марковића грмови“ у селу Свилеува – општина Коцељева, у периоду од 16 до 27. септембра, и од 23. октобра до 04. новембра 2002. године, и у периоду од 11 до 23. августа 2003. године. Реализатор ових истраживања били су: Археолошка збирка Филозофског факултета у Београду, и Завичајни музеј Коцељева.

Археолог Зоран А. Живановић био је и дугогодишњи сарадник Истраживачке станице Петница код Ваљева где је у периоду од 1993 до 1997. године, (у својству ментора полазника образовно-научних програма ИСП), реализовао следеће образовне и научно-истраживачке пројекте:

1. Рекогносцирање и планиграфија утврђења „Јеринин град“ у селу Бранговић - општина Ваљево;
2. Рекогносцирање и планиграфија утврђења „Бела стена“ у селу Крчмар - општина Мионица;
3. Евидентирање римских локалитета Ваљевског краја;
4. Анализа стамбене архитектуре насеља винчанско-плочничке фазе у Ваљевском крају;
5. Археолошко-историјска интерпретација оставе римског новца из Доњег Црниљева; и
6. Систематизација и класификација винчанских знакова северозападне Србије.

Током реновирања зграде Завичајног музеја у Коцељеви средином последње деценије XX века, археолог Зоран А. Живановић био је волонтерски ангажован да ради потпуно бесплатно на физичким пословима реновирања музеја, и то у периоду од 22. маја до 06. јуна и од 21. јуна до 15. јула 1996. године, као и у периоду од 19. до 23. септембра исте године када је зграда Завичајног музеја (на тадашњи свечани Дан општине Коцељева), поново и свечано отворена и предата на коришћење тадашњем Центру за културу „Јанко Веселиновић“ у Коцељеви.

Након поновног стављања у функцију зграде Завичајног музеја у Коцељеви (који сада наставља да ради у саставу Библиотеке „Јанко Веселиновић“ Коцељева), археолог Зоран А. Живановић бива ангажован да ради у музеју на одређено време у периоду од 02. августа 1997. године до 28. фебруара 1998. године.

После тога, археолог Зоран А. Живановић поново добија посао на одређено време у Завичајном музеју у Коцељеви тек од 01. октобра 2001. године до 30. марта 2003. године. У међувремену, положио је стручни испит у Народном музеју у Београду и сте-

као стручно звање „кустос“ са којим добија посао за стално у Завичајном музеју у Коцељеви од 01. априла 2003. године, где ради и данас.

У Завичајном музеју у Коцељеви, археолог-кустос Зоран А. Живановић је од 2003 до данас (2011. године), радио интезивно на теренском археолошком рекогносцирању и истраживању територије општине Коцељева, прикупљању културно-уметничких дела, њиховом тезаурисању, документарној и аналитичкој обради, излагању и публикавању. Резултат тога је стална музејска поставка (смештена у једине две оспособљене изложбене просторије музеја), која је сваког радног дана отворена за посетиоце, као и неколико веома запажених публикација са тематиком из прошлости тамнавског краја.

Поред свакодневних текућих послова у Завичајном музеју и Библиотеци у Коцељеви, археолог Зоран А. Живановић је у периоду од 2003. до 2011. године, по први пут у културној историји општине Коцељева, релизовао и следеће научно-културне и истраживачке пројекте:

1. Сабор Поп Лука Лазаревић (научно-културна манифестација у организацији општине Коцељева), реализована сваке године у периоду од 2001. до 2006. године;
2. Систематско археолошко ископавање локалитета „Црквине – Марковића грмови“ у селу Свилеува – општина Коцељева (археолошко-историјска истраживања у организацији Општине Коцељева, Завичајног музеја и Центра за археолошка истраживања Филозофског факултета у Београду) реализована током 2001 – 2004. год.;
3. Обележавање 100 година од смрти књижевника Јанка Веселиновића са изложбом Тамнавских писаца и пратећим каталогом;
4. Архивистичка истраживања Општине Коцељева (научна историографска истраживања) која се (у континуитету), спроводе од 2006. године и која још увек трају;
5. Рекогносцирање територије општине Коцељева (теренска научна истраживања), која се (у континуитету), спроводе сваког раног пролећа и касне јесени, од 2001. године;

Археолог Зоран А. Живановић у Завичајном музеју у Коцељеви ради на пословима истраживања и проучавања остатака материјалне културе у Тамнавском крају, као и на систематском археолошком рекогносцирању подручја општине Коцељева уз примену најновијих електротехничких метода дубинске проспекције користећи при томе најсавременије технологије.

Током јесењег термина за стицање вишег стручног звања у 2011. години, археолог-кустос Зоран А. Живановић одбранио је пред стручном комисијом у Народном музеју у Београду свој хабилитациони рад са темом „Систематизација археолошких локалитета општине Коцељева“ и стекао звање: виши кустос.

Поред археологије, Зоран се бави и литералним стваралаштвом и своје радове објављује у разним књижевним часописима и зборницима, а заступљен је и у неким антологијама.

Поред свега наведеног, археолог Зоран А. Живановић бави се и информатиком и електроником.

2. 0 – Стручна библиографија

2.1 - Посебна издања

1. БОЈ НА СВИЛЕУВИ, Студија, Издавач: Самостално ауторско издање, Штампа: „PC Home studio“ Коцељева, 2004.
2. ТАМНАВСКИ ПИСЦИ, Каталог изложбе, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић“ Коцељева, Штампа: „Интелекта“ Ваљево, Коцељева, 2005.

3. БИБЛИОГРАФИЈА ПРАИСТОРИЈСКИХ СИМБОЛА И ЗНАКОВА, Библиографија, двојезично издање на српском и енглеском језику, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Интелекта” Ваљево, Коцељева, 2005., / BIBLIOGRAPHY OF PREHISTORIC SYMBOLS AND SIGNS, Bibliography, Bilingual edition in Serbian and English, Published by: Native museum Koceljeva, Library „Janko Veselinović” Koceljeva / Printed by: „Intelecta” Valjevo, Koceljeva, 2005.
4. PREHISTORIC SYMBOLS AND SIGNS FROM TAMNAVA AREA IN NORTHWEST SERBIA – BALCAN, Catalog of Exhibitions, Published by: Native museum Koceljeva in extent of Library „Janko Veselinović” Koceljeva, Printed by: „Internal PC Printer center of Native museum Koceljeva”, Koceljeva, 2006. Некаталогизовано.
5. ПОСАВОТАМНАВСКИ СРЕЗ, Студија, Издавачи: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева и Библиотека „Диша Атић” Владимирци, Штампа: „Финеграф” Београд, Коцељева - Владимирци, 2007.
6. ХРАМ СВ. АРХИЋАКОНА СТЕФАНА У СВИЛЕУВИ, Монографија, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Финеграф” Београд, Коцељева, 2008., Коаутор са: Марко Павловић.
7. ЈАНКО ВЕСЕЛИНОВИЋ 1862-1905, Студија, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Internal PC Printer center”, Коцељева, 2009.
8. КОЦЕЉЕВИ С ЉУБАВЉУ, Каталог изложбе, Издавачи: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева и Библиотека „17. септембар” Мали Зворник, Штампа: „Internal PC Printer center of Native museum Koceljeva”, Коцељева, 2010. Коаутор са: Биљана Заблаћански. Некаталогизовано.
9. ТРАГОВИ ПРОШЛОСТИ I, Студија, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Internal PC Printer center”, Коцељева, 2010.
10. ПИШТОЉИ ВОЈВОДЕ ПОП ЛУКЕ ЛАЗАРЕВИЋА, Каталог изложбе, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Internal PC Printer center of Native museum Koceljeva”, Коцељева, 2011.
11. ЕТНО-МАКЕТАРСТВО ЉУБИШЕ ГРАОВЧЕВИЋА ИЗ КОЦЕЉЕВЕ, Каталог изложбе, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Internal PC Printer center of Native museum Koceljeva”, Коцељева, 2011.
12. ХРАМ СВ. ЦАРА КОНСТАНТИНА И ЈЕЛЕНЕ У КОЦЕЉЕВИ, Студија, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Александрија” Београд, Коцељева, 2011.

2.2 – Стручни чланци

1. МОГУЋНОСТИ ПРИМЕНЕ МЕТАЛ-ДЕТЕКТОРА У ТЕРЕНСКИМ АРХЕОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА, Методологија, У: Гласник Српског археолошког друштва, Број 12, Издавач: „Српско археолошко друштво” Београд, Штампа: „Чигоја прес”, Београд, 1996., с. 239-243.
2. РОДОСЛОВ ПОП ЛУКЕ ЛАЗАРЕВИЋА И ЊЕГОВЕ ПОРОДИЦЕ (И ПОРОДИЦЕ ЛАЗАРЕВИЋ У СВИЛЕУВИ ДО 1900. ГОДИНЕ), Студија, Коаутор са: Живко Д. Лазаревић, У: Зборник радова „Сабор Поп Лука Лазаревић”, Број 1, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Интелекта” Ваљево, Коцељева, 2004., с. 83-133.

3. ЛОЦИРАЊЕ РОДНЕ КУЋЕ ПОП ЛУКЕ ЛАЗАРЕВИЋА, Студија, У: Зборник радова „Сабор Поп Лука Лазаревић”, Број 1, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Интелекта” Ваљево, Коцељева, 2004., с. 134-156, али, и као посебан отисак – сепарат.
4. ЦРКВИНЕ У СВИЛЕУВИ - РЕЗУЛТАТИ ПРЕЛИМИНАРНИХ ИСТОРИЈСКО-АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА, Студија, Коаутор са: мр Душан Мркобрад, У: Зборник радова „Сабор Поп Лука Лазаревић”, Број 1, Издавач: Завичајни музеј Коцељева, Библиотека „Јанко Веселиновић” Коцељева, Штампа: „Интелекта” Ваљево, Коцељева, 2004., с. 157-196, али, и као посебан отисак – сепарат.
5. БОЈ НА СВИЛЕУВИ, Студија, У: Годишњак села Свилеуве, Број 2, Издавач: Друштво за изучавање историје Свилеуве, Штампа: „Финеграф” Београд, Свилеува, 2004., с. 3-12.
17. МЕТОДОЛОШКИ ПОСТУПАК ЗА ФОРМИРАЊЕ БАЗЕ ПОДАТАКА „ВИНЧАНСКИХ ЗНАКОВА”, Методологија, У: Некудим - часопис за неговање традиције и очување духовности и културе, Број 6, година трећа, Издавач: Удружење грађана „Некудим” Смедеревска Паланка, Штампа: „Графос”, Смедеревска Паланка, 2004., с. 5-29, али, и као посебан отисак – сепарат.
6. КАКО ЈЕ И КАДА КОЦЕЉЕВА ДОБИЛА ИМЕ, Историја, У: Еко Коцељева - Билтен Еколошког друштва „За спас лопте” Коцељева, Број 4, Издавач: Еколошко друштво „За спас лопте” Коцељева, Штампа: „Гала” Љутице, Коцељева, 25. XII 2004., с. 2.
7. КРАТАК ИСТОРИЈАТ ОПШТИНЕ КОЦЕЉЕВА, Историографски оглед, У: Стратегија локалног одрживог развоја општине Коцељева, Издавач: Општина Коцељева, Штампа: Аноним, Коцељева, 2006., с. 12-15, Неауторизовано.
8. ПУБЛИКОВАНИ АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТИ ОПШТИНЕ КОЦЕЉЕВА – ПРАИСТОРИЈА, Студија, У: Museum, бр. 9, Народни музеј Шабац, Шабац, 2008., с. 49-76, али, и као посебан отисак – сепарат.
9. ПУБЛИКОВАНИ АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТИ ОПШТИНЕ КОЦЕЉЕВА – АНТИКА, Студија, У: Museum, бр. 10, Народни музеј Шабац, Шабац, 2009., с. 33-54, али, и као посебан отисак – сепарат.
10. ПОСТАНАК ОПШТИНЕ КОЦЕЉЕВА, Историографски оглед У: 170 година постојања Општине Коцељева, Специјално издање Коцељевачких новости, Издавачи: Библиотека „Јанко Веселиновић” и : СЗР „Етно“ Коцељева, Штампа: „Еуропринт“ Ваљево, Коцељева, 19. VIII 2009., с. 2-5.
11. ПУБЛИКОВАНИ АРХЕОЛОШКИ ЛОКАЛИТЕТИ ОПШТИНЕ КОЦЕЉЕВА – СРЕДЊИ ВЕК, Студија, У: Museum, бр. 11, Народни музеј Шабац, Шабац, 2010., с. 13-54, али, и као посебан отисак – сепарат.

3. 0 - Контакт подаци:

археолог Зоран А. Живановић, виши кустос

Завичајни музеј Коцељева

Немаљина 70,15220 Коцељева, Србија

Телефон/Факс: +381 (0)15 558 082,

Мобилни телефон: +381 (0)64 80 33 178

E-mail: biblioteka_koc@open.telekom.rs

НАРОДНИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ
Комисија за стицање виших стручних звања
Број: 1460/3-1
Датум: 27.12.2011.

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ КОЦЕЉЕВА
у склопу Библиотеке „Јанко Веселиновић“ Коцељева

15220 Коцељева
Немањина бр. 70

Поводом пријаве за стицање вишег стручног звања за кандидата – **ЗОРАНА А. ЖИВАНОВИЋ** за звање – виши кустос, обавештавамо Вас да је Комисија за стицање виших стручних звања заседала дана 26.12.2011. године.

Комисија за стицање виших стручних звања је једногласно донела одлуку да су испуњени услови за стицање вишег стручног звања за вашег кандидата, те Вам у прилогу овог акта достављамо два примерка Уверења о стеченом вишем стручном звању, једно за кандидата, а једно за његов персонални досије.

Кандидату честитамо стечено више стручно звање.

С поштовањем,

СЕКРЕТАР КОМИСИЈЕ

Milorađ Živković
Милорад Живковић

НАРОДНИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ
Комисија за стицање виших стручних звања
Број: 1460/3
26.12.2011.

Комисија за виша стручна звања у музејима Републике Србије у саставу: др Татјана Цвјетићанин, председник, проф. др Мирослав Тимотијевић, члан и мр Слободан Фидановски, члан, на седници дана 26.12.2011, на основу поднетих доказа о испуњености услова за стицање вишег стручног звања из чл. 13. до 17. Правилника о вишим стручним звањима у музејима Републике Србије, а у складу са чл. 34, 38. и 39. истог Правилника, издаје:

У В Е Р Е Њ Е

ЗОРАН А. ЖИВАНОВИЋ, дипломирани археолог, запослен у Завичајном музеју у саставу библиотеке „Јанко Веселиновић“ Коцељева, до сада у степену стручног звања - кустос, испунио је услове предвиђене чл. 15 Правилника о вишим стручним звањима у музејима Републике Србије за степен вишег стручног звања **ВИШИ КУСТОС**.

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Татјана Цвјетићанин
др Татјана Цвјетићанин,
директор Народног музеја

Садржај

др Милоје Васић - Хабилитација археолога Зорана А. Живановића, кустоса у Завичајном музеју Коцељева са темом: „Систематизација археолошких локалитета општине Коцељева“	7
Увод.....	9
Географски положај и основни подаци о општини Коцељева.....	11
Кратак историјат Завичајног музеја у Коцељеви.....	19
Стање археолошке истражености општине Коцељева.....	21
ПРАИСТОРИЈА	
СТАРИЈЕ КАМЕНО ДОБА – ПАЛЕОЛИТ	
Млађи (горњи) палеолит.....	23
1. Пећина изнад понорнице Змајевац у каменолому Шешевица у селу Шабачка Каменица.....	25
ПРАИСТОРИЈА	
СРЕДЊЕ КАМЕНО ДОБА – МЕЗОЛИТ	
Епипалеолит/Старији Мезолит.....	27
1. Шипчић у селу Свилеува.....	29
ПРАИСТОРИЈА	
МЛАЂЕ КАМЕНО ДОБА – НЕОЛИТ	
Старији и млађи неолит.....	31
Старији неолит.....	33
Насеља	
1. Ливаде – Војни магацини у варошици Коцељева.....	33
2. Крчевине II у селу Свилеува.....	36
3. Селиште III у селу Свилеува.....	36
Млађи неолит.....	38
Насеља	
1. Воће у селу Бресница.....	38
2. Цветковац у селу Голочело.....	38
3. Ђуричића брдо у селу Доње Црниљево	38
4. Шуме у селу Зукве	40
5. Орашје у ширем кругу града Коцељева.....	40
6. Кућерине у селу Суботица.....	40
7. Кућерине II у селу Свилеува	40
8. Пуретићи у селу Свилеув.....	41
9. Кулача у селу Градојевић.....	41
10. Барич II у селу Суботица.....	42

ПРАИСТОРИЈА

МЕТАЛНА ДОБА

Енеолит – Бакарно доба.....45

Налазишта

1. Драгина мала у варошици Коцељева.....47

2. Кленовица у селу Ћуковине.....48

3. Виногради у селу Брдарица.....49

Градине

3. Дебело брдо I, II и III у селу Баталаге.....50

4. Главичица у селу Галовић50

5. Град у селу Градојевић.....51

6. Бодњик у селу Дружетић.....51

7. Вис у селу Дружетић.....55

8. Кик III у селу Свилеува.....55

9. Ртови у селу Свилеува.....56

ПРАИСТОРИЈА

МЕТАЛНА ДОБА

Бронзано доба.....59

1. Мала Река у селу Мали Бошњак.....61

2. Исисћи у селу Свилеува.....61

3. Кик II у селу Свилеува.....61

4. Борина у селу Суботица.....61

5. Брђани у селу Суботица62

6. Потес у селу Ћуковине.....62

7. Тумули у сеоском гробљу у селу Шабачка Каменица63

ПРАИСТОРИЈА

МЕТАЛНА ДОБА

Гвоздено доба.....65

1. Аутопут у селу Дружетић.....67

2. Вукодраж у селу Свилеува.....67

3. Кик I у селу Свилеува.....68

4. Кусање III у селу Свилеува.....68

5. Стадион у селу Свилеува.....69

6. Црквине – Марковића грмови II у Гуњачанима.....69

7. Чанд у селу Свилеува.....70

ПРАИСТОРИЈА

ПРОТОИСТОРИЈА

Латен.....73

1. Ратковац I у селу Свилеува.....75

ИСТОРИЈА

АНТИКА.....77

1. Дередија у селу Брдарица.....79

2. Кулина на Коњском гробу у селу Бресница.....79

3. Римска чаршија на Белим орницама у селу Бресница.....79

4. Римски кастел у селу Доње Црниљево79

5. Цевановица у селу Доње Црниљево.....80

6. Чардачине у селу Доње Црниљево.....80

7. Римска чаршија на Белим орницама II у селу Дружетић.....	81
8. Дуго воће III у селу Свилеува	81
9. Циглане у селу Свилеува	82
10. Крчевине I у селу Свилеува	82
11. Кусање II у селу Свилеува.....	83
12. Перино поље у Тамнави у селу Свилеува	85
13. Перићи у селу Свилеува	85
14. Пескане у селу Свилеува.....	86
15. Ратковац II у селу Свилеува.....	87
16. Ртови код каменолома у селу Свилеува.....	88
17. Селиште II у селу Свилеува.....	89
18. Чаир у селу Свилеува.....	90

Античке оставе

1. Римска шанчина на Белим орницама у селу Бресница.....	95
2. Чардачине у селу Доње Црниљево.....	95
3. Ратковац II у селу Свилеува.....	96
4. Чанд у Јовановићима у селу Свилеува.....	98

ИСТОРИЈА

СРЕДЊИ ВЕК.....	101
-----------------	-----

Насеља

1. Град на Дебелом брду у селу Баталаге.....	103
2. Белези у селу Брдарица.....	103
3. Кулина на Коњском гробу у селу Бресница	103
4. Маџарски град у селу Галовић	104
5. Град или Градовић у селу Градојевић.....	104
6. Кулача у селу Градојевић.....	105
7. Развалине у селу Доње Црниљево.....	105
8. Језеро у селу Дружетић.....	105
9. Стража и Вис у селу Дружетић.....	106
10. Гробни белег сестре Љутице Богдана у селу Љутице.....	107
11. Мраморје у селу Љутице.....	107
12. Дуго воће II у селу Свилеува.....	107
13. Јакшинац у селу Свилеува.....	107
14. Кусање I у селу Свилеува.....	108
15. Кућерине I у селу Свилеува.....	108
16. Ратковац I у селу Свилеува.....	108
17. Селиште I у селу Свилеува.....	109
18. Свилева у селу Свилеува.....	109
19. Средњовековни Барич I у селу Суботица.....	110
20. Развалине у шуми испод Симића кућа у селу Ћуковине.....	110

Црквита, мисишта и аништа (наништа)

1. Црквенац у Расници у селу Бресница.....	112
2. Црква у Јагодини у селу Галовић.....	113
3. Манастир у Гају у селу Градојевић.....	113
4. Црквине у сланобари у селу Доње Црниљево.....	114
5. Црквине цркве Вазнесења Господњег у селу Доње Црниљево.....	116
6. Манастир Рожанац у селу Зукве.....	116
7. Манастир на Кичеру у варошици Коцељева.....	117
8. Црквине у Драгиној мали у варошици Коцељева.....	119
9. Црквине у Кику у селу Свилеува.....	121
10. Црквине – Марковића грмови I у Гуњачанима, у селу Свилеува.....	122
11. Црквине у Ратковцу у селу Свилеува.....	124

12. Црквине у Змајевцу у селу Шабачка Каменица.....	125
13. Старчевац у селу Бресница.....	126

Некрополе

1. Турско гробље у центру, у селу Баталаге.....	128
2. Турско гробље у Максића мали у селу Брдарица.....	129
3. Непознато гробље на Вила Лесци у селу Брдарица	129
4. Римско гробље на Белој орници у селу Бресница.....	129
5. Прастаро гробље на Коњском гробу у селу Бресница.....	130
6. Турско гробље на раскршћу у селу Голочело.....	130
7. Мађарско гробље на Мађарцу у селу Градојевић	130
8. Старо гробље у Гају у селу Градојевић.....	130
9. Мађарско гробље на Матића брду у селу Доње Црниљево.....	131
10. Мађарско гробље на Столицама у селу Драгиње.....	131
11. Гробље на Малешевића липама у селу Дружетић.....	131
12. Мађарско гробље на Бобији у селу Дружетић.....	132
13. Мађарско гробље на Пољанчету у селу Дружетић.....	133
14. Маџарско гробље на Пољу у селу Дружетић.....	133
15. Мађарско винарско гробље на Пресадима у селу Дружетић.....	133
16. Средњовековно гробље у Драгиној мали у варошици Коцељева	134
17. Турско гробље код Павловића кућа у селу Зукве.....	134
18. Циновско гробље на Мрамору у селу Љутице.....	134
19. Старо гробље у Којићима у селу Свилеува.....	135
20. Старо гробље у Станимировићима у селу Свилеува.....	135
21. Маџарско гробље у Млађевима у Старузи у селу Ђуковине.....	135
22. Мађарско гробље у мали Река у селу Шабачка Каменица.....	136

Средњовековне Оставе

1. Црквине у Ратковцу – Ратковац III, у селу Свилеуви.....	138
--	-----

Средњовековни путеви

1. Јадар – Влашич – Коњски гроб – Коцељева – Свилеува – Орашац.....	140
---	-----

СИНТЕЗА

Завршна разматрања.....	143
-------------------------	-----

ЛИТЕРАТУРА

Списак коришћене литературе.....	151
----------------------------------	-----

БИО-БИБЛИОГРАФИЈА

Био-библиографија археолога Зорана А. Живановића.....	157
---	-----

ДОДАТАК

Допис Народног музеја у Београду.....	163
Уверење о положеном стручном испиту за звање вишег кустоса.....	165

САДРЖАЈ	167
----------------------	-----

Народни музеј у Београду
Комисија за виша стручна звања у музејима Републике Србије

Кандидат:

дипл. археолог **Зоран А. Живановић**, кустос
Завичајни музеј Коцељева

Хабилитациони рад:

**Систематизација археолошких локалитета
Општине Коцељева**

Ментор:

археолог др **Милоје Васић**, научни саветник
Археолошки институт САНУ Београд

Чланови испитне комисије:

др **Татјана Цветићанин**, председник;
проф. др **Мирослав Тимотијевић**, члан;
мр **Слободан Фидановски**, члан

Хабилитациони рад верификован:

26. децембар 2011. године

Београд, 2011.

